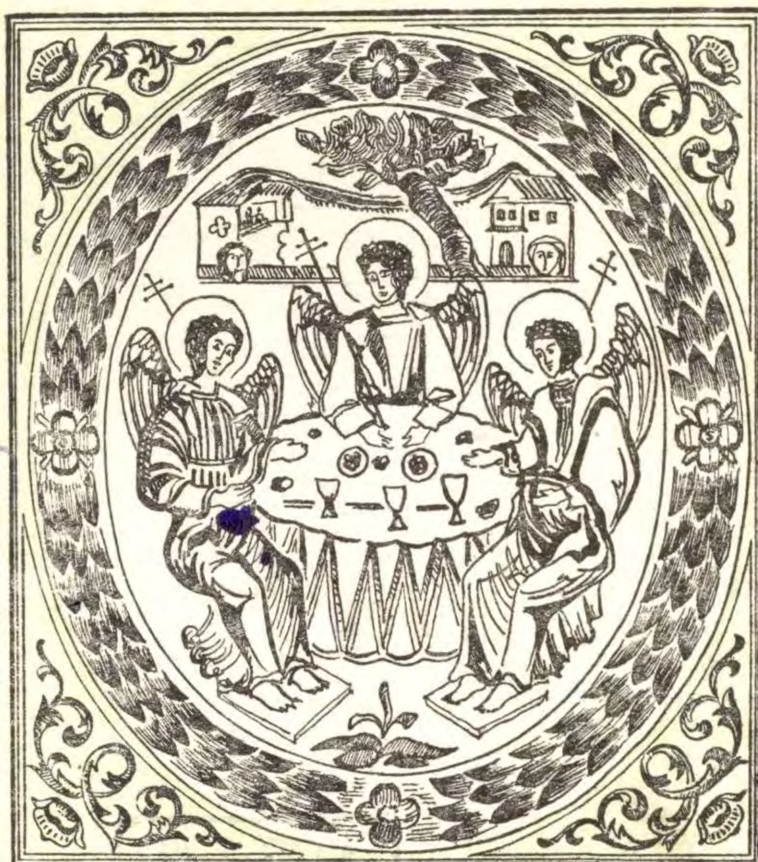

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A
ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI, ARHIEPISCOPIEI VADULUI, FELEACULUI ŞI CLUJULUI, EPISCOPIEI ALBA IULIEI şi EPISCOPIEI ORADIEI

4 ex. 4

IULIE—
AUGUST
1987
ANUL XXXII
SIBIU

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTĂ OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI, ARHIEPISCOPIEI VADULUI, FELEACULUI ŞI CLUJULUI, EPISCOPIEI ALBA IULIEI şi EPISCOPIEI ORADIEI

CUPRINS

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTĂ OFICIALĂ A
ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI, ARHIEPISCOPIEI VADULUI,
FELEACULUI ȘI CLUJULUI, EPISCOPIEI ALBA IULIEI ȘI
EPISCOPIEI ORADIEI

ANUL XXXII, Nr. 4 IULIE—AUGUST 1987

Redacția și Administrația: ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ, SIBIU

MITROPOLIA ARDEALULUI

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA

Arhiepiscopia ortodoxă română Sibiu, strada 1 Mai nr. 24

23 AUGUST — MAREA SĂRBĂTOARE NAȚIONALĂ A POPORULUI ROMÂN

August 1944—august 1987. De 43 de ani, poporul român sărbătorește, după cuviință, eliberarea Patriei noastre de sub dominația fascistă, ca urmare a victoriei Revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă. Această mare sărbătoare a poporului român se impune — și în acest an — inimii și cugetului nostru prin larga și vibranta retrospectivă a trecutului național. Acest moment înseamnă și prilejuiește pentru toți fiii acestei țări evocare, sinteză și interpretare a drumului parcurs de poporul nostru în acești 43 de ani de istorie nouă și măreață. Aniversarea a 43 de ani de la actul istoric de la 23 August 1944 este un prilej de retrospectivă, de bilanț, dar și o fereastră deschisă spre viitor.

Prin mărețul act istoric de la 23 August 1944 națiunea română și-a deschis drumul spre un nou ev. Ea și-a cucerit libertatea cu arma în mînă, corelînd și integrînd firesc și legic un fenomen al dezvoltării sociale în istoria milenară a țării noastre, prin fructificarea maximă a tradițiilor revoluționare preexistente, îndeplinind un gînd străvechi despre o Românie a libertății și a progresului multilateral, a demnității și a democrației plenare, o Românie visată și anticipată de atîtea generații de patrioți înflăcărați.

Stăpîniți de recunoștință și emoție se cuvine să rememorăm — la acest popas aniversar — un crîmpei din măreața epopee pe care poporul român o sărbătorește în fiecare an la 23 august. Memorabilul act săvîrșit la 23 August a fost îndelung și minuțios pregătit, apărînd ca o consecință firească, logică și necesară a luptei poporului nostru. Evenimentul istoric de la 23 August 1944 a marcat nu numai actul de voință al întregului nostru popor, care era hotărît să-și redobîndească independența și unitatea națională — cucerite cu grele și mari sacrificii cu un sfert de veac înainte, în lupta împotriva militarismului german și a asupritorilor de popoare austro-ungari — și să-și salveze ființa națională, ci a schimbat cursul istoriei generale a României, inaugurînd epoca împlinirii idealurilor revoluționare de dreptate națională ale poporului.

Cu cîțiva ani înainte de actul insurecțional de la 23 August au avut loc mai multe manifestații și demonstrații care erau de fapt etape importante în pregătirea revoluției de eliberare socială și națională de sub dominația fascistă, pentru o țară întreagă, liberă și independentă. Chiar din toamna anului 1940 — îndată după odiosul și nedreptul Dictat de la Viena — poporul român se pregătea pas cu pas pentru ziua eliberării, fiind convins că ea va sosi neîntîrziat, chiar dacă greutățile erau deosebit de mari, mai mari și mai puternice erau reacțiile sale și forțele care așteptau să fie descătușate. Semnul cel mai încurajator și mai promițător privitor la voința unui neam întreg de a se elibera și întregi era solidaritatea întregului popor român de a-și tămădui rănile naționale, care au fost provocate de alții. Singură revoluția de eliberare socială și națională însemna salvarea, act revoluționar pregătit în timp. Toate forțele antifasciste s-au organizat într-un Front Patriotic antihitlerist. Alte însemnate momente spre revoluția de demult pregătită și cu ardoare așteptată au fost: organizarea Frontului Unic Muncitoresc, în aprilie 1944 și crearea în iunie același an a Blocului Național Democratic. Scopul tuturor acțiunilor și organizațiilor a fost unul și același: sal-

varea țării de la catastrofă, eliberarea țării de sub dominația fascistă, scoaterea României din chingile Axei fasciste și unirea cu forțele Națiunilor Unite, eliberarea pămîntului românesc de sub ocupația horthystă și reintegrarea în granițele firești ale României întregite.

În asemenea momente și condiții de mare însemnătate era necesară atragerea armatei și palatului la acțiune. Se impunea cunoașterea situației din armată și asigurarea sprijinului ei în majora și istorica acțiune. În același timp misiunile diplomatice au intrat în legătură cu reprezentanții aliaților în același scop: părăsirea coaliției fasciste, întoarcerea armelor împotriva nemților și alăturarea României la coaliția țărilor aliate. Forțele antifasciste însemnau de fapt totalitatea poporului român. Deoarece în tot acest timp și mai ales în anul de răscruce 1944 poporul român și-a manifestat tainic și fățiș, adeziunea totală la acțiunile de salvare a țării. Activitatea grupurilor de intelectuali din centrele universitare: București, Iași, Sibiu, Timișoara ca și din cele industrial-muncitorești: București, Galați, Brașov, Arad, Craiova ș. a. a găsit terenul pregătit și astfel sămînța aruncată a rodit cu îmbelșugare. Toți fiii acestei țări se îmbărbătau și aderau cu totul la ideea eliberării și a întregirii neamului, la ideea construirii unei societăți mai drepte, libere și independente. În asemenea condiții au fost trimiși în fața tribunalelor cei mai „periculoși", au fost sporite închisorile și lagărele, dar nu putea fi dus înaintea tribunalelor, nici întemnițat poporul român care nutrea sentimente antifasciste și dorea eliberarea, care era hotărît să-și facă datoria deplin pentru împlinirea acestor deziderate.

Revoluția începută la 23 August 1944 a dus la răsturnarea regimului antonescian, înlăturarea dominației fasciste, alăturarea României la coaliția antifascistă, la deschiderea ostilităților împotriva Germaniei naziste. Răspunzînd cu entuziasm la decizia noului guvern de uniune națională, armata română — în totalitatea ei — a întors armele împotriva Reichului nazist și a luptat, cu eroism legendar, pînă la victoria finală asupra mașinii de război hitleriste. Armata română, ridicînd pe noi culmi gloria înaintașilor, avînd un larg sprijin popular și ajutorul formațiunilor patriotice de luptă, a eliberat, în numai opt zile (23—31 august 1944), în cursul unor grele bătălii, capitala și cea mai mare parte a țării de trupele hitleriste.

Pentru cunoașterea deplină și autentică a celor petrecute în urmă cu 43 de ani nu sînt suficiente informațiile cu privire la evenimentele și acțiunile de atunci, ci este nevoie să se cunoască și să se înțeleagă gîndurile și simțămintele oamenilor, adică conștiința trăirii acestora și a mentalităților lor. Deci pentru a cunoaște cu adevărat un eveniment istoric se cuvine să se cunoască și conștiința mulțimilor făuritoare de istorie care au lăsat mai puține înscrisuri în general și mai puține din cele care să le descopere sufletul. Numai așa se poate reconstitui tabloul veridic, complex și nuanțat cu luminile și umbrele lui.

Numai așa se poate înțelege actul istoric de la 23 August 1944 care înseamnă actul istoric generator de istorie nouă, saltul calitativ la sfîrșitul unui proces, mai îndelungat sau mai scurt în timp. Revoluția socială și națională include în conținutul ei ideea de dreptate și de libertate națională și socială a maselor populare care erau lipsite de aceste drepturi general umane. Pentru poporul român, Revoluția de eliberare națională și socială din vara anului 1944 a însemnat eliberarea de sub jugul fascist și de sub dominația Germaniei naziste, care-i exploata bogățiile și, împreună cu Italia fascistă și cu Ungaria horthystă, cotropise o mare parte din teritoriul național printr-un odios dictat fascist și imperialist, silindu-l să participe la un război potrivnic intereselor sale proprii.

Este demn de consemnat că actul românesc de la 23 August 1944 — care s-a săvîrșit într-un moment cînd soarta războiului nu se decisese încă — a fost salutat de întreaga opinie publică internațională, evidențiind profunda lui semnificație pentru evoluția și deznodămîntul celui de al doilea război mondial. Iată ce relata postul de radio Londra în ziua de 24 august 1944: „Fapta României constituie un act de mare curaj și acest act va grăbi sfîrșitul războiului. Situația Germaniei în Balcani se apropie de o catastrofă îngrozitoare". Presa străină subliniază și consemnează cu insistență importanța actului istoric de la 23 August 1944 pen-

tru poporul român dar și pentru situația și evenimentele de pe plan internațional. Intrarea României în război împotriva Germaniei naziste și a aliaților săi a adus incontestabile avantaje strategice coaliției antifasciste.

Armata română continuînd fără pauze luptele a acționat cu eroism și jertfelnicie, în cooperare cu armata sovietică, pentru eliberarea părții din nord-vestul României, cotropită de horthyștii unguri în urma Dictatului de la Viena din 1940, iar după aceea, dincolo de granițele țării, participînd activ la eliberarea Ungariei, Cehoslovaciei și a unei părți din teritoriul Austriei, pînă la victoria deplină asupra Germaniei naziste. În acest răstimp poporul român a trimis pe frontul antihitlerist circa 540.000 de ostași și ofițeri, sacrificiile sale umane ridicîndu-se la peste 170.000 de oameni — morți, răniți sau dispăruți — în timp ce contribuția economică a depășit cu mult peste un miliard de dolari, ceea ce însemna de 4 ori bugetul României pe exercițiul financiar 1937—1938. Prin întregul său efort militar, uman și material, România a contribuit la încheierea celei de a doua conflagrații mondiale cu 200 de zile mai devreme.

Însemnătatea Revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă de acum 43 de ani este cuprinsă într-o caracterizare de mare profunzime exprimată de Președintele României, domnul Nicolae Ceaușescu: *„Memorabilul act de la 23 August 1944 a deschis poporului român calea cuceririi libertății sociale, a realizării celor mai înalte aspirații ale celor ce muncesc, a victoriei revoluției socialiste și trecerea la construirea noii orînduiri"*.

Victoria revoluției din vara anului 1944 a inaugurat în Patria noastră o nouă eră, o nouă orînduire, o nouă eră care înseamnă o nouă societate: cea socialistă. 23 August reprezintă în istoria noastră o piatră de hotar. Acest act istoric a schimbat cursul istoriei generale a României, inaugurînd astfel epoca împlinirii idealurilor revoluționare de dreptate socială și națională ale poporului nostru.

În acești 43 de ani cîți au trecut de la Revoluția de eliberare socială și națională România a atins o puternică dezvoltare a forțelor de producție, a științei, a culturii, a nivelului general de civilizație și de viață a poporului nostru. Succesele fără precedent obținute de poporul român în acești ani, și îndeosebi în ultimii 22 de ani, care fac ca această epocă să fie cea mai bogată în înfăptuiri din întreaga sa istorie, nu ar fi fost posibile dacă România nu s-ar fi afirmat tot mai puternic ca o țară cu adevărat independentă și suverană, dacă nu ar fi promovat neîncetat și permanent o politică de apărare și întărire a independenței sale naționale și a suveranității întregii națiuni.

Revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944 a determinat și o afirmare crescîndă a României pe plan internațional. România acționează neabătut pentru dezarmare și pace, pentru eliminarea armelor nucleare de pe planeta noastră. România socialistă se bucură astăzi de un prestigiu fără egal în întreaga ei istorie, avînd numeroși prieteni pe toate meridianele globului, conlucrînd activ cu cvasitotalitatea popoarelor lumii, promovînd o umanistă și largă colaborare internațională.

Amplele acțiuni și atitudinile consecvente pe plan extern din această nouă epocă și mai ales în ultimii 22 de ani au făcut din România un factor important în eforturile de democratizare a vieții internaționale, un apărător ferm și statornic al independenței, suveranității și libertății popoarelor, un promotor clarvăzător și consecvent al cauzei supreme a contemporaneității: pacea. Patria noastră prin tot ceea ce întreprinde se dovedește a fi ȚARĂ A PĂCII, iar Președintele ei, Domnul Nicolae Ceaușescu — un EROU AL PĂCII.

Țara noastră practică o amplă deschidere spre întreaga lume, desfășoară o prodigioasă activitate consacrată făuririi unei lumi mai bune și mai drepte, pentru o lume a păcii, fără arme și fără războaie, pentru progresul tuturor națiunilor lumii.

La acest popas aniversar, cînd mintea și inima noastră sînt alături de cei ce s-au jertfit pentru înfăptuirea idealului sacru de eliberare socială și națională, aducem un prinos de aleasă recunoștință și un prinos de omagiu actului de voință al întregului popor ce îl cinstim după cuviință.

Acum la cea de a 43-a aniversare a Revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă ne îndreptăm gîndurile noastre curate către

cei care au luptat şi către cei care şi-au jertfit viaţa pentru mai binele şi progresul Patriei, presărînd pe mormintele eroilor de acum 43 de ani — care împodobesc ca nişte nestemate trupul ţării, dar şi locuri de dincolo de graniţele noastre — cele mai frumoase flori „spre a fi mai dulce somnul miilor de luptători".

Clerul şi credincioşii Bisericii Ortodoxe Române — împreună cu întregul nostru popor — la această mare sărbătoare naţională a poporului român, integraţi deplin în Frontul Democraţiei şi Unităţii Socialiste se bucură de măreţele realizări ale timpului pe care îl trăim. Alături de toţi cetăţenii Patriei noastre scumpe, fiii Bisericii strămoşeşti lucrează şi se consacră binelui şi înfloririi ţării, promovînd idealul de pace al neamului nostru şi înscriindu-se prin tot ce facem în năzuinţele de fericire şi progres, spre binele şi bunăstarea tuturor oamenilor.

Redacţia

CONFESIUNILE DIN TRANSILVANIA ÎN TRECUT ŞI ASTĂZI *

Vatră dacică din timpuri imemoriale, pămîntul pe care locuim, avînd inima în centrul Transilvaniei, a fost leagănul de alcătuire, din daci şi din romani, a poporului român care, de aproape două mii de ani îl stăpîneşte, fiind una cu munţii şi dealurile lui, cu izvoarele şi cîmpiile, cu pădurile şi cu cerul. Din acest pămînt şi-a scos hrana prin sudoarea frunţii şi bătăturile mîinilor, în acest pămînt şi-a îngropat morţii amestecîndu-şi fiinţa într-însul şi înfrăţindu-se cu el, făcîndu-şi-l tată şi mamă, frate şi soră, fiu şi fiică. De aceea, poporul român şi-a păstrat şi, la nevoie, şi-a apărat glia străbună cu dîrzenie, ca pe bunul cel mai sfînt, preţul sîngelui neprecupeţindu-l niciodată, cînd a fost vorba să stea în calea celor ce cu nedreptate şi cu gînd şi suflet hrăpăreţ i-au rîvnit-o.

Aici, pe această vatră, şi-au format şi şi-au definitivat românii, peste tot uimitor de identică, deşi pe un teritoriu destul de larg, personalitatea etnică exprimată prin aceeaşi simţire, aceeaşi limbă şi aceeaşi credinţă.

Am trecut, după epoca de formare, aşezaţi cum eram „în calea tuturor răutăţilor", precum spune cronicarul, prin încercările straşnice ale năvălitorilor de a ne strivi sub copitele cailor şi a pune stăpînire pe casa noastră.

Ce forţă extraordinară au putut avea strămoşii noştri ca să reziste valurilor de năvălitori? Cîtă dibăcie şi inteligenţă, cîtă forţă spirituală le-a putut dubla forţa fizică pentru ca, în toiul luptelor de apărare, să nu-şi piardă nici identitatea, nici stăpînirea asupra moşiei. Au ieşit din „veacul întunecat" cu limba şi cu credinţa care i-a ţinut uniţi şi cu tăria pe care le-a dat-o faptul că au rămas neclintiţi pe locul pe care s-au născut.

În secolul al IX-lea (896) au venit în Cîmpia Panonică ungurii. Cînd au venit ei, noi eram aici, în Transilvania şi aveam frumoasa vîrstă de opt sute de ani ca români şi urmaşi ai daco-romanilor, şi de cine ştie cîte sute sau mii de ani ca urmaşi ai dacilor. Căci din conştiinţa românească, din adîncurile din noi, acolo unde se ştie de către fiecare atom fizic, de către fiecare părticică de spirit ce este, din cine este şi de cînd, — din conştiinţa românească n-a lipsit niciodată substanţa şi realitatea dacică, aşa cum nu va lipsi niciodată nici cea romană. E ca în fiinţa unui om, în care tatăl şi mama, care i-au dat viaţă, trăiesc deopotrivă. Nici unul din părinţi nu e mai mare sau mai mic, mai mult sau mai puţin, mai important sau mai puţin important. Şi nici nu sînt două jumătăţi, pentru că în noi au devenit un întreg. Fiecare din ei e deopotrivă un întreg, aşa cum de altfel spune şi cartea noastră sfîntă: *„Şi vor fi amîndoi un trup"*. Căci fiind un trup, nu se poate decît să fie şi *un* suflet.

Eram aşadar aici, în Transilvania şi pe tot pămîntul românesc pe care ne-am alcătuit, pe care am fost şi sîntem, o sinteză de ţărînă şi de stele. În această zodie din geografia cosmică ne-am plăsmuit, şi se ştie că aceasta dă

---

* Expunere lărgită la Conferinţa interconfesională de la Institutul Protestant Unic din Cluj-Napoca (mai 1987) a articolului publicat în „Telegraful Român" nr. 13—14 din 1 aprilie 1987, sub titlul „Transilvania, adevăruri din trecut — adevăruri de azi".

caracterele tainice ale unui popor, ale unei ființe, caracterele fizice și spirituale. Popoarele, ca și indivizii, își găsesc *din acest loc* al plăsmuirii lor și numai din el, acea singură cale care îi leagă ca printr-un cordon ombilical și cu matricea de dincolo, rînduindu-le personalitatea și rostul pe pămînt, sub cer și în cer, rostul și destinul și, mai ales, echilibrul spiritual. Căci acest echilibru e totul, și el e o sinteză a multor factori care se armonizează între ei în chip miraculos numai în anumite locuri, anume rînduite de Providență pentru fiecare. Și fiecare popor și individ își are locul său, acel *genius loci*, despre care vorbeau romanii, strămoșii noștri.

Transilvania n-a fost niciodată o *terra deserta*, cum au pretins și mai pretind încă unii. De altfel, chiar cînd cuvîntul se găsește în unele cronici medievale, e astăzi bine stabilit de către istorici că el nu înseamnă decît pămîntul care se afla în proprietatea regală, adesea necultivat pentru că era întins, dar nu un teritoriu lipsit de populație, ceea ce nu e nici rațional să se creadă, mai ales cînd e vorba de un teritoriu de frumusețea și bogăția Transilvaniei și în care, în caz de primejdie, nu lipsesc locurile care să ofere ascunzișuri sigure și care să fie mai periculoase pentru străinii care ar veni, decît pentru localnicii care le cunosc. Se știe că mai sînt unii care, din cînd în cînd, scot dintr-o ladă cu vechituri argumente ca acela al unei Transilvanii goale pe întindere de secole — 271 — sec. XI — pentru a reclama drepturi de cuceritor de spații goale. Istoricii și arheologii serioși și de bună credință, români și străini, pot oricînd readuce în memorie adevăratele argumente, acelea care se află în pămînt, în pietre și în arhive, în cărți, în documente și în diplome și care probează continuitatea daco-romană de-a lungul întregului mileniu I, argumente care stau libere și la vederea oricui. Ele se cer însă citite, recunoscute și la nevoie și pipăite. Nu le vede decît cel care nu vrea să le vadă.

O astfel de epocă în care judecata s-a coborît de la argumente, la invenții lipsite de cea mai minimă logică și chiar la nivelul copitelor cailor, a fost și *Diktatul de la Viena* din 1940, în care fascismul s-a înfrățit cu nazismul și cu horthysmul, abătînd peste noi o treime a răului care a jignit demnitatea tuturor popoarelor. În aceeași măsură a românilor și a germanilor, și a ungurilor. Pentru că nu popoarele au promovat duhurile răului, ci doar unii indivizi stăpîniți de ele, lucrînd în numele lor.

Ce s-a întîmplat în Transilvania anilor 1940—1944 ocupată de horthyști ca urmare a dereglării judecății drepte și umane, știe astăzi o lume întreagă. De altfel e aproape firesc să fie așa. Cînd istoria nu te legitimează într-un loc, locul nu te primește pentru că îți lipsește argumentul dreptului și atunci nu este altă cale decît să te autolegitimezi tu, prin argumentul forței. Dar iată! — Vai de o asemenea legitimare! Ea nu numai că rămîne de rușine, dar nu poate nici dura. Dreptatea își face loc înapoi pe locurile sale, chiar dacă uneori cu oarecare întîrziere!

Nenorocirile care s-au abătut asupra românilor din Transilvania de Nord după *Diktatul de la Viena*, prin ocupația horthystă, i-au afectat grav și pe românii din Ungaria, precum o mărturisesc chiar ei, astăzi, într-o revistă publicată în 1986 în Ungaria. Ei vorbesc de *„stagnarea economică și culturală, urmată de mizerie"* a românilor, și apoi de faptul că au suferit aceleași discriminări ca și evreii: *„Pentru români a însemnat culmea nenorocirii dispoziția cu privire la adeverirea originii, emisă în timpul legilor referitoare la evrei. În acest timp au dat năvală convertirile, paralel cu maghiarizarea numelor. Discriminările rasiale i-au atins sensibil și pe români"*. Școlile românești, mai spun ei, au fost desființate, *„copiii români au fost nevoiți să se înscrie la școala de stat, ca să nu rămînă pe uliță"*. (în revista „Timpuri", 1986, Gyula, Ungaria, p. 40—41).

Cu privire la Transilvania, în vremuri în care încă nu-i trecea nimănui prin minte „să se aranjeze" cu istoria, s-o facă să mintă, sau să ocolească adevărul, pentru că încă nu apăruseră interesele care vor apărea mult mai tîrziu, unul din cei mai vechi cronicari ai locurilor, notează stări de lucruri pe cît de simple, pe atît și de firești și de adevărate, care consunau nu numai cu mărturiile istoricilor mai vechi, dar care vor fi confirmate apoi de către arheologi cu dovezi de netăgăduit. Acest cronicar este un maghiar atît de celebru, încît cu toate că nu

şi-a lăsat numele pe cronica sa, ne-numele i-a rămas nume, şi un nume de cinste, chiar şi în forma aceasta. E vorba de *Notarul anonim al regelui Béla*, rămas în istorie cu numele de *Anonymus* sau, complet, *Anonymus Notarius Belae Regis*. Scrie, dezinvolt, fără să fie muşcat de nici o intenţie partizană, fără să fie chemat să apere vreo „teză", fiindcă nimeni nu avea nevoie de aşa ceva. Scrie cum s-au petrecut lucrurile în secolul al IX-lea, la venirea ungurilor.

El atestă, mai întîi, existenţa în secolul al IX-lea în Transilvania a unor „ţări" — terrae — deci a unor formaţiuni politice organizate, avînd conducători cu nume cunoscute, cu titlul de duci, denumirile de *terrae* şi *dux* păstrînd, precum se vede, rezonanţa latină incontestabilă. Unul din aceşti duci, cu reşedinţa în *Biharia* (pe lîngă Oradea de azi), se numea Menumorut, un altul se numea *Gelu*, iar poporul peste care stăpîneau se numea *român*, căci Gelu e însemnat cu titlul: „*ducele românilor*".

Anonymus insistă mai ales asupra întîlnirii ungurilor stabiliţi în Panonia, cu ducele *Menumorut*. E de reţinut faptul — şi argumentul nu e dintre cele fără pondere — că acest duce îşi avea „terra" în părţile Bihariei, deci la limita dinspre nord-vest a Transilvaniei, de unde logic se trage concluzia că interiorul Transilvaniei era plin de români şi era şi el organizat în *Ţări*, cum de altfel se va şi perpetua în istorie numele lor, pînă azi: Ţara Haţegului, Ţara Făgăraşului, Ţara Amlaşului, Ţara Zarandului etc., etc.

Povestirea lui *Anonymus* e plină de amănunte. El citează nume, şi nu numai unul, de personalităţi şi de locuri, ne informează asupra obiceiurilor de curte, de la curtea lui Menumorut, şi apoi reproduce conversaţiile „diplomatice", dintre ambasadori şi duce. E un fragment ideal de „Protocol" diplomatic, bun de citat, ca model de gen. Amănuntele îi conferă credibilitate desăvîrşită, pentru că totul e precis plasat în timp şi spaţiu şi în istoria vremii. Iată textul:

„*În adevăr, trimişii lui Árpád, Usubuu şi Veluc, au trecut peste rîul Tisa în vadul Lucy şi, după ce au plecat de aici, venind în fortăreaţa Bihor, au salutat pe ducele Menumorut şi i-au prezentat darurile, pe care ducele lor i le trimisese. La urmă, însă, comunicîndu-i ce aveau să spună din partea ducelui Árpád, au pretins teritoriul numit mai sus. Ducele Menumorut i-a primit însă cu bunăvoinţă şi, încărcîndu-i cu diverse daruri, a treia zi le-a cerut să se întoarcă. Totuşi le-a dat răspuns, zicîndu-le: Spuneţi lui Árpád, ducele Hungariei, domnul vostru: datori îi sîntem ca un amic unui amic, cu toate ce-i sînt necesare, fiindcă e om străin şi duce lipsă de multe. Teritoriul însă ce l-a cerut bunăvoinţei noastre nu îl vom ceda niciodată, cîtă vreme vom fi în viaţă. Şi ne-a părut rău că ducele Salanus i-a cedat un foarte mare teritoriu, fie din dragoste, cum se spune, fie din frică, ceea ce se tăgăduieşte. Noi însă, nici din dragoste, nici de frică nu-i cedăm nici o palmă de pămînt, deşi a spus că are un drept asupra lui. Şi vorbele lui nu ne tulbură inima că ne-a arătat că descinde din neamul regelui Attila, care se numeşte biciul lui Dumnezeu*" (cf. G. Popa-Lisseanu, *Izvoarele istoriei românilor*, vol. I, *Anonymi Bela Regis Notarii Gesta Hungarorum*, Bucureşti, 1984, p. 91).

Se ştie că istoricul bizantin Ioannes Cinnamus notează că în anul 1160 românii s-au sculat împotriva ungurilor care deveneau tot mai agresivi, deci românii erau acolo, şi încă în număr aşa de mare că se putea răscula ca să-şi menţină drepturile. Chiar un rege ungar, Andrei al II-lea, îi aminteşte pe români în anul 1124, după cum constata încă Petru Maior (*Istoria pentru începutul românilor în Dacia*, Buda, 1812, p. 251). Prezenţa românilor a fost continuată şi deloc întreruptă în Transilvania, cu atît mai mult cu cît în cei 165 de ani de colonizare romană, populaţia Transilvaniei se înmulţise, nu scăzuse, iar de vreun ordin de părăsire a Transilvaniei la anul 271 sau mai tîrziu, dat întregii populaţii, nu ştie nimeni (v. Emil Boldan, *Petru Maior şi problema continuităţii românilor în Dacia*, Oradea 1974 (extras), p. 227). Nu fără îndreptăţire, ci cu onestitate ştiinţifică, un istoric ungur, György Rettegy, nota în 1760 că românii sînt: „*mai vechi decît ungurii în această ţară, fiind ei rămăşiţele vechilor daci*" (v. I. Lupaş, *Răscoala românilor din Transilvania în anul 1784*, Cluj, 1934, p. 26; D. Prodan, *Răscoala lui Horea*, vol. I, Bucureşti, p. 62; cf. Alexandru Madgearu, *Elemente de istoricitate în memoria populară. Amintirea dacilor şi a romanilor*, în „Revista de istorie", t. 39, nr. 9, 1986, p. 850).

Descoperiri arheologice al căror grai de piatră, precum al sfinxului şi al piramidelor, imposibil de ignorat sau de contestat, sînt şi ele argumente ale continuităţii daco-romane în Transilvania, pe care numai un orb sau un om de cea mai crasă rea credinţă le-ar putea refuza sau interpreta altfel. Ele dau mărturie nu numai despre prezenţa, ci şi despre viaţa organizată a românilor, fără întrerupere, de-a lungul întregului mileniu, pînă la tîrzia venire a ungurilor.

Nu e cazul să le amintim pe toate. Ele sînt astăzi arhicunoscute şi nici unui istoric nu-i este permis să le ignore. *Basilica* creştină de la *Porolissum* (Moigrad, j. Sălaj) e din secolul IV, deci de după pretinsa părăsire a Daciei. Şi o Biserică presupune preoţi, episcopi, organizare bisericească şi, bineînţeles, credincioşi. Tot din secolul IV sînt şi vasele liturgice cu *chrisma* (monograma lui Hristos) pe ele, care era semnul lui Hristos, descoperite la *Porolissum* şi *Ulpia Traiana Sarmizegetusa*. Din secolul V—VI sînt opaiţele de la *Porolissum* şi de lîngă oraşul *Dej*. La Sînmiclăuş, jud. Alba, s-a găsit un tipar pentru turnat cruciuliţe (sec. V—VI), la *Pălatca*, jud. Cluj (sec. VI), s-a găsit o pecete cu cruce, la *Sighişoara* o cruce de bronz şi o cataramă cu cruce la Alba Iulia (sec. IV—VI). Le amintim doar pe acestea fiindcă sînt descoperiri din ultima vreme şi desigur nu sînt singurele şi nici ultimele. An de an săpăturile arheologice scot la iveală noi dovezi ale continuităţii, obiecte, inscripţii, cimitire, precum cel de la Alba Iulia şi cel de la Cluj-Napoca (vezi I. Barnea: *Continuitatea elementului daco-roman după părăsirea aureliană, pe baza descoperirilor paleocreştine din Transilvania, în lumina ultimelor cercetări* în „Sargeţia", XVI—XVII, 1982—1983, p. 259—266). Se ştie astăzi că chiar în interiorul castrelor romane s-au găsit fragmente de vase dacice, precum la Micia, Angustia, Bologa, Bucium, Orheiul Bistriţei ş. a.

Locuinţe cu specific dacic pe întreaga perioadă a primului mileniu s-au descoperit la Lechinţa de Mureş, Caşolţ, Noşlac, Obreja etc.

Toate acestea arată că şi după sosirea romanilor elementul dacic a fost prezent, iar teza „dispariţiei" totale a dacilor şi apoi teza golirii Daciei de daci şi de romani în 271, nu numai că nu sînt realiste din punctul de vedere al bunului simţ istoric, dar sînt contrazise prin atestări documentare şi arheologice tîrzii, după aşa-zisa „părăsire" a Daciei de către Aurelian. Retragerea întregii populaţii din Dacia, peste un milion de oameni, la sudul Dunării, este evident fantezistă, fabricată. Nu se poate susţine cu nici un argument valabil, argument care să poată intra cu demnitate în categoria argumentelor istorice!

Unii „istorici" o ţin însă una şi bună: Transilvania a fost goală pînă în secolul al IX-lea, ca şi cum un astfel de teritoriu putea rămîne gol sute de ani! Ca şi cum s-ar putea strămuta din vatra ei o întreagă populaţie aşezată acolo de secole, moştenitoarea unor glorii care îi ţineau încă vii în amintirea tuturor pe Burebista, pe Decebal şi pe Traian!

Din categoria acestor „istorici" fac parte şi cei care au alcătuit de curînd o „*Istorie a Transilvaniei*", editată de Academia Ungară de ştiinţe, căreia i s-a dat un răspuns limpede şi hotărît de către mulţi dintre istoricii noştri de frunte. E mai degrabă o „*Falsă istorie a Transilvaniei*", care îi va descalifica pe autorii ei şi instituţia care a patronat-o.

Transilvania a fost dintotdeauna împărţită în „ţări" şi voievodate româneşti şi apoi *Principat* autonom, avînd şi voievozi şi principi români chiar dacă, aşa cum s-a întîmplat şi cu alte popoare pe atunci, şi chiar cu Ungaria, uneori a suferit suzeranităţi care erau în spiritul vremurilor. Şi celelalte ţări române au fost sub suzeranitate otomană adesea, dar au rămas *Ţări române* întotdeauna. Numai între 1867—1918 Transilvania a fost oficial anexată, împotriva voinţei ei, Ungariei, deci *numai 51 de ani*, şi chiar şi atunci a fost sub regim dualist austro-ungar. Nu se poate invoca aşadar, o stăpînire maghiară asupra Transilvaniei, de o mie de ani, cum se pretinde împotriva tuturor evidenţelor istorice.

Că o lungă perioadă de timp, în mileniul II, pînă la 1918, românilor li s-au refuzat drepturile lor, e cu totul altceva. Aceasta nu înseamnează că nu le aveau, ci că, datorită faptului că acaparaseră puterea, cei ce o exercitau, o făceau arbitrar, şi în numele unor argumente fabricate, de cele mai multe ori respinse chiar de către istorici conaţionali.

Iată de pildă un lucru imposibil de înţeles sub pana unor istorici. Autorii menţionatei *Istorii a Transilvaniei* pun negru pe alb enormităţi ca acestea: *„Înlocuirea limbii care reprezenta gradul cel mai înalt al reromanizării, preluarea ca limbă maternă a latinei, nu pot fi demonstrate în Dacia şi nici dezvoltarea istorică şi socială nu le-a făcut posibile"* (p. 93). Dacă ar fi aşa, atunci cum de vorbim noi pînă astăzi o limbă preponderent latină? De unde ne-a venit? Nu e oare însăşi limba noastră de azi, trecută prin 2000 de ani de istorie vorbită, argumentul cel mai evident al romanizării? Ei susţin că romanizarea nu s-a putut face *decît* în sudul Dunării. Dar dacă s-a putut acolo, de ce să nu se fi putut şi în Dacia, pe vatra sa, unde s-au aşezat romanii după 106?

Afirmaţiile autorilor „Istoriei Transilvaniei" sînt în cel mai bun caz, arbitrare!

De altfel, chiar un istoric maghiar scrie despre limba românilor în istorie, dacă mai era nevoie: *„Urmaşii geţilor* — scrie Huszti András — *trăiesc şi astăzi acolo unde au locuit părinţii lor şi vorbesc în limba în care vorbeau mai de mult părinţii lor. Nici o naţiune nu are limba atît de apropiată de acea veche limbă romană (latină) ca limba românilor; ceea ce este un semn sigur, şi care nu poate înşela că ei sînt în Transilvania urmaşii vechilor coloni romani, despre care însemnăm pe scurt acestea: numele acestui popor în limba lui proprie este de „roman", adică de la Roma, sau român"* (cf. Magazin istoric, nr. 5, 1987, p. 34).

Că majoritatea populaţiei Transilvaniei a fost întotdeauna românească, e un lucru recunoscut de toate statisticile, şi pentru toate epocile cînd asemenea statistici s-au făcut, inclusiv de către statisticile ungare, în ciuda masivelor maghiarizări care s-au făcut în mod deschis, prin legi, mai ales în secolul al XIX-lea. Tot românii au rămas mai numeroşi. Ei care n-au existat! (A se vedea în această privinţă: Dr. Virgil Ciobanu, *Statistica românilor din Ardeal făcută de administraţia austriacă la anul 1760—1762, copiată după arhiva de război din Viena*, Cluj, 1926).

Iată ce scria Halász Ferencz, secretar la Ministerul ungar al Educaţiei Publice, în *„The National State and popular education"*, Budapesta, 1905, despre Transilvania, în legătură cu maghiarizarea: *„Acest întreg teritoriu a fost cîştigat pentru maghiari de către un mare număr de şcoli maghiare. Maghiarizarea e pe drumul cel bun. Şcolile de stat nu numai că protejează minoritatea maghiară, dar fac maghiari din tinerii germani şi slovaci. Satul Berezna a fost maghiarizat cu ajutorul şcolii. Maghiarizarea a 30—40.000 de români locuind în Valea Crişului progresează rapid şi aceasta mulţumită şcolilor de stat şi prin noile şcoli ce vor fi deschise, maghiarizarea lor se va desăvîrşi foarte repede. Din punctul de vedere al maghiarizării şcolile de stat îndeplinesc o misiune extraordinară. Maghiarizarea întregii populaţii a acestui teritoriu este numai o chestiune de timp"* (Henrietta M. Tichner: *Romania and her religions minorities*, London, 1925, p. 37).

N-aş vrea să întindem vorba prea mult pe această temă, dar e de ajuns să spunem că Halász Ferencz s-a înşelat. Şi asta se vede acum limpede. N. Iorga, referindu-se la maghiarizarea ce s-a încercat sub regimul dualist, scria cu humorul său cunoscut: *„Numai cît valahul are multe defecte pe care le cunoaştem, dar şi o calitate: că nu e prost; dumneata îl duci la şcoală ca să înveţe ce-ţi trebuie dumitale, şi el învaţă ce-i trebuie lui"!* (N. Iorga, *Conferinţe*, Bucureşti, 1987, p. 197).

Vorbind de Transilvania în trecut şi de oprimarea românilor, cîte n-am putea evoca! *Unio trium nationum* din 1437 nu recunoştea dreptul de naţiune tocmai celei mai vechi populaţii a Transilvaniei, românilor.

În *Approbatae* şi *Compilatae*, votate în 1653 în Dieta Transilvaniei se spunea:

„Românii sînt numai toleraţi provizoriu (pro tempore) în această ţară, atîta vreme cît îi va plăcea Principelui stăpînitor sau nobililor (usque bene placitum Principum et regnicolarum)".

Mai departe se spunea că „deşi în ţară nici naţiunea, nici religia românilor nu sînt recunoscute, totuşi atîta vreme cît ele vor fi tolerate pentru profitul

țării, clerul român va trebui să respecte următoarele..." Li se impuneau bieților români condiții și obligații umilitoare:

— preoții lor erau numiți bandiți;

— li se interzicea să poarte arme, să aibă cai, să poarte ghete, pantaloni de stofă și pălării numai sub prețul de 1 florin. De asemenea li se interzicea să poarte cămăși din pînză fină. (cf. G. Moroianu, *Les luttes des Roumains transylvains pour la liberté et l'opinion européenne*, Paris, 1933, p. 52—53).

Regele Ludovic I de Anjou a decis ca românii să nu poată ajunge nobili, decît dacă își părăsesc ortodoxia, ceea ce însemna și deznaționalizarea lor. Clasa nobililor trebuia să fie numai maghiară: *Nobilitas hungarica!*

Cererile românilor și demersurile lor au fost întotdeauna respinse și oprimate. Așa s-a întîmplat cu revoluția lui Horia, Cloșca și Crișan în 1784, așa s-a întîmplat cu *Supplex Libellus Valachorum* din 1791, așa s-a întîmplat cu *Memorandum*-ul ai cărui autori au fost condamnați chiar aici în Cluj-Napoca în 1894. Cu acel prilej marele om de stat francez Clemenceau scria în ziarul „La Justice": *„Juriul de la Cluj va putea condamna pe Dr. Rațiu și colegii săi... opinia publică europeană însă îi achită dinainte"* (cf. Georges Moroianu, *op. cit.* p. 20).

Relațiile românilor autohtoni din trecutul Transilvaniei cu naționalitățile conlocuitoare din vremea aceea, precum o probează fără putință de contestare documentele, presa, de cînd a apărut și aceasta, n-au fost dintre cele mai fericite. Și spunem așa, numai pentru a folosi cuvinte măsurate, micșorate pînă la cea mai mică dimensiune a adevărului și la cea mai mare dimensiune a bunăvoinței. Iată aprecieri asupra acestei perioade chiar din partea unor istorici maghiari:

„Nenorocirea Ungariei a început — scrie Baronul J. de Szilassy — *din ziua în care a introdus dualismul austro-ungar. Dualismul a fost o anomalie și el însemna dominarea popoarelor din monarhie, de două dintre ele, adică de către maghiari și germani, stare de lucruri pe care civilizația vremurilor noastre n-a mai putut-o tolera".*

Făcînd o binevenită demarcație între poporul maghiar și magnații lui, Szilassy scrie despre încercările de maghiarizare:

„Sub protecția armatei comune, atît de criticată de unguri, Ungaria sau mai bine zis magnații, stăpînii ei, au pus în practică maghiarizarea naționalităților, crezînd că ceea ce era imposibil în lumea întreagă, se va putea face în Budapesta".

Și tot Baronul Szilassy scrie:

„Noi ungurii n-am vrut să învățăm nimic și n-am vrut să ținem cont de faptul că Transilvania era locuită de români, ba chiar că aceștia constituiau majoritatea".

„În 1864 Austria a acordat românilor autonomia. Trei ani după aceea Ungaria a abolit această autonomie. O astfel de tortură a unui popor în secolul XX era pur și simplu intolerabilă". (Baronul J. de Szilassy: *„Der Untergang der Donau Monarhie"*, Berlin, 1925 (E. Berger et Comp.), cf. G. Moroianu, *op. cit.*, p. 33, 40).

Au fost, se știe, și situații care i-au supus pe români la grele încercări religioase, și nu numai cum am mai spus, pe nobili, pentru a li se recunoaște nobilitatea, ci pe toți. La un moment dat principii calvini au vrut să-i calvinizeze, iar cînd au venit habsburgii catolici, au încercat să-i catolicizeze. Suferințele sufletești ale celor care urmau să se despartă, au fost chiar mai mari decît suferințele fizice, sociale, economice, culturale și politice. Despărțirea urma să se facă nu numai între cei din Transilvania, între ei, căci era de prevăzut că marea majoritate va rămîne în credința strămoșească, dar era tot atît de grea, dacă nu și mai grea despărțirea de frații de peste munți. Se știa că prin aceeași credință legătura românilor de pretutindeni era foarte greu de rupt, ca și cea de limbă.

Există în această privință un document de epocă venind de la un Patriarh ortodox, cunoscut calvinizant. Ciril Lukaris, patriarh de Constantinopol, îi scria

Principelui Bethlen al Transilvaniei, la 2 sept. 1629, cînd se punea la cale calvinizarea românilor:

„Pentru îndeplinirea fericită şi paşnică a acestei schimbări de religie, ar trebui mai întîi să se rupă legătura de dragoste şi de sînge care, deşi tainic, dar în chip foarte strîns, îi leagă între ei pe Românii din Transilvania cu locuitorii Valahiei şi ai Moldovei. Principii din cele două ţări vecine nu vor permite niciodată schimbarea credinţei celor din Transilvania, căci e mai mult decît sigur că ei se vor strădui să împiedice aşa ceva, dacă nu cu armele, cel puţin prin acţiuni secrete" (vezi în această privinţă Ioan I. Ică, *Mărturisirea de credinţă a lui Mitrofan Kritopulos*, Sibiu, 1973, p. 47).

Dincolo de ambiguitatea scrisorii, e totuşi valoroasă afirmaţia lui că exista o solidaritate între cei din Principate şi cei din Transilvania, solidaritate care ţinea de conştiinţa profundă a unităţii de neam a românilor de pretutindeni, şi de conştiinţa continuităţii lor pe tot spaţiul românesc.

Românii nu-şi amintesc cu plăcere de trecutul Transilvaniei de dinainte de 1918, sau din perioada horthystă. Şi multă vreme l-au dat uitării *pentru a pune pe alte baze atît relaţiile dintre două popoare vecine, care trebuie să trăiască în pace şi prietenie, cît şi pentru a pune alte baze relaţiilor dintre naţiunile conlocuitoare din Transilvania.* Istoria a făcut ca pe acest teritoriu să locuiască mai multe naţionalităţi şi istoria e şi instrumentul voinţei divine, aşa că toţi trebuie să trăiască precum fraţii, fără ca cei oprimaţi odinioară să întoarcă urmaşilor cu aceleaşi măsuri, acum cînd şi oprimaţii şi-au revenit în drepturile lor. Focul nu se stinge cu foc.

Şi dacă am trecut acum, totuşi, prin acest capitol, e numai pentru că e o datorie să răspunzi celui care nu-ţi dă pace, celui care scormoneşte lucruri de mult rămase în trecut, vrînd să le readucă în istoria de azi, prefăcîndu-se a uita istoria de ieri. Am în vedere *„Istoria Transilvaniei"* la care m-am mai referit.

Unor autori ca ai acestei cărţi trebuie să li se readucă aminte unele lucruri. Îmi face plăcere, de pildă, să le readuc aminte ce scria regele Ungariei Ferdinand, Primatului Nicolae Olahus, la 23 nov. 1548:

„Astfel sînt rasele, naţiunile cele mai frumoase, printre care se numără şi părinţii tăi: Românii nu sînt cei din urmă, pentru că ei sînt, precum se ştie, descendenţii Romanilor, stăpînii lumii, şi de aici îşi au şi numele de Români. Poporul tău este excelent în eroism; din sînul lui au ieşit luptători mari, precum Ioan Huniade şi regele Matias" (publicat de Hunfalvi în revista maghiară „Századok", Budapesta, 1879, p. 74, nota 1, cf. G. Moroianu *op cit.*, p. 56).

Istoria a făcut dreptate românilor din Transilvania, mai întîi în 1918 şi apoi în 1944, dar a făcut-o prin voinţa şi braţele lor însele, după două războaie mondiale. Avîndu-le în vedere pe acestea, în circumstanţele cărora românii şi-au putut realiza propriile visuri, avea dreptate şi englezul Wickham Steed cînd spunea după primul război mondial: *„Pentru ca eliberarea Transilvaniei să fie posibilă, milioane de oameni veniţi de la marginile pămîntului, au trebuit să lupte şi să moară"* (Introd. la cartea lui G. Moroianu, *op. cit.*, p. 9).

Trecutul acesta care păstrează memoria atîtor suferinţe ale românilor din Transilvania, i-a călit şi i-a învăţat să nu-şi piardă speranţa şi încrederea în dreptate. Au supravieţuit tuturor încercărilor de a-i descuraja şi a-i face să-şi accepte moartea istorică, printr-un proces de deznaţionalizare şi asimilare, urmărit cu cerbicie de stăpînitorii străini.

Dreptatea a venit. Dar aceasta nu i-a făcut pe români să-şi piardă cumpătul şi omenia. N-au răspuns niciodată cu aceeaşi măsură celor care i-au persecutat. Au iertat, cu condiţia ca răul să nu se mai repete. După 1918, ca şi după ce Transilvania a revenit întreagă la Patria-mamă, după al doilea război mondial, ungurilor ca naţionalitatea conlocuitoare în Transilvania li s-au acordat şi garantat prin Constituţie drepturi absolut egale cu cele ale tuturor cetăţenilor români, inclusiv dreptul de a-şi folosi propria limbă în şcoli şi biserici.

Este de mirare că totuşi, în ciuda tuturor evidenţelor de toţi cunoscute, unii încearcă să pună astăzi pe seama românilor fapte şi rînduieli practicate împotriva lor în trecut, sub regimul dualismului austro-ungar. E de mirare, de ase-

menea, că astfel de afirmaţii de nimic îndreptăţite găsesc crezare în unele medii străine, care le preiau fără cercetare şi fără discernămînt.

În 1925, în urma unor acuzaţii similare — era îndată după Unire — americanii au instituit o *Comisie* care să cerceteze lucrurile la faţa locului şi au alcătuit un raport, exact la fel de fals ca şi aserţiunile de azi ale unora de peste hotare.

Pe urma acelei Comisii a trecut în acelaşi an o americancă de inimă şi cu simţul dreptăţii, şi a făcut propria ei anchetă pe care a notat-o într-o carte intitulată: *Romania and her religions minorities*, London, 1925, autoarea fiind *Henrietta M. Tichner*. Iată numai cîteva citate din această carte, numai pentru a constata cît de asemănătoare sînt situaţiile:

„Am fost adesea uimită de uşurinţa cu care mulţi dintre compatrioţii mei, americani, după o călătorie peste ocean şi cîteva săptămîni în Europa, se consideră atotştiutori cu privire la Lumea Veche şi chiar au autoritate şi competenţă să rezolve problemele financiare, politice, economice, sociale şi religioase ale Continentului!“ (p. 7).

„Astfel de onorabili călători cad adesea în viclene şi bine ticluite capcane şi cu o seninătate deconcertantă se lasă prefăcuţi fără să vrea în unelte ale politicienilor lipsiţi de scrupule“ (p. 8).

„De aceea am constatat adesea că un mare număr de cărţi, reviste şi ziare, articole literare şi politice publicate de americani cu absolută bună credinţă nu sînt în realitate altceva decît propagandă, devenind victime uşoare ale unor pescuitori în ape tulburi“ (p. 8).

Este exact ceea ce se repetă şi astăzi.

Despre români se ştie că au fost întotdeauna ospitalieri şi toleranţi. Cînd Rusia şi Austria i-a persecutat pe evrei, şi-au găsit refugiul în România. Cînd Turcia i-a persecutat pe armeni, au venit la noi. Lipovenii alungaţi la un moment dat din Rusia, au venit la noi. Cînd bulgarii au fost persecutaţi de turci, au venit la noi. Turcilor de la noi, guvernul român le-a zidit o foarte frumoasă moschee la Constanţa. Dacă ne amintim de convorbirea trimişilor lui Arpad cu Menumorut, vedem că şi ungurii au fost bine primiţi, ca oaspeţi. Tot aşa au fost primiţi şi saşii. Şi iată că deodată devenim persecutori!

Însuşi Preşedintele României, Domnul Nicolae Ceauşescu, a considerat că cele două acţiuni sînt concertate şi urmăresc scopuri şoviniste şi reeditări revizioniste: pe de-o parte „denaturează“ istoria, pe de altă parte „realizările şi activitatea poporului român“, şi politica lui cu privire la naţionalităţi, din vremea noastră. Preşedintele României arată convingător şi cu o logică imposibil de întors într-altfel:

„Desigur se poate discuta mult despre problemele istoriei. Dar oare poate cineva schimba istoria?! Poate să schimbe cineva faptul că, acum 2500 de ani Herodot i-a caracterizat pe daci, care au locuit pe aceste teritorii, inclusiv pe teritoriul Transilvaniei de azi, al Moldovei şi al Munteniei, ca „cei mai drepţi şi mai viteji dintre traci“? Desigur, se pot găsi unii care să nu fie de acord cu Herodot, după 2500 de ani! Dar este greu ca ei să schimbe ceea ce cei care au trăit atunci au văzut şi au înţeles!

Poate schimba cineva istoria, faptul că Burebista a realizat un stat centralizat, că Decebal l-a dezvoltat, că dacii s-au luptat sute de ani cu romanii pînă — este adevărat — au fost învinşi? Dar fără o civilizaţie, fără o organizaţie statală, pe care oamenii de seamă de atunci au apreciat-o, nu puteau să facă acest lucru. Cui serveşte oare negarea acestor realităţi? Nu reprezintă aceasta, de fapt, o politică contrară oricăror interese ale poporului maghiar şi poporului român, care trăiesc de mult timp împreună şi trebuie să trăiască împreună?

Desigur, nimeni nu poate schimba realitatea, în ce priveşte data venirii primelor triburi ungare, în cadrul migraţiei generale care a fost atunci şi aşezarea lor în teritoriul unde se găseşte astăzi Ungaria, ca şi aşezarea unei părţi a populaţiei şi în Transilvania. Dar de ce oare trebuie să se marcheze acest lucru — care este un fapt istoric arhicunoscut — prin negarea existenţei altui popor, care a existat pe aceste teritorii de peste 2500 de ani şi care, în faţa migraţiilor,

nu a plecat în altă parte, ci a luptat şi şi-a apărat glia şi existenţa? De ce să se nege chiar acel om de ştiinţă, sau, după unii, chiar un conducător al Ungariei de prin secolul al XII-lea, care a scris cunoscuta lucrare privind existenţa unei populaţii bine organizate pe aceste teritorii? De ce trebuie să se ignoreze atît de uşor lucruri demonstrate de ştiinţă — descoperirile arheologice, care, în toată lumea, constituie baza reconstituirii unei perioade sau unor evenimente istorice, atunci cînd nu se dispune de lucrări scrise?" Şi tot D-sa spune: „E greu să înţelegi reeditarea unor teze horthyste, fasciste, şoviniste, inclusiv revizioniste. Cum se poate concepe ca o Academie de ştiinţe să dea girul său unor texte şi lucrări care jignesc alte popoare? Ce ştiinţă este aceasta?"

Cu privire la realităţile din vremea noastră, e lucru arhicunoscut că România, prin Constituţia ei, ca şi prin practica de toate zilele, a eliminat de mult orice discriminare pe motive de rasă, sex, naţionalitate, religie. În cadrul statului naţional unitar român din populaţia de peste 23.000.000, cei aproape 2.000.000 de locuitori aparţinînd naţionalităţilor maghiară, germană, sîrbă, evreiască etc. se bucură nestingherit de toate drepturile. Maghiarii, germanii, sîrbii, evreii au şcoli în limba lor, teatre, ziare, acces la muncă, educaţie şi la posturi de conducere, fără nici o discriminare. Să ni se indice o singură comunitate maghiară sau germană sau evreiască sau sîrbă, care nu-şi are biserica sa şi slujba în limba proprie!

Iată, cu maghiarii romano-catolici, lutherani, reformaţi sau unitarieni din Transilvania, românii ortodocşi trăiesc de mai mult de 40 de ani, în cele mai frăţeşti relaţii şi se bucură toţi de aceleaşi drepturi. De două-trei ori pe an ne întîlnim la „Conferinţe interconfesionale", la Cluj-Napoca, Sibiu sau Bucureşti, tratînd probleme de interes comun, fie teologice, ecumenice sau de orientare în problemele lumii de azi.

Românii au fost întotdeauna toleranţi, atît în problemele convieţuirii dintre naţionalităţi, cît şi dintre religii. „Istoricii" unguri, autori ai *„Istoriei Transilvaniei"*, se referă în cartea lor în mod nu numai inexact, ci evident tendenţios, pentru a stîrni şi pe alţii împotriva noastră, şi la situaţia evreilor din timpul celui de-al doilea război mondial, punînd pe seama noastră, a României, ceea ce de fapt au făcut horthyştii cu toţi evreii din Transilvania, i-au trimis în lagărele morţii. În cartea Academiei Ungare de ştiinţe evreii apar doar ca „transportaţi", ca şi cum ar fi fost doar mutaţi dintr-un loc într-altul, în timp ce o cifră uluitor de inexactă arată cîţi „au fost asasinaţi" în România! Iată ce „ştiinţă" are Academia de „ştiinţe": să întoarcă lucrurile pe dos!

Pentru a arăta adevărul, vom cita chiar declaraţiile unui evreu, dr. Jean Ancel, cercetător ştiinţific la Institutul Yad Vashem din Ierusalim, despre cele întîmplate în România la acea perioadă: „Însă cea mai mare surprindere au avut-o cercurile evreieşti de pe urma comportării Înalţilor Prelaţi ai Bisericii Ortodoxe Române. Sfatul evreiesc a considerat că Şef Rabinul Safran ar putea obţine o anulare a deportărilor dacă ar apela la şefii Bisericii române. Cunoscînd legăturile strînse dintre Bălan, Mitropolitul Transilvaniei, şi Ion Antonescu, Safran a trimis vorbă lui Bălan că ar dori să-l întîlnească. Spre surprinderea lui, „acest antisemit", cum îl caracteriza pe atunci Safran, „a răspuns la cererea mea personală şi a venit de la Sibiu, unde îşi avea sediul, la Bucureşti, pentru a se întîlni cu mine. Întîlnirea a avut loc în faţa generalului Văitoianu, cumnatul lui, şi a fost dramatică. După cîteva ore, Mitropolitul Bălan m-a anunţat că a obţinut de la mareşalul Antonescu anularea deciziei de deportare a evreilor". (Alte date în „Anale de istorie" XXX, 6, 1984, p. 87—94).

La rîndul său Patriarhul Nicodim l-a avertizat pe Ion Antonescu că dacă se vor încerca brutalităţi împotriva evreilor, „va demisiona în semn de protest".

În cuvîntarea rostită la 27 februarie 1987, Preşedintele Nicolae Ceauşescu a arătat cu argumente şi dovezi incontestabile că ideea egalităţii în drepturi a tuturor cetăţenilor patriei a preocupat şi preocupă în continuare Statul român, ajungînd în această privinţă la rezultate exemplare. Astfel, s-a avut în vedere o amplasare raţională a forţelor de producţie pe întreg teritoriul ţării, s-a asigurat gratuitatea învăţămîntului pentru întregul tineret „fără nici un fel de

discriminare, fie că părinţii lor sau originea lor îndepărtată este românească, maghiară, sîrbă sau alta". În aceeaşi ordine de idei în cuvîntare s-a arătat că se asigură permanent „deplina egalitate în ceea ce priveşte retribuţia, indiferent de naţionalitate, de sex sau de vîrstă".

Nici un fel de motive „obiective" sau „date ştiinţifice noi" nu justifică nici atitudinea total neştiinţifică în ceea ce priveşte trecutul, a autorilor *„Istoriei Transilvaniei"*, patronată de Academia ungară de ştiinţe, nici atitudinea celor care reclamă astăzi „discriminări" împotriva maghiarilor din Transilvania. Faptele, şi cele din trecut, şi cele de astăzi, demonstrează tocmai contrariul. Şi, se ştie, „faptele sînt un lucru încăpăţînat". Nu pot fi contrazise. Ele spun sigur adevărul!

Gheorghe Şincai, referindu-se în *Cronica* sa, încă de pe atunci, în secolul XVIII, la afirmaţiile unui istoric ungur care mistifica grosolan realitatea istorică, scria: *„Ci cuvintele acestuia atîta plătesc înaintea mea şi înaintea celor ce iubesc adevărul, cît este de adevărat că Nistrul se varsă în Dunăre, şi nu în Marea Neagră"* (Chronica, ed. din 1886, t. II, p. 148, cf. Emil Boldan, *„Patetica luptă a lui Gh. Şincai pentru adevăr şi dreptate"*, extras f. 10 c. p. 129).

Şi-atunci stai şi te întrebi: Cui folosesc toate acestea? Cu ce scop sînt colportate şi azi? Şi-au închipuit oare cei care s-au angajat cu semnăturile lor într-o asemenea întreprindere că adevărul şi-a pierdut vocea şi că va tăcea?

Adevărul nu tace şi izbuteşte. Popoarele, care nu se identifică cu unii ca aceştia, ci vor să trăiască în linişte, în pace şi în prietenie, vor cultiva pacea şi prietenia, pe temeiul respectului reciproc şi al adevărului.

Noi toţi, români, maghiari, germani şi alte naţionalităţi, de confesiuni şi credinţe diferite, am învăţat să trăim în pace, în pace şi în ecumenism, aici în Transilvania şi în întreaga Românie, şi dorim să continuăm a trăi astfel. Nu ne vom lăsa învrăjbiţi de alţii, şi ne vom ajuta reciproc, ne vom respecta ca şi pînă acum, aceasta fiind plăcut şi lui Dumnezeu şi oamenilor.

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Transilvaniei

MANUSCRISE MUZICALE ROMÂNEŞTI LA MUNTELE ATHOS

I.

ANASTASIMATARUL DE LA CHINOVIUL ROMÂNESC PRODROMU — ATHOS

După cum se ştie, împrejurări nefavorabile din trecut au făcut ca din numărul mare de manuscrise psaltice româneşti şi greceşti realizate de români de-a lungul vremii, numai o parte să rămînă în bibliotecile şi muzeele noastre. Condiţiile istorice vitrege, dominaţia străină asupra ţinuturilor româneşti au contribuit fie la distrugerea şi pierderea multor manuscrise de acest fel, fie la înstrăinarea lor.

Prin numeroase ctitorii[1] şi închinări de mănăstiri,[2] domnitorii români au dăruit printre alte cărţi de cult şi *manuscrise psaltice*, în toate centrele orto-

---

1 În anul 1369, Voievodul muntean Vladislav reconstruieşte mănăstirea Cutlumuş din Athos, în 1414 îl găsim pe Mircea cel Mare între ctitori la mănăstirea Zograf, iar la 1429 Alexandru cel Bun iscăleşte un hrisov de danii. Ştefan cel Mare (1457—1504) şi Neagoe Basarab (1512—1521) sînt ctitorii celor mai multe lăcaşuri de acest fel. Petru Rareş (1535) zideşte Mănăstirea Caracalu, Alexandru Lăpuşneanu (1552—1568) rezideşte mănăstirea Dohiariu, iar Mihai Viteazul (1593—1601) reclădeşte mănăstirea Simon Petra, arsă în anul 1580.

Începînd cu secolul al XIV-lea şi pînă în pragul secolului XX, nimeni dintre ortodocşi n-au făcut jertfe mai mari şi n-au fost susţinători mai darnici ai locaşurilor din Muntele Athos ca românii.

După prăbuşirea Bizanţului (1453) şi după căderea ţaratului bulgar (1393) şi a celui sîrb (1459), Ţările Române rămînînd singurele ţări libere în Peninsula Balcanică au acordat popoarelor creştine din Balcani şi îndeosebi poporului grec o permanentă ocrotire. Voievozii Moldovei şi Valahiei, ca şi sfetnicii lor, au zidit din nou ori au reînnoit biserici şi paraclise, mănăstiri şi schituri, trapeze, chilii, bolniţe, arhondării şi arsanale, au dăruit *cărţi de slujbă* şi odoare de preţ, icoane ferecate în aur şi argint, odăjdii, epitafuri şi dvere cusute în fir de aur şi împodobite cu pietre scumpe şi mărgăritare, astfel încît, după împăraţii bizantini, voievozii români sînt cei mai de seamă ctitori ai aşezămintelor aghiorite îndeosebi.

2 După anul 1550 întîlnim noul mijloc de danii sub forma închinărilor de mănăstiri. Încă din 1398 şi poate chiar din 1368 se cunosc moşii închinate Lavrei Româneşti a Cutlumuşului. La 1430 Alexandru cel Bun închină mănăstirii Zograful moşia Chipriana. Schitul Zdralea sau Roaba din Oltenia (după anul 1500) este socotit cel dintîi lăcaş românesc închinat mănăstirii Xenofont din Athos (Ion Donat, *Despre Mănăstirea Coşuna sau Bucovăţul*, extras din revista „Arhivele Olteniei" XV (1936), p. 66; Idem, *Despre Schitul Zdralea sau Roaba. O ctitorie necunoscută a Craioveştilor*, în revista „Arhivele Olteniei", XIV (1935), p. 346, extras, p. 3; D. Bălaşa, *Pagini din trecutul mănăstirii Coşuna — Bucovăţul Vechi*, în revista „Mitropolia Olteniei", anul XXIV, nr. 9—10, Craiova, 1972, p. 754). Închinarea de mănăstiri şi biserici este continuată apoi de aproape toţi voievozii Ţărilor Române şi de către sfetnicii lor, cel puţin patru secole, hărăzind prin aceasta locurilor sfinte nenumărate venituri, dăruindu-le metoace bogate, sate, sălaşe de ţigani, moşii, ţarini, podgorii, păduri, gîrle, heleşteie, rîuri, mori, lacuri şi bălţi cu peşte, vămi la vaduri, ocne de sare etc.

doxe. Referitor la daniile făcute de către ei întregului Orient ortodox şi în special mănăstirilor din Athos, există o bogată literatură.[3] Aşa de pildă, la Mănăstirea Xenofont se cunosc cele mai multe hrisoave de danii de la voievozii moldoveni şi munteni, începînd cu secolul al XV-lea, mănăstirea Xiropotamu posedă azi în arhiva sa peste 1000 de documente româneşti, iar mănăstirea Zografu a fost atît de înzestrată de către voievozii moldoveni, încît era socotită drept ctitorie românească.

În perioada fanariotă, înstrăinarea manuscriselor capătă proporţii fără precedent. Pentru administrarea mănăstirilor închinate vin la noi — în număr din ce în ce mai mare — călugări trimişi de Patriarhiile Orientului sau de Muntele Athos, care aduc, şi mai ales *duc cu ei manuscrise de tot felul, printre care şi psaltice.*

Odată cu instaurarea domniilor pămîntene şi mai ales cu secularizarea averilor mănăstireşti, grecii plecînd în masă din ţara noastră, *iau cu ei lucrul cel mai de preţ — manuscrisele,* astfel încît nu puţine muzee şi biblioteci de peste hotare deţin astăzi manuscrise muzicale, aparţinînd culturii noastre din perioada medievală, din timpul Renaşterii, din epoca barocă sau clasică.

O carte bisericească — şi cu atît mai mult un manuscris cu note muzicale — era scumpă şi rară, ea preţuind pînă la 100 de aspri sau 17—25 de galbeni de aur, ceea ce echivala cu o moşie. Domnitorul Vlad Călugărul, de pildă, a cumpărat de la egumenul mănăstirii Brădet a treia parte din muntele Prislop, cu

---

3 N. Iorga, *Le Mont Athos et les Pays Roumains,* în: „Bulletin Historique de l'Académie Roumaine", tom II, 1914, p. 190—230; Idem, *Fundaţiuni religioase ale domnilor români în Orient,* în „Analele Academiei române", Memoriile Secţiei Istorice, seria a II-a, XXXVI 1914); Gheorghe Moisescu, *Legăturile Ţărilor române cu mănăstirile Megaspileon şi Sf. Lavră din Peloponez,* în: „Biserica Ortodoxă română nr. 1—2/1931; Marcu Beza, *Urme româneşti la Muntele Athos,* B. G. IV, 1933; N. Iorga, *La surveille latine des Principautés Danubiennes,* Bucureşti, 1933; Marcu Beza, *Urme româneşti în Orientul ortodox,* Bucureşti, 1935, ed. a II-a, Bucureşti, 1937; Gh. I. Moisescu, *Contribuţia românească pentru susţinerea Muntelui Athos în decursul veacurilor,* în: „Ortodoxia", an. V, nr. 2/1953; Prof. T. Bodogae, *Tradiţia Sfîntului Munte în tradiţia popoarelor ortodoxe,* în: „Ortodoxia" an. V, 1953, nr. 2; Prof. Ene Branişte, *Rolul Athosului în istoria cîntecului ortodox,* în: „Ortodoxia", an. V, nr. 2/1953; Prof. I. Rămureanu, *Contribuţia Ţărilor Române la dobîndirea independenţei naţionale a poporului grec,* în: „Biserica Ortodoxă română", an. XC nr. 1—2/1972; Idem, *Constantin Brîncoveanu sprijinitor al ortodoxiei,* în: „Biserica Ortodoxă Română", an. LXXXII (1964), nr. 9—10; Idem, *Antim Ivireanul — luptător pentru ortodoxie,* ibidem, LXXIV (1956), nr. 8—9; Prof. Toma G. Bulat, *Românii şi creştinătatea răsăriteană,* în: „Biserica Ortodoxă Română", LXI (1943), nr. 7—8; Prof. Dr. Teodor Bodogae, *Ajutoarele româneşti la mănăstirile din sfîntul Munte Athos,* Sibiu, 1941; Idem, *Consideraţii istorice privind legăturile Bisericii române cu mănăstirile din Muntele Athos,* în: „Mitropolia Banatului", XII (1963), nr. 3—4; Prof. Alexandru Ciurea, *Cîteva aspecte esenţiale ale regimului turco-fanariot în istoria Bisericii Ortodoxe din România,* în: „Biserica Ortodoxă română", LXXXIX (1971), nr. 7—8; N. Iorga, *Daniile româneşti la Muntele Athos,* în: „Revista istorică", XIX (1933), nr. 1—3; Al. Elian, *Biserica Moldovei şi Muntele Athos la începutul veacului al XIX-lea,* în: „Studii teologice", XIX, (1967), nr. 7—8; Constantin C. Giurăscu, *Ţările Româneşti sprijinitoare ale învăţămîntului din Peninsula Balcanică şi Orientul Apropiat,* în: „Contribuţii la istoria învăţămîntului românesc", Culegere de studii, Bucureşti, 1970; Idem, *L'aide accordé par les Pays Roumains a l'enseignement de la Peninsule Balcanique et du Proche Orient,* în: „Revue Roumaine d'histoire", Bucureşti, 1970, nr. 5; Gh. Cioran, *Schéseis tôn Roumanikôn chorôn metà toû Atho, kaì dè tôn Monôn Koutloumousíou, Laûras, Docheiaríou kaì haghíou Panteleímonos è tôn Róson,* Athênes, 1938, 304 p.

un Tetraevangheliar evaluat la 1000 de aspri,[4] iar în 1853, egumenul mănăstirii Tismana a cumpărat partea de moşie a popii Stoica din Groşani cu două cărţi, preţul lor fiind de 850 de aspri, un cal bun şi 12 oi.[5] Teofan, mitropolitul Sucevei, pe cînd se afla pribeag în Polonia (sfîrşitul secolului al XVI-lea), a răscumpărat cu 100 de galbeni ungureşti şi 100 de taleri, manuscrisul Evangheliarului scris — şi ferecat, se pare, în aur — cu cheltuiala lui Ion Golăi, manuscris ajuns aici în timpul războaielor lui Ion Vodă cel Cumplit cu turcii.[6] Astfel de cărţi sau manuscrise erau atît de scumpe, încît ele erau păstrate cu multă grijă, adesea refăcute, completate şi consemnate în diete alături de alte bunuri de mare preţ.[7]

Cu privire la înstrăinarea manuscriselor şi cărţilor româneşti aducem mărturia cronicarului Chesarie Daponte, care spune că în septembrie 1737, turcii prădînd oraşul Tîrgovişte, au dat foc vechii mitropolii şi dintr-o tainiţă de sub pămînt *au încărcat în mai multe care cărţile din biblioteci, pe care le-au dus peste Dunăre.* În anul 1687, tătarii au ars mitropolia cea veche de la Trei Ierarhi din Moldova, prădînd şi stricînd tot.[8] Sînt acestea numai cîteva exemple din multele care susţin faptul că numeroase manuscrise psaltice româneşti s-au pierdut ori s-au răspîndit în cele patru colţuri ale lumii, fapt datorat pustiirilor pricinuite de năvălirile tătăreşti şi turceşti, la care au fost supuse adesea ţinuturile noastre. Învăţatul rus A. Sobolevski constată că *o mulţime de manuscrise româneşti sînt împrăştiate* prin bibliotecile Londrei, Parisului, Vienei, Pragăi, Zagrebului şi Lvovului,[9] la care noi adăugăm că manuscrisele psaltice sînt risipite în tot Orientul ortodox, şi mai ales prin mănăstirile din Athos.

Există indicaţii la Macarie şi Anton Pann că în afară de manuscrisele psaltice româneşti sau greco-române pe care le cunoaştem, au mai existat şi altele.

În prefaţa Irmologhionului, Macarie Ieromonahul spune: *„Mulţi din psalţii cei desăvîrşiţ(i) din neamul nostru s-au arătat cu rîvnă în vremi, ca să facă cîte ceva în limba noastră, precum fericitul întru pomenire Arsenie Ieromonahul Coziianul, Calist Protopsaltul Sfi(n)tei Mitropolii a Bucureştilor şi Şărban Protopsaltul Curţii domneşti, carii, nu numai Anastasimatariul melos, Stihirariul melos, Heruvicile, Pricesnele toate, Catavasiile, Irmoasele toate şi altele, dară şi partea cea mai multă a Papadichiei o au prefăcut româneşte, cu toată desăvîrşita alcătuire, minunaţii dascăli şi alcătuitorii vremii lor stînd în cea veche musichie".*[10]

Anton Pann menţionează şi el pe *Mihalache Moldoveanul care a alcătuit un „Anastasimatar românesc"*[11] în anul 1767 şi pe Ianuarie *Protosinghelul,* care pe la anul 1821 — zice el — „mi-a arătat un *Anastasimatar* foarte frumos *potrivit în limba românească* şi un *Doxastar* asemenea vrednic de toată lauda".[12]

Însuşi Macarie, în prefaţa aceluiaşi Irmologhion (Viena, 1823), spune că şi *în sistema cea veche nu puţine cărţi în limba noastră a prefăcut.*[13]

---

4 *Documente privind istoria României, B. Ţara Românească, veacul al XVI-lea,* vol. II, Bucureşti, 1952, p. 208.

5 Idem, vol. V, Bucureşti, 1952, p. 129.

6 Ioan Bogdan, *Manuscripte slavo-române în Kiev,* în „Convorbiri literare", XXV, 1891, p. 505—506.

7 Mircea Tomescu, *Istoria cărţii româneşti de la începuturi pînă la 1918,* Bucureşti, 1968, p. 27.

8 *Ibidem,* p. 21.

9 A. S. Sobolevskii, Rumînî sredi slovianskih narodov, Petrograd, 1917, p. 70.

10 Macarie Ieromonahul, *Irmologhion sau Catavasieriu musicesc,* Viena, 1823, p. IV.

11 Anton Pann, *Bazul Teoretic şi practic al muzicii bisericeşti sau Gramatica melodică,* Bucureşti, 1845, p. XXIX.

12 Anton Pann, *op. cit.,* p. XXIX.

13 Referindu-se la Mitropolitul Dionisie Lupu, Macarie Ieromonahul zice: „Deci, Prea O Sfinţiia sa, ştiindu-mă pre mine smeritul între Ieromonahi, desă-

Toate aceste manuscrise conținînd cîntări românești în notație cucuzeliană, alcătuite sau tălmăcite de Arsenie Cozianul, Calist Protopsaltul, Șărban Protopsaltul, Mihalache Moldoveanu, Ianuarie Protosinghelul și Macarie Ieromonahul, nu se găsesc pe teritoriul României, ele trebuind căutate în alte biblioteci și arhive de peste hotare, și în special la Muntele Athos.

*

De peste un mileniu, Muntele Athos este cel mai renumit centru al monahismului ortodox. Încă din timpul împăraților comneni (sec. XI—XII) Athosul a devenit un mic Bizanț, o a doua patrie a marelui imperiu creștin de răsărit. Întregul complex de mănăstiri, biserici, paraclise, schituri, chilii, arsanale (porturi) etc., a fost ctitorit de împărați bizantini, țari ruși, sîrbi și bulgari, dar cele mai multe și mai substanțiale ctitorii din toată istoria Athosului — cum am afirmat și mai înainte — aparțin Țărilor Românești. Acestea depășesc orice alte ajutoare slave sau chiar bizantine, reușind în mod constant să întrețină și să salveze Athosul de la ruină timp de 5 secole (1350—1863) sub lunga dominație otomană. Orice cercetător sau pelerin poate vedea astăzi o mulțime de tablouri votive ale domnilor și ierarhilor români în Athos, grăitoare în acest sens, dintre care amintim pe cel al lui Ștefan cel Mare (1472) de pe zidul turnului de apărare de la Vatoped, și altele, cum ar fi cele de la Zografu (Ștefan cel Mare, Alexandru Lăpușneanu și Vasile Lupu), de la Dionisiu (Neagoe Basarab și soția sa Despina), de la Dochiariu (Alexandru Lăpușneanu și soția sa Ruxandra), de la Esfigmenu (Veniamin Costache) etc.

Dintre obiectele de mare preț păstrate aici, amintim *Steagul de luptă al lui Ștefan cel Mare* de la Zografu și sicriul de argint și filigran donat de Neagoe Basarab mănăstirii Dionisiu pentru moaștele Sf. Nifon, Patriarhul Constantinopolului.

După căderea Bizanțului (1453), s-au transferat și adăpostit în Athos cele mai de preț tezaure creștine amenințate cu distrugerea și profanarea turcilor. Grație acestui nou Bizanț — care este Muntele Athos — se păstrează astăzi aici cele mai valoroase documente și odoare imperiale bizantine, slavone și românești, zeci de mii de tipărituri vechi și manuscrise de tot felul, printre care și muzicale. Este, într-adevăr, Athosul, o adevărată cetate a culturii medievale, în care au fost promovate sau păstrate valori inestimabile și care, în ansamblul ei, poate că nu este depășită nici de Vatican.

Preluînd de la Bizanț frumusețea slujbelor de odinioară, cele peste 300 de biserici și paraclise din Athos, au păstrat nealterat de influențele străine întregul tezaur patristic al cultului ortodox: tipicul, cărțile de slujbă, tradiția, promovînd cea mai autentică muzică bizantină care a fost preluată întocmai și de către Țările Române.

Pentru cultura lumii întregi și pentru istoria patriei noastre, Muntele Athos reprezintă un interes considerabil. Un număr mare de oameni de cultură, scriitori, filologi, pictori, bizantinologi, muzicologi, cercetători din toate domeniile vin aici în fiecare an pentru a studia comorile mănăstirilor athonite.

În diverse domenii, ca și în cel muzical, nu pot fi făcute studii aprofundate fără studierea documentelor din bibliotecile Athosului, drept pentru care și noi am întreprins în acest scop o acțiune de cercetare a valorilor muzicale de aici, fotografiind și copiind manuscrise românești dăruite de către domnitori sau ierarhi români, aduse din țară de către călugării români și greci și mai ales scrise de către monahii români care au viețuit în Athos.

---

vîrșit întru amîndoao sistimile, îndestulat cu iscusința cea de mulți ani și cu dreaptă socoteală de a preface și a le aduce pre acestea în graiul patriei în cea mai cuviincioasă și nestrămutată a lor înființare și aprins cu rîvna, *ca unul ce și pe sistima cea veche nu puține cărți în limba noastră am prefăcut și cîntări am alcătuit (subl. n.)* chiemîndu-mă mi-au poruncit ca toate cărțile sistimii ceii noauă să le prefac romanește ..." (*Irmologion* ... *op. cit.*, p. VI).

*

Din cîntările şi manuscrisele aduse de noi de la Muntele Athos, prezentăm în cele ce urmează *Anastasimatarul românesc de la Prodromu — care a circulat în Transilvania.*

1. *Descrierea manuscrisului*

Psaltichie rom. gr., nr. vechi de inventar 4020; pecetea Chinoviului românesc Prodromu — Athos, sec. XVIII (început); Anastasimatar; notaţie cucuzeliană; literă chirilică, scris frumos de caligraful anonim, cu cerneală neagră şi roşie, IX+256 pagini, hîrtie, fără numerotare originală, 13 rînduri pe pagină; 110×170 mm; cu urme de legătură în piele, putrezită la cotor. Stare rea. Manuscrisul este alcătuit din două părţi: partea I cu text în limba română (p. I—IX — 1—120) şi partea a II-a cu text în limba greacă (p. 121—255). Partea I cuprinde „ANASTASIMA" (adecă stihirile învierii) samoglasnice, care să cîntă sîmbătă seara şi duminecă la hvalite".

2. *Conţinutul manuscrisului*

Ihos I, La Vecernie, stihiri: Rugăciunile noastre; Incongiuraţi noroadelor; Veniţi noroadelor; Veseliţi-vă ceriurile; Pre cel cu trupul; Stînd înaintea mormăntului; Cuvîntului celui împreună (p. 1—6). *La Stihoavnă*, stihiri; Cu patima; Să se bucure făptura; Împărat fiind ceriului; Muierile ceale purtătoare de mir (p. 6—10). *La Hvalite:* Toată suflarea; Lăudaţ(i) pre El; Stihiri; Lăudăm Hristoase; Cela ce răstignire; Cela ce iadul; Plecăciunea ta; Cînd te-ai pironit; Tînguindu-să cinstitele mu(i)er(i); Ranelor celor Dumnezeeşti; Iubitorule de turburare (p. 10—16). *Ihos 2. La Vecernie* stihiri: Celui mai nainte de veci din Tatăl; Hristos Mîntuitorul nostru; Cu arhanghelii să cîntăm; Pre tine stăpînul; Cu crucea Ta ai stricat; Deschisu-ţi-s-au Ţie Doamne; Cîntare de mântuire cîntînd (p. 16—21). *La Stihoavnă*, stihiri: Înviiarea Ta Hristoase; Prin lemn Mîntuitoriule; Pre cruce arătîndu-Te; Dătătorule de viaţă (p. 21—24). *La Hvalite:* Toată suflarea; Lăudaţ(i) pre El; Stihiri: Toată suflarea şi toată făptura; Să spu(i)e Jidovii; Să laude neamurile; Răstignitu-Te-ai şi Te-ai îngropat; Cu adevărat (p. 24—30). *Ihos 3. La Vecernie*, stihiri: Crucea Ta Hristoase; Luminatu-s-au toate; Măresc puterea Tatălui; Cinstitei crucii Tale; Lăudăm pre Mîntuitoriul; Celor din iad; Cei ce stăm (p. 31—35). *La Stihoavnă*, stihiri: Hristoase Cel ce cu patima Ta; Scularea Ta; Dumnezeu fiind neschimbat; Ca să izbăveşti (p. 35—37). *La Hvalite:* Toată suflarea; Lăudaţi pre El; Veniţi toate neamurile; Spus-au toate minunile; De bucurie toate s-au umplut; Întru lumina Ta, stăpîne; Cîntare de dimineaţă; Strălucind îngerul la mormîntul tău; În mormînt Te-au căutat; Jidovii au închis (p. 37—43). *Ihos 4. La Vecernie*, stihiri: Crucii Tale cei făcătoare de viaţă; Oprirea lemnului; Porţile iadului; Veniţi să lăudăm; Îngerii şi oamenii; Porţile cele de aramă le-ai sfărîmat; Doamne naşterea Ta (p. 44—49). *La Stihoavnă*, stihiri: Doamne, suindu-Te pe cruce; Fiind răstignit pre lemn; Norodul cel fărădelege; Cu lacrăm(i) mu(i)erile (p. 49—53); *La Hvalite:* Toată suflarea; Lăudaţ(i) pre El; Cela ce crucea ai suferit; Cu crucea Ta Hristoase din blestemul; Cu crucea Ta Hristoase Mîntuitorule; Din sînurile părintelui; Moarte ai luat; Puterile s-au despicat; Dorit-au mu(i)erile să vază; Unde iaste Iisus (p. 53—60). *Ihos pl. 1: La Vecernie*, stihiri: Prin cinstită crucea Ta Hristoase; Cel ce au dat; Mare minune; Închinăciune de seară (p. 60—62). *Ihos pl. 2. La Vecernie*, stihiri: Astăzi Hristoase; De Tine Doamne; Cu crucea Ta Hristoase ne lăudăm; Totdeauna binecuvîntăm; Mărire puterii Tale; Îngroparea Ta Doamne (p. 63—65). *La Stihoavnă*, stihiri: Înviiarea Ta Hristoase; Porţile ceale de aramă zdrobindu-le; Din stricăciunea de demult; Răstignindu-Te precum ai voit (p. 65—69). *La Hvalite:* Toată suflarea; Lăudaţ(i) pre El; Crucea Ta Doamne; Îngroparea Ta stăpîne; Cu Tatăl şi cu D(u)hul; A treia zi; Doamne, mare şi înfricoşată; O, călcătorilor; Mormăntul

pecetluit fiind; La mormântul Tău (î. 69—76). *Ihos 7. La Vecernie,* stihiri: Veniți să ne bucurăm; Cruce ai răbdat; Apostolii văzînd; De ai și fost prins; Proorocia lui David; Pogorîtu-Te-ai în iad; În groapă Te-ai pus (p. 77—82); *La Stihoavnă,* stihiri: Înviat-ai din mormînt; Celui ce au înviat; Pogorînd în iad; Înfricoșat Te-ai arătat (p. 82—84); *La Hvlalite:* Toată suflarea; Lăudaț(i) pre El; Înviiat-au Hristos; Înviiarea lui Hristos; Înviierii lui Hristos; Ce vom răsplăti; Porțile iadului; Veniți să ne bucurăm; Strălucind îngerul au șăzut; Pentru ce n-aț(i) socotit (p. 84—91). *Ihos pl. 4. La Vecernie,* stihiri: Cîntare de seară și (slujbă) cuvîntătoare; Doamne Doamne; Bucură-te Sioane; Cuvîntul cel ce s-au născut; Înviiarea Ta cea din morți; Mărire Ție Hristoase; Pre Tine Te slăvim (p. 91—95); *La Stihoavnă,* stihiri: Suitu-Te-ai pe cruce; Pre Hristos; Cu psalmi și cu cîntări; O, stăpînu(l) tuturor (p. 95—99); *La Hvalite:* Toată suflarea; Lăudaț(i) pre El; Doamne de ai și stătut; Doamne de Te-au și pus; Doamne armă; Îngerul tău Doamne; Închinu-mă și slăvesc; Pătimit-ai prin cruce; Mormântul tău; Mergînd Tu (p. 99—104).

Partea a II-a (p. 121—225) a acestui manuscris este un *Antologhion* cu text în limba greacă — scris de același român care a scris și partea I — ce cuprinde cîntări la Vecernie, Utrenie și Liturghie.

Antologhionul începe cu: *Polyéleos — Doúloi Kyríou — sýntomos poietheís parà Kýr Ioánnou toû protopsáltou tês megáles ekklesias* (Polieleu concis (scurt) de către Kir Ioan Protopsaltul Marii Biserici). În continuare sînt scrise cîntări în limba greacă, uneori amestecate (din cauza filelor legate amestecat) după cum urmează:

Dóxa (Slavă) *Lége, he Trías diairéte prosópois* (zicînd: pe Tine, Treime, despărțită după fețe...), *kaì nýn, lége, o Despoína, panymnété, méter eulogeméne* (Și acum, zicînd: O, Doamnă prealăudată, Maică binecuvîntată) fără semnele chinonimice care de obicei se scriu cu cerneală roșie (p. 121—138), Psalmul 102 de la Liturghie: *Eulógei he psychè mou tòn Kýrion* (Binecuvîntează suflete al meu pe Domnul), p. 141—146); *Hoi tà Cheroubeìm* (Carii pre heruvimi), ihos pl. 4 (p. 147—148); Tereremurile unui heruvic, ihos pl. 2 (lipsește începutul) și finalul (p. 149); Tereremuri, ihos pl. 4 (p. 150—151). Chinonicul *Aineíte tòn Kýrion* (Lăudați pe Domnul), ihos 1 tetrafon (p. 165—167); Idem, ihos pl. 1 a lui Damaschin Tessaloniceanu (p. 168—169); Idem, ihos 3 și 8 ale aceluiași (p. 169—173); *Eis toû Euangelismòs tês Theotókou* (La Buna Vestire a Născătoarei de Dumnezeu); chinonicul *Exeléxato Kýrios tèn Sión* (Ales-au Domnul Sionul), ihos pl. 4 al aceluiași (p. 173—175); Chinonicul: *Epepháne he cháris toû Theoû* (Arătatu-s-au darul lui Dumnezeu); *Kýrie ekékraxa* (Doamne strigat-am) (p. 178); Dogmatica și *Pasa pnoi* (Toată suflarea), ihos 1—8 (p. 178—211). Stihiri la parastas (p. 211—218); Cele 11 eotinale (p. 220—241). *Tô megálo Sábbato* (În marea sîmbătă) heruvic *Sigesáto pása sárx* (Să tacă tot trupul), ihos pl. 1 (p. 239—241). *Despoína ho despoína pròsdexaito* (Stăpînă, stăpînă priimește rugăciunile...) ih. 4 de Anastasiu (p. 241—242). „Priciasna de la Rosali(i)" (titlul scris în limba română) *Tà Pneúma Sou tò hágion* (Duhul Tău cel Sfînt), ihos pl. 1 (p. 242—243).

3. *Însemnări*

Pe Vorsatz-ul primei coperte I^r figurează numele unui posesor: „Ipolit Ierodiaconul din Cernica"; pe Vorsatz-ul I^v un „Gregorius" și „Grigorie". Tot pe fol. I^r se afla un număr de inventar, 4020 și două ștampile — indescifrabile — puse peste textul grecesc: *„Thoû, Kýrie phylakèn tô stômati mou* (Pune, Doamne pază gurii mele); la paginile V^r—VI^v, „Cuvînt către părinți pentru creșterea copiilor"; la paginile VI^v—IX^r, „Și asemenea (a) lui Iisus Sirah cap. 13 s(ti)h a"; la pagina IX^v găsim o iscălitură și o datare: Io D(ascălul) Radu Duma ot Bra(șov), (1)779 nov. 16". La pagina IX^v se află desenat în alb și negru un original și foarte reușit portret al lui *„Ho Hágios Io(ánnes) Damaskenos"*. (De observat amestecul de litere grecești și chirilice)

La paginile 104 şi 118—120 sînt scrise texte în limba latină şi română conţinînd descrierea unor virtuţi sau vicii, în analogie cu animale reale sau mitice corespunzătoare, din Fiziolog.[14]

În limba română cu titlul în latineşte: *„Cuvînt la Învierea Domnului de către Episcopul Epifanie al Ciprului"* — Sancti Epiphanii Episcopii Constantinae Cipri, Oratio in Sancta Christi Resurectionem — Gerardo Vossio interprete". La paginile 110—116 găsim o frumoasă *„Oraţie care s-au zis la prea fericitul împărat al romanilor la Beci. Mai* / 10/1717 de la Adam 7255,"[15] prin care „Valahia împreună cu bisericescul Chiros" cere ocrotire, rugîndu-i să-i scoată „din robia cea prea grea şi prea tirănească a păgînilor". În acest scop îl roagă să stea în fruntea oştilor, împotriva „tiranului otoman, vrăjmaşului celui pré pizmăreţ toatei creştinătăţi", urîndu-i să aibă „prea fericite triumfuri şi (...) biruinţe" pentru ca „ticăloasa (...) Valahie", „pustiită de turci şi de tătari", „cît de curînd să vadă „căderea cea mai de pe urmă şi cu totul desrădăcinarea a tot neamului

---

14 *Fiziologul* — carte foarte veche de origine etiopiană şi elenă, care era deja tradusă în sec. V în limba etiopiană şi apoi în alte limbi orientale şi europene — este o descriere mitică privind viaţa animalelor (cf. Gaster, M. *Literatura populară română,* Bucureşti, 1883, p. 138—141).

15 (p. 110) *„Oraţie care s-au zis la prea fericitul împărat al românilor / la Beci. Mai 10/1717 / De la Adam 7225 /* Dedemult inimile noastre / ardea întruna a vedea o zi prea fericită ca aceasta întru carea ca să putem prea cu plecăciune a ne închina prea sfinţitelor tale ale sfinţitului Kesaricesc şi Crăeştii măririi voastre iar acum laudă nemuritoare să fie lui D(u)mn(e)zeu în Troiţă unul (p. 111) unul, că pre noi nevrednicii cu această a sa facere de bine ne-au dăruit a sta astăz(i) înaintea prea augustitei feţii Kiesariceşti măririi voastre unde cu prea fierbinte D(u)h pre acela prea îndestulat D(u)mn(e)zeu rugăm ca dintru a sa a milelor vistierie să dăruiască sfinţitei Kiesariceştii, Catholiceştii împărăţiei voastre precum nu de mult în câmpul oştilor a sta şi în scurtă vreme prea fericite triumfuri şi prea slăvite biruinţe a sa arată d(a)rului aceluia Goliat prea tiranului otoman vrăjmaşului celui prea (p. 112) prizmătăreţ toatei creştinătăţi ca cît de curînd să putem vedea prin puternicia armele Catholicescului maestatului împărăţii voastre, căderea cea mai de pea urmă şi cu totul dezrădăcinarea atot neamului otomanicesc. Şi cu glas deobşte a slăvi prea dulcele nume al lui H(risto)s care iaste preste toate numele şi cu suflet vesel fără nici o sminteală de păgâni D(u)m(ne)zeescului maestat al ruga pentru prea fericit statul şi buna chivernisire a sfinţitei Chesariei Catholicescului (p. 113) maestatului împărăţiei voastre carii cu un gînd noi prea plecaţii robi ai Chiesariceştii măririi voastre plecaţi până la faţa pământului cu toată prea ticăloasă noastră Valahie cădem şi punem slujbele prea tarii noastre credinţe înaintea sfinţitului şi Catholicescului maestatului împărăţiei noastre şi prea cu plecăciune ne rugăm priimeşte prea m(i)lo(s)tive împărate plecarea capetelor noastre. Cuprinde-ne pre noi cu Chiesariceasca milostivire şi cu prea (p. 114) şi cu prea puternica împărăteasca mână ne acopere, milostiveştete catholiciasca mărirea voastră ascultă şi ticăloasa noastră Valahie împreună cu bisericescul cliros din robia cea prea grea şi prea tirănească a păgînilor şi din cele turburăcioase ca ale Mării Roşii valurilor întru care prea ticălos şade primejduit la limanul cel vesel şi dorit al prea creştineştii milostiviri al chesariceştii măririi voastre prin prea credincioşii (p. 115) credincioşii tinitri împărăteştii măririi voastre şi prin alte mijlociri care singură mărirea împărăţii voastre din îndemnarea lui D(u)mn(e)zeu vei cunoaşte şi vei vrea precum D(u)mn(e)zeu prin prea credincioasă sluga sa Moisi au scos pre Israilteni din robia lui Faraon la pămîntul făgăduinţii. Şi adevărat cu mult mai vărtos se va proslăvi numele chiesariceştii măririi voastre în toată lumea, că alt leac ticăloasei patriei noastre cei pustiite de turci şi de tătari a fi nu să poate fără numai a ta (p. 116) a ta nădăjduim ajutînd D(u)mnezeu prin slăvită catholiciasca oastea catholicescului Maiestatului împărăţii voastre, unde ochii noştrii ai tuturor după D(u)mnezeu întru tine nădăjduesc prea fericite împărate".

otomanicesc" şi numele împăratului „mai vîrtos se va proslăvi (...) în toată lumea".

În continuare, la pagina 117 este copiat „Răspunsul împăratului[16] după oraţie[17] prin care făgăduieşte „a avea într-a (sa) protecţie Valahia" şi „a o apăra" şi „toată purtarea de grije va pune", ca să-i izbăvească pe valahi „de păgîni". În încheierea răspunsului este consemnată aceeaşi dată ca şi la „Oraţie": 10 mai 1717 şi însemnarea: „Aciasta s-au făcut în Beci (Mai 10, 7725 de la H(risto)s 1717").

La pagina 162 este scris un stih din psalmul 51 şi: „Sfinţilor celor din pămîntul lui..."; la pagina 153—157 stihuri din diferiţi psalmi şi indicaţii tipiconale în limba română. La pagina 158 găsim o iscălitură a lui „Kalinic Schimonah", la pagina 162 începutul unui text din Pateric (l. română) cu litere chirilice, iar la pagina 243 însemnarea: „adveni safini et moravi" şi data: „(1)783 august 29". La paginile 250—253 se află copiată „Tălmăcirea cărţii (de volnicie), trimisă la 12 decembrie 1701 românilor ardeleni de către împăratul Austriei Leopold I".[18] În urma abuzurilor făcute de reprezentanţii zeloşi ai uniaţiei care, în numele împăratului, sileau pe români „să se unească cu legea catoli-papistăşească", au loc unele răzvrătiri şi tulburări în Transilvania. Prin această scrisoare, Leopold I aminteşte românilor transilvăneni despre cartea de volnicie ce s-au trimis la 14 aprilie 1698 prin care se poruncea „ca să aibe românii care sînt de legea

---

16 Împărat în această vreme a fost Carol al VI-lea (12 oct. 1711—20 oct. 1740).

17 Răspunsul împăratului după Oraţie. Pohta voastră şi bunul gănd am văzut, care cu m(i)lostiviri le priimim şi pre voi şi spre Valahia noastră, m(i)lostivire a arăta şi întru a noastră (p. 117) noastră protecţie Valahia a avea ne făgăduim. Şi de va ajuta D(u)mnezeu avem bun gînd Valahia a o apăra, şi toată purtarea de grije vom pune ca să vă izbăvim de păgîni; Numai voi credinţa care aţi arătat să o ţineţi nesmintită şi în tot chipul trebuiaşte întăiu cu toţii să rugăm pre D(u)mnezeu ca să dea armelor noastre biruinţă şi toate bune so-ar urma.

Aciasta sau făcut în Beci / Mai 10/7725 / De la H(risto)s 1717.

18 (p. 250) *„Tălmăcirea cărţii a sfintei împărăteştii măriri a romanilor* a ţării ungureşti şi a ţării cehilor iproci, iproci, iproci. A domnului nostru cel prea milostiv care s-au trimis la dec(embrie) 12 leat 1701 Leopold: Din mila lui D(u)mnezeu ales împărat al romanilor prea înălţat craiu ungurilor şi al nemţilor şi al cihilor şi al Dalmaţiei şi al horvaţilor iproci. Arhiduce Austriei, al Burgundiei, al Ardealului iproci.

Luminaţilor, cinstiţilor şi măriţilor cei de mare neam, înfrumuseţaţilor cei înţelepţi şi chipzuiţi credincioşilor şi iubitorilor.

Aduceţi-vă aminte fără de îndoială de prea milostiva noastră carte de volnicie ce s-au trimis la april 14 an 1698 şi s-au întors avr(ilie) 26 an 1698 care cu tot de-adinsul au fost poruncit ca să aibă rumănii carii sănt de legea grecească vo(i)e slobodă a să uni cu una din cele 4 legi ce sănt priimite în ţara Ardealului sau să rămîie în legea ce sănt acum însă într-acestaş (...) ca să trăiască cu aceleaş(i) privileghii cu care trăeşte legea aceia cu (p. 252) care să voar uni rumănii ce s-au zis mai sus. Iară acum de vreme ce cu mare urăciune am înţeles că nu numai împotriva prea milostivirei noastre mai sus volnicii s-au zis să lucreze, ce încă oarecari iubitori de răscoale şi de turburare odihnei cei de obşte îndrăznind de fac zvon că iaste nevoinţa noastră ca să silească rumănii ce s-au zis mai sus să să unească cu legea catoli-papistăşească. Pentru aceasta cu cartea aciasta prea milostivirea voim să vă descoperim voia noastră cea stătutuare împărăteasca minte şi nevoinţa noastră adică: cum că rumănii ce s-au zis volnicii slobozi ca să să unească cu una din cele 4 legi care sănt priimite în ţara Ardealului sau să rămîie în legea sa cea de acum aşa însă niminea să nu cuteze sub gloaba măniei noastre (...)"

grecească vo(i)e slobodă a se uni cu una din cele 4 legi[19] ce sînt primite în Ţara Ardealului, sau să rămîie în legea ce sînt acum însă (...) cu aceleaş(i) privelegii cu care trăieşte legea cu care se vor uni rumănii".[20] La pagina 253 găsim ultima însemnare în limba română: „(1)781 sep. 29 au dat oraşul nostru jurămînt împăratului nostru Iosif (...) supuşi şi credincioşi şi să dăm (?) pe împotrivitorii împărăţiei".[21]

4. *Data şi locul scrierii manuscrisului. Circulaţia*

Din datele consemnate în manuscris nu reies cu precizie nici locul şi nici data scrierii acestuia. Nişte deducţii sînt totuşi posibile, întrucît majoritatea informaţiilor se referă la situaţia grea a românilor transilvăneni neuniţi de la sfîrşitul secolului XVII şi începutul secolului XVIII, care nu aveau privilegiile celor trei naţiuni politice (maghiari, saşi, secui) şi nici drepturile celor patru religii recepte (catolică, calvină, luterană şi unitariană).

„Oraţia" românilor transilvăneni pentru împărat şi „răspunsul împăratului după Oraţie" din 10 mai 1717, scrise la pag. 110—117 deci după ce se termină partea I a manuscrisului (Anastasimatarul), ne-ar putea duce la concluzia că partea românească a manuscrisului (fol. 1—110) a fost scrisă ante 1717.

Faptul că textele româneşti — „Cuvînt către părinţi pentru creşterea copiilor", (p. V—VI^r); „Cuvînt al lui Iisus Sirah (p. VI^r—IX^r); „Cuvînt la învierea Domnului" (p. 105—110); „Oraţia" şi răspunsul la oraţie (p. 110—117) şi „Tălmăcirea cărţii" lui Leopold I din 12 decembrie 1701 (p. 250—253) — sînt scrise de altă mînă, pe filele rămase goale ale manuscrisului, ne-ar putea duce de asemenea şi la concluzia că textele mai sus menţionate ar fi putut fi adăugate ceva mai tîrziu decît data de 1717, astfel încît şi textul muzical putea fi scris puţin mai tîrziu de această dată, dar nu mult mai tîrziu, întrucît toate datele mai sus amintite se circumscriu în această perioadă, astfel încît — cu unele rezerve — vom spune că manuscrisul a fost scris în preajma anului 1717.

Locul scrierii acestui opus, de asemenea, nu este dezvăluit în filele manuscrisului. Pentru faptul că Filothei şi manuscrisul său original — după care va fi fost copiat manuscrisul în discuţie — se afla la Mitropolia Ungrovlahiei şi pentru că datarea celor două manuscrise — cel al lui Filothei şi cel de la Athos — este destul de apropiată ca timp, presupunem că şi Anastasimatarul atonit este scris tot în Ţara Românească şi poate chiar la Mitropolie.

În privinţa circulaţiei nu există nici un dubiu. După toate informaţiile pe care le conţine manuscrisul, acesta a circulat în Transilvania şi anume acolo unde românii au rezistat cu dîrzenie propagandei anti-ortodoxe şi presiunilor de tot felul, cum au fost cei din Braşov, Ţara Bîrsei, Sibiu cu satele înconjurătoare, în frunte cu Sălіştea şi Răşinarii — cu toate împrejurimile acestora — şi mănăstirile, unde ortodoxia s-a păstrat neştirbită. Însuşi Brîncoveanu, personal şi prin agenţii săi sprijină ortodoxia din Transilvania. Astfel, în iulie 1701, îi înştiinţează pe braşoveni că „Împăratul n-a îngăduit episcopului (...) din Ardeal să strice cu sila legea oamenilor" — aşa cum de altfel reiese şi din edictul

---

19 Diploma leopoldiană din 4 decembrie 1691, care confirmă privilegiile celor trei naţiuni politice — maghiari, saşi, secui — prevede şi drepturile celor patru religii recepte (catolică, calvină, luterană şi unitariană), iar la 16 februarie 1699, *prima diplomă leopoldiană* recunoaşte clerului unit aceleaşi privilegii de care beneficia clerul catolic şi confirmă statutul de libertate personală a preoţilor uniţi, care nu mai puteau fi deci trataţi ca iobagi.

20 Leopold I, 1655 iunie, 27 (încoronat în Ungaria); 1657, aprilie 2 (începutul domniei, Ungaria); 1656 sept. 14 (Boemia); 1658 iulie 18 (împărat roman) — 1705 mai 5.

21 Iosif al II-lea, împărat roman, de la 18 august 1765 pînă la 20 februarie 1790.

imperial al lui Leopold I din 26 aprilie 1698 şi din 12 decembrie 1701, tălmăcit şi copiat în manuscrisul atonit; ajută ctitoriile (bisericile) de pe moşiile sale din Ocna Sibiului, din Poiana Mărului şi Sîmbăta de Sus,[22] iar în Făgăraş „isprăveşte — încă din 1698 — o frumoasă biserică".[23]

În acest sens, manuscrisul conţine o informaţie preţioasă, şi anume că unul dintre posesori este „D(ascălul) Rad(u) Duma ot Bra(şov), (1)779, nov. 16" (p. IXr) pe care-l identificăm a fi unul şi acelaşi cu Ioan sin Duma Braşoveanu. Pînă acum, despre Ioan sin Radului Duma Braşoveanu ştiam că şi-a făcut studiile muzicale la şcoala de musichie din Bucureşti a dascălului Şărban „Protopsaltul Ţării Româneşti", patronată de mitropolitul Neofit Cretanul (1738—1754); că aici a copiat întregul manuscris de *Psaltichie „rumănească"* al lui Filothei, cu care pleacă la Braşov — de unde venise special pentru învăţarea psaltichiei — promovînd muzica psaltică în calitate de dascăl de şcoală şi cîntăreţ de strană din anul 1759 pînă în anul 1775, dată după care nu mai avem nici o ştire despre el.[24] Prin însemnarea mai sus amintită de pe manuscrisul atonit, aflăm mai multe lucruri şi anume: a) că Ioan Duma era încă „Dascăl" la Braşov în anul 1779; b) că manuscrisul în discuţie a circulat în Transilvania şi că la această dată (1779) se afla în posesia lui Ioan sin Radului Duma Braşoveanul; c) că Anastasimatarul din manuscrisul atonit este copiat după cel al lui Filothei, Duma Braşoveanul avînd o descendenţă directă cu Filothei, prin ucenicul său, Şerban „Protopsaltul Ţării Româneşti", la rîndu-i dascăl al lui Duma.

Cum a ajuns acest manuscris în Transilvania şi apoi în posesia lui Ioan Duma Braşoveanu? Este cunoscut faptul că la începutul secolului XVIII existau în Bucureşti mai multe şcoli de muzică psaltică,[25] dintre care una domnească, înfiinţată de Constantin Brîncoveanu. Existenţa şcolii este atestată de însemnarea făcută de către Bucur Grămăticul pe cartea-manuscris *Alexandria*, de unde vedem că la 18 martie 1704 exista o şcoală de psaltichie condusă de dascălul domnesc Coman — care avea în acel an 50 de copii. La această şcoală învăţa şi transilvăneanul Bucur Grămăticul din Sîmbăta de Sus — nepotul lui Man Barbu, adus aici de însuşi Constantin Brîncoveanu — care şi-a însuşit atît de bine cîntarea psaltică, încît a fost pus vătaf peste copiii acestei şcoli.[26]

Aşa cum l-a adus pe Bucur Grămăticul de la Sîmbăta de Sus,[27] tot astfel Constantin Brîncoveanu va fi adus la Şcoala Domnească şi pe alţi tineri, pentru învăţarea muzicii psaltice, necesari bisericilor ctitorite de el — ca şi altor biserici — ai căror preoţi erau subvenţionaţi direct de către domnitorul român în scopul păzirii lor de uniaţie. De bună seamă că aceşti tineri se vor fi întors în Transilvania (aşa cum va face mai tîrziu şi Ioan sin Radului Duma Braşoveanu) inarmaţi nu numai cu cunoaşterea muzicii psaltice — şi alte cunoştinţe — dar şi cu cărţi şi manuscrise după care aveau să cînte, cum este şi *Anastasimatarul existent astăzi la Schitul Prodrom din Athos.*

Cînd şi cum va fi ajuns manuscrisul din Transilvania în Athos, nu putem şti cu certitudine. Ceea ce ştim este că monahii români din Athos veneau deseori în ţară, fie pentru a aduna danii pentru schiturile şi sihaştrii români săraci,

---

22 N. Iorga, *Istoria bisericii româneşti şi a vieţii religioase a românilor*, ed. a II-a, Bucureşti, 1930, p. 45.

23 *Ibidem*, p. 36.

24 Sebastian Barbu-Bucur, *Ioan sin Radului Duma Braşoveanu*, în: *Studii de Muzicologie*, vol. X, coordonator ştiinţific Elena Zottoviceanu, Editura Muzicală a Uniunii compozitorilor, Bucureşti, 1974, p. 162—163.

25 Idem, *Învăţămîntul psaltic pînă la reforma lui Hrisant. Şcoli şi propedii*, în: „Biserica Ortodoxă Română", an. 98, nr. 3—4, 1980, p. 487—490.

26 Idem, Filothei sin Agăi Jipei. Psaltichie rumănească. I. *Catavasier...*, p. 50.

27 Sîmbăta de Sus era una din proprietăţile lui Brîncoveanu din Transilvania.

fie pentru a fi hirotonisiţi, fie pentru a-şi lua ucenici pe care să-i lase urmaşi în chiliile sau schiturile lor sau să-i formeze şi apoi să-i trimită în ţară, fie mai ales cei din Transilvania, pentru a-i învăţa pe fraţii lor români „dreapta credinţă" şi a-i apăra de prozelitismul catolic şi protestant. Cu unul din aceste prilejuri vor fi primit ca dar preţios şi acest manuscris, poate după reforma lui Hrisant (1814), cînd nu mai era atît de necesar, nemaicîntîndu-se după el.

Manuscrisul, păstrat în Biblioteca Schitului Prodrom din Athos, este important pentru faptul că este prima copie (partea I) — care ni se păstrează în ordinea vechimii — după *Anastasima* lui Filothei, *care a circulat în Transilvania şi care conţine date importante privind situaţia românilor de aici, la începutul secolului al XVIII-lea.*

Prof. Dr. *Sebastian Barbu-Bucur*

Îndrumări omiletice

AJUTOR DEPLIN

„Îndrăzneşte fiule. Păcatele tale sînt iertate... Scoală-te, ridică patul tău şi mergi la casa ta" (Mt. 9, 2, 6).

— I —

S-a spus — şi pe bună dreptate — că Evanghelia este cartea vieţii. Nu atît a vieţii aşa cum este, cît mai ales a vieţii, aşa cum trebuie să fie.

În paginile Noului Testament întîlnim deseori chipuri de oameni cu viaţa strîmtorată de necazuri, boli, suferinţe, de păcate. Dar aspectele acestea întunecate ale vieţii sînt înfăţişate nu ca un bun firesc, ca ceva îndreptăţit să existe, ci ca o realitate tristă, anormală, care trebuie înlăturată şi remediată în chip radical. Sfînta Evanghelie ne înfăţişează credincioşi loviţi, unii de suferinţe fizice, alţii robiţi unor păcate grele; o altă categorie apăsată şi de unele şi de altele, şi de suferinţe fizice, şi de suferinţe morale. Dar aproape pe nici unul nu ni-l înfăţişează ca fiind învoit cu starea lui, pe nici unul nu ni-l prezintă în atitudinea resemnării şi deznădejdii, ci ni-l arată în gestul năzuinţii, al orientării şi apropierii de Hristos Domnul. Noul Testament ne pune în faţă imaginea dinamică a credincioşilor în tensiune către Hristos spre a primi de la El lumina, îmbărbătarea şi puterea menite a le regenera şi reface viaţa.

Sfînta Evanghelie de azi ne pune înainte, în trăsături vii, chipul cum Mîntuitorul înţelege să ajute şi să repună pe făgaşul normal al vieţii pe credinciosul suferind care apelează la El.

Cum procedează Mîntuitorul? Cum ajută El pe slăbănogul ce i-a fost adus pe targă?

— II —

Mai întîi Domnul îşi îndreaptă privirile asupra stării lăuntrice a slăbănogului. Acolo, în suflet, El vede ciocnindu-se puternic sentimente de teamă, de amărăciune, de îndoială, de nesiguranţă cu privire la ieşirea suferindului din starea nenorocită în care se afla. Conştiinţa păcatelor săvîrşite cîndva, în trecut, întreţinea vie în sufletul paraliticului îndoiala cu privire la îndreptăţirea sa la vindecare, la salvare.

În acelaşi timp, în adîncul inimii slăbănogului se îndărătnicea să rămînă nestinsă o scînteie de nădejde, un rest de voinţă şi încredere în putinţa vindecării şi a refacerii vieţii sale. Tocmai acestei scîntei de nădejde şi acestui rest de voinţă sănătoasă din fiinţa slăbănogului se adresează Mîntuitorul zicînd: „Îndrăzneşte fiule". Adînc cunoscător al dinamicii sufletului omenesc, Domnul ştie că ajutorul Său nu poate da rezultate decît cu condiţia ca acesta să constituie un răspuns la însăşi dorinţa slăbănogului. Domnul voieşte să înlăture suferinţa aceluia care el însuşi voieşte aceasta.

Procedeul e folosit deseori de Mîntuitorul.

Astfel ajutorul pe care îl da Mariei Magdalena întru renunţarea la trecutul întunecat şi pentru începerea unei vieţi noi, Domnul îl dă ca uneia care ea însăşi voia transformarea, înnoirea (Lc. 7, 37 ş. u.). Mînat de mustrările conştiinţei către Iisus, Zaheu e încurajat şi ajutat în eforturile sale de a ieşi din starea de inferioritate şi jenă morală în care se afla (Lc. 19, 2 ş. u.). La fel ajută în căinţă pe tîlharul care îşi recunoaşte vinovăţia precum şi dreptatea osîndei în care se afla (Lc. 23, 40—43).

Aşa acorda Domnul ajutorul Său. Răzbătea printre ruinele vieţii externe şi interne ale celor ce se apropiau de El; răzbătea pînă la acea rădăcină de viaţă

sănătoasă, pînă la acea voinţă de salvare, cîtă mai rămăsese în fiinţa lor; intra în legătură cu aceasta, o sprijinea, o încuraja, o întărea, o sporea pînă ce ajungea să domine întreaga viaţă sufletească.

Aşa a procedat Domnul şi cu slăbănogul: îi întăreşte voinţa de salvare spunîndu-i: „Îndrăzneşte fiule", şi în acelaşi timp elimină din fiinţa lui cauza care-l adusese în acea stare nenorocită, îl scapă de păcate: „Păcatele tale sînt iertate".

Ceea ce spune Mîntuitorul nu sînt doar nişte cuvinte tinzînd numai la o îmbărbătare morală. Ele sînt şi aceasta, dar totodată sînt cu mult mai mult. Odată cu perceperea auditivă a cuvintelor, slăbănogul simte o mare uşurare, o eliberare de sub povara mustrărilor de conştiinţă, o ieşire de sub întunecata vrajă a păcatului, simte o mare înviorare străbătînd, pînă în adîncul inimii. Căci cuvîntul Domnului nu e vehiculator numai de înţelesuri, de învăţături dar şi de putere harică, transformatoare, vie, lucrătoare. „Cuvîntul lui Dumnezeu e viu şi lucrător" (Evr. 4, 12), e creator de viaţă nouă.

La rostirea cuvintelor Mîntuitorului, toate puterile ascunse din fiinţa slăbănogului se înviorează, se eliberează din servitutea păcatului şi-i dau certitudinea începutului unei vieţi noi, a unei vieţi normale.

Prin cuvintele Domnului slăbănogul este reintegrat în circuitul vieţii de comuniune cu Dumnezeu, cu izvorul vieţii.

Aşa a lucrat Mîntuitorul cu slăbănogul. Aşa lucrează şi cu noi.

În prezenţa Lui ne dăm seama de ravagiile operate de păcat în fiinţa noastră şi totodată simţim cum viaţa care ne învăluie sufletul se destramă şi se împrăştie. Simţim cum partea cea rea din fiinţa noastră îşi pierde puterea şi simţim cum apucăturile cele rele îşi pierd impulsivitatea şi îndrăzneala, pe de o parte, iar pe de alta, năzuinţele curate ale sufletului prind curaj şi vigoare nouă.

În prezenţa Mîntuitorului înţelegem mai bine ce înseamnă iubirea lui Dumnezeu faţă de noi, putem face mai repede deosebire între ce e bine şi ce e rău în noi şi în jurul nostru; putem distinge mai precis între ce e drept şi nedrept, esenţial şi neesenţial în viaţă. Sub înrîurirea Domnului, a cuvintelor şi faptelor Sale, inima ne vibrează îndelung de simţăminte curate şi puternice, iar voinţa eliberată de sub tirania instinctelor primare şi de sub obsesia şi povara păcatului, dobîndeşte o uimitoare forţă de orientare durabilă în direcţia binelui şi de statornică făptuire a lui.

Credinciosul care cultivă legăturile cu Mîntuitorul, înţelege prin propria sa experienţă că iertarea păcatelor primită de la El nu este o expresie verbală convenţională, ci o realitate vie. Este o realitate care nu scade pe credincios, nu-l împiedică în dezvoltarea lui normală, ci dimpotrivă îi întăreşte puterile, îl îmbărbătează şi-l îndeamnă spre tot mai înalte trepte de viaţă.

Dar Mîntuitorul nu s-a limitat la vindecarea lăuntrică a paraliticului. Nu s-a mulţumit cu eliberarea lui din servitutea păcatului.

Desigur scoaterea unui credincios de sub povara păcatului e un lucru foarte important. Sănătatea sufletească este o condiţie esenţială a unei vieţi omeneşti pline. Domnul ştia aceasta dar în acelaşi timp El vedea că pentru viaţa de toate zilele, slăbănogul mai avea nevoie şi de altceva. Pe lîngă iertarea de păcate slăbănogul mai avea nevoie şi de însănătoşirea trupească. E mare lucru să fii cu sufletul curat şi imboldirile rele să nu mai aibă putere asupra minţii şi inimii tale, dar dacă nu eşti şi trupeşte sănătos, curăţia dinăuntru, gîndurile bune din minte şi simţămintele generoase din inimi nu vor avea cum să răzbată în afară. Ce folos că ai înalte planuri de viaţă, dacă trupul ţi-e ţintuit în nemişcare de crunte suferinţe? Ce folos de prea frumoasele idei şi simţăminte dacă slăbiciunile trupeşti te-mpiedică de a le da relieful tangibil al faptelor?

De aceea faţă de slăbănog, Domnul n-a rămas numai la iertarea păcatelor, ci la aceasta a adăugat şi vindecarea trupului.

I-a curăţat sufletul, dar i-a vindecat şi trupul pentru ca astfel, cel însănătoşit să aibă prin ce să-şi manifeste în afară puritatea lăuntrică şi întregul conţinut de idei şi simţăminte al sufletului.

Totodată însă Domnul a mai urmărit şi altceva prin tămăduirea trupească a slăbănogului.

Cît timp a zăcut pe patul suferinţelor, paraliticul n-a putut dezvolta nici un fel de activitate şi nu s-a putut îngriji de el însuşi, ci alţii au trebuit să trudească pentru el şi să-i poarte de grijă.

Vindecîndu-l, Domnul a vrut să-l redea vieţii normale, a vrut să-l repună în situaţia de a munci cu mîinile sale spre a-şi cîştiga singur pîinea pentru sine şi pentru ai săi. A vrut să-i redea marea bucurie de a deveni din nou părtaş la viaţa familiei şi a colectivităţii prin puterile curate ale sufletului, dar şi prin puterile înzdrăvenite ale trupului.

„Scoală-te, ridică patul tău şi mergi la casa ta". Cu alte vorbe: Nenorocirea în care ai căzut pînă acum a luat sfîrşit. Puterile trupului îţi sînt din nou întregi. Ridică-te şi mergi acasă. Mergi între ai tăi şi reîncepe-ţi viaţa ta normală de muncă şi de bucurii sănătoase.

Iată, aşa înţelegea Mîntuitorul să ajute pe cei ce veneau la Sine. El nu rămînea la jumătate de drum, ci mergea pînă la capăt. Pe credincioşii care veneau la El, Domnul îi tămăduia sufleteşte şi-i tămăduia, cînd era cazul, şi trupeşte, cum am văzut că s-a întîmplat şi cu slăbănogul din Evanghelia de azi.

— III —

Prin purtarea faţă de paralitic, Domnul ne-a dat o înaltă lecţie despre felul cum trebuie să ne purtăm faţă de semenii avizaţi la ajutorul nostru.

Domnul ne-a arătat că în opera de asistenţă a semenului nu trebuie să lăsăm la o parte viaţa lui sufletească. Să nu trecem indiferenţi pe lîngă aproapele slăbănog sufleteşte. Să intrăm în legătură cu el şi să-l ajutăm. Să-l ajutăm a scăpa de păcatele, patimile şi de apucăturile rele care au pus stăpînire pe el. Să-i insuflăm încredere în puterile lui curate, în ajutorul nostru şi mai ales în ajutorul lui Dumnezeu.

Dar Domnul ne-a mai arătat că în acţiunea de ajutorare a semenului trebuie să luăm în seamă şi viaţa lui trupească. Să nu ne mulţumim cu asistenţa lui morală, ci să-l ajutăm şi trupeşte ca să poată duce o viaţă normală, omenească. Să-l ajutăm nu simbolic. Nu din cînd în cînd. Să-l ajutăm nu întîmplător, ci în mod voit şi efectiv pînă ce îl punem în situaţia de a intra în circuitul normal al vieţii de muncă rodnică în cadrul comunităţii.

Aşa a fost ajutorul Mîntuitorului: Faptă de ajutorare sufletească şi trupească deopotrivă.

Aşa să fie şi ajutorul nostru faţă de semeni. Să-i ajutăm să se îmbunătăţească sufleteşte, să-şi recîştige încrederea în ei, dar să stăm alături de ei şi în nevoile lor trupeşti materiale.

Să-i ajutăm direct, să-i punem în condiţia de a scăpa de lipsurile prezente. Dar să-i ajutăm şi indirect participînd adică la uriaşa operă întreprinsă de cei în drept în vederea constituirii unor noi structuri sociale menite să înlăture cauzele care generează lipsurile, sărăcia, mizeria.

Numai aşa ne putem socoti adevăraţi următori ai lui Hristos, fraţi de nădejde ai semenilor adevăraţi — militanţi pentru o lume nouă.

| Pr. prof. *D. Belu* |

PREDICĂ LA DUMINICA A PATRA DUPĂ RUSALII

„Tot cel ce crede în Domnul Dumnezeu nu se va ruşina, căci oricine va chema numele Domnului se va mîntui".
(Rom. 10, 11—13)

Observăm în viaţa noastră de fiecare zi, că ori de cîte ori chemăm pe cineva, aşteptăm imediat un răspuns şi ori de cîte ori ne cheamă, ne strigă cineva, ne simţim obligaţi să răspundem. Şi aceasta cu atît mai mult cu cît, de cele mai

multe ori, chemarea se face pe nume. Și iarăși zic, cu atît mai mult cu cît chemarea poate fi insistentă, și cînd răspundem, argumentată, justificată.

Cînd cineva te strigă din urmă pe nume, te simți dator să te oprești, să întorci capul și să vezi cine e și de ce te strigă, chiar dacă după glas, s-ar putea să recunoști persoana.

La fel se întîmplă în relația noastră cu Dumnezeu. Cînd îl strigăm, El ne ascultă din înălțimea Sfîntului Său locaș.

Cu o singură diferență: dacă atunci cînd strigi un om, este suficient să-l chemi pe nume ca el să se oprească și să te asculte, fără a ști ce este în inima ta, ce intenții ai față de el, ce trăiri sufletești te mînă spre el, cînd îl strigi pe Dumnezeu, El nu te ascultă, nu-și pleacă urechea spre tine decît dacă chemarea ta este întemeiată pe credință.

Așa se explică de ce de multe ori strigăm către Dumnezeu și nu primim nici un răspuns, de ce uneori cererile noastre rămîn neîmplinite. Tocmai despre această legătură între om și Dumnezeu concretizată în apelul întemeiat pe credință, ne vorbește și Sf. Evanghelie ce s-a citit astăzi.

Este o pericopă bogată în semnificații, ca de altfel toate textele Sf. Scripturi. La Duminica de azi, am putea vorbi, plecînd de la textul evanghelic, despre milostivire (pornind de la atitudinea sutașului față de sluga sa), despre ascultare (pornind de la poziția socială a slugii față de sutaș și ajungînd pînă la ascultarea noastră față de Dumnezeu după modelul ascultării Mîntuitorului față de Tatăl cel ceresc, ascultare concretizată în relațiile noastre inter-umane), despre cei ce vor moșteni Împărăția cerurilor (pornind de la afirmația Mîntuitorului că „mulți de la Răsărit și de la Apus vor veni și vor sta la masă cu Avraam, cu Isaac și cu Iacov în Împărăția cerurilor" (Mt. 8, 11) înaintea celor cărora li s-a propovăduit direct Împărăția), etc.

Totuși pentru meditația liturgică de azi m-am gîndit să rămînem la aspectul care ne-a frapat cel mai mult în relatarea evanghelică pe care am ascultat-o și care este legată de dialogul între sutaș și Mîntuitorul Hristos.

Am văzut că sutașul îl caută pe Mîntuitorul, îl găsește și îi zice: „Doamne, sluga mea zace bolnavă, grozav chinuindu-se". La care Domnul nostru Iisus Hristos răspunde simplu, fără a aștepta alte rugăminți: „Voi veni și o voi vindeca". Și din nou sutașul: „Doamne, nu veni, nu sînt vrednic să intri sub acoperămîntul casei mele. Nu te mai deranja, spune doar cu cuvîntul și se va tămădui sluga mea" — parafrazez cu textul redat de evanghelist. Și sutașul argumentează poziția lui zicînd, cum știți, că este și el om sub stăpînire și are în subordinea lui o sută de oameni — de aceea se numea sutaș — și aceștia ascultau toți de el, deci și Mîntuitorul, putea zice doar cu cuvîntul pentru ca sluga să fie vindecată.

Iată ce ne frapează aici: în primul rînd simplitatea dialogului, apoi încrederea oarbă a sutașului în puterea dumnezeiască a lui Hristos, deși nu avea nici o probă despre această putere, decît doar, probabil din auzite căci, e adevărat, Mîntuitorul avea o carte de vizită foarte bună. Despre El se spunea în popor că „vorbea ca unul care avea putere" (Lc. 4, 32), că „a făcut lucruri mari și minunate, slăvite și prea înalte pe care nimeni altul pînă la El nu le-a făcut", cum zicem într-o rugăciune de la taina Sf. Maslu și cum însuși Mîntuitorul o afirmă (In. 15, 24); se spunea că era „puternic în lucru și în cuvînt înaintea lui Dumnezeu și a tot norodul" (Lc. 24, 19) și aflăm de asemenea că mulțimile se mirau de El, deoarece și vînturile și marea ascultau de El (Mt. 8, 27).

Deci, sutașul crezuse toate aceste lucruri despre Iisus și nu le-a pus la îndoială, n-a cerut probe, ci fiind un om de bună credință, a crezut fără a se îndoi, potrivindu-i-se și lui cuvîntul spus mai tîrziu de Mîntuitorul, „fericiți sînt cei ce n-au văzut și au crezut" (In. 20, 29). Am spus că era un om de bună credință și completez că avea și o inimă bună și aceasta se vede cu prisosință din gestul față de sluga sa.

El însuși, ca stăpîn, atît era de omenos, încît aleargă după Mîntuitorul pentru vindecarea slugii, deși putea foarte bine, să trimită pe altcineva, din cîte slugi avea.

Dar el se preocupă îndeaproape de slujitorii săi, se ostenește personal pentru ei.

Şi credinţa sa — venită din auzite — exact cum spune Sf. Apostol Pavel în epistola către Romani (17, 10) i-a fost de folos, căci, fiind neîndoielnică, rugăciunea i-a fost ascultată.

În dialogul sutaşului cu Mîntuitorul, sutaşul ne apare, la un anumit nivel, aproape naiv, căci ce temei avea el să zică: „Nu veni, ci zi doar cu cuvîntul", cînd în general, cînd este cineva bolnav, cel ce caută un medic, vrea să-l aducă lîngă bolnav, să-l vadă, să-l întrebe despre boală, să-i vadă simptomele, caracteristicile, etc.

Ori aici, se întîmplă exact contrariul. Sutaşul zice Mîntuitorului „Nu veni! Ci zi numai cu cuvîntul!" Ca şi cum ar fi fost un lucru foarte cunoscut, obişnuit, normal, să vindeci pe cineva prin cuvînt, de la distanţă.

Iată însă explicaţia: Sfintele evanghelii remarcă faptul că în general oamenii erau uimiţi de învăţătura şi de faptele Mîntuitorului nostru.

Dar sutaşul, fără nici o uimire, cere tocmai o astfel de faptă minunată, ca şi cum ar fi fost cel mai obişnuit lucru. De ce el nu era uimit şi ceilalţi erau? Pentru că ceilalţi vedeau în Iisus Hristos doar un om şi în momentul cînd El săvîrşea cîte o minune, abia atunci venea surpriza, ei constatau că de fapt un simplu om nu putea face ceea ce făcea Iisus, deci El nu era un simplu om, ci era de la Dumnezeu. Ei erau uimiţi pentru că abia atunci Îl descopereau. Sf. Ev. Marcu o confirmă (Mc. 1, 22). Dar sutaşul descoperise înainte de a vedea cu ochii lui vreo minune, cum am zis, el auzise despre faima lui Iisus, a crezut de la început în puterea sa deosebită, neomenească şi de aceea, cu această credinţă, ca un om sensibil ce era, de bună inimă şi cu bună credinţă în general, aşa cum o dovedeşte gestul său faţă de slugă, apropiindu-se de Iisus, nu era uimit, ci i-a cerut să-şi manifeste puterea Sa dumnezeiască, în care el deja credea.

Şi rezultatul îl ştim: Mîntuitorul a fost El însuşi impresionat de atîta credinţă zicînd: „Adevărat vă spun că nici în Israel n-am găsit atîta credinţă" (Mt. 8, 10), şi tămădui sluga bolnavă.

Ceea ce este credinţa la nivelul relaţiei om-Dumnezeu, aceea este încrederea la nivelul relaţiei om-om.

Cît este de necesară credinţa în Dumnezeu pentru a ne dobîndi mîntuirea, pe atît este de necesară legătura noastră cu semenii, întru armonie şi zidire sufletească, lucruri ce se realizează şi prin această încredere.

Căci, iată, avînd încredere în cineva, arătîndu-i aceasta, îi faci cunoscut că-i apreciezi calităţile, că este un om capabil, că te bazezi pe el, îl stimulezi în ceea ce are el pozitiv, te faci prilej pentru înălţarea şi zidirea lui sufletească. Şi contrariul încrederii este neîncrederea, îndoiala, critica, bîrfa, sau încurajarea acestora, atitudini care ştirbesc din personalitatea celuilalt, îl încăpăţînează, îl fac să se obişnuiască cu astfel de caracterizări, îl complexează, îl rup de comuniune.

Această atitudine nu prilejuieşte în nici un caz mîntuirea, ci sminteala.

Iată deci, încrederea cu toate implicaţiile ei este absolut necesară pentru mîntuire, deoarece prin ea ajutăm pe alţii la progresul duhovnicesc, iar noi ştim de la Sf. Părinţi că nimeni nu se mîntuieşte singur, iar Sf. Ioan Gură de Aur spune clar: „Eu nu cred că se poate mîntui cel care n-a lucrat nimic pentru mîntuirea aproapelui său".

Deci numai cu simpla credinţă în Dumnezeu, exprimată teoretic, nu ne mîntuim.

Dacă-l strigăm pe Dumnezeu şi-i spunem că noi credem în El, nu vom fi luaţi în nici un caz de pe pămînt şi trecuţi în Împărăţia Sa, căci şi zice Mîntuitorul: „Nu tot cel ce zice „Doamne, Doamne", va intra în Împărăţia lui Dumnezeu" (Mt. 7, 21), ci acela care îşi întemeiază credinţa pe fapte faţă de semeni.

De aceea am scos în evidenţă importanţa încrederii în oameni cu toate implicaţiile ei, ca actualizare la nivel uman a credinţei în Dumnezeu. Şi într-adevăr, nu poţi spune întemeiat că ai credinţă într-un om, căci credinţă ai doar în Dum-

nezeu, dar poţi spune că într-un om ai încredere. Deci încrederea este, am putea zice, stadiul concret la nivel uman al credinţei pe care o avem în Dumnezeu.

Acum voi reveni la întîmplarea cu sutaşul. Am văzut că el a crezut deoarece a auzit vorbindu-se despre faptele minunate ale Mîntuitorului Iisus Hristos, despre care se dusese vestea în întreg poporul lui Israel. Şi sutaşul a crezut şi şi-a întemeiat credinţa sa pe fapte de mare umanism — gestul său faţă de sluga lui — fapt pentru care a primit împlinire la cererea ce a făcut-o.

Dar noi? Noi n-am auzit oare despre faptele minunate ale Mîntuitorului Hristos? Nu a ajuns vestea despre puterea Lui dumnezeiască şi pînă la noi?

Dar noi cum credem? Avem noi credinţa sutaşului? Nestrămutată, temeinică, neîndoielnică, întemeiată şi conjugată cu fapte bune?

Este momentul acum, avînd exemplul sutaşului înaintea ochilor sufletului nostru, să ne facem un rechizitoriu al vieţii la acest nivel. Să vedem, nu cumva strigăm „Doamne, Doamne" şi ne numim credincioşi doar în teorie, neglijînd grija faţă de aproapele nostru, oricît de mic ar fi, neglijînd fapta bună?

De aceea să-l rugăm pe Milostivul Dumnezeu să ne ajute a face din exemplul sutaşului o stea călăuzitoare în vieţuirea noastră duhovnicească, iar cuvîntul Sf. Apostol Pavel despre cererile către Dumnezeu întemeiate pe credinţă să aibă o permanentă rezonanţă în sufletele noastre pentru a-l putea aplica aşa cum ne este spus: „Tot cel ce crede în Domnul, nu se va ruşina, căci oricine va chema numele Domnului se va mîntui" (Rom. 10, 11—13). Amin.

Pr. *Teodor Damian*

DESPRE ÎNDATORIRILE PĂRINŢILOR FAŢĂ DE COPII

În Duminica trecută v-am vorbit despre familie, înfăţişîndu-vă chipul familiei păgîne, în care situaţia femeii şi a copilului se aflau într-o stare jalnică. V-am arătat apoi cum este şi cum trebuie să fie familia creştină, a cărei unitate oglindeşte unitatea Sfintei Treimi.

Familia creştină are ca model Sfînta Familie, formată din bătrînul Iosif, tatăl crescător al lui Iisus, chipul omului drept şi temător de Dumnezeu, omul jertfei şi al răbdării. Maica Domnului e chipul mamei sfinte, care a avut cea mai mare iubire faţă de dumnezeiescul său Fiu şi a gustat cel mai amar pahar al suferinţelor.

Exemplu de familie decăzută, în care dospesc toate fărădelegile, este familia lui Irod; el şi-a alungat soţia şi a adus în locul ei pe femeia fratelui său Filip, trăind în desfrînare, beţii, jocuri şi cîntece dezmăţate, care dau naştere la ucideri trupeşti şi sufleteşti.

În Duminica de azi aş dori să încerc o continuare a celor rostite în predica trecută, oprindu-mă asupra îndatoririlor ce le revin părinţilor faţă de copii, pe care îndeplinindu-le, vor avea parte de multă fericire, iar neîndeplinindu-le, vor culege grele şi ruşinoase suferinţe. Doresc să vă vorbesc deci despre datoriile părinţilor faţă de copii, fiindcă aceasta este o mare, grea şi frămîntată problemă, care îl preocupă pe fiecare bun părinte, dornic să cunoască mijloacele pentru o bună creştere a copiilor.

Vom urmări această problemă sub două aspecte:

1. Datoriile faţă de trup şi de viaţa pămîntească a copilului;
2. Datoriile faţă de suflet şi educaţia sufletească a copilului.

Iubiţi credincioşi,

1. Datoriile părinţilor faţă de trupul şi sănătatea trupească a copilului încep înainte de naştere, din clipa zămislirii lui. Biserica îi opreşte pe părinţi să zămislească copii în zilele praznicelor bisericeşti, sau în vremea posturilor mari.

Ştiinţa medicală recomandă părinţilor să nu zămislească copii în stare de beţie, cînd diferite funcţii organice şi psihice sînt tulburate, căci din nerespec-

tarea acestor reguli, de multe ori se nasc copii deformaţi, bolnavi trupeşte sau cu unele deficienţe organice. Dar chiar dacă copiii nu suferă de astfel de tulburări sau deficienţe organice, mai tîrziu ei pot suferi de tulburări psihice.

După ce copilul s-a zămislit, viitoarea mamă şi soţul ei trebuie să respecte viaţa celui ce se dezvoltă în pîntecele mamei. Sfintele canoane spun că dacă soţul îşi va bate soţia şi din cauza aceasta ea ar pierde copilul, soţul a greşit de moarte, iar dacă mama, din cauza unor ridicături peste puterile ei, ori din neatenţie va pierde copilul, a greşit de moarte.

Trecînd vremea alăptării, multe mame lasă copilul în grija bunicilor, a copiilor sau a altora. Chiar dacă împrejurările solicită acest lucru, nu-i indicat ca mamele să părăsească cu totul grija pentru copiii lor. Nici pe un alt braţ nu se simt copiii atît de dulce ca în braţele mamei lor, şi nici o fiinţă nu va strînge la piept copilul cu atîta dragoste, precum îl strîng mîinile mamei, şi nimeni nu va sări atît de repede la plînsul copilului, ca mama. Iar mamele care au impresia că bunicile îngrijesc mai bine copiii decît ele, deşi în parte pot avea dreptate, îşi îndepărtează şi înstrăinează proprii lor copii.

Copiii ajung la grădiniţă, apoi la diferite şcoli, în diferite localităţi, cu alţi copii şi tineri. Prin grija lor, părinţii trebuie să le asigure tot ceea ce le este necesar: hrană, îmbrăcăminte şi altele, dar trebuie să-i păzească de prieteniile cu copii răi, spre a nu apuca pe căi greşite.

Nici cînd ajung la căsătorie, purtarea de grijă a părinţilor faţă de copii nu se încheie. Căci mintea tînărului e lipsită de o judecată matură, de aceea părinţii trebuie să-i fie mereu apropiaţi, mereu îndrumătorii lui.

Acestea şi multe altele sînt datoriile părinţilor faţă de copiii lor, pînă cînd aceştia îşi pot asigura existenţa prin propria lor muncă şi vor fi în stare să se conducă pe sine şi să întemeieze o familie.

2. Odată cu Taina Sfîntului Botez, părinţii primesc obligaţii faţă de sufletul copilului, de care sînt răspunzători în faţa lui Dumnezeu. Dacă ar fi întrebat fiecare părinte ce a făcut pentru binele sufletesc al copiilor săi, ar răspunde că s-a îngrijit de hrana şi îmbrăcămintea lor, de şcolarizarea lor, de împlinirea datoriilor lor, asigurîndu-le şi o zestre pentru căsătorie. Ar spune astfel: cred că am făcut, ca părinte, totul pentru bunăstarea şi fericirea copiilor mei! Dar aici poate interveni o amarnică înşelare. Căci toate aceste lucruri necesare vieţii pămînteşti se pot pierde. Dacă părinţii nu i-au înzestrat pe copii cu alte bunuri, ei sînt ca şi cu mîinile goale, cu inima neîmpăcată, fără nici o nădejde spre cele înalte.

De aceea, pe lîngă cele trupeşti, copilul trebuie înzestrat de părinţi şi cu credinţa şi încrederea în Dumnezeu, care este atotştiutor, atotbun, atotdrept. Copilul trebuie educat să-şi pună nădejdea în Părintele Ceresc, care este plin de dragoste faţă de orice fiinţă pămîntească.

Care sînt mijloacele prin care părinţii pot cultiva simţămintele religios-morale ale copiilor? Să ne oprim asupra unora dintre acestea.

1. **Rugăciunea.** Mîntuitorul Iisus Hristos ne învaţă: „Unde sînt doi sau trei adunaţi în numele meu, acolo sînt şi eu în mijlocul lor" (Mt. 18, 20).

Prima pildă pe care părinţii creştini trebuie să o dea copiilor lor este pilda rugăciunii. În familia în care toţi ai casei se roagă, se simte prezenţa lui Dumnezeu; colţul unei camere, împodobit cu chipul unei sfinte icoane, înaintea căreia familia îngenunchează, devine un altar familial. Ce poate fi mai frumos decît să vezi părinţi îngenuncheaţi împreună cu copiii lor, care, cu glas nevinovat şi cu mînuţe curate, rostesc rugăciuni ca îngerii! Asupra unei asemenea familii coboară binecuvîntarea lui Dumnezeu.

2. **Poveţe bune.** Crescînd copiii mai mărişori, părinţii trebuie să-i înveţe ce este bine şi frumos şi ce este rău, să le dezvolte dragostea faţă de părinţi, fraţi, oameni şi animale, insuflîndu-le simţul milei. Cînd vine la casa ta un om sărac şi necăjit, pomana pe care o faci dă-o în mîna copilului, ca el s-o dăruiască celui lipsit, spunîndu-i că şi el ar putea ajunge asemenea săracului, dacă Dumnezeu nu l-ar feri de rău, iar tu, ca părinte, nu te-ai îngriji de el. De asemenea, bunătatea şi blîndeţea să fie ca o cunună pe care i-o punem pe capul copilului. În acelaşi timp, să nu uităm că exemplul părinţilor este covîrşitor asupra educaţiei

copiilor, de aceea părinţii trebuie să ferească urechile copiilor de vorbe nepotrivite, necuviincioase, de minciuni, sudalme, de furt, de lene şi de altele asemenea acestora, care auzite şi deprinse fiind de copii cînd ei sînt încă mici, vor creşte odată cu ei, devenind obişnuinţele rele pe care cu greu vor putea scăpa mai tîrziu.

3. **Frecventarea bisericii.** Rugăciunea familiei, poveţele şi exemplul părinţilor se vor întări prin rugăciunile, slujbele religioase şi predicile ascultate la biserică, în care se combat păcatele şi se dau îndemnuri spre faptele cele bune, care aduc fericire pe această lume şi pentru care vom fi răsplătiţi în veşnicie. Dar frecventarea bisericii trebuie să aducă pentru copii şi altă roadă: încă de mici, ei vor fi obişnuiţi să se spovedească şi împărtăşească cu Sfintele Taine.

4. **Pedepsele.** N-aş vrea să fiu înţeles greşit dacă vorbesc de pedepsirea copiilor. Dar o spun cu tărie, ştiind că sînt mulţi care vor să înlăture din educaţia copiilor pedeapsa, motivînd că ea este un mijloc înjositor pentru demnitatea omenească. Dar părintele trebuie să întrebuinţeze toate mijloacele pentru educaţia copiilor săi şi, dacă este nevoie, şi pe aceasta. Sînt şi copii neînţelegători, neascultători, cărora trebuie să li se administreze şi acest mijloc, ca un medicament cam amar! Chiar şi pedeapsa fizică e necesară uneori, căci înţeleptul Solomon zice: „Cine cruţă toiagul său îşi urăşte copilul, iar cel ce îl iubeşte, îl pedepseşte la vreme" (Pilde 13, 24).

5. **Exemplul părinţilor.** La toate cele de mai sus trebuie să se adauge în mod necesar exemplul bun al părinţilor, care este hotărîtor în educaţie. Dacă i-am întreba pe sfinţi cum au ajuns să se bucure de fericirea veşnică, aproape toţi ne-ar răspunde: am avut părinţi buni, adevăraţi creştini, care şi-au făcut datoria faţă de noi. Iar dacă i-am putea întreba pe cei din iad cum au putut ajunge în acel loc de grele chinuri, din adînca lor nefericire ei ne-ar răspunde: n-am avut parte de părinţi adevăraţi!

Mîntuitorul Iisus Hristos zice: „Adevărat zic vouă: De nu vă veţi întoarce şi nu veţi fi ca pruncii, nu veţi intra în împărăţia cerurilor. ... Şi cine va primi un prunc ca acesta în numele Meu, pe Mine Mă primeşte. Iar cine va sminti pe unul dintre aceştia mai mici care cred în Mine, mai bine i-ar fi lui să i se atîrne de gît o piatră de moară şi să fie afundat în adîncul mării. Vai lumii din pricina smintelilor. Că smintelile trebuie să vină, dar vai omului aceluia prin care vine sminteala" (Mt. 18, 3—7).

Vai vouă, părinţilor!, cînd în locul sfintelor rugăciuni, copiii învaţă de la voi înjurături; în loc de a îngenunchea şi a lăuda pe Dumnezeu şi pe sfinţii Săi, să ridice ochii spre cer şi, în stare de mînie şi mîndrie, să înjure numele cel sfînt al lui Dumnezeu şi al sfinţilor!

Vai vouă, părinţilor!, cînd în loc de a-l duce pe copil la biserică, unde să se roage şi să înveţe lucruri bune, îl duci la biserica drăcească, unde şi copilul îţi va urma calea; unde, în loc de rugăciune, copilul va auzi tot felul de vorbe pierzătoare de suflet!

Vai vouă, părinţilor!, dacă în loc să-i daţi copilului poveţe şi exemple bune, vede în casă necredinţă, blestem, asuprire, nedreptate, învinuire, certuri, bătăi. Ce fac, oare, părinţii cu sufletul copiilor prin astfel de purtări? Prin sminteala adusă, se fac ucigători de suflete copiilor lor!

La Botez, copii au fost lepădaţi de diavolul şi împreunaţi cu Hristos, ca în viaţă să-I slujească Lui, iar părinţii ucid credinţa din ei şi-i învaţă să fie slujitori diavolului! Vai de cei şapte ani de acasă! Şcoala le dă ştiinţă de carte, armata îi învaţă disciplina, serviciul îi primeşte la locul de muncă spre a le asigura existenţa. Biserica le propovăduieşte adevărata credinţă, pe care însă mulţi nu o urmează. Dar părinţii?

Din mîinile voastre, părinţilor, Dumnezeu va cere sufletele copiilor voştri. Şi ce veţi răspunde? Ah! Cîţi părinţi sînt astăzi pe care nu-i ascultă copiii. Oare de ce? Cît de destrămată poate arăta o casă în care nu se vorbeşte de Dumnezeu, de rugăciune, de biserică, de cuvîntul Domnului! Voi cei care veniţi la biserică, obişnuiţi-vă să duceţi cuvîntul de învăţătură al Evangheliei şi celor rămaşi acasă din binecuvîntate pricini. Dezobişnuiţi-vă mai ales voi, mamelor, de a vă da diavolului copiii voştri, chiar dacă o faceţi aceasta din nesocotinţă, sau a-i blestema; ci rugaţi-vă pentru ei şi făceţi-vă pildă de adevărată viaţă creştinească.

Iubiţi credincioşi,

Doresc să închei cuvintele mele de învăţătură de astăzi, cu o întîmplare biblică. Sfînta Scriptură a Vechiului Testament ne spune că pe cînd proorocul Elisei se întorcea obosit de la proorocul Ilie, pe cale, nişte copii care păzeau vitele au început să-l batjocorească, strigîndu-i: „Suie-te, pleşuvule, suie-te, pleşuvule!" Proorocul s-a întors să-i privească şi i-a blestemat întru numele Domnului. Atunci au ieşit doi urşi din pădure şi au sfîşiat patruzeci şi doi din aceşti copii (2 Împ. 2, 23—24). Iată pedeapsa lui Dumnezeu pentru copiii batjocoritori. Au suferit şi ei şi părinţii lor.

Părinţii care nu-şi cresc bine copiii suferă de pe urma lor, iar împreună cu ei suferă şi copiii. Cei care îşi cresc bine copiii, se bucură de fericirea acestora, fericire pe care v-o doresc tuturor celor ce aveţi copii şi vă siliţi să le daţi o cît mai bună creştere. Amin.

Arhim. *Serafim Man*

TINEREŢEA VIEŢII

„Iisus apropiindu-se s-a atins de sicriu şi a zis: Tinere, ţie îţi zic: scoală-te!"

(Lc. 7, 14)

Cea mai frumoasă şi promiţătoare etapă a vieţii, dintotdeauna, este tinereţea, acea cumpănă de aur a vîrstei omeneşti. Tinereţea este cetatea rezistenţei umane, rezervorul optimismului şi descătuşarea elanului vital. Ea este întruchiparea puterii de creaţie şi răsadniţa în care cresc florile sufleteşti şi puritatea iubirii. În taina tinereţii, ca într-un creuzet, se conturează filozofia vieţii, în expresia unei fredonări permanente. Sub adierile ei se deschid marile perspective ale unui viitor fericit, care nu poate accepta jumătăţi de măsură, declin sau înfrîngeri, ci este integrală şi vrea să fie mereu biruitoare.

De aceea, vîrstei tinere i s-a şi rezervat o preocupare mai atentă, acordîndu-i-se prioritate la bunurile vieţii, în drumul ei spre realizare.

Pe linia noastră de credinţă, departe de-a fi ceva surprizător, faptul devine o confirmare, că atunci cînd viaţa a fost confruntată cu moartea, atît în Vechiul cît şi în Noul Testament, în mod deosebit, vîrstelor tinere, cînd au fost încercate, li s-a acordat o atenţie specială, pentru readucerea lor în viaţă. Şi omul şi Dumnezeu au conlucrat pentru ca cel tînăr să fie viu şi să se bucure de taina vieţii în desfăşurare.

Astfel, cu aproape nouă sute de ani înainte de a-şi începe Hristos lucrarea Sa între oameni, „Cuvîntul care era Dumnezeu (şi) prin care toate s-au făcut şi fără El nimic nu s-a făcut" (In. 1, 1—3), a fost chemat de Ilie proorocul, întru ajutor, pentru salvarea vieţii fiului unei văduve din Sarepta Sidonului, care murise. Nu proorocul prin propria sa putere a săvîrşit minunea, ci „suflînd de trei ori peste copil, a strigat către Domnul şi a zis: „Doamne, Dumnezeul meu, să se întoarcă sufletul acestui copil în el"! Şi a ascultat Domnul glasul lui Ilie; şi s-a întors sufletul copilului acestuia în el şi a înviat" (III Regi 17, 20—22).

Un caz asemănător s-a petrecut şi cu Elisei proorocul, care, auzind de moartea fiului femeii sunamitence, a intrat la copilul mort „şi s-a rugat Domnului... şi a strănutat copilul de şapte ori şi şi-a deschis copilul ochii" (IV Regi 4, 32—36) şi apoi l-a dat mamei sale.

De atunci şi pînă la venirea în lume a Mîntuitorului Hristos, toţi proorocii au susţinut credinţa în rîndul oamenilor, că viaţa omenească nu-i o întîmplare oarbă, ci izvorul vieţii este însuşi Dumnezeul cel veşnic şi pururea viu. „Întru El era viaţa şi viaţa era lumina oamenilor" (In. 1, 4), cum avea să scrie mai tîrziu Sfîntul Ioan evanghelistul.

Şi într-adevăr, proorociile şi toate scripturile s-au împlinit la venirea lui Iisus Hristos în lume. Din prima zi a activităţii Sale s-a văzut că El nu numai învaţă, dar are şi putere, lucrînd între oameni şi pentru oameni „tămăduind toată boala şi toată neputinţa în popor" (Mt. 4, 23) nu numai cînd a fost rugat, ci ori de cîte ori a întîlnit o suferinţă în cale.

Aşa, de pildă, după ce la rugămintea celor din Capernaum a vindecat pe sluga sutaşului, bolnav de moarte (Lc. 7), Iisus a părăsit Capernaumul şi s-a îndreptat spre un tîrguşor cu numele Nain. Era în al doilea an de activitate publică! Şi acolo dă peste o altă durere şi mai mare. Întîlneşte un convoi de înmormîntare, în drum spre locul de veşnică odihnă, ducînd un tînăr mort, singurul fiu al unei femei văduve.

Într-adevăr, jalea era atît de mare, încît durerea i-a cuprins pe toţi cei de faţă, ca şi o apă care inundă. „Şi mulţime mare din cetate era cu ea". Şi văzînd-o Domnul, I s-a făcut milă de ea şi i-a zis: „Nu plînge!" (Lc. 12—133). Cuvintele Domnului n-au fost o simplă formulă de compasiune sau consolare de ocazie. Ele au exprimat puternicul adevăr pe care l-a şi făcut cunoscut oamenilor îndată, adresîndu-se mortului cu cuvintele: „Tinere, ţie îţi zic, scoală-te. Şi s-a sculat mortul şi a început să vorbească, şi l-a dat mamei lui. Şi frică i-a cuprins pe toţi şi slăveau pe Dumnezeu" (Lc. 7, 14—16).

Cînd sfinţii prooroci Ilie şi Elisei au adus la viaţă pe cei doi copii morţi, ei s-au rugat Domnului Dumnezeu ca să-i asculte, să-i ajute. Ori, acum, Iisus porunceşte direct: „Tinere, ţie îţi zic: scoală-te!" Şi s-a sculat mortul. De astă dată, nu s-a întîlnit numai un om viu cu unul mort, ci s-a întîlnit însăşi Viaţa, cu moartea. Şi Cel care este izvorul vieţii, „Alfa şi Omega, cel dintîi şi cel de pe urmă, începutul şi sfîrşitul" (Apoc. 22, 13), cu puterea Sa proprie, aduce din moarte la viaţă, porunceşte: „Nu plînge!"

La fel se întîmplă şi spre sfîrşitul anului al doilea de activitate, cînd fiind chemat de Iair, mai marele sinagogii, aflat în mare cumpănă şi disperare, Iisus, „apucînd pe copilă de mînă, i-a grăit: Talita Kumi, care se tîlcuieşte: Fiică, ţie îţi zic: scoală-te! Şi îndată s-a sculat copila şi umbla, căci era de 12 ani. Şi s-au mirat îndată cu mirare mare" (Mc. 5, 41—42).

Într-un alt caz, cu totul special, petrecut înainte de Patimile Domnului, mortul fiind „de patru zile în mormînt", apropiindu-se Iisus de mormînt, „a strigat cu glas mare: Lazăre, vino afară! Şi a ieşit mortul, legat la picioare şi la mîini cu fîşii de pînză şi faţa lui era înfăşurată cu mahramă. Iisus le-a zis: Dezlegaţi-l şi lăsaţi-l să meargă" (In. 11, 43—44).

Iată trei cazuri de tineri readuşi la viaţă, prin puterea dumnezeiască a lui Iisus Hristos, care, în mod legitim, porunceşte de fiecare dată, El, Stăpînul vieţii şi al morţii.

De aceea, cuvintele rostite de Iisus, unei femei văduve, încremenite de durere: „Nu plînge!", sau cele spuse lui Iair, mai marele sinagogii: „Nu te teme. Crede numai!" Sau cînd Marta, sora lui Lazăr, a zis către Iisus: „Doamne, dacă ai fi fost aici, fratele meu n-ar fi murit... Iisus i-a zis: Fratele tău va învia", nu sînt numai cuvinte de circumstanţă, provocate de întîmplările respective, ci ele exprimă mult mai mult. Ele sînt cuvinte de certitudine. Sînt cuvintele Cuvîntului vieţii. Sînt cuvintele pe care Fiul lui Dumnezeu, izvorul vieţii, le adresează, în dragostea Sa pentru cei tineri, tuturor generaţiilor de oameni, ca să înţeleagă fiecare că moartea nu poate stăpîni viaţa şi că Cel care face viu este însuşi Domnul Dumnezeu, iar „cel ce crede în Mine — a zis Iisus — chiar dacă va muri, va trăi" (In. 11, 25).

Cea dintîi confruntare a Vieţii cu moartea, prin Iisus Hristos, ne-a descoperit o lume nouă, Viaţa cea veşnică, din care se poate întoarce sufletul nemuritor. Şi atunci cînd cunoaştem o asemenea taină a vieţii omeneşti, într-adevăr avem motivul de a nu mai plînge! E firesc şi necesar a plînge, ca o uşurare a momentului, dar nu ca o disperare. Viaţa trebuie să fie o bucurie şi pentru darul vieţii ce ni s-a dat, n-avem dreptul să impietăm asupra ei, ci dimpotrivă, să o susţinem dîndu-ne toată contribuţia la asigurarea şi permanentizarea ei.

Cuvîntul adresat de Iisus celor trei morţi: tînărului din Nain, fiicei lui Iair şi lui Lazăr cel mort de patru zile, nu sînt o invitare, ci sînt porunca lui Dum-

nezeu adresată fiecărui om, omorît de patimi și de păcate: „Scoală-te!" E porunca lui Dumnezeu celui care e biruit de necaz și deznădejde, celui care nu mai are nici un reazim al vieții, celui prăbușit sub povara grijilor acestei vieți. „Scoală-te!" E și mai mult! E porunca lui Dumnezeu adresată lumii de atunci, care încă nu era îmbătrînită nici în credință și nici în virtute, ci colcăia de nedreptăți și apăsări. Sînt cuvinte adresate de Iisus acelei lumi alunecate pe povîrnișul înarmărilor cît mai sofisticate, unei lumi care-și ucide nu numai floarea tinereții, ci-și amenință propria sa existență. SCULAȚI-VĂ! E porunca lui Dumnezeu adresată astăzi tuturor celor care însetați de sînge, vor mai departe să aducă moarte în locul vieții. Sculați-vă din sicriul patimilor și al urii, faceți loc păcii și bunei înțelegeri între toți oamenii. Faceți loc vieții, faceți loc iubirii și milei omului pentru om. Faceți loc TINEREȚII. Ea vrea să trăiască, vrea să muncească, vrea să se bucure, vrea să cînte imnul de slavă al VIEȚII, mereu biruitoare și generatoare a rezervorului uman.

Să ne încolonăm, cu rugăciunea și strădania noastră, a tuturor, pentru promovarea binelui în lume și a iubirii între oameni, pentru ca într-adevăr să fim vrednici de jertfa Celui care ne-a arătat mila și dragostea Sa și care a zis: „Eu am venit — în lume — ca viață să aibă și din belșug să aibă" (In. 10, 10). Amin.

Preot *Nichifor Todor*

DIN VIAȚA BISERICEASCĂ ÎN ARHIEPISCOPIA SIBIULUI

Festivitatea deschiderii cursurilor de îndrumare misionară și pastorală a preoților, seria a 73-a, de la Institutul Teologic Universitar din Sibiu

Biserica, în calitatea ei de instituție divino-umană care are menirea de a sfinți și mîntui credincioșii, a creat și și-a organizat cu deosebită preocupare așezăminte corespunzătoare fiecărei epoci din viața ei bimilenară, pentru pregătirea slujitorilor ei. Pastorația contemporană, care este complexă și pentru a corespunde exigențelor credincioșilor de azi, a determinat conducerea Bisericii să ia măsuri eficiente pentru intensificarea și înnoirea metodelor și mijloacelor misionare și pastorale ale preoților. Pentru acest motiv școlilor teologice de toate gradele, care sînt pepinierele de formare și pregătire ale slujitorilor Bisericii, li s-au adăugat, ca o necesitate stringentă, existența și funcționarea cursurilor de îndrumare misionară și pastorală a clerului. În cadrul acestor cursuri, îndrumați de cadre didactice de la cele două Institute teologice ale Bisericii Ortodoxe Române, preoții cursanți — prin conferințe și seminarii, prin susțineri de predici și cateheze, ca și prin ore de practică liturgică — își reîmprospătează și restructurează cunoștințele teologice, mijloacele și metodele pastorale și misionare ale vremii noastre. De asemenea, problemele de actualitate care preocupă Biserica noastră pe plan local și ecumenic ocupă un loc prioritar.

Institutul Teologic Universitar Sibiu a fost gazda celei de a 73-a serie a Cursurilor de îndrumare misionară și pastorală. Aceste cursuri s-au desfășurat în perioada 1—31 iulie 1987 și au fost frecventate de un număr de 250 de preoți de pe întregul cuprins al Patriarhiei Române.

Deschiderea oficială a acestor cursuri a avut loc în ziua de 14 iulie a.c. în Aula Institutului Teologic Universitar Sibiu. La inaugurarea festivă a acestor cursuri a participat *Înalt Prea Sfințitul Părinte Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului,* fiind însoțit de *Prea Cuviosul Părinte Arhim. Dionisie Dan — vicar administrativ al Arhiepiscopiei Sibiului* și de P. C. consilieri. De față se aflau cadre didactice de la Institutele Teologice din Sibiu și București, în frunte cu *P. C. Arhid. Prof. Dr. Constantin Voicu, rectorul Institutului gazdă,* precum și toți preoții cursanți.

P. C. Arhid. Prof. Dr. Constantin Voicu, rectorul Institutului Teologic Universitar Sibiu, a rostit un cuvînt festiv adecvat acestui moment. P. C. Sa a subliniat că aceste cursuri au intrat în tradiția Bisericii noastre, au o menire deosebită în viața noastră bisericească: „Organizate pentru întîia dată în anul 1949, aceste cursuri urmăresc să pregătească preoți conștienți de misiunea lor și, în societate, cetățeni devotați statului și poporului nostru. Folosul lor este real și de neînlocuit, pentru că împrospătează cunoștințele teologice ale preoților și le împărtășesc metode superioare de eficientă lucrare pastorală. Cursurile de îndrumare a clerului pun în lumină caracterul de școală continuă pe care îl are astăzi învățămîntul teologic al Bisericii noastre și îi vădesc țelurile pe care le urmărește.

Între îndatoririle bisericești ale preoțimii zilelor noastre lucrarea de păzire a curăției doctrinei Bisericii străbune ocupă un loc prioritar: *„Învățătura cea sănătoasă"* (II Tim. 4, 3; Tit 1, 9) este periclitată de îngrijorătoare posibilități de alterare prin infiltrații prozelitiste nocive. Credincioșii — oameni de bună cre-

dință, suflete neprihănite — nu sesizează totdeauna direcțiile de atac, abil camuflate, ale celor ce ne vămuiesc fără cruțare și fără scrupule „turma" dreptmăritoare, împingînd pe povîrnișuri primejdioase naivitatea unora și susceptibilitățile subiective ale altora dintre păstoriții noștri primejduiți. Preotul este chemat să-i prevină, să-i apere, să-i întărească pe temelia credinței ortodoxe, să-i încredințeze că Biserica noastră deține deplinătatea puterii de mîntuire".

P. C. Părinte Rector îndemnînd pentru o tot mai accentuată, atentă și sistematică lucrare pastorală și misionară a preoțimii noastre a spus, între altele: „Sîntem datori să muncim cu spirit de răspundere pentru binele și fericirea vremelnică și veșnică a celor ce ne sînt încredințați spre păstorire. Îndemnul Sf. Apostol Pavel către ucenicul său Timotei: *„Fii treaz în toate, fă lucrul Evanghelistului, slujba ta fă-o deplin"* (II Tim. 4, 5) este imperativul pastorației din toate timpurile. Este bine să luăm aminte toți la acest îndemn paulin, pentru că dacă numai unul nu ia aminte la el, sau încetează a fi treaz, dacă unul nu face slujba deplin și se abate de la misiunea lui, dacă încetează de a mai propovădui cuvîntul lui Dumnezeu sau se abate de la legile morale, aruncă o umbră pe toată tagma preoțească și pe însuși rolul Bisericii în lume. Preotul vremurilor noastre trebuie să fie un preot integralist... trebuie ca toată viața lui să fie o liturghie, adică o slujire și o dăruire pentru oameni".

P. C. Sa a precizat că: „Aceste cursuri se desfășoară cu binecuvîntarea Prea Fericitului Patriarh Teoctist, cunoscut nouă tuturor, căci a păstorit în toate părțile Bisericii Ortodoxe Române: vicar la Arhiepiscopia Iașilor, episcop-vicar patriarhal la București, episcop la Arad și locțiitor de episcop al Episcopiei Oradiei, Mitropolit al Olteniei, Mitropolit al Moldovei și Sucevei și locțiitor de mitropolit al Ardealului și, în prezent, Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. De la începutul arhipăstoririi sale ca Patriarh a atras luarea aminte asupra intensificării activității pastoral-misionare a preoților, aceasta în scopul stăvilirii fenomenului prozelitist sectar și al legării tot mai strînse a credincioșilor de Biserica și Patria noastră".

P. C. Părinte Rector, în finalul acestui cuvînt, a adresat mulțumiri P. F. Părinte Patriarh Teoctist și Î. P. S. Părinte Dr. Antonie, Mitropolitul Ardealului, gazda acestor cursuri.

Corala preoților cursanți, condusă de P. C. Arhid. Lector Ioan Popescu, a cîntat: „Cămara Ta Mîntuitorule...".

În numele preoților cursanți a luat cuvîntul P. C. Diac. LiviuInțe, de la Centrul eparhial Oradea. După ce a evidențiat însemnătatea acestor cursuri, care reprezintă o dovadă elocventă a permanentei pregătiri a preoțimii noastre, vorbitorul a dat expresie promisiunii tuturor cursanților de a depune tot efortul în vederea valorificării acestui prețios timp pentru continua perfecționare și înnoire a activității slujitorilor bisericești de azi.

Corul constituit a executat frumoasa piesă muzicală, pe versurile genialului M. Eminescu: „Rugăciune".

Ca o împlinire a acestei festivități, Înalt Prea Sfințitul nostru Mitropolit Dr. Antonie Plămădeală a binecuvîntat cu o preafrumoasă și bogată cuvîntare pe cei prezenți în aulă. Î. P. S. Sa a exprimat bucuria de a fi prezent în mijlocul preoților cursanți, adunați „de pe întreg teritoriul Bisericii Ortodoxe Române", printre cei prezenți fiind foarte mulți preoți tineri, *generația „care dorește să-și intre în vocație"*.

Printre altele, Î. P. S. Mitropolit Dr. Antonie al Ardealului a spus: „Altădată era comod să fii preot. Preotul odată intrat în parohie devenea părintele satului, era ascultat de toți, nu era contestat de nimeni, era și avea o mare autoritate. Astăzi situația s-a schimbat. *Mass-media*, radioul, televiziunea, presa, aduc lumea în casa cea mai izolată, cea mai îndepărtată, punînd la curent pe toți cu cele ce se întîmplă în lume, cu noutățile, cu mentalitățile și preocupările oamenilor de azi. Acestea influențează și asupra vieții spirituale. Omul de azi își pune mai multe întrebări. Astăzi preotul este de unii dorit, de alții e nedorit.

Mulţi se întreabă dacă preotul mai are vreo eficienţă în viaţa particulară a credincioşilor. Sînt preoţii o necesitate în viaţa oamenilor şi a lumii? Noi trebuie să fim gata să răspundem la astfel de întrebări. Ca să răspundem trebuie să ne pregătim bine. De aceea preoţilor de azi li se cere să aibă cunoştinţe mult mai multe decît altădată. Nu mai e suficientă cunoaşterea *Molitfelnicului* şi a *Ceaslovului*, precum era la preoţii noştri de altădată. E drept că acea cunoaştere era împlinită cu mult duh de rugăciune şi simţire creştină şi că ei duceau o bogată şi corectă viaţă spirituală, că îşi respectau vocaţia de preoţi, chiar dacă ştiau mai puţin. Azi, cu aceleaşi unelte, rezultatele ar fi cu mult mai mici. Azi i se cere preotului o foarte temeinică pregătire teologică şi o bună orientare în cultura generală. Este de neconceput să nu ştii teologie. După cuvîntul Scripturii, ştiind teologie, nu-ţi faci decît datoria, nu ştii decît ceea ce trebuie să ştii. Dar trebuie să ştii şi mai multe. Sîntem într-o altă lume.

Noi ne întemeiem întreaga viaţă şi activitate pe credinţă. Dar sînt oameni care au mai puţină credinţă, sau nu au deloc. Şi întreabă: — Părinte, ce trebuie să ştiu, ce trebuie să cunosc şi să fac pentru ca să dobîndesc credinţă? Mîntuitorul n-a ocolit asemenea întrebări. Le-a răspuns şi s-a ocupat şi de unii ca aceştia. Sf. Apostol Petru cînd pe apă fiind, păşind spre Domnul a început să se îndoiască, Acesta l-a mustrat: „Puţin credinciosule...", dar i-a întins mîna şi l-a salvat.

Preotul trebuie să ştie de ce e preot şi pentru ce. Trebuie să ştie că este dedicat unei misiuni înalte. Nevoia cea mai mare a Bisericii, a credincioşilor şi a neamului e *nevoia de oameni autentici*. Nu se admit impostori. Nicăieri. Fără opţiunea pentru autenticitate nu se poate. Impostura nu e opţiune. E cădere. Şi atunci toată lumea te vede. Preotul se prezintă ca exponent al divinităţii. El trebuie să-i înveţe pe credincioşi voia lui Dumnezeu. Să nu-L compromită şi să nu-L falsifice. Să fie sfînt precum e sfînt Dumnezeu (Lev. XII, 8). Preotul e în autenticitate numai atunci cînd e preot prin tot ceea ce face: în biserică, în familie, pe stradă, într-o adunare unde e cunoscut sau unde nu e cunoscut. Cea mai importantă grijă a preotului e să fie în autenticitate preoţească. Preotul care cade în laicism, şi-a compromis autenticitatea, şi-a trădat vocaţia.

Preotul trebuie să semene cu predica pe care o ţine în biserică. Şi această predică trebuie să fie în cuvintele zilelor noastre, pe potriva mentalităţilor, a culturii vremii noastre. Să fie o predică cu şi pe înţeles. Ea trebuie să fie legată de problemele şi de trebuinţele credincioşilor ascultători de azi.

Preotul de azi are nevoie de multă cultură, dar aceasta nu trebuie să-l laicizeze, ci să o folosească în interesul vocaţiei lui... Vremea noastră cere un preot mai cultivat.

Preotul trebuie să fie întreg, deplin, să fie integru, să fie din toate punctele de vedere un om unitar. *Preotul trebuie să fie preot în Liturghie şi după Liturghie.*

Biserica afirmă azi că vocaţia ei e cerească, dar şi pămîntească. Biserica şi preotul trebuie să arate că sînt necesari lumii şi omului de azi, în această viaţă. Aici se pregăteşte destinul de dincolo. Dacă nu vom fi atenţi cu omul de azi, Biserica şi preotul vor fi marginalizaţi, se vor dovedi inutili şi serviciile lor nu vor mai fi căutate".

În continuarea cuvîntului său, Înalt Prea Sfinţitul Părinte Mitropolit Dr. Antonie Plămădeală a adus în atenţia auditoriului o temă de mare importanţă şi actualitate din cadrul ecumenismului contemporan: *„Tainele iniţierii creştine: Botez, Mirungere şi Euharistie"*, aşa cum au fost tratate în cadrul dialogului ortodoxo-romano-catolic, care a ajuns la a patra întîlnire, la Bari (Italia), între 9—16 iunie a. c. În finalul acestor deosebit de interesante consideraţii ecumeniste (ce se vor publica în paginile acestei reviste), Înalt Prea Sfinţia Sa a accentuat: „Căile speranţei sînt deschise. Pentru întrunirea viitoare ce va avea loc în iunie 1988 s-a fixat tema: „Preoţia în credinţa şi viaţa celor două Biserici".

Toţi cei prezenţi au urmărit cu deosebit interes şi bucurie instructiva şi educativa cuvîntare a Înalt Prea Sfinţitului Părinte Mitropolit.

Pr. asist. *Nicolae Dura*

Hramul mănăstirii Brîncoveanu de la Sîmbăta de Sus

După cum se știe, Adormirea Maicii Domnului, 15 august, este al doilea hram al Mănăstirii Brîncoveanu de la Sîmbăta de Sus, jud. Brașov, sărbătorit și în acest an cu toată evlavia și cu participarea unui mare număr de credincioși.

De la Centrul mitropolitan din Sibiu s-a aflat Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, însoțit de P. C. arhim. D. Dan, vicarul ad-tiv, P. C. arhid. C. Voicu, rectorul Institutului Teologic Universitar din Sibiu, P. C. prof. I. Moldovan, P. C. cons. Gh. Papuc și P. C. secretar eparhial I. Galea.

În ajun s-a săvîrșit slujba vecerniei, în cadrul căreia cuvînt de învățătură a rostit P. Cuv. protos. T. Părăian. A urmat apoi slujba privegherii, cu prohodul Maicii Domnului, susținut de obștea credincioșilor și soborul preoților.

În ziua praznicului, Sf. Liturghie a fost săvîrșită de Î. P. S. Mitropolit Antonie, înconjurat de un mare sobor de preoți și diaconi.

Răspunsurile au fost date în comun de obștea credincioșilor.

La priceasnă a predicat P. Cuv. protos. *Teofil Părăian*, care a explicat imnul bisericesc închinat Maicii Domnului la praznicul Adormirii sale în Domnul: „Întru naștere fecioria ai păzit, întru adormire lumea nu ai părăsit, de Dumnezeu Născătoare; mutatu-te-ai la viață, fiind Maica Vieții, și cu rugăciunile tale izbăvești din moarte sufletele noastre", subliniind ideea că Maica Domnului ne vrea împlinitori ai voii lui Dumnezeu.

La sfîrșitul Sf. Liturghii, a vorbit P. C. prot. *R. Zaharie* (Făgăraș) care, după ce a exprimat bucuria obștei prezente de a avea de față pe Arhipăstorul de la Sibiu, a adus în atenție cîteva date legate de Mănăstirea Brîncoveanu, cercetată de credincioși chiar și în cei 150 de ani cît ea a zăcut dărîmată de tunurile habsburgice, Î. P. S. Sa devenind al treilea ctitor prin lucrările de refacere a incintei mănăstirești, așa cum a fost ea înainte de dărîmare.

O amplă și ziditoare cuvîntare a rostit apoi Î. P. S. Mitropolit *Antonie*, în care, în prima parte, a evocat chipul voievodului care a lăsat această ctitorie, simbol al conștiinței unității de neam și de Lege, Constantin Brîncoveanu. Domnitor luminat „creator de vremuri de pace", a asigurat Țării Românești 26 de ani de pace, timp în care s-au făcut atîtea lucruri bune și frumoase, care numai în vremuri de pace se pot realiza.

În această ordine de idei, Î. P. S. Sa a arătat, între altele, că sub Brîncoveanu s-a terminat tipărirea Bibliei de la București, că sub el s-au tipărit alte multe cărți atît pentru trebuințele Țării Românești, cît și pentru alte popoare, între altele primele cărți în limba arabă, ajutat fiind și de un vrednic mitropolit, Antim Ivireanul.

A clădit apoi o seamă de palate chiar și la Sîmbăta de Sus, mănăstiri și biserici: Hurez, Surpatele, Rm. Sărat, Făgăraș, mănăstirea de la Sîmbăta de Sus și desigur încă altele, construcții care poartă pecetea simțului său artistic, intrat în arhitectură sub denumirea de *stilul brîncovenesc*, stil în care se ridică și noile clădiri de la Mănăstirea Brîncoveanu.

Subliniind importanța ctitoriei brîncovenești de la Sîmbăta de Sus pentru unitatea noastră națională și politică de mai tîrziu, faptul că, asemenea altor voievozi, Brîncoveanu a știut și el că munții n-au despărțit niciodată poporul român, Î. P. S. Mitropolit Antonie a zăbovit în continuare asupra morții martirice a lui Brîncoveanu și a celor patru „coconi" ai săi, la Constantinopol, unde cu aproape două sute de ani înainte de el își pierduse viața un alt voievod român transilvănean, Ștefan Mailat, jertfa Brîncovenilor avînd profunde semnificații religioase și patriotice, ea reprezentînd o negrăită lecție de dragoste față de Legea noastră străbună și față de pămîntul și poporul din care facem parte.

Atît prin ctitoriile sale din Transilvania, cît și prin alte danii, C. Brîncoveanu a sprijinit și pe românii din Transilvania, care, aici mai ales, au trebuit să facă față la patru mari valuri, care s-au revărsat vijelioase peste ei.

Primul val l-a constituit migraţia diverselor popoare care au trecut pe aici şi care a durat 1000 de ani, după care ne-am „trezit că ne-am păstrat atît credinţa ortodoxă, cît şi limba română".

Al doilea mare val a început în sec. XI, imediat după despărţirea Bisericii de Apus de cea de Răsărit, şi a durat pînă în sec. XVI, cînd s-au făcut multe încercări de catolicizare a românilor transilvăneni, dar care au rezistat acestor tentative la viaţa lor sufletească. Se ştie că puţinii români care şi-au părăsit credinţa ortodoxă, din clasele avute mai ales, au fost maghiarizaţi cu toţii.

Al treilea val a venit la începutul sec. XVI, cînd în Transilvania a apărut Reforma, iar pe tronul Transilvaniei au apărut principii calvini, care au căutat să ne calvinizeze, perioadă în care au pătimit mitropoliţii Transilvaniei: Ilie Iorest şi Sava Brancovici şi desigur alţi mulţi preoţi şi credincioşi români.

Al patrulea val l-a produs actul de la 1700, cînd, urmărindu-se principiul: „Împarte şi stăpîneşte", o parte din români au fost rupţi, prin amăgire, din trupul Bisericii şi trecuţi la catolicism.

Pentru astfel de motive, a arătat Î. P. S. Sa, „ziua de astăzi este şi prilej de pelerinaj istoric". Hramul mănăstirii însă dă ocazie şi unor simţăminte de specială cinstire a Maicii Domnului. Apoi Î. P. S. Antonie a vorbit de al cincilea val care ne asaltează credinţa strămoşească şi care vine din partea grupărilor sectare, care, între alte abateri, o au şi pe aceea că nu cinstesc pe Maica Domnului.

Î. P. S. Mitropolit Antonie a adus în continuare în atenţia credincioşilor care îl ascultau cu mult interes o seamă de temeiuri din Sf. Scriptură şi Sf. Tradiţie, care justifică supracinstirea pe care o datorăm Maicii Domnului, ca Maică a Vieţii, Maică a celui ce a spus: „Eu sînt Calea, Adevărul şi Viaţa", Maica Domnului „prin care ne-am înrudit direct şi încă o dată cu Dumnezeu", ea rămînînd o permanentă mijlocitoare între noi şi Fiul său, începutul fiind făcut chiar la Nunta din Cana Galileii.

„De omul eretic... te fereşte" (Tit 3, 10), a spus-o încă Sf. Apostol Pavel. Î. P. S. Sa a îndemnat credincioşii să-şi păstreze credinţa străbună, pe care o avem de 2000 de ani, şi să nu plece urechea la tot felul de „prooroci mincinoşi", pe care îi întîlnim pe ici pe colo, neuitînd niciodată că credinţa ca să fie mîntuitoare trebuie să fie dreaptă.

În al doilea rînd credinţa noastră trebuie dovedită prin fapte, trebuie sprijinită prin fapte, după cuvîntul Mîntuitorului: „Nu tot cel ce-mi zice: Doamne, Doamne, va intra în Împărăţia cerurilor, ci cel ce face voia Tatălui Meu" (Matei 7, 21). „Credinţa noastră deci să fie adeverită prin fapte", bineştiind că cu tot ce facem, bun sau rău, ne întîlnim. Pe de altă parte Î. P. S. Sa a arătat că „avem atîtea dovezi care ne arată că atunci cînd rugăciunea este sprijinită de fapte, este ascultată". Iisus — Domnul nostru, a subliniat Î. P. S. Sa, circulă necunoscut printre noi, trăieşte în toţi cei ce au nevoie de ajutorul nostru. Omenirea, a spus Î. P. S. Sa, mai presus de orice, are astăzi nevoie de pace.

„Să fie deci ziua de astăzi — a spus Î. P. S. Sa în partea finală a cuvîntării — şi prilej de rugăciune pentru pace, pentru tot ce ne poate zidi", binecuvîntînd pe cei prezenţi şi dorindu-le împlinirea tuturor gîndurilor lor de bine.

P. Cuv. arhim. *V. Tohăneanu*, stareţul Sf. Mănăstiri Brîncoveanu, a mulţumit Î. P. S. Mitropolit Antonie pentru gîndurile de zidire creştinească şi patriotică împărtăşite participanţilor la praznic.

A urmat apoi sfinţirea apei şi Maslul de obşte.

După agapa îndătinată, Î. P. S. Mitropolit Antonie a vizitat şantierul din preajma vechii biserici mănăstireşti, exprimîndu-şi încrederea că lucrările se vor termina pînă în anul viitor, cînd se vor împlini 300 de ani de la urcarea pe tron a voievodului Constantin Brîncoveanu, eveniment care va fi subliniat în chip special şi la ctitoria voievodală de la Sîmbăta de Sus.

Gh. P.

DIN VIAȚA BISERICEASCĂ ÎN ARHIEPISCOPIA VADULUI, FELEACULUI ȘI CLUJULUI

Duminică, 25 ianuarie 1987, Prea Sfințitul Episcop-vicar Iustinian, la solicitarea preoților Grigore Soporan și Dumitru Nan și a bunilor credincioși din parohia IRIS, cu hramul „Buna Vestire" Cluj-Napoca, a săvîrșit binecuvîntarea bisericii parohiale în urma unor lucrări de renovare a picturii interioare.

În cadrul Sf. Liturghii arhierești, în prezența unui mare număr de credincioși, Prea Sfinția Sa a elogiat jertfelnicia credincioșilor și hărnicia celor doi preoți ai parohiei pentru frumoasele realizări la biserica parohială, după care a rostit un bogat cuvînt de învățătură, legat de pericopa evanghelică a zilei.

Duminică, 1 februarie 1987, credincioșii parohiei Mănăștur II (Calvaria) cu hramul „Sf. Apostoli Petru și Pavel" din Cluj-Napoca, au avut înalta satisfacție duhovnicească de a-l avea în mijlocul lor pe Înaltul nostru ierarh, pe Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Teofil, care a săvîrșit Sf. Liturghie arhierească în prezența unui mare număr de credincioși, înconjurat fiind de un ales sobor de preoți și diaconi.

În cadrul Sf. Liturghii, Î. P. S. Sa a hirotonit întru preot pe diaconul Vasile Raus, pe seama acestei parohii de frunte din municipiul Cluj-Napoca.

Pentru consecvența și statornicia sa în munca desfășurată în timpul celor 16 ani de diaconat la Catedrala eparhială și la Centrul arhiepiscopesc, P. C. Sa a fost distins cu cea mai înaltă distincție onorifică preoțească de „iconom stavrofor" cu dreptul de a purta cruce.

La priceasnă, Î. P. S. Sa Arhiepiscopul Teofil a rostit un ales și documentat cuvînt de învățătură, iar la sfîrșitul Sfintei Liturghii noul preot și paroh al acestei de Dumnezeu păzite parohii, Vasile Raus, în cuvinte emoționante, pătruns de fiorul sfînt al misiunii și puterii harice cu care a fost înveșmîntat a adresat mulțumiri din inimă înaltului său ierarh și cuvinte de angajament pentru activitatea viitoare în via Domnului.

Duminică, 1 februarie 1987, Prea Sfințitul Episcop-vicar Iustinian a săvîrșit slujba de resfințire a bisericii din parohia Buduș, prot. Bistrița, jud. Bistrița-Năsăud.

După cum reiese din hrisovul bisericii, acest locaș de închinare a fost construit între anii 1905—1907, iar între anii 1980—1986 a fost renovat în exterior și interior. În interior biserica a fost împodobită cu o frumoasă pictură neo-bizantină și cu un iconostas nou sculptat prin contribuția benevolă a credincioșilor și prin purtarea de grijă a harnicului preot Constantin Mileșan, căruia drept recunoștință i s-a acordat distincția onorifică bisericească de „iconom", cu dreptul de a purta brîu roșu.

La vremea rînduită, P. C. Protopop de Bistrița, Simion Creța a rostit un călduros cuvînt de bun venit Prea Sfințitului Episcop-vicar Iustinian Maramureșanul elogiind, totodată hărnicia și jertfelnicia preotului paroh și a bunilor credincioși ai acestei parohii.

După darea de seamă prezentată de preotul paroh, P. S. Sa Iustinian Maramureșanul a rostit un însuflețitor cuvînt de învățătură.

Marți, 17 februarie 1987, la Centrul eparhial au fost convocați PP. CC. Protopopi ai eparhiei într-o ședință de lucru, în cadrul căreia s-au dezbătut o seamă de probleme importante cu caracter administrativ, economic, cultural și de disciplină a clerului din eparhia Clujului. Ședința de lucru s-a desfășurat sub președinția Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Teofil.

Duminică, 26 aprilie 1987, Prea Sfințitul Episcop-vicar Iustinian Maramureșanul a săvîrșit sfințirea bisericii din parohia Miceștii de Cîmpie, prot. Bistrița, jud. Bistrița-Năsăud.

Biserica a fost construită în anul 1903, iar între anii 1985—1986 a fost renovată capital interior și exterior. În această perioadă biserica a fost pictată în tehnica „frescă" de către pictorii Mihai Gabor și Mihai Chiuaru. Inventarul bisericii s-a îmbogățit cu un iconostas și mobilier sculptat, de mare valoare artistică.

Toate lucrările au fost executate prin jertfelnicia bunilor credincioşi sub îndrumarea tînărului şi harnicului preot Grigore Toader, care drept recompensă pentru intensa sa activitate pastoral-edilitară a fost distins cu distincţia onorifică bisericească de „iconom", cu dreptul de a purta brîu roşu.

La vremea potrivită, în faţa mulţimii de credincioşi participanţi la sărbătoarea duhovnicească a enoriaşilor din parohia Miceştii de Cîmpie, P. C. Sa Creţa Simion, protopopul Bistriţei a rostit un călduros cuvînt de bun venit Prea Sfinţitului Iustinian, elogiind totodată frumoasele realizări ale credincioşilor din această parohie în frunte cu bunul lor păstor sufletesc Grigore Toader.

După darea de seamă prezentată de preotul paroh, urmată de mulţumirile sale îndreptăţite adresate tuturor factorilor care au condus la realizarea frumoaselor lucrări executate la biserica parohială, Prea Sfinţitul Episcop-vicar Iustinian Chira Maramureşanul a rostit o amplă cuvîntare de mulţumire şi învăţătură.

Duminică, 3 mai 1987, în prezenţa unui ales sobor de preoţi şi diaconi şi a unui mare număr de credincioşi, Prea Sfinţitul Episcop-vicar a oficiat slujba de sfinţire a bisericii parohiale din localitatea Asuaju de Jos, prot. Baia Mare, jud. Maramureş.

Potrivit datelor înscrise în hrisovul bisericii, acest locaş de închinare a fost construit între anii 1885—1889, iar între anii 1985—1986 s-au executat lucrări capitale de renovare în interior şi exterior. Tot în acest răstimp, în interior, biserica a fost împodobită cu o frumoasă pictură neo-bizantină, dar contribuţia şi jertfelnicia bunilor creştini ai parohiei şi prin purtarea de grijă a harnicului preot paroh Vasile Marchiş, drept pentru care, Prea Sfinţitul Iustinian i-a acordat distincţia onorifică bisericească de „sachelar" cu dreptul de a purta brîu albastru.

La vremea stabilită, în cadrul sfintei Liturghii arhiereşti, P. C. Sa Gavril Mociran, protopopul protopopiatului Baia Mare, elogiind jertfelnicia credincioşilor din Asuaju de Jos şi hărnicia preotului paroh, a adresat un ales cuvînt de „bun venit" Prea Sfinţitului Iustinian în mijlocul credincioşilor din parohia Asuaju de Jos.

După scurta dare de seamă prezentată de preotul-paroh Vasile Marchiş, din care n-au lipsit cuvintele de mulţumire adresate ierarhului, tuturor factorilor care au contribuit la încoronarea frumoaselor lucrări la sf. biserică, Prea Sfinţitul Iustinian a dat glas sentimentelor sale de preţuire pentru bunii credincioşi ai parohiei şi pentru destoinicul lor păstor sufletesc, încheind cu un documentat şi însufleţitor cuvînt de învăţătură, pornind de la pericopa evanghelică a zilei.

La sfîrşitul Sf. Liturghii arhiereşti, într-o deplină satisfacţie spirituală, înalţii oaspeţi au fost invitaţi la agapa creştinească, în cadrul căreia s-au rostit toasturi, concretizate în cuvinte de apreciere la adresa credincioşilor şi a preotului locului.

*

Potrivit îndrumărilor date de Sf. Sinod al B. O. R. şi în acest an la Centrul eparhial Cluj au fost programate cursuri misionar-pastorale de scurtă durată, în două serii a cîte 20 preoţi pentru fiecare serie.

Aceste cursuri s-au desfăşurat cu un real folos şi cîştig spiritual şi teologic, după cum urmează:

— 4—9 mai a. c. prima serie;

— 11—16 mai a. c. a doua serie.

Cursurile misionare au avut loc cu binecuvîntarea şi purtarea de grijă a Înalt Prea Sfinţitului Arhiepiscop Teofil şi a P. S. Episcop-vicar Iustinian, de buna lor desfăşurare şi organizare (program tematic, cazare, masă) ocupîndu-se direct P. C. Sa vicar administrativ Liviu Ştefan.

Tematicile puse în dezbatere, cuprinse în program, au fost prezentate la un înalt nivel profesional de către părinţii profesori de la Seminarul teologic şi distinşi preoţi din Cluj-Napoca, precum şi de unii membri ai permanenţei Consiliului arhiepiscopesc.

Dînd o deosebită atenţie şi importanţă acestor cursuri misionare din acest an, nu o dată Prea Sfinţitul Episcop-vicar Iustinian Maramureşanul a fost pre-

zent în mijlocul cursanţilor, angajînd un dialog viu şi apropiat asupra problemelor contestate de sectari cuprinse în program, cu care prilej a împărtăşit preţioase îndrumări misionar-pastorale în vederea stăvilirii prozelitismului sectar ce se desfăşoară cu intensitate în mai multe parohii din Arhiepiscopia Clujului.

La rîndul lor atît părinţii profesori cît şi preoţii cursanţi au venit cu propuneri şi sugestii pentru folosirea a noi metode de stăvilire a acestui fenomen sectar, în creştere, cu aplicabilitate imediată, de la caz la caz, în parohiile afectate de acest fenomen distructiv care contribuie la slăbirea unităţii de credinţă şi de neam.

Prot. *Liviu Ştefan*
Vicar administrativ

DIN ACTIVITATEA EPARHIEI DE ALBA IULIA

A. Conferinţa administrativă din luna aprilie

Tema conferinţei „Răspunderea şi rolul organelor parohiale în viaţa duhovnicească a enoriaşilor" a fost tratată la cele opt protopopiate ale eparhiei de Alba Iulia după programul următor: în data de 27 aprilie la protopopiatele Alba Iulia şi Tg. Mureş, în 28 aprilie la Cîmpeni şi Reghin, în 29 aprilie la Aiud şi Miercurea Ciuc, în 30 aprilie la Luduş şi Sighişoara. Referenţii desemnaţi cu prezentarea temei au fost: C. pr. Oană Dragosin (Săliştea, Alba Iulia), C. pr. Veşa Dean (Băgău Aiud), C. pr. Puiuleţ I. (Poiana Vadului, Cîmpeni), C. pr. Chiril Moldovan (Nazna, Tg. Mureş), C. pr. Gabor Cornel (Miheş, Luduş), C. pr. Mariş I. (Ibăneşti Pădure, Reghin), C. pr. Dafin Onoriu (Hetiur, Sighişoara), C. pr. Vasiliu Şuteu (Tulgheş, M. Ciuc).

Din partea Centrului Eparhial au fost delegaţi să prezideze lucrările P. C. pr. cons. ad-tiv bisericesc Petru Pleşa, la Alba Iulia, Aiud şi Cîmpeni iar P. C. pr. inspector eparhial Alexandru Coman, la Tg. Mureş, Reghin, Sighişoara şi M. Ciuc.

Din referatele întocmite şi din cele 38 de luări de cuvînt se desprinde conştiinţa importanţei pe care preotul o acordă membrilor parohiei în general şi organelor parohiale în special.

Importanţa lor rezultă din viziunea pe care o avem despre Biserică în ansamblul ei cît şi despre părţile ei componente. După expresia Sf. Apostol Pavel, Biserica în ansamblul ei este un organism al cărui cap este Iisus Hristos. Membrele, organele sau mădularele acestui organism mistic sînt toţi cei care se supun acestui Cap. Şi după cum într-un organism bine alcătuit fiecare organ este necesar pentru armonia şi frumuseţea întregului, tot aşa şi în Biserică fiecare membru este necesar şi valoros (I Cor. 12, 12—30). Valoarea fiecărui om este inegalabilă după cum declară Mîntuitorul: „...ce va da omul în schimb pentru sufletul său?" (Mc. 8, 37). Valoarea inegalabilă constă în capacitatea omului de a participa la viaţa divină chiar trecînd din lumea aceasta: „...Dumnezeul lui Avraam... El nu este Dumnezeul morţilor, ci al viilor, căci pentru El toţi sînt vii" (Lc. 20, 37—38). De această valoare nu sîntem fiecare conştienţi, datorită păcatului care ne degradează. Mîntuitorul a venit în lume tocmai pentru a ne restaura în adevăratul sens al vieţii noastre. Opera de restaurare şi-o continuă Mîntuitorul *în mod special* prin apostolii Săi şi prin urmaşii acestora — episcopi, preoţi, diaconi — iar *în mod general* prin toţi credincioşii Lui. Precum în jurul Mîntuitorului şi al apostolilor s-au instituit cercuri de colaboratori apropiaţi (Lc. 23, 49; In. 11, 5), tot aşa şi în jurul preotului, potrivit tradiţiei bisericeşti, se instituiesc astfel de organe de colaborare.

Subliniindu-se distincţia dintre preoţia sacramentală, pe care o au succesorii apostolilor prin punerea mîinilor (I Tim. 5, 22) şi preoţia generală (I Petru 2, 9), s-a spus: „Am fost chemaţi, sfinţiţi şi trimişi... nu sîntem nişte vestitori

oarecare. Să ne străduim deci a ne înţelege răspunderea misionară şi să preţuim pe cei ce ne pot fi de un real folos" (C. pr. Oană Dragosin, Săliştea, Alba Iulia).

Răspunderea şi rolul misionar al organelor parohiale, prin comparaţie cu răspunderea şi rolul misionar al preotului, se răsfrîng asupra aceloraşi aspecte ale vieţii bisericeşti, adică, asupra celui de conducere, a celui de învăţare şi a celui de sfinţire.

În ce priveşte aspectul de sfinţire, rolul pe care îl au organele parohiale este acelaşi pe care îl au mirenii în general şi anume: „a) de a pregăti condiţiile necesare exercitării valide şi eficace a puterii sacramentale; b) de a colabora prin jertfă şi rugăciune la săvîrşirea tainelor, şi a ceremoniilor cultice; c) de a participa real la exercitarea puterii ministeriului" — prin acest din urmă punct înţelegîndu-se permisiunea pe care o au mirenii de a săvîrşi taina Sf. Botez în caz de necesitate (cf. Pr. dr. L. Stan, *Mirenii în Biserică*, Sibiu, 1939, p. 59). Sub aspectul didactic, laicii au avut şi au un rol important: „la început puteau predica, mai tîrziu li s-a interzis de a predica în faţa episcopului, pe urmă numai cu învoirea autorităţii bisericeşti li s-a permis să predice... Biserica, din motive disciplinare, trebuie să reglementeze acest drept al laicilor şi să-l pună sub control riguros, pentru a nu se produce în Biserică nuclee de erezii". (Ibidem, p. 108). Sub aspectul de conducere, principalele acţiuni la care au participat şi participă mirenii sînt: „I. lucrările sinoadelor; II. alegerea clerului; III. administrarea averii bisericeşti" (Ibidem, p. 112).

Eficienţa organelor parohiale este în strînsă legătură cu exemplul pe care îl oferă preotul: „Membrii corporaţiilor bisericeşti privesc la preot cu nădejde şi încredere, dorind să vadă în el un exemplu de voinţă, acţiune, devotament şi jertfelnicie. Acolo unde preotul este o astfel de personalitate şi membrii corporaţiilor parohiale sînt demni, devotaţi şi activi". (C. pr. Veşa Dean, Băgău, Aiud). „Cea mai mare piatră de încercare cu care are de luptat preotul este transformarea lui însuşi... dacă nu se poate înfrîna pe sine, nu poate fi pildă de înfrînare altora". (C. pr. Puiuleţ I., Poiana Vadului, Cîmpeni). „Familia preotului este o mică parohie unde el experimentează rîvna, evlavia şi înţelepciunea sa preoţească. Soţia preotului trebuie să fie prima lui enoriaşă şi colaboratoare. Împreună pot oferi enoriaşilor modelul de familie creştină". (C. pr. Şuteu V., Tulgheş, M. Ciuc).

S-au reafirmat potrivit Legiuirilor B. O. R. modul de constituire a organelor parohiale şi atribuţiile lor.

Remarcîndu-se efectul pozitiv al cîntării în comun şi al festivităţilor, organizate de organele parohiale cu ocazia praznicelor mari, s-a accentuat importanţa misiunii în rîndul tineretului.

S-a reliefat în concluzie necesitatea unei mai strînse colaborări între reprezentanţii preoţiei harismatice şi cei ai preoţiei generale, în condiţiile concrete ale parohiei actuale, spre dezvoltarea firească a pastoraţiei misiunii şi ecumenismului, după exemplul primilor creştini, ţinînd cont de experienţa veacurilor.

B. Conferinţa preoţească din luna mai

Tema conferinţei „Biserica Ortodoxă şi contribuţia ei la promovarea unităţii panortodoxe şi a unităţii creştine (cu prilejul împlinirii a 1200 de ani de la Sinodul VII Ecumenic)" a fost tratată la protopopiatele Eparhiei de Alba Iulia după cum urmează: în data de 4 mai la prot. Aiud, — referent C. pr. Cărpinişan I. de la parohia Blaj III; în data de 6 mai la Centrul eparhial Alba Iulia, — referent C. pr. Galaţă I. de la parohia Cut; în data de 7 mai la prot. Cîmpeni, — referent C. pr. Savu Lucian (Mogoş Micleşti); în data de 14 mai la prot. Reghin, — referent C. pr. Suceava Viorel (Sînmihaiul de Pădure); în data de 15 mai la prot. Luduş, — referent C. pr. Giurgea Gh. (Luduş I.); în data de 18 mai la prot. Tg. Mureş, — referent C. pr. Oprea Genu (Sîngerul de Pădure); în data de 19 mai la prot. Sighişoara, — referent C. pr. Grecu Alexandru (Le-

pindea) şi în data de 26 mai la prot. M. Ciuc, — referent C. pr. Pînzaru Traian (Gheorgheni).

P. S. Episcop Emilian a prezidat lucrările la Alba Iulia şi Reghin, delegînd la Aiud şi Tg. Mureş pe P. C. pr. cons. ad-tiv bisericesc Petru Pleşa, la Luduş pe P. C. diacon cons. economic Horea Bordean, la Cîmpeni şi Sighişoara pe P. C. pr. inspector eparhial Alexandru Coman, iar la M. Ciuc pe P. C. pr. C-tin Gane.

Din referatele întocmite şi din cele peste 45 de luări de cuvînt răzbate importanţa pe care înaintaşii au acordat-o unităţii Bisericii, precum şi dorinţa preoţilor de azi de a continua străduinţele spre unitate întru împlinirea poruncii Mîntuitorului ca toţi cei ce cred în El să fie una.

S-au derulat evenimente, s-au amintit personalităţi, s-au repetat definiţii dogmatice, au fost evidenţiate păcate împotriva unităţii, s-au exprimat speranţe în biruinţa dragostei asupra dezbinărilor.

Subliniindu-se contribuţia hotărîrilor Sinodului VII Ecumenic la păstrarea unităţii de credinţă în Biserică, s-a pus în lumină actualitatea problemelor secolului VIII. „Problema iconoclastă este încă acută; sectarii şi azi atacă icoanele. Biserica Ortodoxă Română a rezolvat problemele nu prin sfidare, ci prin armonie, pace şi înţelegere". (C. pr. Puiuleţ Nicolae, Avram Iancu I., Cîmpeni).

Creştini prin etnogeneză, românii au păstrat tezaurul patristic şi au contribuit la menţinerea lui şi în cadrul Bisericilor Ortodoxe surori care erau ameninţate de islamism. La Athos şi la Constantinopol, la Alexandria şi Ierusalim, în limbile greacă, arabă, slavă şi georgiană, nume de generoşi domnitori români au ajuns să fie binecuvîntate. Radu cel Mare, Ştefan cel Mare, Vasile Lupu, Constantin Brîncoveanu sînt doar cîteva nume din lungul şir de domnitori români care au fost amintiţi în acest sens. Tot în acest context s-a evidenţiat importanţa lucrării „Mărturisirea de credinţă a mitropolitului Petru Movilă şi a Sinodului din 1642 de la Iaşi".

S-a remarcat de asemenea contribuţia Bisericii transilvănene la menţinerea unităţii de credinţă a ortodoxiei româneşti, amintindu-se rolul Sf. Mitropolit Ilie Iorest şi Sava Brancovici, al Sf. Cuvioşi luptători pentru ortodoxie, Visarion Sarai şi Sofronie de la Cioara, al Sf. Mucenic Oprea din Săliştea Sibiului, precum şi al mitropolitului Simion Ştefan şi al operei lui. „În contextul slujirii năzuinţei de întărire a unităţii de credinţă şi de neam se înscrie şi refacerea după 275 de ani, a vechiului scaun vlădicesc de la Alba Iulia... Întîiul stătător al refăcutei episcopii, P. S. Episcop Emilian, caută cu fiecare prilej îndemnuri stăruitoare la păstrarea unităţii şi a dreptei credinţe". (C. pr. Galaţă I., Cut, Alba Iulia).

A fost reliefat rolul Bisericii Ortodoxe Române la lucrările pregătitoare în vederea Sfîntului şi Marelui Sinod Panortodox, punctîndu-se conferinţe, probleme, ani şi nume, începînd cu Conferinţa de la Constantinopol din 1923 care a hotărît introducerea calendarului îndreptat şi sfîrşind cu cea de la Chambésy din 1986 unde s-au adoptat cele patru documente care vor fi în atenţia viitorului Sinod: a) importanţa postului şi păstrarea lui astăzi; b) relaţiile Bisericii Ortodoxe cu ansamblul lumii creştine; c) Bisericile Ortodoxe şi Mişcarea Ecumenică; d) contribuţia Bisericilor Ortodoxe locale la rezolvarea problemelor privind pacea, libertatea, fraternitatea, dragostea dintre popoare şi suprimarea discriminărilor rasiale.

N-a fost neglijată nici participarea Bisericii noastre la dialogul cu Biserica Anglicană, cu Biserica Veche Catolică, cu Biserica Catolică, cu Bisericile Necalcedoniene, punctîndu-se şi momente din activitatea ei în cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor, al Conferinţei Creştine pentru Pace şi în cadrul Conferinţei Bisericilor Europene.

Apreciind străduinţele pentru unitate intercreştină care se fac în întruniri organizate la nivel teologic, s-a remarcat în paralel importanţa creştinismului practic în parohii: „Unitatea creştină începe din familia noastră, din parohie". (C. pr. Filip Gavril, Topliţa II, M. Ciuc). „Printr-un progres al vieţii noastre în Duhul lui Hristos se va realiza Biserica unităţii, iubirii şi păcii" (C. pr. Velcherean Viorel, Sîncraiul de Mureş, Tg. Mureş). „În parohia mea există o trăire

armonioasă între cultele care vieţuiesc împreună" (C. pr. Hoţa Ioan, Sîngiorgiul de Mureş, Tg. Mureş).

Adăpîndu-se mereu din izvoarele Sf. Părinţi care au cristalizat în decursul primului mileniu creştin învăţătura de credinţă, Biserica Ortodoxă Română va avea şi în epoca modernă răspunsul adevărat pentru problemele ce se ivesc, păstrînd astfel unitatea în interior şi chemînd pe cei din afară în duhul Sinoadelor Ecumenice.

Ioan Ciungu

DIN ACTIVITATEA BISERICEASCĂ ÎN EPARHIA ORADIEI

I. Sfinţiri şi binecuvîntări de biserici

Medieşul Aurit. Duminică, 3 mai 1987, P. S. Episcop Vasile a săvîrşit slujba de binecuvîntare a lucrărilor de înnoire exterioară a monumentalei biserici din parohia *Medieşul Aurit,* prot. Satu-Mare, lucrări efectuate în ultimii ani.

Biserica, avînd hramul „Sf. Arh. Mihail şi Gavriil", a fost înălţată între anii 1883—1896, luînd locul unei vechi biserici de lemn. A fost sfinţită în 1929. Între 1981—1986, sub păstorirea vrednicului preot Alexandru-Gheorghe Chiş şi mai ales prin jertfelnicia bunilor credincioşi, i s-au făcut mari lucrări de renovare exterioară, constînd din: tencuitul în terasit, construirea a două pridvoare, unul mare, la intrarea principală, împodobit cu şapte mari scene biblice din activitatea Mîntuitorului, pictate în frescă de pictorul Petre Botezatu din Bucureşti şi un pridvor mai mic, la intrarea laterală, unde sînt pictate în frescă chipurile lui Horia, Cloşca şi Crişan şi ale altor doi martiri locali, Zob şi Zima, ucişi în Revoluţia din 1848. Frontispiciul pridvorului mare este împodobit cu multe medalioane în mozaic, executate de pictorul Sorin Gîtu din Dej, reprezentînd chipurile Mîntuitorului, ale celor 12 apostoli şi ale unor ilustre figuri din istoria poporului român (Ştefan cel Mare, Mihai Viteazu, Constantin Brîncoveanu, Alexandru Ioan Cuza, Avram Iancu şi preotul Dr. Vasile Lucaciu). Frumoasele capiteluri de la coloanele pridvoarelor au fost lucrate de prof. Nistor Moţiu din Cluj-Napoca. De asemenea, au fost confecţionate trei uşi noi sculptate în lemn de stejar, precum şi cercevele noi metalice la ferestre, cu sticlă colorată, tot acum introducîndu-se şi iluminatul electric. În această perioadă, s-a construit şi o casă parohială nouă, cu două etaje.

După slujba de binecuvîntare, s-a oficiat Sf. Liturghie, afară, la care răspunsurile au fost date de corul parohial, dirijat de preoteasa Maria Chiş, cor cu o vechime de peste 50 de ani. Predica zilei a fost ţinută de păr. insp. ep. Dorel Rusu. Preotul-paroh Alex. Gheorghe Chiş a fost distins cu rangul de *iconom.* Membrilor Consiliului parohial şi pictorilor li s-au înmînat scrisori arhiereşti de apreciere.

După citirea hrisovului şi după cuvîntul de bun sosit adresat ierarhului de către păr. prot. Ioan Ţolescu şi după raportul de activitate al preotului paroh, P. S. Episcop Vasile a ţinut un cuvînt de învăţătură, în care, între altele (fiind Duminica a III-a după Paşti), a vorbit despre mărturia femeilor mironosiţe privind Învierea Domnului. De asemenea, a adus cuvinte de apreciere credincioşilor pentru jertfelnicia lor şi preotului paroh pentru strădania sa. Totodată, şi-a exprimat bucuria de prezenţa, în spirit ecumenist, a preotului reformat din localitate şi a celui din parohia Apa.

Tinăud. În Duminica a IV-a după Paşti (10 mai 1987), chiriarhul a oficiat slujba de binecuvîntare a lucrărilor de înnoire exterioară a bisericii, monument istoric, din parohia *Tinăud,* prot. Oradea. Între anii 1622—1637, pe cînd cetatea Şinteului de lîngă Aleşd (Bihor) (în apropierea căreia se găseşte şi Tinăudul),

era în stăpînirea fostului Domn al Ţării Româneşti (1618—1620) Gavril (Gavrilaş) Movilă, biserica amintită a fost restaurată de acest fost domnitor, pentru ca între 1658—1660 să fie refăcută de un alt fost Domnitor al Ţării Româneşti (1654—1658), Constantin Şerban Basarab (zis Cîrnul), care — după detronare, ca şi cel dintîi — se stabili şi el în cetatea Şinteului, cumpărată de la principele ardelean Gheorghe Rakoczi al II-lea (1648—1660). Astfel biserica de aici ajunge să fie şi ctitorie voievodală (domnească), drept care ea a fost declarată monument istoric.

În ultimii ani (1985—1987), sub păstorirea harnicului preot Vasile Boşca şi prin jertfelnicia bunilor credincioşi, i s-au făcut însemnate reparaţii exterioare: s-a acoperit cu tablă zincată în locul eternitului de pînă aci şi s-au tencuit zidurile în terasit, cu soclul din mozaic buciardat. Tot în această perioadă s-a reparat capital şi casa parohială, fiind tencuită şi ea în terasit.

Slujbei de binecuvîntare i-a urmat Sf. Liturghie, săvîrşită sub cerul liber, răspunsurile fiind date de credincioşi. Predica zilei a fost ţinută de păr. cons. ep. Ioan Negroiu. Preotului paroh Vasile Boşca i s-a acordat rangul de *iconom*, întru care a primit şi hirotesia.

Păr. prot. Aurel Puşcaş, după otpustul Sf. Liturghii, a dat citire hrisovului şi a urat bun-venit chiriarhului, iar preotul paroh a făcut raport despre starea religioasă a credincioşilor şi despre lucrările efectuate. Apoi s-a dat citire scrisorii arhiereşti de apreciere, înmînată preotului paroh şi membrilor din consiliul parohial.

În cuvîntul de învăţătură, între altele, arhipăstorul a vorbit despre minunea Învierii Domnului ca temelie a Bisericii creştine. De asemenea, a subliniat însemnătatea acestei biserici parohiale pentru românii din aceste părţi locuite de poporul nostru, biserică care — prin faptul că a fost rectitorită de doi foşti domnitori ai Ţării Româneşti — constituie o puternică mărturie despre legăturile de credinţă şi limbă între românii de pe cele două versante ale Carpaţilor. Vorbitorul l-a felicitat pe preot şi pe credincioşi pentru ataşamentul lor faţă de Legea strămoşească şi pentru dragostea lor faţă de sfîntul locaş.

În după-amiaza aceleiaşi zile, vecernia a fost oficiată în biserica din parohia vecină, *Aleşd*, păstorită cu vrednicie de preotul Petru Lup, care de asemenea a fost distins cu rangul de iconom, ierarhul exprimîndu-şi mulţumirea de progresul vieţii religioase de aici.

Mălădia. În Duminica a V-a după Paşti (a Samarinencei), la 17 mai 1987, P. S. Episcop Vasile a săvîrşit slujba de sfinţire a bisericii din parohia *Mălădia*, prot. Şimleul Silvaniei, în urma lucrărilor de înnoire din ultimii ani. Purtînd hramul „Sf. Arh. Mihail şi Gavriil", biserica a fost zidită în anul 1908, pe locul vechii biserici de lemn ce a ars în anul 1907, în timpul păstoririi preotului Ambrozie Bulzan. În 1935, sub preotul Augustin Moldovan, s-au construit contraforturi pentru consolidarea zidurilor, terenul fiind alunecos. Importante reparaţii exterioare şi interioare i s-au mai făcut în 1970. Între 1983—1986, sub păstorirea vrednicului preot Gheorghe Breazdău şi prin dragostea jertfelnică a bunilor credincioşi, i s-au făcut noi reparaţii capitale. În exterior, s-au tencuit zidurile în terasit, s-au construit două copertine la cele două intrări, la care s-au confecţionat şi uşi noi de stejar. În interior, bolta şi pereţii au fost îmbrăcaţi într-o frumoasă pictură în tempera grasă, executată de pictorul Valentin Muste din Baia Mare.

În cadrul Sf. Liturghii, ce a urmat sfinţirii bisericii, a predicat păr. vicar eparhial Augustin Lucian, iar preotul paroh Gheorghe Breazdău a fost hirotesit întru *iconom*. Membrilor consiliului parohial li s-au înmînat scrisori arhiereşti de apreciere.

După apolisul Sf. Liturghii, păr. prot. Victor Tăut a citit hrisovul şi l-a bineventat pe chiriarh, iar preotul paroh a făcut raport despre lucrările efectuate, aducînd mulţumiri celor îndreptăţiţi. În cuvîntul de învăţătură, ierarhul a arătat care este rostul împodobirii bisericilor noastre cu icoane şi despre cinstirea ce li se cuvine acestora. De asemenea, a lăudat pe credincioşi şi pe păstorul lor sufletesc pentru tăria credinţei lor şi pentru dragostea ce o poartă sfîntului locaş.

Adalin. Duminică, 21 iunie 1987, P. S. Episcop Vasile a săvîrşit slujba de sfinţire a bisericii de lemn din filia *Adalin* (parohia Dragu), protopopiatul Zalău, în urma înnoirii exterioare şi interioare din ultimii ani. Această biserică, avînd hramul „Sf. Mare Mucenic Dumitru", a fost strămutată aici în anul 1910 din parohia ortodoxă română Borşa, jud. Cluj, care la reparaţiile din 1975—1976 a fost acoperită cu tablă, în locul şindrilei. În anii 1985—1986, sub păstorirea vrednicului preot Nicolae Lăpuşte şi prin spiritul de sacrificiu al bunilor credincioşi din filie, a fost împodobită în interior cu o frumoasă pictură în ulei pe pînză, executată de Vasile Gherman din Sîmpetrul Almaşului (Sălaj), iar praznicarele şi icoanele împărăteşti de Emilian Andreica din Cluj-Napoca. La fel, a fost renovată şi în exterior, inclusiv vopsirea tablei de pe acoperiş, iar din stradă pînă sus, în deal, la biserică, au fost construite trepte din beton pe o distanţă de 200 metri, cu bară de metal pentru sprijin.

În cadrul Sf. Liturghii ce a urmat, la care au fost date răspunsurile de către credincioşi şi de un grup de corişti, predica zilei a fost ţinută de P. C. secretar eparhial Liviu Ungur, iar preotul paroh Nicolae Lăpuşte a fost hirotesit întru *iconom*. Întru acelaşi rang a fost hirotesit şi preotul *Vasile Rus* de la parohia Brebi, prot. Zalău. Membrilor consiliului parohial li s-au înmînat scrisori arhiereşti de apreciere.

La încheierea Sf. Liturghii, păr. prot. Marcel Andreescu a dat citire hrisovului şi a bineventat pe chiriarh, iar preotul paroh a făcut o scurtă dare de seamă asupra lucrărilor efectuate, mulţumind celor îndreptăţiţi. În cuvîntul de învăţătură, chiriarhul, ţinînd seama şi de pericopa evanghelică a zilei (Matei 4, 18—23), chemarea la apostolat a primilor patru ucenici, a stăruit asupra apostolicităţii Bisericii noastre ortodoxe române, ca singurul aşezămînt care ne duce la mîntuire, drept care îndeamnă pe cei prezenţi să rămînă statornici la sînul Bisericii strămoşeşti, să nu-şi plece urechea la alte învăţături rătăcite. În încheiere, a lăudat jertfelnicia credincioşilor şi strădania păstorului sufletesc.

Mirşid. După ce în după-amiaza zilei de 27 iunie 1987, a făcut vizite de lucru la bisericile parohiale din oraşul *Şimleu Silvaniei* (aflată în curs de pictare) şi din parohia-matră *Moigrad*, duminică, 28 iunie 1987, P. S. Episcop Vasile a oficiat slujba de sfinţire a bisericii din filia *Mirşid* (parohia Moigrad), prot. Zalău, ca urmare a lucrărilor de renovare din ultimii ani. Zidită în anul 1888 şi întreţinută de-a lungul timpului cu multă grijă, iar în anul 1975 acoperişul de ţiglă fiind înlocuit cu tablă zincată, între anii 1985—1987, în timpul păstoririi vrednicului preot Ioan Ciutre şi prin generosul spirit de jertfelnicie al bunilor credincioşi din filie, s-au făcut alte lucrări de înnoire. În exterior, s-a tencuit în terasit, s-a revopsit tabla de pe acoperiş, s-au construit două turnuleţe, de o parte şi de alta a turnului celui mare, şi s-a împrejmuit cu gard nou. În interior, a fost împodobită cu o frumoasă pictură în tempera grasă de pictorul Victor Tistu, a fost înzestrată cu iconostas nou, cu lambriuri şi duşumea nouă.

La Sf. Liturghie, săvîrşită sub cerul liber, răspunsurile au fost date de credincioşi, iar predica zilei a fost ţinută de păr. vicar eparhial Augustin Lucian. Preotului paroh Ioan Ciutre i s-a acordat rangul de *iconom*, întru care a primit şi hirotesia.

După apolisul Sf. Liturghii, pr. prot. Marcel Andreescu a dat citire hrisovului şi a rostit cuvînt de bun sosit chiriarhului, iar preotul paroh a făcut dare de seamă asupra stării religioase a credincioşilor şi asupra lucrărilor efectuate, după care s-a dat citire scrisorii arhiereşti de apreciere.

În cuvîntul de învăţătură, ierarhul, purcezînd de la pericopa evanghelică a zilei (Matei 6, 22—33), a vorbit despre providenţa divină, arătînd că dacă de păsările cerului şi de crinii cîmpului Dumnezeu poartă o atît de mare grijă, cu cît mai mult face El acest lucru faţă de om, coroana întregii creaturi. În continuare, a tălmăcit momentele slujbei de sfinţire a bisericii, a felicitat pe credincioşi pentru dragostea lor faţă de Legea strămoşească şi faţă de sfîntul locaş, iar pe păstorul lor sufletesc pentru zelul său pastoral.

După cuvîntul de învăţătură al chiriarhului, acesta a oficiat, în faţa tuturor credincioşilor, Sf. Taină a Botezului pentru nou-născutul Ioan-Simion, fiu al preotului paroh Ioan Ciutre.

Ţăud. Luni, 29 iunie 1987, de sărbătoarea Sf. Ap. Petru şi Pavel, P. S. Episcop Vasile a oficiat slujba de binecuvîntare a lucrărilor de înnoire a bisericii din parohia *Ţăud*, prot. Zalău. Purtînd hramul „Sf. Ierarh Nicolae", biserica a fost înălţată între anii 1958—1965, pe cînd păstorea preotul Ovidiu Petrea, iar sfinţirea ei s-a făcut în anul 1966 de către Î. P. S. Arhiepiscop Teofil Herineanu al Clujului. Între anii 1983—1987, sub păstorirea vrednicului preot Vasile Vaida, ajutat îndeaproape de membrii consiliului parohial, în frunte cu epitropii Teodor Ungur şi Ioan Ştefan, dar mai ales prin jertfelnicia bunilor credincioşi, i s-au făcut însemnate lucrări de înnoire. În exterior, s-a tencuit în terasit şi s-a împrejmuit cu gard din beton şi fier forjat. În interior, după refacerea bolţii şi după retencuirea pereţilor, a fost îmbrăcată într-o frumoasă pictură în frescă, executată de pictorul Constantin-Ilie Chiriţă din Coloneşti, jud. Olt.

Sf. Liturghie s-a săvîrşit şi aici în curtea bisericii, răspunsurile fiind date de credincioşi, iar predica a fost rostită de P. C. vicar eparhial Augustin Lucian. Preotul paroh Vasile Vaida a fost distins cu rangul de *iconom*, iar membrilor consiliului parohial, în frunte cu epitropii, li s-au înmînat scrisori arhiereşti de apreciere.

La încheierea Sf. Liturghii, pr. prot. Marcel Andreescu a dat citire hrisovului şi l-a bineventat pe chiriarh, iar preotul paroh a făcut raport asupra stării religioase a credincioşilor şi asupra lucrărilor efectuate la biserică, aducînd cuvenitele mulţumiri celor îndreptăţiţi.

„Luminează-te, luminează-te, noule Ierusalime, că slava Domnului peste tine a strălucit", sînt cuvintele cu care şi-a început ierarhul cuvîntul de învăţătură, arătînd că, prin rugăciunile înălţate azi, slava şi harul lui Dumnezeu s-au pogorît peste acest sfînt locaş, ca şi în sufletele bunilor credincioşi care au jertfit atît de mult pentru înălţarea şi înfrumuseţarea sfîntului lor locaş de închinăciune. În continuare, a stăruit asupra învăţăturii despre harul dumnezeiesc, ca absolut necesar pentru mîntuirea noastră sufletească şi care ni se împărtăşeşte numai prin Biserică. În încheiere, aduce cuvinte de laudă credincioşilor şi harnicului lor păstor sufletesc, pentru alesele virtuţi creştineşti şi cetăţeneşti ce le împodobesc sufletele.

II. Vizitaţii canonice

Zalău. Duminică, 7 iunie 1987, de praznicul Pogorîrii Sf. Duh, P. S. Episcop Vasile, ca şi în anii precedenţi, a săvîrşit Sf. Liturghie în catedrala din *municipiul Zalău.* Răspunsurile liturgice au fost date de corul parohial. Cu acest prilej, licenţiatul în teologie Dico Ioan a fost hirotonit întru diacon. În cuvîntul de învăţătură, ierarhul s-a oprit îndeosebi asupra faptului că de acest mare praznic se leagă întemeierea Bisericii creştine ca organism social-juridic, văzut, pentru mîntuirea oamenilor. P. S. Sa şi-a arătat deosebita mulţumire pentru impresionantul număr de credincioşi prezenţi la sfintele slujbe, lăudîndu-i pentru această puternică alipire faţă de Biserica strămoşească ortodoxă română, ceea ce dovedeşte că păstorii lor sufleteşti (preoţii Marcel Andreescu, Ioan Gîlgău, Traian Opriş şi Ioan Ghiurco) îşi împlinesc cu conştiinciozitate îndatoririle lor preoţeşti.

A doua zi de Rusalii, ierarhul a liturghisit tot în Zalău, dar la cealaltă biserică parohială, unde de asemenea a ţinut cuvînt de învăţătură şi l-a hirotonit întru preot pe diaconul Dico Ioan pentru parohia Traian, prot. Carei.

În aceeaşi zi, în drum spre reşedinţă, ierarhul a vizitat bisericile din parohiile *Treznea* (prot. Zalău) şi *Ip* (prot. Şimleu Silvaniei).

Nojorid. De sărbătoarea Naşterii Sf. Ioan Botezătorul (24 iunie 1987), ierarhul a săvîrşit slujba vecerniei în biserica parohială din *Nojorid*, prot. Oradea, bise-

rică recent împodobită cu o reușită pictură în frescă. În cuvîntul de învățătură, ierarhul a vorbit despre însemnătatea și necesitatea cultului icoanelor în Biserica ortodoxă. Credincioșii de aici, răspunzînd acestei necesități, au fost călduros felicitați de ierarh, în frunte cu vrednicul lor păstor sufletesc preotul Titus Scurt.

*

Subliniem că ierarhul, peste tot unde a servit, i-a îndemnat pe credincioși ca, pe lîngă fii devotați ai Bisericii strămoșești Ortodoxe române, să fie în același timp și devotați cetățeni ai Patriei, să muncească cu rîvnă pe ogoare, adunînd la timp potrivit bogatele recolte, pentru bunăstarea întregului popor. De asemenea, i-a îndemnat să fie iubitori de pace și să trăiască în bună înțelegere cu toți fiii Patriei, fără nici o deosebire.

Diacon Dr. *Teodor Savu*

III. Conferințe preoțești

Conferințele pastoral-misionare ale preoțimii din eparhia Oradiei din luna mai a. c. s-au ținut între 18—27 ale lunii, la sediile celor șapte protopopiate, în cadrul cărora a fost dezbătută o temă deosebit de importantă, prin reflexele sale în actualitate: *„Biserica Ortodoxă Română și contribuția ei la promovarea unității panortodoxe și a unității creștine (cu prilejul împlinirii a 1200 de ani de la Sinodul VII ecumenic)"*.

Prea Sfințitul Episcop Vasile a prezidat conferințele de la protopopiatele Oradea și Beiuș. Din încredințare arhierească, P. C. Prot. Nicolae Mara, consilier adm.-bis., a condus lucrările conferințelor de la Zalău și Șimleu, P. C. Prot. Ioan Negroiu, cons. economic, la Satu Mare și Carei și P. C. Prot. Dorel Rusu, insp. eparhial, la prot. Marghita.

Referatele au fost susținute de următorii preoți: Dumitru Megheșan și Vasile Covaci la prot. Oradea, Mircea Bursașiu la prot. Beiuș, Petru Sabo la prot. Marghita, Vasile Popa la prot. Satu Mare, Viorel Danciu la prot. Carei, Ioan Avram la prot. Zalău și Dumitru Toduț la prot. Șimleu.

Tema ce s-a dezbătut a fost prilejuită de un moment aniversar, împlinirea a 1200 de ani de la Sinodul VII ecumenic de la Niceea, aniversare ce capătă o semnificație deosebită tocmai prin eforturile care se depun în vremea noastră pentru a se găsi căile și mijloacele care să ducă la acea deplinătate a Bisericii celei „una, sfîntă, sobornicească și apostolească" pe care au mărturisit-o sinoadele ecumenice și pe care o mărturisim și noi, întru nădejde, în Simbolul credinței.

În cuvîntul de deschidere, P. S. Sa a reliefat cele două deziderate complementare ce ne stau în față astăzi: unitatea panortodoxă, între toate Bisericile Ortodoxe, și în al doilea rînd unitatea general-creștină a tuturor Bisericilor. Biserica Ortodoxă Română se evidențiază în chip deosebit în ceea ce privește participarea sa activă și aportul constructiv pe care și l-a adus în amîndouă aceste direcții.

Dacă ne referim la întîiul deziderat, unitatea panortodoxă, nu putem trece cu vederea ajutoarele și sprijinul acordate de Biserica românească, încă de la începuturile ei de organizare pe lîngă voievodatele și scaunele domnești, Patriarhatelor apostolice, Locurile Sfinte și mănăstirilor atonite, ca și unor înalți ierarhi și teologi răsăriteni. Amintim apoi sinodul panortodox de la Iași, cu Mărturisirea de credință ortodoxă a mitropolitului Petru Movilă (1642). Am primit, dar am și împărtășit Bisericilor ortodoxe surori, cultură teologică și cărți de slujbă și de teologie.

Toate aceste legături s-au amplificat statornic de-a lungul veacurilor, pentru ca astăzi, prin reprezentanți de prestigiu, B. O. R. să aibă o însemnată pondere în pregătirea Sfîntului și marelui Sinod panortodox.

Unitatea ortodoxiei nu este un scop exclusiv pentru sine, ci este o unitate pusă în slujba unității creștinătății întregi. Aspirația spre această unitate general-creștină își are forme statornice de activitate în cadrul cunoscutelor organizații ecumenice intercreștine, făcîndu-se eforturi de apropiere și conlucrare între Bisericile creștine, atît pe linie verticală, întru „unirea credinței", pentru care ne rugăm la fiecare Sfîntă Liturghie, cît mai ales pe linie orizontală, de colaborare în slujirea oamenilor, a nevoilor actuale ale omenirii, „pentru pacea a toată lumea", pentru prosperitate și progres multilateral.

Prea Sfinția Sa, ca și delegații eparhiali, au făcut o scurtă prezentare a mișcării ecumenice și a întîlnirilor de pînă acum, a stadiului la care s-a ajuns în cadrul dialogurilor, precum și a perspectivelor ce se întrevăd pe această linie în viața Bisericilor.

Temeinic pregătite, referatele au scos în evidență contribuția Sinodului VII ecumenic la statornicirea învățăturilor celor adevărate de credință, precum și rolul și misiunea importantă pe care o are mișcarea ecumenică din zilele noastre. Tema a suscitat un viu interes pentru preoți, dovadă fiind luările de cuvînt și discuțiile purtate pe marginea ei, din care spicuim succint cîteva idei în cele ce urmează.

Sinoadele ecumenice reprezintă unul din capitolele cele mai substanțiale și mai bogate din viața spirituală a Bisericii. Ele au dezbătut și au adus limpeziri și precizări în cadrul unor aspecte de maximă importanță ale doctrinei creștine, promovînd și reliefînd istoria bisericească, iar hotărîrile care s-au luat constituie un fundament al vieții Bisericii creștine în general și a Bisericii Ortodoxe în special.

Sinoadele ecumenice sînt realități istorice care nu rămîn la nivel de documente și de fapte ale trecutului ci participă și astăzi viu, prin rolul lor de mare însemnătate, la mersul istoriei bisericești de azi. Ele au avut un rol determinant în păstrarea unității Bisericii în vremea lor și tocmai de aceea spiritul acestor sinoade, reactualizat, poate fi în măsură să contribuie decisiv la finalizarea cu deplin succes a ecumenismului contemporan.

Biserica Ortodoxă Română a contribuit în mod substanțial și eficace la această lucrare de menținere a unității de credință și de viață bisericească panortodoxă, știut fiind că episcopii din părțile dunărene, printre care și cei de la Tomis, au fost prezenți la sinoadele ecumenice. Tot așa, în vremea noastră, B. O. R., prin reprezentanții ei, depune eforturi deosebite în cadrul tuturor organizațiilor ecumeniste, pentru apropiere, unitate și colaborare fructuoasă dintre toate Bisericile creștine. Între aceștia se află și P. S. Episcop Vasile al Oradiei, delegat al Bisericii noastre la dialogul ecumenic dintre Bisericile Ortodoxe și cele Luterane. O nouă întîlnire a delegațiilor acestor Biserici va avea loc luna viitoare în insula Creta.

În finalul conferințelor, s-au desprins concluzii menite să orienteze activitatea preoțimii noastre întru slujirea marelui deziderat al unității creștine, prin promovarea unui ecumenism local, prin întărirea credinței în sufletele credincioșilor, prin susținerea unui climat de armonie și încredere, întru dragoste, cumpătare și smerenie, virtuți ce alcătuiesc premisele ecumenismului.

Preoțimea noastră are această îndatorire de a se integra în această acțiune prin improprierea în sufletele credincioșilor, a idealurilor de bună înțelegere, conlucrare pe tărîm social-obștesc și pace, prin exemplul personal, prin armonia din familia lor, ca și prin sprijinirea tuturor acțiunilor și eforturilor ce se întreprind în acest sens pe plan național.

P. S. Sa a îndemnat preoțimea la un ecumenism pilduitor, potrivit cuvintelor Mîntuitorului: „Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, încît să vadă faptele voastre cele bune și să slăvească pe Tatăl vostru Cel din ceruri" (Matei 5, 16), spre împlinirea nădejdii creștine de a fi o singură Biserică a aceluiași Păstor.

Pr. *Dorel Octavian Rusu*

— În lumina noilor orizonturi deschise dezvoltării României socialiste, an de an, industria electronică a dobîndit ritmuri tot mai înalte de creştere, dublîndu-şi practic volumul producţiei la intervale de timp mai reduse, ponderea cea mai ridicată avînd-o vasta gamă a instalaţiilor electronice industriale necesare automatizării complexe a producţiei celorlalte ramuri industriale — calculatoare, roboţi, microprocesoare, aparatură de comandă-control al fluxurilor tehnologice de producţie, aparatură de verificare-testare a calităţii produselor, dispozitive electronice şi aparatură destinată cercetării ştiinţifice etc. Ar fi foarte dificil de imaginat înfăptuirea amplelor programe de modernizare şi optimizare a economiei naţionale — programe aflate astăzi în plină desfăşurare — racordarea industriei româneşti la parametrii calitativi de vîrf solicitaţi de noua revoluţie ştiinţifică şi tehnologică contemporană precum şi de strategia creşterilor economice intensive, fără existenţa unei puternice industrii naţionale electronice, microelectronice şi, într-un viitor nu foarte îndepărtat, optoelectronice. Ritmurile de creştere prevăzute în acest cincinal pentru această ramură de bază purtătoare a progresului tehnic şi tehnologic în întreaga economie, confirmă pe deplin atenţia cu totul deosebită acordată permanent de statul nostru în vederea creşterii substanţiale a aportului social-economic al electronicii în actuala etapă de dezvoltare a patriei.

— Ce înseamnă chimia românească azi, în pragul ultimului deceniu al acestui secol, este lesne de apreciat dacă parcurgem impresionantul nomenclator de fabricaţie al industriei chimice şi petrochimice româneşti. De la cauciuc sintetic, mase plastice, fire şi fibre artificiale, îngrăşăminte agricole antidăunători, pînă la produsele chimiei de sinteză fină şi mic tonaj, la medicamente, coloranţi şi alte noi materiale cu proprietăţi nici măcar bănuite în natură, complicatele şi pretenţioasele metamorfoze ale materiei, petrecute de-a lungul laborioaselor procese tehnologice existente azi în industria chimică semnifică nu numai stricta calitate a unei industrii afirmate cu deosebită vigoare în aceste decenii de măreţe împliniri ci, mai mult decît atît, imensa lor forţă creatoare a inteligenţei ştiinţifice naţionale, pusă în valoare la adevăratul lor potenţial, graţie politicii statului nostru.

— Consemnînd profundele transformări care au avut loc în anii construcţiei socialiste în agricultura românească, este demn de reţinut faptul că producţia agricolă a României de azi este de peste 5 ori mai mare în comparaţie cu aceea realizată în 1944. Nivelul superlativ al acestui salt a fost atins în anul 1986, an în care producţia record de cereale a fost de peste 30 milioane tone. Iată trei repere: în anul 1950 — 5,1 milioane tone; în anul 1965 — 12 milioane tone; în anul 1986 — peste 30 milioane tone! Această cifră record a recoltelor din ţara noastră a adus încununarea a numeroase unităţi agricole cu înaltul titlu de Erou al Noii Revoluţii Agrare. Depăşindu-se 1000 kg de cereale pe locuitor ţara noastră se înscrie printre primele producătoare de cereale din Europa şi din lume ...

— Pentru gospodărirea judicioasă a pămîntului; de la 18.000 hectare în anul 1945, la 230.000 hectare în 1965, pînă la aproape 3.156.000 hectare în anul 1986 — acesta este tabloul comparativ care marchează strategia conservării și ameliorării pămîntului. Între cele două limite — minimă și maximă — ale comparației, vedem substanțialul efort material și financiar pe care l-a făcut și îl face statul nostru pentru sporirea fertilității pămîntului pe calea irigațiilor. Ritmul amenajărilor funciare va urma să crească în actualul cincinal pînă la minimum 800.000 hectare (față de 400.000 hectare în cincinalul trecut), ceea ce situează România pe unul din primele locuri în lume la acest important capitol. Mărimea suprafeței totale amenajate pentru irigații și ponderea acesteia — de peste 30 la sută — din totalitatea suprafeței arabile îi conferă țării noastre unul din primele cinci locuri din lume.

— Pentru modernizarea agriculturii și creșterea forței ei productive au fost alocate importante fonduri. În anul trecut de pildă, volumul investițiilor efectuate în agricultură depășea de 4 ori pe acela realizat în perioada 1951—1965. Drept urmare, de la 9.600 tractoare (din import!) existente în anul 1945, s-a ajuns în prezent la peste 180.000 tractoare. Industria noastră socialistă a realizat peste 58.000 combine autopropulsate. Se cuvine să remarcăm faptul că în același timp a fost modernizată gama de agregate, instalații și utilaje complexe pentru agricultură, s-au intensificat cercetarea științifică și accelerarea transferului de noi tehnologii în producția agricolă. Astfel agricultura românească a fost pusă pe baze științifice și tehnologice noi, în consonanță cu tehnologia mondială.

— A fost terminată montarea tablierului la noul pod de cale ferată dublă și autostrada peste Dunăre, de la Cernavodă, lucrare care marchează încheierea scheletului metalic al podului. La această operă de artă, cu o lungime totală de peste 1,5 km din care podul principal are 470 m, s-a executat montajul fără puncte de sprijin în apă, în consolă, pornindu-se simultan de pe ambele maluri. În acest fel, durata de execuție s-a redus la jumătate, creîndu-se astfel front de lucru pentru montarea șinelor de cale ferată și pregătirea platelajelor pe care se va turna îmbrăcămintea asfaltică la autostradă.

— Începînd cu luna mai 1987, România se află printre puținele țări ale lumii care au avut cutezanța și capacitatea tehnică de a exploata cu mijloace proprii, petrolul marin. Este un succes de prestigiu al științei și tehnicii românești, capabile de înalte performanțe. Imensul efort tehnic și uman al „Petromarului" este încununat de succes· au fost extrase primele cantități de țiței și gaze naturale din subsolul marin al platoului continental al Mării Negre. De pe platforma „Gloria", devenită platformă de producție, au fost pompate primele cantități de petrol în nava „Buștenari", devenită tanc de colectare.

— O țară care construiește mereu mai bine, mereu mai frumos, mai durabil și mai eficient înseamnă că are în primplanul acțiunii sale politice și social-economice bunăstarea și fericirea poporului, pacea și munca pentru dezvoltarea sa liberă și independentă. Ritmurile noului, ritmurile în care toate localitățile României socialiste se înveșmîntează în straiul construcțiilor moderne din oțel, beton și sticlă au transformat radical înfățișarea locurilor în care trăim și muncim. Orașe noi sau profund înnoite, adevărate metafore avîntate spre azur, au devenit sub ochii noștri, prin munca noastră, emblema unei epoci de aur care ne-a îmbogățit și ne-a înfrumusețat viața.

— La sala Dalles, din București, s-a deschis Tîrgul de Artă, aflat la cea de-a patra ediție, și care va funcționa pînă la 5 iunie. Aici se oferă vizitatorilor numeroase standuri cu lucrări ale membrilor Uniunii Artiștilor Plastici și Fondului Plastic, precum și ale absolvenților institutelor de artă plastică. Sînt lucrări de pictură, grafică, sculptură, vestimentație, marochinărie, bijuterii, sticlă, ceramică, corpuri de iluminat, felicitări și jucării, toate dominate de bun gust și rafinament, cărora li se adaugă și diferite produse ale Combinatului Fondului Plastic. În cinstea zilei de 1 Iunie a fost organizat un concurs de desene pentru copii.

— Fondat în anul 1919, primul an al revenirii Transilvaniei în sînul Patriei, Liceul „Emanuil Gojdu" și-a deschis porțile pentru fiii românilor din

această parte de ţară, pentru a ocupa, apoi, în timp, un loc de frunte în configuraţia învăţămîntului românesc. Pornind la drum, în urmă cu 68 de ani, sub auspiciile Marii Uniri cu un număr de 16 profesori şi 194 elevi, primul liceu de limbă română din oraşul de pe Crişul Repede a ajuns azi un nume de prestigiu pentru învăţămîntul epocii noastre. Purtînd numele, redobîndit în 1969, al acelui Mecena patriot, care a fost Emanuil Gojdu, edificiul liceului, impresionînd prin spaţiul şi linia barocă a arhitecturii sale, a devenit, prin el însuşi, sinonim cu calitatea de excepţie a şcolii contemporane. Liceul de Matematică-Fizică „Emanuil Gojdu" beneficiază de o bogată zestre didactico-materială concretizată în 35 săli de clasă, 10 laboratoare, 8 cabinete, 12 ateliere-şcoală, 2 săli de sport, un internat cu cantină şi o bibliotecă. În decursul acestor ani, au ieşit de pe băncile liceului 7254 absolvenţi bine pregătiţi pentru viaţă, făuritori de bunuri materiale şi spirituale. Mărturie a climatului spiritual propice unei instituţii temeinice, unei înfloriri a personalităţii elevului, stau activităţile ştiinţifice şi culturale ale liceului. Astfel, în anul şcolar 1986—1987, au participat, la faza pe şcoală a olimpiadei şcolare, 1007 elevi din care 329 s-au calificat la faza pe judeţ, iar 18 la faza pe ţară, obţinîndu-se 10 premii judeţene şi 8 premii naţionale (la fizică, limba română, ştiinţe sociale şi geografie).

— În luna iunie, la Miercurea-Ciuc a fost deschisă expoziţia judeţeană de creaţie ştiinţifică-tehnică. Cele peste 2000 de exponate, graficele, fotografiile, machetele ilustrează eforturile depuse pentru îndeplinirea amplului program de modernizare a producţiei industriale harghitene. Ca urmare a aplicării măsurilor de pînă acum, a fost înregistrat un spor de producţie marfă în valoare de 1094 milioane lei, productivitatea muncii a crescut cu peste 38.000 lei pe persoană, s-a asigurat reducerea costurilor totale cu 207 milioane lei. Numeroase investiţii, inovaţii, studii tehnico-economice de mare eficienţă au fost aplicate cu succes în procesul de reînnoire şi modernizare a producţiei, al asimilării şi introducerii în fabricaţie a numeroase produse noi, cu performanţe tehnice superioare.

— În ultimii ani, oraşul chimiştilor — Tîrnăveni — a cunoscut o puternică dezvoltare urbanistică. Printre realizările de seamă în acest domeniu, din acest vechi oraş transilvănean de pe Tîrnava Mică se numără şi trei cartiere noi, care însumează peste 2100 apartamente. În zona Întreprinderii de geamuri prinde contur un mare ansamblu de locuinţe, care, în final, va număra peste 2000 apartamente, spaţii comerciale şi de prestări de servicii către populaţie. În ultimul timp s-au dat în folosinţă noi şcoli, grădiniţe, un modern club, o mare uzină de apă, un oficiu poştal, o centrală telefonică, un ştrand, etc.

„Pe aici nu se trece"

Cuvinte definitorii pentru eroismul românilor, care exprimă hotărîrea şi tenacitatea dusă pînă la ultimul sacrificiu în lupta lor de apărare a patriei în anii primului război mondial, luptă ce a culminat cu confruntările de la Mărăşti, Mărăşeşti, Oituz, din vara anului 1917, de la care se împlinesc 70 de ani.

Angajarea României în acest război a fost determinată şi reflectă totodată, dorinţa continuă şi nestrămutată a românilor de a-şi desăvîrşi unitatea naţională şi statală, de a se vedea naţiune liberă şi independentă, idealuri pentru care a luptat cu dîrzenie secole de-a rîndul. Astfel, pentru români, războiul pe care l-au dus a fost un război drept, nu de cotropire şi anexare de teritorii, ci un război în care s-a angajat nu numai armata dar întreaga naţiune, în diverse feluri prin sprijinul pe care l-a acordat armatei. Se poate spune că angajarea României în această primă conflagraţie mondială a avut un caracter popular.

Actele de vitejie pe care le-au făcut soldaţii şi ofiţerii români în vara anului 1917 la Mărăşeşti, Mărăşti şi Oituz, au avut un rol deosebit de important în înfrîngerea finală a Puterilor Centrale, fapt recunoscut nu numai pe plan intern, ci şi extern, cum se vede între altele, în presa timpului.

În ziua de 9/22 iulie 1917 trupele române au început ofensiva în zona satului Mărăşti cu hotărîrea fermă de a nu da nici un pas înapoi, de a-şi cuceri dreptul la existenţă liberă şi independentă pe teritoriul vetrei străbune.

La sfîrşitul primei zile satul Mărăşti era ocupat de ostaşii români, iar în zilele următoare aceştia au forţat trupele inamice să-şi continue retragerea spre vest, adesea chiar în degringoladă.

Generalul Al. Averescu spune, descriind aceste momente, că armata română „care-şi primise botezul de sînge numai cu 40 de ani înainte, la Griviţa, înscrie în istoria sa prima victorie în adevăratul înţeles al cuvîntului, adică victorie ofensivă şi definitivă".

Eroismul românilor nu putea trece neobservat şi în afara frontierelor României. Sînt semnificative aprecierile apărute în presa vremii din partea diferitelor personalităţi, de exemplu:

Preşedintele Ligii anglo-române, lordul Bessbereugh spunea în vara acelui an, 1917:

„Neclintite în idealul şi omogenitatea lor, guvernul, armata şi poporul român au continuat să lupte cu acelaşi eroism. Forţele întregii ţări au fost reorganizate şi spiritul poporului român este acela al unui popor care are neclintită convingerea că trebuie să învingă".

Ziarul „Morning Post" descria admirativ eroismul trupelor române care „a fost cu atît mai măreţ cu cît lupta se dădea în condiţii nefavorabile şi descurajatoare. Ofensiva română constituie un miracol de răbdare şi curaj foarte rar întîlnit de cineva în acest război".

Mai mult decît grăitoare sînt aprecierile apărute în cotidianul englez „The Times":

„Românii s-au bătut cu un eroism mai presus de orice laudă. Soldaţii germani au fost atît de violent atacaţi, încît aruncau armele pentru a fugi mai iute ca să nu fie făcuţi prizonieri. Această înfrîngere este lovitura cea mai importantă pe care au primit-o germanii în răsăritul Europei".

Acelaşi lucru îl subliniază chiar un ofiţer german căzut prizonier, căruia i se lua un interviu în legătură cu poziţia trupelor germane după acele zile de iulie: „Dacă ai noştri continuă să fugă — zicea el — cum au fugit în ultimele trei zile şi dacă ai dumneavoastră (românii n. n.) continuă să-i urmărească cu aceeaşi iuţeală, ei trebuie să fie acum pe aproape de Budapesta".

Această declaraţie confirmă faptul că pînă şi duşmanii îşi manifestau admiraţia faţă de actele de adevărat eroism ale armatei române, după cum se vede, de altfel, şi din remarca generalului Henri Berthelot, şeful Misiunii militare franceze din România:

„Bravura ofiţerilor şi soldaţilor români... atrag în acest moment admiraţia tuturor armatelor aliate şi cărora chiar duşmanii le aduc omagiile lor".

La aceste îndreptăţite omagii ale opiniei publice internaţionale se adaugă omagiul şi recunoştinţa întregului popor român de astăzi, pentru sacrificiile ce le-au făcut înaintaşii noştri ca să ne lase o patrie liberă şi independentă, stăpînă pe destinele ei, în care au acelaşi eroism, dar canalizat pe alte făgaşuri, în anii aceştia se înnoieşte radical chipul vetrei străbune a părinţilor noştri întru lumină, libertate, prosperitate şi pace.

LUCRĂRILE COMISIEI INTERNAŢIONALE MIXTE DE DIALOG DINTRE BISERICA ORTODOXĂ ŞI CEA ROMANO-CATOLICĂ. SESIUNEA A IV-A, BARI, IUNIE, 1987

Între 9—16 iunie s-a întîlnit la Bari, în Italia, Comisia internaţională mixtă de dialog dintre Biserica Ortodoxă şi cea Romano-Catolică. Cei doi co-preşedinţi au fost Arhiepiscopul Stelianos al Australiei (Patriarhia Ecumenică) şi Cardinalul I. Willebrands, Preşedintele Secretariatului pentru unitate din cadrul Vaticanului. Din partea ortodoxă au participat: Mitropolitul Ioan Ziziulas de Pergam (Patr. Ecumenică), Mitropolitul Dionisie de Memfis şi prof. Stelianos Papadopulos (Patr. Alexandriei), Mitropolitul Ilie de Beyruth şi prof. Olivier Clement (Patr. Antiohiei), Mitropolitul Ghermanos de Petra şi prof. George Galitis (Patr. Ierusalimului), episcopul Sava de Sumadia şi prof. Stoian Goşovici (Patriarhia Belgradului), *Mitropolitul Antonie Plămădeală al Transilvaniei şi pr. prof. dr. Dumitru Radu (Patr. de Bucureşti)*, episcopul Ioan de Dragoviaţa şi pr. prof. Nicolae Sivarov (Patr. de la Sofia), Mitropolitul Hrisanthos de Morfu şi prof. Macarios Papachristoforu (Biserica Ciprului), Mitropolitul Hrisostom de Peristerion şi prof. Teodor Zissis (Biserica Greciei), pr. Nicolae Lenczewski şi pr. Nicolae N. Lenczewsky (Bis. Poloniei), pr. Matti Sidorof (Biserica Finlandei).

Din partea Romano-Catolică au participat: Cardinalul Roger Etchegaray (Roma), Cardinalul Papalardo (Sicilia), Cardinalul de Wett (München), Pr. P. Duprey (Vatican), Prof. Jean Tillard (Canada), Pr. Emanuel Lanne (Belgia), Prof. Hriniewicz (Polonia), prof. De Halleux (Belgia), episcopul Ioan Robu (România), prof. E. Suttner (Austria), prof. Vogt (R. F. G.), prof. Maccarrone (Italia), Vittorio Peri (Biblioteca Vaticana), pr. Eleuterio Fortino (Roma) şi alţii.

Sesiunea din 1986 a Comisiei internaţionale mixte de dialog dintre Biserica Ortodoxă şi Biserica Romano-Catolică se încheiase la Bari — Italia, printr-un eşec. Două Biserici, a Greciei şi Patriarhia Ierusalimului, au refuzat să participe, alte două s-au retras în timpul lucrărilor — a Serbiei şi a Ciprului — şi altele n-au participat din motive „obiective". Sesiunea s-a încheiat, după festivităţi locale frumoase, fără *a putea* încheia un document final. E drept că s-a dorit ca toate Bisericile ortodoxe să subscrie documentul, de aceea a fost lăsat deschis pînă la o nouă întîlnire, dar motivul amînării n-a fost numai acesta. Discuţiile asupra temei „Credinţa, Tainele şi unitatea Bisericii", avînd ca subiect *Tainele de iniţiere*, adică *Botezul, Mirungerea* şi *Euharistia*, n-au putut ajunge la un numitor comun, nu s-a putut realiza un acord între părţi.

Doritor ca Bari să nu rămînă în istoria acestui dialog ca un loc al unui eşec, arhiepiscopul local Mariano Magrassi a invitat Comisia să-şi continue discuţiile în 1987, tot la Bari, şi invitaţia a fost acceptată. Aşa se face că între 9—16 iunie 1987, Comisia plenară s-a întîlnit din nou la Bari. De data aceasta au fost prezente toate Bisericile Ortodoxe, cu excepţia Bisericilor Rusă şi Gruzină, dar tot din motive „obiective", cu precizarea că nu se consideră retrase din dialog şi că vor accepta hotărîrile ce se vor lua.

Într-o întîlnire preliminară, separată, a reprezentanţilor Bisericilor Ortodoxe, s-a arătat că Bisericile Greciei şi Ierusalimului participă la lucrări, dar cu condiţia ca să se discute cu partea romano-catolică problema prozelitismului prin uniatism, în Orient, şi să se obţină garanţii că Biserica Romano-Catolică, spre a

salva dialogul, se va abține de la orice acțiuni de prozelitism, fie prin uniatism, fie prin alte mijloace.

Delegații Bisericii Ierusalimului, mai ales, au arătat că în părțile acelea prozelitismul romano-catolic continuă, ierarhia locală susținînd că unirea aproape s-a făcut, deci credincioșii pot trece la catolicism fără probleme de conștiință. Or, aceasta nu e nici adevărat, nici onest. Unitatea nu va însemna în nici un caz trecerea la catolicism. Alți delegați au arătat că și în cuprinsul Bisericilor lor există probleme cu uniatismul care se dovedește din ce în ce mai mult a nu fi o formulă și un model de unitate, ci dimpotrivă, un model de dezmembrare. Fiind prezentate părții romano-catolice, aceste doleanțe au fost acceptate, urmînd a se discuta și reglementa încă în timpul discuțiilor de la Bari. „Reglementarea", care nu e o problemă nici simplă, nici ușoară, a constat în aceea că s-a hotărît alcătuirea unei Comisii de cinci ortodocși plus cinci catolici, la care să se adauge experți din ambele părți care să dezbată aceste probleme și să prezinte propuneri, la o următoare întîlnire a Comisiei. Din această Comisie va face parte, la cerere, și un delegat al Bisericii Ortodoxe Române.

Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată în Comisia de dialog de la Bari de către Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, autorul acestei dări de seamă, și de pr. prof. dr. Dumitru Radu, prorectorul Institutului Teologic Universitar din București. Delegația noastră a fost în mai multe rînduri în situația de a interveni spre a menține dialogul în stare de plutire, fie între diferitele Biserici Ortodoxe, fie între ortodocși și romano-catolici.

Dintru început, după ce s-a hotărît reluarea și continuarea dialogului, a fost repus pe agendă documentul cu tema arătată mai sus, care se mai discutase la cîteva întruniri anterioare, în Creta, în Polonia la Opole, și la Bari în 1986. Rămăseseră într-adevăr probleme în suspensie, dar s-au reluat și acele capitole din document asupra cărora se căzuse de acord.

Trebuie să precizăm că, spre deosebire de documentele de la trecutele întruniri, acesta nu reușise să depășească un număr important de diferende, mai ales cu privire la modul de administrare al celor trei Taine de inițiere. Romano-catolicii afirmau că au aceeași credință ca și ortodocșii, dar cînd s-o exprime în practică, se vedea că schimbările și înnoirile petrecute în catolicism de-a lungul secolelor, nu sînt numai practici paralele, diferite, ale aceleiași învățături, ci că implică și învățături noi, distorsionînd logica dogmaticii practicate în primele veacuri și ducînd la consecințe teologice inacceptabile pentru Ortodoxie. Așa, spre exemplu, ortodocșii nu înțelegeau cum se poate justifica administrarea Euharistiei înaintea Mirungerii cum fac romano-catolicii, iar Mirungerea numai după 12—14 ani, tot la romano-catolici — ceea ce face din cei cărora li se administrează niște creștini incompleți, introducînd treptat și categorii în devenirea creștină, nejustificate prin nimic.

Unele Biserici Ortodoxe au propus să se treacă de îndată la discutarea problemelor *grele*, care divizează cele două Biserici, și să nu se întîrzie asupra celor ușoare asupra cărora acordul e dinainte cunoscut. Reprezentanții Bisericii Ortodoxe Române au atras atenția că propunerea e tardivă, deoarece deja s-a trecut de problemele ușoare și sîntem în faza celor grele.

Prin insistarea de a discuta problemele grele se voiește testarea dialogului, spre a se vedea dacă mai are vreun rost continuarea lui. Trecerea prin etapele pregătitoare s-a dovedit însă salutară, în sensul că s-au putut stabili metode de lucru și s-au putut identifica mijloace și căi de soluționare a diferențelor și, mai ales, s-a putut testa, de o parte și de alta, dacă există sincer voința de dialog.

Un rol important pentru păstrarea dialogului pe cale de plutire l-au avut hotărîrile celei de a treia Conferințe preconsiliare ortodoxe (*Chambesy*, 1986) care a elaborat norme precise și obligatorii pentru toate Bisericile Ortodoxe, cea mai importantă fiind aceea că dialogul nu poate fi întrerupt unilateral de o singură Biserică Ortodoxă, ci numai de o hotărîre pan-ortodoxă.

S-a mai cerut, în întrunirea separată a ortodocșilor, să nu se meargă cu exigența pînă la a se face proces de intenție cuvintelor, bănuind în ele și ceea ce nu spun, din dorința de a despica firul în douăzeci, Mitropolitul Ardealului numind

o astfel de teologie, *teologie robespierristă*. (Robespierre a zis: „Daţi-mi o frază scrisă de cineva şi voi găsi în ea motive ca să-l condamn la moarte"). Noi trebuie să acordăm cuvintelor valoarea pe care le-o dă cel ce le pronunţă fiindcă va fi greu să se admită capcane care să oblige pe cineva după aceea! Dialogul presupune deschidere, onestitate, încredere reciprocă.

De data aceasta, în 1987, Comisia întrunită la Bari a reuşit să elaboreze un document semnat în unanimitate dar, din păcate, acesta nu este un document de acord, ci doar un document de dialog. Soluţia aceasta a fost propusă de autorul acestor rînduri pentru a se ieşi din impasul în care se intrase şi de data aceasta. O parte din reprezentanţii ortodocşi au manifestat o intransigenţă aplicată la cele mai mici nuanţe, intransigenţă care putea duce la stoparea dialogului.

Partea întîi a documentului final, ca şi introducerea de altfel, care în Creta şi anul trecut la Bari a trecut destul de uşor examenul dublei analize, ortodoxe şi catolice, de data aceasta l-a trecut mai greu, poate şi din cauza slăbirii încrederii ortodocşilor în modul cum partea romano-catolică ar putea folosi ulterior unele formule anume lăsate într-o anumită ambiguitate, spre a favoriza dialogul. Şi dacă această parte a documentului va putea fi acuzată de anumite inconsistenţe sau de o anumită insuficienţă în desfăşurarea logicii expunerii, aceasta se va datora multelor intervenţii în textul original şi eliminării unor pasaje care puteau lăsa portiţe şi pentru alte interpretări decît cele dorite de ortodocşi. Dincolo de acestea însă, textul obţinut acum este mult mai aproape decît înainte, de învăţătura şi tradiţia timpurilor Bisericii nedespărţite. Partea romano-catolică l-a acceptat ca atare. *„În exprimarea liturgică a credinţei Bisericilor noastre* — spune documentul — *mărturia părinţilor şi a sinoadelor ecumenice, celebrate în comun, nu încetează de a fi, pentru poporul credincios, ghidul sigur în materie de credinţă"* (Cap. XIV).

S-a stabilit, de asemenea, ca normă şi condiţie pentru comuniunea în credinţă a celor două Biserici *„Simbolul de credinţă niceoconstantinopolitan"* (Cap. XXI) şi, tot aşa, pentru comuniunea în Taine s-a arătat că este necesară *„identitatea în credinţă ca element esenţial"* (Cap. XXV). Referitor la norma care stabileşte identitatea în credinţă şi credinţa adevărată, spre a se evita căderea în erezie sau schismă, s-a arătat că aceasta este *„Sf. Scriptură, tradiţia vie şi deciziile sinoadelor anterioare"*, sinoadele ecumenice fiind acelea care garantează *„în chip autentic şi infailibil credinţa cea adevărată"* (Cap. XXVII). Ba mai mult, s-a precizat că: *„Dacă o formulare a credinţei contrazice unul sau altul din criteriile de mai sus, aceasta devine o piedică în calea comuniunii"* (Cap. XXXII).

S-a discutat mult dacă are vreun sens să se vorbească în teologie de „teologumene". O parte din teologi au susţinut că aşa ceva nu se poate justifica, în materie de credinţă totul trebuie să fie limpede şi bine definit. S-a observat totuşi că şi în teologie a avut loc o anumită evoluţie, dacă nu în ceea ce priveşte adevărurile de credinţă, cel puţin în felul de exprimare a lor, ceea ce ar îndreptăţi acceptarea unei dezvoltări legitime şi a unui progres şi în dogmatică. Se ştie că teologii români, în frunte cu Pr. D. Stăniloae, au pus demult această problemă, şi pe bună dreptate. În cele din urmă, teologii de la Bari au trebuit să ia în considerare şi o astfel de situaţie. Fără să intre în amănunte în legătură cu teologumenele, au lăsat în text posibilitatea unor explorări în această direcţie, ca şi în direcţia progresului dogmatic, înţelegînd prin aceasta nu atît dogme noi, cît posibile moduri noi de exprimare. *„Teologia „teologumenelor" trebuie tratată în mod serios. E nevoie să se clarifice şi ce dezvoltare concretă s-a petrecut într-o parte a creştinătăţii şi dacă aceasta ar putea fi considerată de către cealaltă parte ca o dezvoltare legitimă, să se recunoască şi faptul că adesea sensul unor termeni s-a schimbat în cursul vremurilor. Iată de ce trebuie să ne străduim să înţelegem toate formulele după intenţia autorilor lor, spre a nu introduce elemente străine şi nici a lăsa deoparte elemente care, după gîndirea autorilor, se înţelegeau de la sine"* (Cap. XXXIII).

În partea a II-a documentul se referă specific la Tainele de iniţiere. Se afirmă în mod clar unitatea lor, atît în Biserica Ortodoxă, cît şi în cea Romano-Catolică (Cap. XXXVIII). Se face o descriere a modului lor de administrare în

Biserica Veche atît după tradiția ortodoxă, cît și după cea occidentală, după care se afirmă că: *„Aceste trei Taine erau administrate în cursul unei singure slujbe liturgice complexe"* (Cap. 45), și că acest lucru *„a rămas ideal pentru ambele Biserici"* (Cap. 46).

Se constată totuși unele diferențe de practici locale introduse din motive pastorale, în ceea ce privește botezul, dar se conclude că: *„Aceste schimbări n-au afectat înțelegerea teologică a unității fundamentale, în Duhul Sfînt a întregului proces de inițiere creștină"* (Cap. 47).

Dacă pînă aici totul a mers bine și înțelegerea a fost reciprocă, ultima afirmație (Cap. 47) a fost și cea din urmă a efortului de exprimare în comun a celor două părți în dialog. Temători ca nu cumva această din urmă afirmație să nu constituie o justificare de principiu a tuturor inovațiilor în practica romano-catolică a administrării celor trei Taine de inițiere, ortodocșii au propus și au insistat să se noteze mai departe, cu exactitate pînă unde pot merge concesiile lor. De aici încolo documentul devine în fapt un *document de dialog* și nu un *document de acord*. Înțeleg prin termenul *document de dialog*, lansat de subsemnatul la Bari, un document care reține nu numai acordurile, ci și dezacordurile, pe care le notează ca puncte de vedere separate ale unei singure părți de dialog, urmînd a fi supuse unor studii viitoare, fără a se întrerupe dialogul și fără a sta pe loc din cauza aceasta, ci el putînd fi continuat abordînd teme noi. Se poate ca în studii ulterioare ale dialogului, lămurind și căzînd de acord asupra unor diferențe și mai mari, punctele separate dintr-o etapă trecută să-și estompeze importanța, precum se poate și contrariul. Dacă se întîmplă și alte dificultăți, de netrecut, se poate ca cele rămase în urmă nu numai să-și mențină valoarea, ci chiar să și-o crească. În felul acesta, acceptînd un *document de dialog*, partea care și-a rezervat unele opinii separate și le asigură, în cazul eșecului final al dialogului și nu se trezește în situația de a fi acceptat la un moment dat compromisuri pe care să le regrete și asupra cărora să revină. În cazul succesului dialogului, în special cu privire la marile obstacole, e ușor de imaginat că cele mici de pe parcurs își vor pierde ponderea și li se vor găsi soluțiile mai ușor decît pe parcurs.

Cu această perspectivă în față, la Bari s-a procedat la acceptarea *in extremis* a soluției *documentului de dialog*, propuse de noi, și s-au făcut declarații că în afara punctelor de acord, se constată și puncte de dezacord, mai ales cu privire la *unitatea de timp* a celebrării liturgice a celor trei Taine (Cap. 48), dar și cu privire la alte detalii de practică liturgică. La propunerea prof. J. Tillard din Canada care ar fi vrut să rămînă doar la afirmații, ignorînd diferențele sau trecîndu-le cu vederea, s-au reținut următoarele puncte de acord:

1. Necesitatea botezului pentru mîntuire;
2. Efectele botezului și în special viața nouă în Hristos și eliberarea de păcatul originar;
3. Încorporarea în Biserică prin Botez;
4. Relația dintre Botez și Taina Sfintei Treimi;
5. Legătura esențială a Botezului cu moartea și învierea Domnului;
6. Rolul Sfîntului Duh în Botez;
7. Trebuința de a folosi apa care arată caracterul Botezului ca baie a nașterii de a doua.

Partea ortodoxă s-a declarat de acord cu acestea, dar le-a socotit insuficiente și mai ales, ca nereflectînd discuțiile care se purtaseră cîteva zile, mai ales pe probleme contrôversate. A fi rămas numai la atîta, ar fi însemnat ca întreaga Comisie să-și fure căciula și să declare că fața nevăzută a lumii nu există! În acel moment s-a produs impasul care putea degenera într-o nouă despărțire fără a se semna un document. Ortodocșii s-au declarat nesatisfăcuți și, în acele condiții, inabordabili.

A cerut cuvîntul autorul acestei dări de seamă care și-a expus punctul de vedere asupra posibilității elaborării unui *document de dialog*. Am propus să acceptăm punctele de acord propuse de prof. J. Tillard dar să adăugăm la ele punctele de dezacord, peste care ortodocșii nu pot trece și pe care romano-

catolicii nu se declară gata să le retracteze, sau să le accepte şi să recomande revenirea la practica tradiţională. Am propus concret:

— să acceptăm cele propuse de prof. J. Tillard;

— să acceptăm ca romano-catolicii, dacă doresc, să facă în document declaraţia că au aceeaşi credinţă ca şi ortodocşii şi aşa cum a avut-o Biserica în epoca veche cu privire la cele trei Taine de iniţiere;

— să notăm mai departe punctele de divergenţă, asupra cărora ortodocşii îşi menţin opinia că nu pot fi reconciliate prin recunoaşterea simplă a stărilor de fapt actuale, din ambele Biserici, deoarece practicile romano-catolice implică grave consecinţe doctrinare;

— să recomandăm studierea divergenţelor de către comisii de specialişti din ambele Biserici, teologi, istorici, liturgişti, urmînd ca problema să revină pe agenda Comisiei de dialog, înainte de validarea de către cele două Biserici a dialogului.

— să se continue dialogul, lăsîndu-se în perfectare alte puncte dintre cele stabilite la Rodos în momentul iniţierii dialogului de către cele două părţi.

S-a arătat şi care anume probleme să fie reţinute ca puncte de divergenţă:

1. Practicarea botezului *ca regulă* prin stropire de către romano-catolici;
2. Faptul că la romano-catolici, *ca regulă*, poate oficia botezul şi un diacon;
3. Despărţirea Mirungerii de Botez şi administrarea Mirungerii la vîrsta adultă;
4. Admiterea la Euharistie înainte de administrarea Mirungerii, deşi ordinea administrării celor trei Taine n-a fost niciodată şi de către nimeni abrogată.

În timpul discuţiilor chiar mulţi dintre romano-catolici au manifestat rezerve faţă de practica occidentală actuală, ceea ce se va nota în document (Cap. 51).

Cele de mai sus au fost cuprinse în documentul final (Cap. 49—51). S-a notat însă, aşa cum s-a propus, că toate acestea cer o reflecţie teologică aprofundată şi că, în atenţia celor ce o vor face, să intre şi problema formaţiei spirituale a neofitului, fără a pierde din vedere însă că iluminarea în credinţă vine nu atît prin instrucţie, cît prin Tainele de iniţiere creştină (Cap. 52). Acest din urmă capitol a vrut să împace necesitatea pregătirii (cum e pregătirea pentru Confirmare la romano-catolici) cu faptul că o astfel de pregătire nu este absolut necesară (cum e la ortodocşi), dar trebuie să recunoaştem că textul cap. 52 nu suferă de prea multă claritate! E mai degrabă ambiguu şi fără nici un folos. Putea foarte bine lipsi. Sînt mult mai clare cap. 49—51, în care lucrurile se spun limpede şi vor duce la soluţii limpezi, oricît de tîrziu se va întîmpla aceasta.

Ca o posibilitate de soluţie, de reconciliere şi pentru a încheia documentul şi sesiunea de la Bari într-o atmosferă de optimism şi deschidere, deşi mulţi ortodocşi au contestat faptul că divergenţele constatate ar putea fi subiectul aplicării unei hotărîri a unui sinod de la Constantinopol din 879—880, subsemnatul am insistat ca hotărîrea acestui Sinod să fie menţionată ca model posibil de unitate, ceea ce cîndva recomandase, la Rodos, şi Mitropolitul Meliton de Calcedon. E vorba în textul acestui sinod de constatarea că în Biserica veche au coexistat practici liturgice diferite de la o Biserică locală la alta, fără ca acestea să constituie motive de despărţire a Bisericilor. Eu am propus doar să se noteze ca în atenţia cercetătorilor să stea şi hotărîrea acestui sinod, şi să se studieze dacă ea poate fi aplicată diferenţelor constatate de noi în Comisia de dialog.

Propunerea a fost reţinută drept ultim capitol la documentul semnat la Bari la 16 iunie 1987, precum urmează: „*Se aminteşte, în sfîrşit, că sinodul de la Constantinopol la care au participat cele două Biserici în 879—880 a stabilit că fiecare scaun să-şi păstreze vechile obiceiuri ale tradiţiei sale, Biserica Romei păstrînd obiceiurile care îi sînt proprii, şi Biserica Constantinopolului pe ale sale, şi de asemenea şi celelalte scaune din Orient* (cf. Mansi, XVII, 485 b)".

Credem că, deşi problemele nu sînt simple, dacă vor fi trecute printr-o cercetare aprofundată vor ajunge să impună concluzii şi soluţii care să poată apropia cele două părţi în dialog. Există practici diferite care pot coexista. Sinodul menţionat mai sus e limpede în această privinţă. Trebuie văzut numai dacă, în cazul practicilor referitoare la cele trei Taine de iniţiere creştină, diferenţele pot intra

în categoria celor avute în vedere de sinodul din 879—880 sau implică în afară de simple practici diferite şi dificultăţi doctrinare, aşa cum susţin ortodocşii deocamdată.

În cursul discuţiilor s-a propus şi aplicarea principiului *iconomiei* în unele cazuri, dar s-a observat de către ortodocşi că *iconomia* se aplică la persoane, nu la Biserici, ceea ce este exact. În legătură cu practicile diferite care ar fi coexistat în Biserica de dinainte de despărţire s-a arătat că este adevărată observaţia, ca şi hotărîrea Sinodului din 879—880, dar trebuie să se mai ţină seama şi de faptul că dacă o vreme au coexistat, a venit o vreme cînd n-au mai putut coexista. Tocmai diferenţele, înmulţite prea mult şi pronunţate, au dus la schismă. Comuniunea va putea fi restabilită, în primul rînd, nu prin păstrarea diferenţelor care au dus la schismă, ci prin îndreptarea, prin vindecarea lor. Ceasul care nu merge bine trebuie îndreptat!

În ceea ce priveşte diferenţele avute în vedere de Sinodul din 879—880 şi hotărîrea de atunci, s-a atras atenţia şi asupra faptului că diferenţele de azi nu sînt aceleaşi cu cele de atunci, aşa că va trebui să se vadă în ce măsură le putem trata la fel. La sfîrşitul sesiunii de la Bari s-a dat publicităţii un Comunicat de presă.

Următoarea întîlnire a Comisiei internaţionale mixte de dialog va avea loc în Finlanda, între 19—27 iunie 1988 la mănăstirea Valamo şi va trata tema *Preoţiei* în credinţa şi viaţa celor două Biserici.

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

COMUNICAT DE PRESĂ

16 iunie, 1987

Comisia internaţională mixtă de dialog teologic între Biserica Romano-Catolică şi Biserica Ortodoxă şi-a încheiat cea de a doua perioadă a celei de a patra sesiuni plenare. Întrunirile au avut loc la OASI SANTA MARIA, Cassano delle Murge, lîngă Bari (Italia) între 9 şi 16 iunie 1987, participanţii fiind oaspeţi ai Arhiepiscopului Mariano Magrassi şi ai preoţilor şi credincioşilor din Arhiepiscopia de Bari — Bitonto.

Această întrunire este de fapt continuarea alteia care a avut loc tot la Cassano delle Murge în 1986. Cu acea ocazie nu au putut participa o serie de delegaţi, motiv pentru care comisia nu şi-a putut îndeplini decît în parte sarcinile.

Din totalul de 55 de membri ai comisiei au partcipat 25 de romano-catolici şi 20 de ortodocşi, sub copreşedinţia Eminenţei Sale Cardinalul Jan Willebrands şi a Înalt Prea Sfinţitului Arhiepiscop Stilianos al Arhiepiscopiei Ortodoxe Greceşti din Australia.

Sarcina principală a acestei întruniri au constituit-o discuţiile definitive şi aprobarea unui document comun cu tema „Credinţa, Sf. Taine şi unitatea Bisericii". El urmează după un alt document comun publicat deja de Comisie, „Misterul Bisericii şi al Euharistiei în lumina misterului Sf. Treimi". Aceste studii fac parte dintr-o serie care trebuie să constituie un ajutor pentru dialogul al cărui ţel este restabilirea deplinei comuniuni de credinţă şi viaţă sacramentală între cele două Biserici.

Documentul este alcătuit din două părţi. Prima prezintă temele care sînt esenţiale pentru a se ajunge la deplină comuniune: mărturisirea unei credinţe comune, expresia liturgică a credinţei, formularea credinţei şi diferitele „simboluri" de credinţă, condiţiile comuniunii în credinţă, credinţa adevărată şi comuniunea sacramentală, unitatea Bisericii în credinţă şi taine. Cea de a doua parte se ocupă cu tainele de iniţiere creştină privite în relaţia lor cu unitatea Bisericii. Săvîrşirea liturgică a acestor taine în Biserica Ortodoxă şi în cea Catolică diferă

foarte mult: botez prin scufundare sau stropire, separarea în timp a tainelor botezului, mirungerii şi împărtăşaniei, practica relativ recentă de a admite la împărtăşanie creştini botezaţi care nu au primit încă mirungerea. Aceste diferenţe i-au făcut pe ortodocşi să se întrebe de ce a fost necesară modificarea tradiţiei şi care sînt principiile teologice şi liturgice care stau la baza unor astfel de modificări.

S-au realizat progrese în sensul rezolvării acestor probleme şi al constatării că existenţa unor tradiţii diferite în fiecare Biserică este legitimă, însă Comisia a observat că este necesar să fie discutate ulterior cu toată seriozitatea problemele teologice şi liturgice care au fost ridicate în timpul discuţiilor.

Unul dintre principiile adoptate de Comisie la prima ei întrunire de la Rodos (1980) a fost că dialogul iubirii trebuie să însoţească permanent dialogul teologic, pentru a facilita soluţionarea unor dificultăţi şi pentru a întări şi adînci relaţiile frăţeşti dintre cele două Biserici atît pe plan local, cît şi pe plan mai general. Acţionînd în spiritul acestui principiu, membrii Comisiei au condamnat încă o dată prozelitismul, după cum au procedat la o condamnare similară şi alţi conducători investiţi cu autoritate şi grupuri din ambele Biserici în numeroase rînduri. În relaţiile dintre credincioşii noştri trebuie evitată orice formă de prozelitism, şi la nevoie eliminată, acolo unde ar exista posibilitatea să apară.

Relaţiile dintre catolici şi ortodocşi ar trebui să-şi aibă rădăcina într-o deplină fidelitate faţă de Hristos şi în respectul reciproc faţă de tradiţia celuilalt. Roadele lor trebuie să fie colaborarea dezinteresată la nivelul acţiunilor pastorale, sociale şi intelectuale comune, arătîndu-se respect reciproc faţă de fidelitatea fiecăruia faţă de propria-i Biserică. Trebuie încurajat şi promovat orice element posibil care poate să reîntărească legăturile de iubire şi împreună lucrare; cu ajutorul harului lui Dumnezeu şi forţei creatoare a Duhului Sfînt trebuie eliminat tot ce împiedică această iubire şi împreună lucrare. Comisia Internaţională Mixtă intenţionează să discute şi să studieze şi în continuare această problemă.

Făcînd această declaraţie cu caracter general, comisia mixtă îşi exprimă marea dorinţă ca aceste principii să fie adoptate şi pe plan local şi regional, şi oriunde este necesar, şi ca să fie constituite structuri adecvate de consultare reciprocă şi împreună lucrare.

Cu ocazia următoarei ei întruniri Comisia se va ocupa în principal cu *„Taina hirotoniei în structura sacramentală a Bisericii; succesiunea apostolică pentru sfinţirea şi unitatea poporului lui Dumnezeu"*. O primă formă a acestui document a fost deja alcătuită, ea ducînd la promisiuni cît se poate de semnificative.

Cu ocazia întrunirilor ei anterioare Comisia şi-a exprimat îngrijorarea faţă de problema „uniatismului"", în care vede un factor serios al relaţiilor dintre Bisericile noastre. În timpul întrunirii de la Bari au fost luate în consideraţie o serie de mijloace concrete cu ajutorul cărora să poată fi studiate aspectele eclesiologice şi practice ale acestei probleme.

De-a lungul întregii săptămîni cît au durat lucrările, membrii comisiei au trăit încă o dată calda ospitalitate şi adînca spiritualitate a Bisericii locale din Bari şi a credincioşilor ei. La 10 iunie ei au asistat la o slujbă de rugăciune în biserica parohială din Cassano delle Murge, fiind primiţi cu multă căldură de preoţii oficianţi şi de credincioşi. Sîmbătă seara, în 13 iunie, membrii catolici ai comisiei au participat în catedrala din Bari împreună cu Arhiepiscopul Magrassi şi cu episcopii din regiunea Puglia la hirotonia Mgr. Francesco Cacucci în calitate de episcop auxiliar de Bari — Bitonto. Membrii ortodocşi au fost şi ei prezenţi, ocupînd locurile de onoare. Această foarte impresionantă ceremonie a fost deosebit de adecvată discuţiilor care au loc în prezent în cadrul comisiei. În ziua următoare membrii ortodocşi au celebrat Sf. Euharistie Ortodoxă în bazilica Sf. Nicolae sub conducerea Arhiepiscopului Stelianos şi în prezenţa membrilor catolici. Toţi au fost invitaţi apoi la un prînz frăţesc de Fraţii Dominicani care patronează bazilica. În seara dinaintea plecării, ei au participat la un concert de muzică sacrală în biserica Santa Maria delle Grazie, Cassano delle Murge.

Următoarea sesiune plenară a Comisiei va avea loc în 1988, între 19 şi 27 iunie, la mănăstirea Noul Valamo, membrii fiind oaspeţi ai Bisericii Ortodoxe din Finlanda.

Participanţii îşi exprimă încă o dată profunda recunoştinţă faţă de Arhiepiscopul Magrassi, faţă de preoţii, surorile şi laicii, faţă de autorităţile civile, care i-au ajutat prin rugăciunile lor şi prin servicii deosebite pe membrii comisiei să-şi îndeplinească sarcina importantă care le-a fost încredinţată de Bisericile lor în slujba reconcilierii şi al unităţii poporului lui Dumnezeu. Ei îşi exprimă o deosebită recunoştinţă faţă de directorul şi surorile de la OASI SANTA MARIA şi faţă de comisia ecumenică a Arhiepiscopiei de Bari, pentru felul în care au organizat întrunirea şi pentru căldura şi abnegaţia care le-a caracterizat munca.

CEA DE A 49-A CONFERINȚĂ TEOLOGICĂ INTERCONFESIONALĂ (2—3 iunie 1987)

TELEGRAMĂ

EXCELENȚEI SALE DOMNULUI

NICOLAE CEAUȘESCU

PREȘEDINTELE REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

PREȘEDINTELE FRONTULUI DEMOCRAȚIEI ȘI UNITĂȚII SOCIALISTE

Excelența Voastră,

Participanții la cea de a 49-a Conferință teologică interconfesională desfășurată în zilele de 2—3 iunie 1987 la Institutul Teologic Protestant Unic de Grad Universitar din Cluj-Napoca, ierarhi, teologi ai Bisericii Ortodoxe Române, ai Bisericilor protestante și reprezentanți ai cultelor neoprotestante precum și ai Bisericilor romano-catolice și armeano-gregoriană din Republica Socialistă România doresc și cu acest prilej să vă transmită profunda lor mulțumire și recunoștință pentru largile posibilități create activităților specifice bisericești și teologice, ca rezultat al politicii interne juste promovate cu strălucire de Excelența Voastră.

Am discutat în aceste zile de rodnice consfătuiri, teme de deosebită importanță pentru noi ca teologi și cetățeni ai României Socialiste, teme privind conviețuirea și conlucrarea frățească dintre cultele din țara noastră, bazate pe egalitate, frăție și respect reciproc fără deosebire de apartenența la o naționalitate sau alta, care exprimă cu prisosință idealurile de unitate, pace și progres ale poporului român.

De asemenea, am dezbătut, cu deosebit interes, tema „Transilvania — adevăruri din trecut — adevăruri de azi" prezentată de Î. P. S. Antonie, Mitropolitul Ardealului, exprimînd prin numeroase contribuții, sentimentele noastre patriotice legate de istoria multimilenară a acestui vechi teritoriu românesc, precum și prețuirea pentru marile realizări ale ultimelor decenii, ale strălucitei perioade numită „Epoca Ceaușescu".

Dorim și cu această ocazie, să ne reafirmăm admirația și adeziunea deplină a noastră și a tuturor celor pe care îi reprezentăm — cler și credincioși, teologi și studenți — pentru neobosita și strălucita activitate a Excelenței Voastre pentru realizarea mărețelor programe de dezvoltare economică și socială a României Socialiste pentru contribuția pe care personal o aduceți cu atîta strălucire și perseverență la înfăptuirea obiectivelor majore ale timpurilor noastre — dezarmarea și pacea, instaurarea unei noi ordini economice mondiale și asigurarea

progresului fiecărui popor, independenţei şi suveranităţii fiecărei ţări, prieteniei şi colaborării cu toate naţiunile lumii.

Asigurîndu-vă şi în continuare de întreaga noastră contribuţie patriotică la progresul multilateral al României şi la cauza păcii, vă exprimăm omagiile noastre respectuoase, profunda stimă şi sincera preţuire pe care vi le purtăm.

Participanţii la Conferinţa Teologică Interconfesională

Cluj-Napoca, 2—3 iunie 1987

Lucrările celei de a 49-a Conferinţe Teologice Interconfesionale au avut loc în zilele de 2 şi 3 iunie 1987 la Institutul Teologic Protestant Unic din Cluj-Napoca. La ele au participat conducătorii de culte, ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române, episcopii şi arhiereii vicari din ţară, profesori de la Institutele Teologice din Bucureşti, Sibiu, Cluj-Napoca, Alba Iulia şi Iaşi, directorii Seminariilor Teologice din ţară, vicari şi consilieri eparhiali, redactori ai publicaţiilor bisericeşti, doctoranzi şi studenţi teologi şi alţi invitaţi. Au fost de faţă şi reprezentanţi ai Departamentului Cultelor. Lucrările conferinţei au început cu *rugăciunea „Împărate ceresc", rostită de Î. P. S. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, urmată de cuvîntul inaugural al D-lui Dr. Péntek Árpád, rectorul institutului gazdă*. În cuvîntul de deschidere D-sa a adresat un călduros salut de bun venit tuturor celor prezenţi, a arătat importanţa teologică şi social-patriotică crescîndă a conferinţelor teologice interconfesionale şi a dat expresie gratitudinii şi recunoştinţei participanţilor faţă de autorităţile de stat şi bisericeşti pentru toate cîte au hărăzit ca întrunirile de acest gen să poată avea loc şi lucrările lor să se desfăşoare în bune condiţiuni şi să ducă la succesul angajărilor noastre. Conferinţele teologice interconfesionale — a spus D-sa — constituie „un mod de cooperare intercreştină convenabil tuturor partenerilor"; ele „au făurit punţi noi şi trainice, concepţii... care ne-au apropiat", „atitudini unitare în problemele vieţii contemporane". „Ele ne-au încredinţat că teologii sînt chemaţi să activeze în sprijinirea idealurilor de pace şi unitate ale poporului şi creştinismului. La noi în ţară — a spus vorbitorul — hemoragiile înverşunărilor interconfesionale şi naţionale au fost curmate demult şi, sperăm, definitiv... Viaţa s-a fundamentat pe temeiul păcii şi egalităţii... În condiţiile libertăţii din ţara noastră, clerul şi poporul răspund la chemarea conducătorilor cultelor..., în special la apărarea păcii şi unităţii. Pacea este centrul misiunii noastre, ... ţelul cel mai mare al religiei noastre. De aceea, punem în slujba ei dragostea noastră". Declarînd deschisă cea de a 49-a Conferinţă Teologică Interconfesională rectorul institutului gazdă a anunţat tematica şi programul acesteia. S-a trecut apoi la alegerea prezidiului şi secretariatului conferinţei. În prezidiu au fost aleşi: P. S. Sa Dr. Vasile Tîrgovişteanul, vicar patriarhal şi rector al Institutului Teologic Universitar din Bucureşti; Arhidiacon Dr. Constantin Voicu, rectorul Institutului Teologic Universitar din Sibiu; Mons. Canonic Iuliu Haidu, rectorul Institutului Teologic Romano-Catolic din Alba Iulia; Dr. Péntek Árpád, rectorul Institutului Teologic Protestant Unic din Cluj-Napoca; prorectorii aceloraşi institute, respectiv: pr. dr. Dumitru Radu, pr. dr. Dumitru Abrudan şi mons. Alois Fechet (ramura Iaşi), iar din partea Institutului Teologic Protestant ramura Sibiu, prof. dr. Hans Klein. Secretariatul conferinţei a fost alcătuit din următorii: Molnár János, lector la Institutul Teologic Protestant din Cluj-Napoca; prof. Iorgu Petrovici de la Seminarul Teologic Ortodox din Cluj-Napoca şi Balon József, directorul Casei de Pensii a Bisericii Reformate.

În dimineaţa zilei de 2 iunie a. c. au fost prezentate următoarele referate:

1. „Convieţuirea şi conlucrarea frăţească de veacuri dintre poporul român şi naţionalităţile conlocuitoare, temei al ecumenismului local din patria noastră", referat principal elaborat de pr. prof. dr. Viorel Ioniţă de la Institutul Teologic Universitar din Bucureşti;

2. „Relaţiile dintre cultele din ţara noastră, bazate pe respectul reciproc şi tradiţia lor de conlucrare ecumenică, în sprijinul idealurilor de unitate, pace şi progres ale poporului român şi ale unităţii creştine", referat secund întocmit în trei variante. Din partea Institutului Teologic Romano-Catolic (ramura Iaşi) această temă a fost tratată de către pr. prof. dr. Anton Despinescu; din partea Institutului Teologic Protestant Cluj-Napoca de către domnul asistent Rezi Elek, iar din partea ramurii Sibiu a aceluiaşi institut, de către domnul prorector dr. Hermann Pitters.

Prezentarea referatelor s-a făcut sub conducerea P. S. Sale Dr. Vasile Tîrgovişteanul, Vicar patriarhal şi Rector al Institutului Teologic Universitar din Bucureşti.

Între orele 12—14 au avut loc luări de cuvînt pe marginea referatelor prezentate, sub conducerea P. C. Rector Dr. Constantin Voicu.

Lucrările conferinţei au fost reluate la ora 17, continuîndu-se luările de cuvînt, sub conducerea P. C. Prorector Dr. Dumitru Radu.

La sfîrşitul lucrărilor, Domnul Rector Péntek Árpád a dat citire concluziilor formulate de comisia rectorilor şi prorectorilor, iar Domnul prof. dr. Hans Klein a rostit un cuvînt de încheiere mulţumind referenţilor, celor care au participat la discuţii, reprezentanţilor Departamentului Cultelor şi tuturor participanţilor.

Lucrările conferinţei s-au încheiat cu o rugăciune rostită de Eminenţa Sa Domnul Nagy Gyula, Episcopul reformat din Cluj-Napoca.

*

P. C. Pr. Prof. Dr. Viorel Ioniţă, referentul primei teme, îşi începe referatul cu cîteva consideraţii istorice asupra procesului de formare a poporului român în spaţiul carpato-danubiano-pontic, din populaţia autohtonă romanizată şi încreştinată, proces încheiat în secolul al VI-lea. De la începutul său, „poporul nostru se distinge de popoarele vecine şi de toate populaţiile cu care a venit în contact în decursul istoriei sale, prin structura sa etnică, prin origine, limbă, obiceiuri, credinţă etc.; şi tot acest complex de elemente distinctive a menţinut conştiinţa de neam românesc, prezentă permanent în procesul de devenire istorică a românilor. Din această perspectivă, istoria românilor este istoria unui popor statornic, aşezat în sălaşul propriu de acţiune şi manifestare, de cultură materială şi spirituală, zămislind valori de originalitate şi trăinicie intrate de mult în patrimoniul cultural universal". „Una dintre notele caracteristice ale poporului român în istorie este identificarea lui cu glia străbună", „dragostea lui pentru pămîntul strămoşesc pe care s-a format... şi pe care, de cîte ori a fost nevoie, l-a apărat fără precupeţire, cu preţul sîngelui". Dar dragostea şi identificarea aceasta n-au condus la o închistare faţă de alţii. Dimpotrivă! Moştenind de la strămoşii săi daco-romani o civilizaţie superioară, civilizaţie prin care aceştia au influenţat popoarele migratoare şi beneficiind genuin şi conştient de un creştinism de origine apostolică, pentru care dragostea e suprema poruncă şi virtute, poporul român, „prin chiar procesul său de formare, şi-a precizat atitudinea sa de deschidere faţă de străinii cu care venea în contact, astfel că ospitalitatea românească — atît de mult apreciată — se impune ca o trăsătură fundamentală şi permanentă a spiritualităţii româneşti". Îmbinînd dragostea de pămîntul strămoşesc cu „deschiderea permanentă a spiritualităţii româneşti prin omenie şi bună înţelegere faţă de orice străin venit cu gînduri paşnice să-şi caute rostul pe pămîntul românesc", poporul român a convieţuit şi conlucrat frăţeşte de-a lungul secolelor cu diferite grupuri etnice, între care autorul aminteşte pe cele formate din armeni, germani, maghiari, evrei, tătari, turci, bulgari, sîrbi etc. Referentul ilustrează afirmaţiile sale despre specificul etnic, continuitatea istorico-geografică şi elementele fundamentale ale spiritualităţii poporului român prin documente istorice: cronici, mărturisiri ale unor călători străini pe pămîntul românesc, consemnări ale unor istorici etc. Din aceste documente reiese că una din „prerogativele românilor este atitudinea lor de largă toleranţă faţă de credinţa şi obiceiurile oaspeţilor sau ale conlocuitorilor de altă credinţă". În temeiul acestei toleranţe, ce avea la bază „un instinct social adînc, un respect deosebit faţă de umanitatea aproapelui" şi care a fost pro-

movată atît de autoritatea de stat, începînd cu Menumorut, Basarab I și Alexandru cel Bun și pînă azi, cît și de autoritatea bisericească ce a ajuns să elaboreze și să publice în anul 1881 „Regulamentul Sfîntului Sinod pentru relațiunile bisericești ale clerului ortodox român cu creștinii eterodocși sau de alt rit și cu necredincioșii, care trăiesc în Regatul României", minoritățile conlocuitoare din țara noastră „au putut desfășura și o activitate culturală proprie, prin care au dat expresie simțămintelor lor estetice și au împodobit patrimoniul cultural comun al țării noastre, au imprimat cărți, au publicat reviste și ziare, au întemeiat școli, formații corale și artistice, muzee, toate în limbile naționalităților respective". Pe de altă parte, „în colaborarea dintre poporul român și naționalitățile conlocuitoare, ... acestea din urmă și-au îmbogățit, la rîndul lor, tradiția culturală și religioasă din contactul strîns cu poporul român... Astfel, naționalitățile conlocuitoare așezate pe pămînt românesc de-a lungul timpului și-au păstrat identitatea lor etnică, religioasă și culturală, dar, în același timp, s-au integrat pe deplin în ritmul vieții românești, sprijinind lupta poporului român pentru independență și emancipare socială". Avînd în vedere toate acestea, referentul conchide: „Perioada îndelungată de bune relații între poporul român și naționalitățile conlocuitoare, care a premers epocii actuale de luminoase înfăptuiri, este definită astăzi drept un „pre-ecumenism românesc", care stă în mod specific la baza ecumenismului practic local, creație a vremii noastre și formă superioară de relații frățești între cultele din România". În continuare P. C. Sa subliniază că „abia în societatea socialistă de azi, care asigură deplina egalitate în drepturi între toți cetățenii indiferent de naționalitate sau convingeri religioase, ... s-au creat condiții optime dezvoltării și progresului întregii societăți". În climatul stabilit „prin garantarea și asigurarea prin constituție a deplinei egalități între toate cultele și a libertății religioase depline, ca și prin crearea unui cadru legal optim de organizare și funcționare a tuturor celor 14 culte recunoscute, prin Legea pentru regimul general al Cultelor din 1948", și ecumenismul local din țara noastră „înflorește la un nivel superior, ... îmbrăcînd forme variate începînd de la colaborarea între șefii de culte, continuînd la nivelul teologilor de la toate școlile de învățămînt teologic din România și intensificîndu-se la nivelul preoților și al credincioșilor. După ce arată în concret realizările ecumenismului local de la noi pe plan religios, social, economic și politic, referentul formulează concluziile eseului său, din rîndul cărora redăm doar pe ultima: „Din experiența de bună conviețuire și îndelungată colaborare frățească cu poporul român, naționalitățile conlocuitoare din România pot contribui și la adîncirea relațiilor dintre poporul român și popoarele din care ele au purces, spre a sprijini și pe această cale strădaniile depuse de întreg poporul român pentru asigurarea păcii, a bunei înțelegeri și a colaborării dintre oameni și popoare pe întreaga planetă".

P. C. Pr. Prof. Dr. Anton Despinescu de la Institutul Teologic Romano-Catolic (secția Iași), autorul uneia din versiunile celui de al doilea referat, pornind de la cîteva texte biblice (Ps. 132, 1—3; Mt. 6, 9 și Ioan 17, 21) și de la textul cap. 36 al primei epistole către Corinteni a Sf. Clement Romanul, episcopul Romei, precum și de la Colecția de Documente „Hurmuzaki-Iorga", face cîteva considerații teologice și istorice asupra unității creștine, pe care le întregește cu referiri la situația cultelor în istoria țării noastre. Astfel, cu privire la trecutul istoric al țării noastre, zice: „Alături de majoritatea ortodoxă, este atestată documentar prezența pe teritoriul patriei noastre, de-a lungul veacurilor, a multor confesiuni mai vechi și mai noi... Poporul român, înzestrat cu omenia și ospitalitatea care îl caracterizează, a îngăduit oricui să se închine cum dorește"; iar cu privire la prezent, caracterizează relațiile dintre culte cu „relații strînse de cunoaștere, apreciere, respect și dragoste", relații „bazate pe respectul reciproc și tradiția de bună conviețuire ecumenică, în sprijinul idealurilor de unitate, pace și progres ale acestui popor vrednic din care ne tragem, prin care și pentru care trăim și pe care îl vrem la înălțimea misiunii sale în ansamblul popoarelor lumii". Referentul își întărește afirmațiile „cu cîteva crîmpeie din mulțimea acelora pe care viața de zi cu zi le oferă ca ilustrare a bunelor relații dintre cultele din țara noastră". Iată unul dintre acestea: „Acum cîțiva ani, cu ocazia zilelor de 1 și 2 mai, cei

aproape o sută de studenţi ai Institutului Teologic romano-catolic din Iaşi au făcut o excursie la Mănăstirea Neamţ. Ca oaspeţi ai seminariştilor de aici, am putut resimţi dragostea frăţească cu care erau însoţiţi peste tot studenţii ieşeni. Adunaţi în sala de festivităţi a seminarului, gazdele şi musafirii şi-au oferit cu reciprocitate cîntece religioase şi patriotice. Animaţia era atît de mare că nu se mai puteau despărţi". În continuare, autorul subliniază că „pe lîngă motivele religioase ale acestei bune convieţuiri tradiţionale, trebuie recunoscut rolul deosebit pe care guvernul ţării noastre îl are prin asigurarea unui climat de deplină libertate religioasă pentru toate cultele, pentru buna desfăşurare a activităţii obşteşti a acestora, în spiritul sprijinului şi participării la înfăptuirea programelor de dezvoltare a patriei". Preţuind toate acestea, „slujitori ai cultelor s-au aflat în primele rînduri la marile înfăptuiri social-politico-economice din ţară". În optica creştină conturată de textele biblice: Mt. 5, 17; Lc. 20, 25 şi II Tes. 3, 10, referentul mărturiseşte că „poporul nostru care aşa cum pe bună dreptate s-a spus că s-a născut creştin, şi în primul rînd slujitorii cultelor ca pedagogi, înţelegem şi ne străduim pentru realizarea idealurilor de unitate, pace şi progres. Indiferent de originea etnică a unora, în ansamblul naţiunii sîntem fiii aceleiaşi patrii, aceluiaşi Stat Unitar Român. Ni-i scump acest pămînt mănos, frumos, fecundat din belşug cu polenul rubiniu al sîngelui vitejilor înaintaşi. „Mult e dulce şi frumoasă limba ce-o vorbim", limba doinelor şi a baladelor, a rugăciunilor noastre. Chiar dacă unii din cetăţenii acestei ţări au moştenit de la străbunii lor împămînteniţi aici, limbă şi obiceiuri proprii care le sînt respectate, nu trebuie să neglijeze limba comună a patriei". „Cît priveşte problema nr. 1 a zilelor noastre, aceea a păcii şi dezarmării, — declară vorbitorul — cred că nu-i cazul să spun că ne stă zilnic la inimă pentru că mereu ne rugăm pentru pace şi dirijăm pe cei încredinţaţi grijii noastre pe aceeaşi cale sfîntă".

Dl. Rezi Elek, asistent la Institutul Teologic Protestant Unic din Cluj-Napoca şi aparţinător Bisericii Unitariene din ţara noastră, coreferent la tema a doua, îşi începe referatul cu mărturisirea că la noi „spiritul ecumenic local în zilele noastre este o realitate; nu este numai teorie, ci şi practică. Fiecare Biserică, cult religios — indiferent de confesiune... contribuie la sprijinirea tradiţiei de conlucrare ecumenică ce ne apropie unul de celălalt şi ne apropie de idealurile poporului nostru în Republica Socialistă România: unitate, pace şi progres". Dacă „tradiţia de conlucrare ecumenică — izvorăşte din convingerea noastră religioasă şi are o bază biblică-teologică bine conturată" (autorul se referă la textele biblice: Mt. 5, 46—48; 7, 21; Mc. 12, 30—31; Ioan 13, 14; I Ioan 4, 12—13; 20—21; F. Ap. 17, 26; Iac. 2, 17—18; Rom. 20, 12; Efes. 4, 6, pe care le comentează), nu-i mai puţin adevărat că „trăirea fraternităţii are tradiţii adînci şi puternice printre cultele din patria noastră şi printre poporul român şi naţionalităţile conlocuitoare: maghiari, germani şi alte naţionalităţi... De-a lungul veacurilor, între oamenii muncii români şi cei de altă naţionalitate s-au stabilit relaţii de strînsă colaborare; ei au convieţuit şi au conlucrat atît în condiţii normale, cît şi în împrejurări grele... Această colaborare multiseculară constituie rădăcinile istorice ale unităţii dintre naţiunea română şi naţionalităţile conlocuitoare — indiferent de confesiuni — întemeiată pe nobile raporturi economico-sociale, naţionale, culturale şi religioase făurite în epoca construcţiei socialiste din România". Dacă în trecut „frăţia şi solidaritatea dintre oamenii muncii fără deosebire de confesiuni, de naţionalitate, s-au afirmat cu putere în lupta împotriva fascismului şi războiului", în prezent ele vizează înflorirea patriei comune. Dacă pe plan teoretic ecumenismul local se evidenţiază mai ales în conferinţele teologice interconfesionale, „în această privinţă ţara noastră fiind unică", ecumenismul practic local „sprijină în mod hotărît unitatea care există în spiritul frăţiei între poporul român şi naţionalităţile conlocuitoare" şi „toate iniţiativele de pace ale statului nostru". „Credem — zice referentul în încheiere — că conlucrarea noastră tradiţională va da roade bune spre binele Bisericilor, credincioşilor şi al patriei noastre, Republica Socialistă România".

Domnul prof. dr. Hermann Pitters, prorectorul Institutului Teologic Protestant, coreferent la tema a doua, ţine să sublinieze de la început că Institutul gazdă, „susţinut de cinci biserici protestante, ... este poate cel mai grăitor exemplu de conlucrare ecumenică în ţara noastră" şi că „reluînd ... şi continuînd tradiţiile noastre de convieţuire frăţească şi de colaborare ecumenică aducem aportul nostru la propăşirea continuă a patriei noastre". În continuare, D-sa prezintă aspectele ecumeniste ale realităţilor dintre cultele din ţara noastră atît la treapta de conducere cît şi la nivelul de parohie, conchizînd că cele trei Adunări pentru Pace ale cultelor din Republica Socialistă România — de pildă — „n-ar fi fost posibile, dacă nu ne-am fi întîlnit în prealabil într-un climat de respect reciproc". Şi cum respectul reciproc şi colaborarea frăţească între culte presupune deplina lor egalitate şi cum la această egalitate s-a ajuns în ţara noastră doar „în baza politicii juste naţionale a Statului nostru de deplinătate în drepturi a tuturor cetăţenilor ţării fără deosebire de naţionalitate şi de convingere religioasă, politică promovată cu consecvenţă de Preşedintele ţării noastre, Domnul Nicolae Ceauşescu" şi prin Legea cultelor, respectiv Decretul nr. 177 din 1948, s-a realizat în ultimele decenii o colaborare intensă între culte, aşa încît „de multe ori, oaspeţii din ecumenă, care ne vizitează ţara, constată că ecumenismul nostru local din România ar putea să fie un exemplu pentru ecumenismul global... Există între bisericile noastre o diversitate doctrinar-dogmatică, dar ceea ce ne uneşte este mai mare şi mai important decît diferenţele noastre. Putem deci conlucra în spirit ecumenic, ne putem angaja în acţiuni comune şi putem să trăim deja de acum o unitate creştină, în care diferenţele îşi pierd ponderea lor, prin iubirea şi respectul care ni-l acordăm reciproc... Ceea ce face ca bisericile noastre să fie foarte aproape una de cealaltă este faptul că şi în trecut ele nu au fost niciodată „biserici de stat", ... ci „biserici ale poporului", ... biserici care se identifică întru totul cu viaţa şi cu năzuinţele înseşi ale poporului, ... interesele obştilor fiind promovate şi susţinute de biserică". După o scurtă trecere în revistă a participării Bisericii Ortodoxe Române şi a Bisericii Evanghelice din Transilvania la mişcarea socială şi culturală în decursul timpului şi a colaborării în aceste privinţe a celor două Biserici şi a conducătorilor lor, autorul conchide că cele două Biserici „s-au angajat în trecutul lor în mod ferm şi hotărît faţă de cauza poporului, sprijinind idealurile sale de unitate şi progres, ... trăind pentru acest popor, contribuind cu mijloacele lor specifice spirituale la dezvoltarea culturii, la propăşirea culturală şi la păstrarea identităţii naţionale". Acelaşi lucru îl fac şi astăzi, mai ales că „statul nostru nu garantează numai libertatea de conştiinţă, libertatea religioasă, libertatea de organizare liberă a vieţii spirituale şi culturale a naţionalităţilor conlocuitoare, libera întrebuinţare a limbii materne, învăţămîntul în această limbă, presă şi publicaţii, ci şi diferite manifestaţii culturale în cadrul acestor naţionalităţi. Cu atît mai important este că chiar prin această politică a dispărut orice manifestare de ură naţională. Pe lîngă colaborarea interconfesională, ecumenică între biserici, există deci şi această convieţuire paşnică şi de bună înţelegere între poporul român şi naţionalităţile conlocuitoare. Aceasta este fundamentată pe politica economică a statului nostru de dezvoltare intensivă multilaterală a tuturor zonelor ţării". Aşa stînd lucrurile, autorul se simte îndreptăţit ca să-şi „exprime indignarea faţă de propaganda unor cercuri duşmănoase din afară cu privire la aşa-zisa lipsă de libertăţi naţionale şi religioase din ţara noastră". Convieţuirea paşnică şi colaborarea ecumenică pe plan intern au răsfrîngeri şi pe plan extern. „Colaborarea noastră interconfesională, zice referentul, este totodată premiza unei impuneri tot mai pronunţate a bisericilor din România în forurile internaţionale, din care fac parte: ... Consiliul Ecumenic al Bisericilor, Conferinţa Bisericilor Europene, Conferinţa Creştină pentru Pace, ... Alianţa Reformată Mondială, Federaţia Mondială Luterană şi Asociaţia Internaţională a Libertăţii Religioase". În încheiere, Domnia Sa subliniază: „Prin participarea la aceste organizaţii internaţionale bisericile noastre contribuie cu mijloacele lor la o mai bună cunoaştere între biserici şi oameni, la creşterea contribuţiei bisericilor din toată lumea la menţinerea păcii, la realizarea dezarmării şi înţelegerii

între popoare... şi la împlinirea marelui deziderat ecumenic al făuririi unităţii creştine".

*

La partea a doua a Conferinţei consacrată discuţiilor, au luat cuvîntul următorii participanţi: P. S. Sa Emilian Birdaş, Episcopul Alba Iuliei, Prof. Dr. Gálfy Zoltán, de la Institutul Teologic Protestant Unic din Cluj-Napoca, P. S. Sa Dr. Vasile Coman, Episcopul Oradiei, Dr. Kocsis János, Prim-Curator al Episcopiei Reformate din Cluj-Napoca, P. S. Sa Pimen Suceveanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Iaşilor, Pastor Albu Zoltan, consilier ecumenic al Episcopiei Reformate din Cluj-Napoca, P. S. Sa Lucian Tomitanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Tomisului şi Dunării de Jos, P. S. Sa Ioachim Vasluianul, arhiereu-vicar al Episcopiei Romanului şi Huşilor, P. C. Pr. Prof. Dr. Dumitru Abrudan, Prorectorul Institutului Teologic Universitar Sibiu, Prof. Dr. Ioan Bunaciu, Directorul Seminarului Teologic Baptist, Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu de la Institutul Teologic Universitar din Sibiu, P. C. Pr. Prof. Dr. Constantin Galeriu, de la Institutul Teologic Universitar din Bucureşti, Arhid. Prof. Dr. Ioan Floca, de la Institutul Teologic Universitar din Sibiu, Pastor Székely Károl, Consilier la Episcopia Reformată din Cluj-Napoca, Diac. Conf. Dr. Petre David de la Institutul Teologic Universitar din Bucureşti, Arhid. Dr. Silviu Anuichi, redactorul rev. „Mitropolia Banatului", P. S. Sa Iustinian Chira, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului şi Clujului.

*

După o scurtă pauză, Prof. Dr. Péntek Árpád, Rectorul Institutului Teologic Protestant, a dat citire concluziilor formulate de Comisia rectorilor şi prorectorilor, care au fost aprobate de participanţi cu următorul conţinut: „În ziua de 2 iunie 1987, în pragul marii sărbători creştine a Pogorîrii Duhului Sfînt, a avut loc la Institutul Teologic Protestant Unic de grad Universitar din Cluj-Napoca cea de a 49-a Conferinţă Teologică Interconfesională, la care au participat conducători de culte, ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române, episcopii şi arhiereii vicari din ţară, profesori de la Institutele teologice din Bucureşti, Sibiu, Cluj-Napoca, Alba Iulia şi Iaşi, reprezentanţi ai Seminariilor Teologice din ţară, vicari şi consilieri eparhiali, redactori ai publicaţiilor bisericeşti, doctoranzi, studenţi şi alţi invitaţi.

Într-o atmosferă însufleţită de unitate şi conlucrare frăţească a fost prezentată tema generală: „Convieţuirea şi conlucrarea frăţească dintre poporul român şi naţionalităţile conlocuitoare, temei al ecumenismului local din patria noastră", care a fost aprofundată în alte trei coreferate prezentate din partea Institutului Teologic Romano-Catolic ramura Iaşi, Institutului Teologic Protestant Unic de grad Universitar din Cluj-Napoca şi Ramura lui Evanghelică din Sibiu, cu titlul unic: „Relaţiile dintre cultele din ţara noastră bazate pe respectul reciproc şi tradiţia lor de conlucrare ecumenică, în sprijinul unităţii creştine şi a idealurilor de unitate, pace şi progres ale poporului român".

Din referatele susţinute şi luările de cuvînt pe marginea lor, se desprind următoarele concluzii:

1. Unitatea dintre poporul român şi naţionalităţile conlocuitoare, bazată pe convieţuirea lor frăţească de veacuri în acelaşi spaţiu geografic, ca şi conlucrarea lor pe multiple planuri, constituie unul din temeiurile fundamentale şi premiza istorică a bunelor relaţii şi a ecumenismului local specific cultelor religioase din România.

2. Poporul român, statornic pe tot parcursul veacurilor în aria sa geografică de formare, a manifestat totdeauna o largă înţelegere şi un spirit de ospitalitate faţă de toţi aceia pe care împrejurările istorice i-au făcut să se aşeze pe pămîntul românesc, vorbind o altă limbă şi mărturisind alte credinţe religioase.

3. Atitudinea paşnică şi ospitalieră a poporului român faţă de naţionalităţile conlocuitoare se întemeiază pe omenia românească tradiţională, ca şi pe însăşi credinţa creştină în care s-a născut acest popor.

4. În acelaşi timp, şi fiii naţionalităţilor conlocuitoare crescuţi şi formaţi în spiritul evangheliei dragostei lui Hristos, au adus şi ei zestrea lor sufletească proprie la apropierea şi înţelegerea între oameni.

5. Totodată, păstrîndu-şi şi afirmîndu-şi nestingherite identitatea lor naţională, naţionalităţile conlocuitoare au contribuit la îmbogăţirea patrimoniului naţional comun prin valorile şi tradiţiile lor specifice.

6. Aparţinînd deopotrivă unor Biserici legate fiinţial de popor în structurile cărora au fost integraţi clerici şi mireni, fiii poporului nostru, indiferent de naţionalitate, au împărtăşit aceleaşi aspiraţii, năzuinţe şi idealuri comune de pace şi conlucrare frăţească pe multiple planuri.

7. În virtutea acestei îndelungate convieţuiri şi colaborări frăţeşti dintre poporul român şi naţionalităţile conlocuitoare, s-au putut dezvolta şi bunele relaţii dintre Bisericile noastre, pornindu-se de la nivelul credincioşilor şi pînă la acela al conducătorilor de culte.

8. În noile condiţii de deplină egalitate în drepturi a tuturor fiilor Patriei noastre şi ai Bisericilor noastre, ecumenismul practic local a cunoscut o dezvoltare şi înflorire fără precedent la toate nivelurile: teologic, bisericesc şi parohial.

9. Pe plan teologic s-a ajuns la rezultate însemnate privind mai buna cunoaştere şi apropiere reciprocă, ca urmare a conlucrării noastre teologice în cele 49 de conferinţe teologice interconfesionale al căror început s-a făcut în 1964.

10. În pragul celei de a 50-a Conferinţe Teologice Interconfesionale, preţuind rezultatele obţinute pe linie teologică şi de împreună slujire a poporului şi patriei noastre, se impune marcarea momentului prin editarea unui volum omagial care să cuprindă cele mai semnificative contribuţii şi să constituie un punct de pornire spre noi înfăptuiri ecumenice în viitor.

11. Convingerea noastră comună este că aducînd în continuare conlucrarea noastră teologică, ne vom aduce contribuţia nu numai la întărirea unităţii creştine, ci şi la întărirea unităţii poporului român şi la sprijinirea idealurilor sale de pace, înţelegere şi progres material şi spiritual.

*

A doua zi, miercuri, 3 iunie 1987, participanţii la cea de-a 49-a Conferinţă Teologică Interconfesională au audiat expunerea: *„Transilvania. Adevăruri din trecut — adevăruri de azi"*, susţinută de Înalt Prea Sfinţitul Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului. Expunerea Î. P. S. Sale a fost urmată de discuţii pe marginea temei prezentate, discuţii la care au participat următorii: P. S. Emilian Birdaş, Episcop al Alba Iuliei, Eminenţa Sa Dr. Kovács Lajos, Episcop al Bisericii Unitariene, P. S. Timotei Seviciu, Episcop al Aradului, Eminenţa Sa Szedressy Paul, Episcop al Bisericii Evanghelice S. P., Zsigmond József, vicar al Episcopiei Reformate Oradea, Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu de la Institutul Teologic Universitar Sibiu, Prof. Dr. Christoph Klein, vicar al Bisericii Evanghelice C. A., Prof. Trandafir Şandru, Directorul Seminarului Cultului Penticostal, P. S. Ioachim Vasluianul, Episcop-vicar al Episcopiei Romanului şi Huşilor, Prof. Dr. Emilian Popescu de la Institutul Teologic Universitar Bucureşti, Arhid. Dr. Silviu Anuichi, redactor al rev. „Mitropolia Banatului şi Eminenţa Sa Nagy Gyula, Episcop al Bisericii Reformate Cluj-Napoca. Ideea dominantă a conferinţei şi a completărilor aduse de cei ce s-au înscris la cuvînt, a fost dreptul inalienabil al poporului român asupra Transilvaniei ca vatră străbună a lui şi condamnarea cu fermitate a manifestărilor iredentiste ale unor transfugi unguri din Apus, ca şi a mistificărilor cuprinse în „Istoria Transilvaniei", editată în trei volume de către Academia Ungară de Ştiinţe.

Într-o unitate de gînd şi de simţire, toţi participanţii la lucrările celei de a 49-a Conferinţe Teologice Interconfesionale au trimis Domnului Nicolae Ceauşescu, Preşedintele Republicii Socialiste România şi al Frontului Democraţiei şi Unităţii Socialiste o telegramă în care au dat expresie voinţei lor de a sprijini eforturile poporului român pentru propăşirea sa materială şi spirituală, ca şi pentru consolidarea păcii şi colaborării internaţionale.

Preot lector *Ioan Glăjar*

CONSCRIPȚIA COMITATENZĂ A CLERULUI ROMÂN DIN ALBA DE JOS, ANUL 1733

I

Istoriografia română beneficiază de o serie de materiale valoroase din sec. XVIII, care permit reconstituirea în bună parte a imaginii din trecut a românimii transilvane. Pentru prima jumătate a acestui secol se folosește în genere „Statistica“ întocmită de episcopul Inochentie Micu în 1733,[1] care și-a păstrat importanța și valoarea istorică pînă în zilele noastre, atît prin faptul că este „întiia statistică întocmită în Ardeal de români și avînd în vedere numai pe români“, cît mai ales prin volumul mare de material informativ pe care-l cuprinde. Ea oferă primele informații despre caracterul etnic-național al localităților din Transilvania, despre masiva prezență a românilor pe toată aria acestei țări și, amănunțit, despre situația lor bisericească — parohii, preoți, biserici, proprietăți bisericești etc.

Aceleași motive care au determinat elaborarea unei statistici de către autoritățile bisericești, au dat naștere și altei statistici din același an, dar întocmită de autoritățile laice ale comitatelor.

Să ne reamintim cum au luat naștere aceste statistici.

Episcopul Inochentie Micu adresase împăratului între 1729 și 1732, înainte de a fi instalat, nu mai puțin de opt memorii,[2] în care arăta situația jalnică a păstoriților săi, care nici după mai bine de 30 de ani de la unire, nu ajunseră la nici unul din privilegiile promise prin diploma imperială din 19 martie 1701.

Diploma aceasta „care formează temelia de drept a Bisericii Unite din Ardeal“, prevede în mod clar că preoții vor fi investiți cu toate drepturile și privilegiile clerului catolic și împreună cu nobilii și țăranii români, care vor trece la catolicism, vor fi considerați ca adevărați fii ai patriei, nu ca tolerați. În realitate, scria episcopul împăratului, nici unul din privilegiile și drepturile promise nu li s-a acordat, căci funcționarii statului și marii proprietari de pămînt tratează pe preoți, pe familiile lor și pe țăranii uniți ca și înainte de unire: îi prind, îi judecă și pedepsesc; îi silesc să dea decime nu numai marilor pro-

1 Titlul original *Registrum universorum in Transilvania sacerdotum et incolarum valachicorum*, Szamos-Ujvarini, 1733. Păstrată în două versiuni, puțin deosebite între ele, statistica a fost publicată prima dată de N. Togan sub titlul *Statistica românilor din Transilvania în 1733*, în revista *Transilvania*, XXIX (1898), pp. 169—211. Tot de același, în extras, sub titlul *Românii din Transilvania la 1733. Conscripția Episcopului Ioan In. Klein de Sadu, Sibiu*, Arhidiecezana, 1898, 45 p. A doua versiune a fost publicată sub titlul original de A. Bunea în *Din Istoria Romțnilor. Episcopul Ioan Inocențiu Klein*, Blaj, 1900, p. 302—415.

2 N. Nilles, *Symbolae ad illustrandam Historiam Ecclasiae Orientalis in Terris Coronae S. Stephani*, Oeniponte, 1885, II, p. 512.

prietari de pămînt, ci chiar şi pastorilor luterani şi calvini; nu li se permite să ridice biserici, iar fiii lor nu sînt primiţi în şcoli şi la meserii etc.

Dîrzenia şi perseverenţa cu care îşi ducea lupta pentru a sili autorităţile să intre în legalitate, a dus în cele din urmă la instituirea, în 11 decembrie 1732, a unei comisii mixte, care să cerceteze situaţia uniţilor şi să facă recomandări de îndreptare.[3] În prima şedinţă, după citirea decretului imperial, şi cînd s-a luat cunoştinţă de conţinutul memoriilor episcopului Inochentie Micu, comisia a hotărît să ceară guvernului transilvan să întocmească, prin autorităţile administrative, pînă la 1 septembrie 1733, o conscriere care să cuprindă toate comunele curat româneşti şi mixte, pe toţi preoţii români şi pe credincioşii lor. Cît priveşte reclamantul, Episcopul Inochentie Micu, să înainteze şi el o mărturisire de credinţă a Bisericii unite cu Roma şi să efectueze, independent de autorităţile civile, o statistică a românilor prin organele sale bisericeşti. Comisia va compara apoi datele celor două conscripţii, în vederea obţinerii unei imagini reale a situaţiei.

Episcopul Inochentie a efectuat conscripţia şi a înaintat-o comisiei înainte de termen.[4] Nu aceeaşi a fost atitudinea staturilor transilvane şi a autorităţilor comitatenze, care au întîmpinat cu indignare revendicările româneşti şi cu rezervă decretul imperial de instituire a comisiei. Ele au tot amînat conscrierea, pînă aproape de expirarea termenului. Pentru a nu-l depăşi prea mult, ceea ce ar fi putut fi interpretat ca o gravă nesupunere, la începutul lunii august autorităţile comitatenze au împărţit comunele din comitatul Alba de Jos în zece cercuri (circumscripţii) şi le-a predat pe fiecare cîte unui nobil maghiar ca recenzor (conscriptor). La cele mai grele dintre ele, la şapte, s-a mai adăugat la acesta cîte un judecător sau vicejudecător din partea nobilimii.

Conscripţia recenzorilor comitatenzi maghiari poartă datele de încheiere şi predare între 8 august şi 2 septembrie 1733.

Deşi e o colecţie de conscripţii cercuale, lucrate separat de zece comisii, semnate şi predate separat, la date diferite, conscripţia comitatului Alba de Jos constituie un tot unitar pentru că: toate conscripţiile cercuale au aceeaşi rubricaţie, răspund deci la aceleaşi întrebări, privesc numai realităţile din comitatul Alba de Jos, au fost elaborate de nobili şi judecători maghiari cu jurisdicţie în acest comitat şi sînt cuprinse într-un singur dosar.

Conscripţia efectuată de autorităţile civile în 1733 n-a fost publicată nici măcar parţial, cercetătorul istoric fiind mulţumit cu datele conscripţiei bisericeşti. Ori materialul informativ din această conscripţie laică este bogat şi cu totul original, care completează în mod satisfăcător pe cea bisericească. Imaginea românimii transilvane din prima jumătate a sec. XVIII capătă un conţinut mai bogat, conscripţia informîndu-ne de statutul social-politic al fiecărui preot şi global, pe localităţi, al locuitorilor români — dacă sînt nobili sau aparţin claselor neprivilegiate.

---

3 Comisia, prezidată de Fr. P. Wallis, comandantul suprem al trupelor imperiale din Transilvania, se compunea din episcopul romano-catolic, episcopul Inochentie Micu, secretarul aulic S. Fr. Rebentisch şi consilieri din partea Statusului catolic transilvan. Decretul de instituirea comisiei şi componenţa ei, la N. Nilles, *op. cit.*, p. 513—517.

4 Dinamismul episcopului, dorinţa sa de a cîştiga o bătălie cu staturile transilvane pentru drepturile românilor şi faptul că la episcopia unită şi la protopopiate existau evidenţe ale clerului, presupun că conscrierea clerului a fost iniţiată imediat după şedinţa comisiei şi dusă repede la bun sfîrşit. Anumite modificări în componenţa clerului şi răsturnări de situaţii faţă de conscripţia unită, care presupun oarecare timp, ne face să credem că aceasta a precedat pe cea comitatenză cu cel puţin două luni. Vom cita un singur exemplu. La data elaborării conscripţiei bisericeşti trăia în Presaca bătrînul preot Marian, care între cele două conscripţii decedînd, în locul lui a fost adus preot Petru.

Pentru situaţia preoţilor în special, datele furnizate privind originea, familia, starea materială, statutul social-politic, bisericesc şi silnicia confesională sînt revelatorii. Faptul acesta ne-a determinat să dăm în circuit istoric conscripţia comitatului Alba de Jos, sperînd că ea va suscita interesul cercetătorilor şi se vor întreprinde investigaţii pentru descoperirea şi publicarea şi a celorlalte conscripţii comitatenze din 1733.

*

În anul 1733 comitatul Alba de Jos cuprindea 172 localităţi cu populaţie exclusiv românească şi mixtă. Era unul din cele mai mari comitate din Transilvania, cu un contur geografic greu de redat, datorită enclavelor în Teritoriul Crăiesc. De la oraşul Alba Iulia spre nord depăşea Aiudul, spre vest atingea Zlatna, de la care spre nord cuprindea Abrudul, Cîmpenii şi Albacul, cu localităţile din jur. Spre sud comitatul avea enclave în Scaunele Orăştie şi Sebeş şi, ceea ce produce mirare, patru localităţi din apropierea Sibiului.[5]

Pentru a înlesni o confruntare a datelor celor două conscripţii, vom arăta ce comune şi protopopiate din „statistica" episcopului Inochentie Micu făceau parte din comitatul Alba de Jos.

Conscripţia comitatenză cuprinde comunele din protopopiatele Alba, Daia şi Bistra (cu excepţia comunei Lupşa, care aparţine la Turda), apoi 26 comune din protopopiatul Biia, 17 din Geomal, 15 din Şomfalău, 14 din Broşteni, 6 din Vinţ, 5 din Sebeş, 2 din protopopiatul Răşinari (Orlatul şi Săcelul) şi una, Săliştea (Cioara), din protopopiatul Balomir.

*

Conscripţia comitatului Alba de Jos se extinde pe 146 pagini, formatul in-folio. Originalul ei se află în arhiva statului din Budapesta. Introducerea şi reproducerea ei s-a făcut după o copie la xerox.

Titlul general al conscripţiei şi cel al circumscripţiilor, formula de încheiere, colontitlul, rubrica cu situaţia locuinţelor preoţilor precum şi cea cu datele personale ale acestora sînt în limba latină. Numele preoţilor şi ale fiilor lor sînt mai mult în limba maghiară decît română. Cu excepţia unor expresii care se repetă şi a titlurilor de nobleţe ale marilor proprietari de pămînt, pe care din lipsă de spaţiu a trebuit să le scriem prescurtat, am redat numele preoţilor, ale fiilor lor şi tot textul latinesc în redactarea recenzorilor, cu toate că numai numele *Iuon* şi *vlădica* îl scriu toţi la fel. În general numele episcopilor sînt scrise greşit, fapt care ne-a obligat să le redăm corect în note subliniare.

*

Materialul informativ al conscripţiei este eşalonat în 15 coloane, pe care le vom cerceta şi descrie pe rînd.

1. *Nomina pagorum* cuprinde numele a 172 localităţi româneşti sau mixte. Sub denumirea maghiară a localităţii noi am adăugat, în paranteză, denumirea românească.

2. *Ordines poparum*, adică ordinea şi numărul preoţilor dintr-o localitate. Din totalul de 172 parohii, 15 n-au parohi. Repartiţia preoţilor în celelalte e următoarea: 57 comune au cîte un singur preot; în 55 localităţi sînt cîte doi preoţi; în 19 cîte trei preoţi; în 14 cîte 4 preoţi;[6] în 6 cîte 5 preoţi;[7] în 2 localităţi sînt cîte 6 preoţi;[8] alte trei au cîte 7 preoţi[9] şi o comună (Orlatul) are 8 preoţi.

---

5 Orlat, Săcel, Mag şi Aciliu.

6 Draşov, Jina, Săcel, Aciliu, Alămor, Seuşa, Săliştea, Sibişel, Cetea, Ponor, Geoagiu de Sus, Bistra, Ciunga, Livezile.

7 Gîrbova, Ohaba, Doştat, Acmariu, Gîmbuţ, Vidra.

8 Lupu şi Mogoş.

9 Săsciori, Petrilaca şi Cîmpeni.

3. *Nomina poparum.* Numele preoţilor e exprimat prin prenume, după obiceiul timpului, precedat de *popa,* care exprimă aci profesiunea. Recenzorii cercurilor Ighiu şi Vinţ dau în multe cazuri numele şi prenumele preotului. În general numele şi prenumele preoţilor şi ale fiilor lor sînt redate în limba maghiară. Coloana aceasta cuprinde numele a 351 preoţi şi 37 candidaţi de preoţi. Asupra statutului social-politic şi bisericesc al celor 351 preoţi conscripţia va da date suficiente în coloana 15. Cît priveşte pe cei 37+7 din coloana 4, care sînt în drum spre preoţie, o primă clasificare îi împarte în două: candidaţi care se găsesc în stadiul de pregătire, aflaţi la studii, în număr de 17+5 şi candidaţi care sînt acasă, în satele lor, care au absolvit şcoala, sînt căsătoriţi, dar încă nu sînt hirotoniţi. Aceştia sînt în număr de 20+2. Total, în anul 1733, la 172 parohii — 15 fără preot — existau 351 preoţi şi 44 candidaţi. Şapte dintre aceşti candidaţi, doi diaconi şi cinci studenţi, sînt deja fixaţi la parohii, avînd număr de ordine ca şi preoţii.

Continuînd clasificarea acestui lot de viitori preoţi constatăm că din 44, 28 sînt fii de preoţi şi 16 de ţărani. Apoi 24 sînt fii de libertini, 19 de iobagi şi unul e fiul popii Ionaşcu, nobil de Alămor.

Printre tinerii aflaţi la studii erau şi doi trecuţi de vîrsta şcolară; diaconul Ioan din Gheja şi preotul iobag Ioan Coroiu din Ponorel, care aveau familie. Probabil că aceştia au fost hirotoniţi avînd numai practica de strană, iar în 1733 îşi completau studiile, ca să nu îşi piardă parohiile unde erau numiţi.

Despre locul unde îşi făceau studiile aceşti candidaţi sînt puţine date. Popa Oprea din Gîrbova, proaspăt eliberat din iobăgie (manumissus) de Alexe Bethlen îşi trimite copiii la învăţătură, pe cel mai mare, Petru, de 20 ani, în Moldova, iar pe cel mai mic, de 17 ani, Oprea, în Valahia. În Transilvania neexistînd nici un fel de şcoală organizată pînă în deceniul al VI-a, centrele culturale din Ţările Române, mănăstirile, atrăgeau pe toţi tinerii transilvani doritori de carte, indiferent de confesiune. Chiar şi după ce s-a pus bază învăţămîntului românesc transilvan, tinerii urmau în mare număr şcolile româneşti din Principate.[10]

Autorii conscripţiei cercului Ighiu, S. Dantzkai şi A. Kosma, oameni culţi şi cu simpatii faţă de români, spun despre Medrea, fiul unui iobag din Ampoiţa, că e *bene instructus,* iar despre Ioan al popii Toader din Ighiu că e *bene versatus.* De aceleaşi calificative de *bene instructi,* se bucură Toader şi Filimon, fiii popii Nistor din Intregalde. Aceşti autori folosesc pentru cei aflaţi la studii următoarele expresii: „Litteras valachias discit", „studiosus in Scripturis valachicis" sau „studiosus litterarum valachicarum".

4—5. *Filii eorum-Etas.* În dreptul fiecărui preot sînt menţionaţi copiii, băieţii, şi vîrsta lor. Desigur o evidenţă a datei cînd vor ajunge la majorat şi vor fi obligaţi mulţi dintre ei a prelua sarcini iobăgeşti. Din totalul de 351 preoţi, plus 22 candidaţi căsătoriţi, un număr de 59 n-au copii (băieţi), iar 314 au un număr de 555 băieţi, care la data majoratului, trebuind să urmeze statutul social al părinţilor, 317 vor deveni iobagi, 209 libertini şi 29 nobili de o singură sesiune, un fel de libertini care nu plătesc impozite. Conscripţia comitatenză înregistrînd numai băieţii preoţilor, nu şi fetele, pe baza ei nu se poate stabili numărul membrilor familiilor preoţeşti în 1733. Ţinînd însă seama că 79 preoţi, 25%, au cîte 3—6 copii[11] şi că numărul fetelor e cu puţin mai mic decît al băieţilor, se poate afirma că familiile preoţeşti se compuneau în majoritatea cazurilor din 4—8 membri.

6. *Domum...* Autorii conscripţiei se ocupă şi de locuinţele preoţimii — dacă stau în case parohiale, personale sau iobăgeşti, singuri, cu părinţii, fraţii

---

10 Într-un memoriu adresat în 7 octombrie 1784 împăratului de către doctorul oculist Ioan Molnar Piuariu se afirmă că la acea dată, din lipsă de şcoli în Transilvania, studiau în Ţările Române 292 tineri transilvani: 121 la Bucureşti, 36 la Mănăstirea Argeş, 42 la Mănăstirea Dintr-un Lemn şi 93 la Iaşi. M. Popa, *Ioan Molnar-Piuariu,* Cluj, 1976, p. 56.

11 4 preoţi au cîte 6 copii, 12 preoţi au cîte 5 copii, 26 au cîte 4, şi 37 cîte 3 copii.

sau socrii, sau pur şi simplu n-au nici de una, nici de alta. Textul care defineşte situaţia fiind prea extins, am fost siliţi a-l reda prin iniţiale.[12]

În comitatul Alba de Jos preoţimea şi o parte din candidaţi ocupă 345 locuinţe: 160 preoţi locuiesc în case parohiale, 90 în case proprietate personală, 13 în case cu părinţii, socrii sau fraţii, 35 în case proprietate iobăgească (nr. 7—11 din notă) şi 3 case nobilitare. Despre 5 nobili se spune că locuiesc în case parohiale şi ceilalţi 5 în case proprietate personală. 44 preoţi n-au nici un fel de casă.

7—12. Şase coloane, mai bine de o treime din dimensiunea conscripţiei se ocupă de starea materială a preoţimii române. Sînt înregistrate cu deosebită grijă animalele domestice din curtea preotului: boi, cai, vaci, oi, porci, stupi, desigur pentru a se cunoaşte puterea economică a preoţimii şi în al doilea rînd, o evidenţă la dispoziţia nobililor pentru a-şi putea calcula decimile, datorate de preoţii iobagi.

Datele menţionate aci, adăugate la cele funciare din conscripţia episcopului Inochentie Micu,[13] oferă posibilitatea unei bune cunoaşteri a situaţiei materiale a clerului român din prima jumătate a sec. XVIII, în acest comitat.

La o privire de ansamblu asupra situaţiei, reţine atenţia numărul mare de animale de tracţiune — boi, cai, vaci — în gospodăria preoţilor iobagi, care dă impresia mai degrabă a bună stare şi deplină libertate, decît a iobăgie şi servitute. Explicaţia e simplă. Cu ajutorul animalelor de tracţiune, preoţii iobagi reuşeau să realizeze o mai mare libertate de acţiune în gospodăria proprie, căci cel care putea pune la dispoziţia domnului de pămînt un om cu o pereche de animale care să poarte carul sau plugul, în loc de 4 zile pe săptămînă robotă cu braţele — 208 zile pe an — făcea numai trei pe săptămînă. Cel care avea posibilitatea de a pune la dispoziţie doi sau trei oameni, cu tot atîtea perechi de animale, îşi reducea zilele de muncă cu braţul în aceeaşi proporţie.[14]

Pe lîngă lucrarea pămîntului şi creşterea animalelor, în vederea îmbunătăţirii vieţii, preoţimea se ocupa şi cu albinăritul. 188 dintre ei au în gospodărie stupi: 140 pînă la 10 stupi, 21 pînă la 20 stupi, 18 pînă la 30 stupi, 3 pînă la 50 stupi şi 6 pînă la 80 stupi.[15] Preoţii iobagi trebuiau să dea decimă şi din stupi.

Decima de animale se ridica în acest comitat la 70 boi, 25 cai, 69 vaci, 255 oi, 59 porci şi 169 stupi. Dacă la acestea se mai adaugă decima din toate produsele pămîntului dat în folosinţă — grîu, porumb, ovăz, vin, etc. se poate constata cît de apăsătoare şi opusă progresului uman a fost pentru români iobăgia.

---

12 H=Habet domum parochialem
N=Non habet domum parochialem
E=Extra domum parochialem manet
HP=Domum habet cum parente
HS=Domum habet cum socero
HPN=Habitat in domo proprio nobilitari
HSC=Habitat in sessione colonicali
HLC=Habitat in loco colonicali
HFC=Habitat in fundo colonicali
HSC=Habitat in sessione pagi
HC=Domum colonicalem habet

13 A. Bunea, *Din Istoria Românilor. Episcopul Ioan Inocenţiu Micu Klein*, Blaj, 1900, p. 305—415.

14 Din cei 202 preoţi iobagi 18 n-au animale în gospodărie, 23 au, dar nu animale de tracţiune, ceea ce înseamnă că erau lucrători cu mîna, cu braţul, cunoscuţi sub numele de pălmaşi.

15 Preoţii Ioan din Fărău şi Ştefan din Gîmbuţ au fiecare cîte 50 de stupi, protopopul Daiei, Avram Micuş, avea 55, Ioan din Spălnaca şi Gheorghe din Gîmbuţ au cîte 60 stupi, iar Vasile din Petrilaca, 80.

13—14. *Hospites valachi: nobiles-ignobiles*, adică numărul locuitorilor români din acest comitat şi statutul lor social-politic. 74 persoane sînt nobili,[15a] 9598 nenobili, total 9672 capi de familie în comitatul Alba de Jos. Datorită faptului că această conscripţie nu cuprinde comunele mixte cu puţini români, cifra familiilor este mai mică decît arată conscripţia episcopului Inochentie Micu.

15. *Conditio poparum*. Ultima coloană a conscripţiei este un adevărat stat personal al fiecărui preot, care ne informează despre: 1. situaţia social-politică a preotului; 2. starea familială; 3. apartenenţa confesională; 4. ierarhul şi locul hirotonirii şi 5. documentele în baza cărora funcţionează.

1. În comitatul Alba de Jos existau în prima jumătate a sec. XVIII trei categorii de preoţi: a) iobagi în număr de 202, b) libertini 119, c) nobili 13 şi 12 manumissi, adică persoane de curînd eliberate din iobăgie, care pot fi socotite ca libertini. Restul preoţilor, un număr de 5 pînă la 351, neavînd datele complete, nu li s-a putut stabili statutul social-politic.

a) Majoritatea absolută a preoţilor sînt iobagi, adică oameni dependenţi, legaţi de glie, aparţinători unor mari proprietari de pămînt, cărora, în schimbul lotului de pămînt sînt datori să le lucreze moşia, 4 zile lumină pe săptămînă cu braţele — 208 zile pe an — sau trei şi mai puţine, după cîte care sau pluguri pot purta cu animalele lor. Cînd n-au vite deajuns şi sînt siliţi să împrumute vita altuia, trebuie să lucreze 4 zile pe săptămînă.

O altă mare obligaţie a iobagului este datul decimei, a zecea parte din toate produsele cîmpului şi din animalele crescute în gospodăria proprie. Mai trebuia să mai dea apoi de Crăciun, mai tîrziu de Sf. Mihai, o găină şi 10 ouă, sub titlul „Census Nativitatis Domini". În timpul iernii soţia iobagului, în cazul nostru preoteasa, era obligată să toarcă 4 funţi de fuior de cînepă, in sau lînă. Iobagul poartă toate greutăţile ţării: plăteşte impozite, întreţine drumuri, repară şi face poduri, apără cu arma ţara şi din punga lui săracă plăteşte învăţător, preot, notar, primar etc. El nu poate purta proces cu un nobil şi este reprezentat în faţa instanţelor judecătoreşti şi administrative de domnul său de pămînt, care are jurisdicţie asupra lui, putîndu-l judeca şi pedepsi pentru neîndeplinirea obligaţiilor cu închisoare sau pedeapsă corporală. Legile iobăgeşti prevedeau la nesupunere aplicarea a 24 beţe bărbaţilor, 24 lovituri cu biciul femeilor şi zile de închisoare pentru bolnavi şi bătrîni.

Iobăgia, al cărui spectru nu lipseşte din nici un tratat de istorie, fiindcă această noţiune exprimă lipsă de drepturi, aservire, exploatare, sărăcie, suferinţă, a dăinuit mai bine de patru secole în viaţa celei mai mari părţi a clerului şi ţăranului român transilvan.

În comitatul Alba de Jos erau 56 grofi maghiari care aveau pe moşiile lor preoţi români iobagi. Familiile Kemény aveau 14 preoţi iobagi pe moşiile lor,[16] familiile Barcsai 8,[17] familiile Székely 6 preoţi,[18] familiile Banffy 6 preoţi,[19] familiile Miko 7 preoţi,[20] familiile Mikes 5 preoţi,[21] fam. Keresztes 5 preoţi.[22] Un număr de 31 grofi aveau numai cîte un singur preot iobag în comitatul Alba de Jos, 16 grofi cîte doi, alţii, trei. Peste 80 de preoţi erau iobagii domeniilor statului din Alba, Blaj, Vidra, Seuşa, Zlatna, Cîmpeni etc.

b) A doua categorie de preoţi români, un număr de 119, sînt *libertini*, adică preoţi fără stăpîn feudal, liberi, cu moşie proprie, cu obligaţii normale faţă de

---

15a Ţărani nobili erau în Alămor 3, Ciugud 19, Drîmbar 1, Daia 3, Dărăbanţ 23, Vinţ 4, Vurpăr 2, Şard 1, Ighiu 2, Noşlac 4, Bucium 2, Poiana 1, Abrud 3, Cîmpeni 3.

16 În comunele Ocnişoara, Petrilaca, Nandra, Gîmbuţ, Galda şi Iştihaza.

17 În Acmariu, Bogatu, Bucerdea, Săliştea, Săsciori şi Tărtăria.

18 În Alămor, Craiva, Cricău şi Tibru.

19 În Crăciunel, Cunţa, Ohaba şi Roşia de Secaş.

20 În Cetea, Mag şi Săcel.

21 În Ciunga şi Uioara.

22 În Livezile şi Musca.

2

C O N S C R I P T I O

Poparum Valachicorum et eorum Facultatum in Comitatu Albensi Inferiori existentium Ao. 1733
ad Commissionem Excelsi Regii Gubernii facta

C O N S C R I P T I O

Poparum Valachicorum et eorum Facultatum, in Comitatu Albensi Transylvaniae ibique Processu Kis Enyediensi *existentium, ut et Incolarum Valachicarum, Auditorum videlicet eorundem Poparum; ad gratiosam Excelsi Regii Gubernii Transylvanici Commissionem facta.*[1]

Nomina pagorum	Ordines poparum	Nomina poparum	Filii eorum	Aetas	Domum parachialem vel non par.	Boves	Equos-equas	Vaccas-juvencos	Oves-capras	Porcos	Apum-alvearia	Hospites nobiles	Hospites ignobiles	Conditio poparum
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
CUTFALVA [Cut]	1	Popa OPRE	Marian Vaszilia	15 10	N	4	1	3	35	1	7			Iobbagio ad Bona Fiscalia Kutfalvensia; atque adhuc monogamus et vere unitus, cum sit ordinatus ab Illustrissimo ac Reverendissimo quondam Episcopo Athanasio, juxta Litteras suas Testimoniales.[2]
	2	Popa GYÖRGJE	Vaszil	1	N	6	4	5	60	6	1			Pariter iobbagio ad praefata Bona Fiscalia Kutfalvensia pertinens; adque monogamus et vere unitus, cum sit ordinatus ab Illmo[3] ac Redmo[4] quondam Episcopo Joanne Pataki, juxta...
	3	Popa GABOR	Györgyi Marian Iuon	10 6 3	N	2	2	2	20	2	3		94	Aeque iobbagio ad praedicta Bona Fiscalia Kutfalvensia pertinens; monogamus, unitus, cum fuerit ordinatus ab Jllmo ac Redmo moderno Episcopo Dno D. Joanne Innocentio, juxta...
KONCZA [Cunţa]	1	Popa MARK	Györgyi	10	H	2		4	10	1	19			Libertinus, monogamus, unitus, ordinatus ab Jllmo ac Redmo quondam Episcopo Joanne Pataki, juxta...
	2	Popa IUON			H	4	1	2		2	1		40	Iobbagio Magnifici L. Baronis D. Gabrielis Banffy de Losoncs; ad Portionem suam Sinaiensem pertinens; monogamus et unitus, cum sit ordinatus ab Jllmo ac Redmo Dno moderno Episcopo Joanne Innocentio, juxta...
DRASSO [Draşov]	1	Popa VASZIL			N	2	1		10	5	5			Iobbagio ex praementionata Possessione Drasso; polygamus, cum jam secundam habeat uxorem et unitus, cum sit ordinatus ab Illmo ac Redmo quondam Episcopo Warlam, juxta...
	2	Popa OPRE	Györgyi Nicola	5 2	N	2	1	5	3	2	2			Iobbagio aeque praelibatam Possessionem Brasso pertinens; monogamus, unitus et ordinatus ab Illmo ac Redmo quondam Episcopo Ioanne Pataki, juxta...

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
	3	Popa GJERMAN	Ioszif Iuon Vaszilie Many	15 12 9 4	N	6	1	2	20	4	3			Pariter iobbagio ad praementionatam. Possessionem Drasso pertinens; et adhuc monogamus, unitus et ordinatus ab Illmo ac Redmo quondam Episcopo Athanasio, juxta ...
	4	Popa SZIMION	Iuon Petru Szimion	15 10 8	N	1	1	5	8	3	3		80	Aeque iobbagio exsaepefata Possessionem Drasso et adhuc monogamus. Ac licet Litteras suas Testimoniales perdiderit, ex fide digna tamen caeterorum poparum collegarum videlicet suorum relatione vere unitus, cum sit ordinatus ab Illmo ac Redmo quondam Episcopo Ioanne Pataki.
SINA [Jina]	1	Popa STAN			N									Iobbagio Spectabilis, Dnae Catherinae Kendeffji et Splis[5] D. Pauli Pongracz consortis ad Portionem suam Sinensem pertinens; monogamus et unitus, cum sit ordinatus ab Illmo ac Redmo quondam Episcopo Theophilo, juxta ...
	2	Popa KOSZTIN	Iuon Moisze Vaszilie Mihaila	14 9 7 4	N	4	4	12	100	5	6			Iobbagio Praetitulatae Dnae Catherinae Kendeffji ad dictam Portionem suam Sinaiensem pertinens; monogamus et unitus, cum sit ordinatus ab Illmo ac Redmo D. quondam Episcopo Theophilo, juxta ...
	3	Popa DAN	Koman Bukur Sztan Iuon	28 26 23 8	N	2	3	12	90	3				Libertinus et adhuc monogamus, ac vere unitus, cum sit ordinatus ab Illmo ac Redmo quondam Athanaszio, juxta ...
	4	Popa SZAVUL	Iuon Opre	10 4	N	3	1	1					363	Libertinus, monogamus et vere unitus, cum sit ordinatus ab Illmo ac Redmo quondam Episcopo Ioanne Pataki, juxta ...
ORLÁT [Orlat]	1	Popa MIHAILA	Iakob Szimion Ioanes	18 16 6	N	4	1	2	10	1				Libertinus et adhuc monogamus ac unitus, cum sit ordinatus ab Illmo ac Redmo quondam Episcopo Athanaszio, juxta ...
	2	Popa IANOS			N	2	5							Libertinus et adhuc monogamus ac unitus, cum sit ordinatus ab Illmo ac Redmo quondam Episcopo Athanaszio, juxta ...
	3	Popa SERB	Mihaila Sztan	10 8	N	2	4	2		4				Libertinus, monogamus, unitus et ordinatus ab Illmo ac Redmo quondam Episcopo Ioanne Pataki, juxta ...
	4	Popa SZIMION	Sztan	5	N	2	1	2		3				Libertinus et adhuc monogamus; unitus, cum sit ordinatus ab Illmo ac Redmo quondam Episcopo Dno Ioanne Pataki, juxta ...
	5	Popa MIHALLY Junior	Petru Mihaila	7 2	N	4	3	2	15	4	3			Libertinus, monogamus ac unitus, cum sit ordinatus ab Illmo ac Redmo quondam Episc. Dno Ioanne Pataki, juxta ...
	6	Popa IUON Junior			H	2		3		7				Libertinus, monogamus et unitus, cum sit ordinatus ab Illmo ac Redmo Dno moderno Episcopo Innocentio, juxta ...
	7	Popa BUKUR	Iakob	3	H	2	1	1		2				Libertinus, monogamus et unitus, cum sit ordinatus ab Illmo ac Redmo Dno moderno Episcopo Innocentio, juxta ...
	8	Popa PETRU			H								262	Libertinus, monogamus et unitus, cum sit ordinatus ab Illmo ac Redmo moderno Episcopo Dno Innocentio, juxta ...

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
SZECSEL [Săcel]	1	Popa MARDARIE	Iuon Koman	15 12	H	4	1	2	12	2				Libertinus, monogamus et unitus, cum sit ordinatus ab Illmo ac Redmo quondam Episcopo Ioanne Pataki, juxta...
	2	Popa OPRE	Akszintie Mafftie Iobusz	11 7 3	H	5	1	1	7	1				Iobbagio Splis D. Francisci Miko ad modo dictam Possessionem Szecsel pertinens; monogamus et unitus, cum sit ordinatus ab Illmo ac Redmo quondam Episcopo Ioanne Pataki, juxta...
	3	Popa OPRE Junior	Affthanaszie	2	H	2								Iobbagio praetitulari D. Francisci Miko ad dictam Possessionem Szecsel pertinens, monogamus ac unitus, cum sit ordinatus ab Illmo ac Redmo moderno Episcopo Dno Innocentio, juxta...
	4	Popa IANOS			N								140	Libertinus, monogamus et unitus, cum sit ordinatus ab Illmo ac Redmo D. moderno Episcopo Innocentio, juxta...
MÁG [Mag]	1	Popa KOMAN	Gidul Iuon	25 21	N	2	2			6				Iobbagio Splis ac Generosi[6] Domini Francisci Miko de Bodolo ad modo dictam Possessionem Mag pertinens; polygamus et unitus, cum sit ordinatus ab Illmo ac Redmo quondam Episcopo Domino Athanasio, juxta tenorem...
	2	Popa PETRU	Szamuila	3	H	2	1	4	6	2	1		50	Iobbagio Splis ac Grosi Francisci Miko de Bodolo ab praelibatam Possessionem Mag pertinens; monogamus et vere unitus, cum sit ordinatus ab Illmo ac Redmo Episc. Ioanne Pataki, juxta...
ECSELLÖ [Aciliu]	1	Popa TOMA	Avram Szamuila Toma	11 7 5	H	4	1	2		6	2			Libertinus atque adhuc monogamus. Est vere unitus, cum sit ordinatus ab Illmo ac Redmo quondam Episcopo Domino D. Ioanne Pataki, juxta...
	2	Popa AVRAM			H	4	1	1		3	4			Libertinus et adhuc monogamus, ac vere unitus est, cum sit ordinatus ab Illmo ac Redmo quondam Episcopo Dno Ioanne Pataki, juxta...
	3	Popa IAKOB	Toma Iuon Avram Iakob	10 8 5 3	H	4	1			3				Iobbagio Domini Simonis Zavari ad praedictam Possessionem Ecsellö pertinens; monogamus et vere unitus, cum sit ordinatus a Redmo ac Illmo quondam Episcopo Dno Ioanne Pataki, juxta...
	4	Popa OPRE	Avram	1	H	2	1			3			90	Iobbagio praeanotati Dni Simonis Zavari ad dictam Possessionem Ecsellö pertinens; adhuc est monogamus et vere unitus, cum sit ordinatus ab Illmo ac Redmo Domino moderno Episcopo Innocentio, juxta...
KIS ENYED [Sîngătin]	1	Popa OPRE			H	4	1	3	16	4				Libertinus est et adhuc monogamus, atque vere unitus, cum fuerit ordinatus ab Illmo ac Redmo quondam Episcopo Domino Ioanne Pataki, juxta...
	2	Popa VASZILIA	Nicola Toma	12[7] 3		2	2	2	14	1			45	Libertinus est et polygamus, cum secundam iam uxorem habeat; est vere unitus, cum sit ordinatus ab Illmo ac Redmo quondam Episcopo Domino Ioanne Pataki, juxta...
BUZD [Boz]	1	Popa AVRAM	Luka	12	H	6	1	2		4	12		20	Iobbagio Indivisus Spectabilium Domnorum Lugosiensium de Hoszszutelek, ad Portionem suam Tothatiensem pertinens. Est adhuc monogamus, ac vere unitus, cum sit ordinatus ab Illmo ac Redmo quondam Episcopo D. Ioanne Pataki, juxta.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
SPRING [Spring]	1	Popa IUON			H	3	1	1	10	6	10			Libertinus est et iam polygamus. Unitum se esse dicit dum se, ab Illmo ac Redmo quondam Episcopo Ioanne Pataki, ordinatum fuisse in Arad referat; Literas tamen suas Testimoniales apud titulatum Dnum Episcopum remansisse, fide sua mediante affirmet.
	2	Popa PETRU	Gyorgji Marian	19 17	H	3		2						Libertinus est et adhuc monogamus ac vere unitus, cum sit ordinatus ab Illmo ac Redmo quondam Episcopo Athanassio, licet — ex certissimis Fidedignorum testium relationibus — Literae suae Testimoniales una cum domo sua integra, combustae sint.
	3	Popa IUON			H	4	1	2	9	2	5		60	Iobbagio Splis Domini Gregorij Inczedi de Varad ad Portionem suam Possessionariam Praesaka nuncupatam pertinens; est adhuc monogamus ac vere unitus, cum sit ordinatus ab Illmo ac Redmo moderno Episcopo Domino Innocentio, juxta ...
													20	Item in suo Filiali Gergelyfaja [Ungurei]
GIRBO [Gîrbova]	1	Popa VASZILIA			H	6	1	6		4				Manumissus ab Illustrissimo quondam Comite Domino Alexio Bethlen; adhuc monogamus et unitus, cum sit ordinatus ab Illmo ac Redmo quondam Episcopo Athanasio, juxta suas Litteras Testimoniales, ab eodem Dno Episcopo ipsi inpertitas.
	2	Popa GJÖRGYI	Vaszil Gyerman Anania Petrucz	10 7 4 2	N	6	1	4		3				Manumissus ab Illustrissimo praetitulato Domno Comite Alexio de Bethlen; monogamus et vere unitus, cum sit ordinatus ab Illmo ac Redmo Domino quondam Episcopo Ioanne Pataki, juxta ...
	3	Popa OPRE	PETRE Studiosus in Moldavia OPRE Literas valachicas discit. DAVID	20 17 14	H	6	2	5	2	4	2			Manumissus pariter ab eodem Dno Alexio de Bethlen; est adhuc monogamus et unitus cum sit ordinatus ab Illmo ac Redmo Dno quondam Epis. Ioanne Pataki, juxta ...
	4	Popa IUON	Petru	2	N	6	1	5	6	2	4			Iobbagio Grosi Dni N. N. Napolyi de Veressmart ad praenotatam Possessionem Girbo pertinens; est polygamus et vere unitus, cum sit ordinatus ab Illmo ac Redmo Domino quondam Episcopo Ioanne Pataki, juxta ...
	5	Popa MACSINIK	Kosztin	2	H	6	1	2	10	2	20		76	Iobbagio praedicti Dni N. N. Napolyi de Veressmart ad praedictam Possessionem Girbo pertinens; adhuc monogamus et unitus, cum sit ordinatus ab Illmo ac Redmo quondam Episcopo Ioanne Pataki, juxta ...
													40	Item in suo Filiali Vingard dicta
Summa	12	42	67			136	52	109	468	108	113		1386	

Cuius quidem praemissae huiusmodi Conscriptionis nostrae Seriem, prout per Nos fuit expedita et peracta, Praesentibus Literis nostris patentibus inscribentes, Manuum nostrarum Propriarum Subscriptionibus, Sigillorumque Consuetorum impressionibus, Fide nostra mediante corroboramus.

Datum 10-ma Mensis Augusti, ultima videlicet Conscriptionis nostrae Die Anno 1733, Girbo.

STEPHANUS MATKO de K. Wasarhelly

Inclyti Comitatus Albensis Tranniae Juratus Assessor

II. PÓKAFALVA

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
PRAESZAKA [Presaca]	1	Popa ZAHARIA	Iuon	6	H	4	1	4	25	1	4		45	Iobbagio Splis ac Grosi Domini Iosephy Inczedi de Várad; est monogamus et unitus Claudiopolini. Secundum Testimoniales Reverendi Patris Adami Fitter e Societate Jesu.
	2	Popa MAFTEY			E	4	1	4	20	3			47	Iobbagio Splis ac Grosi Domini Iosephy Inczedi de Várad; est monogamus et ordinatus a Redmo Vladica L. B. Dno Ioanne Clain de Szad,[8] juxta...
	3	Popa PETRU			E									Iobbagio Splis ac Grosi Domini Gabrieli Alvinczi, atque adhuc monogamus et ordinatus a Redmo quondam Vladica Aftanasziu de Alba Carolina.[9]
OLAH BOGATH [Bogatu Român]	1	Popa TOMA Senior	Szamuila	13	H	4	3	3	19	9	2		42	Iobbagio Splis ac Grosi Domini Ladislai Szilágyi de M. Kocsárd. Bigamus, ordinatus autem a Redmo quondam Vladica Aftanasziu de Alba Carolina et unitus a Redmo ac L. B. quondam Vladica Ioanne Pataki, juxta...
	2	Popa PETRU			H	4		2	18	4			42	Iobbagio Splis ac Grosi Domini quondam Stephani Makai relictae viduae Splis ac Grosi D. Evae Bartsai. Monogamus et dicit se ordinatum fuisse a Redmo quondam Vladica Aftanasziu de Alba Carolina, sed nullas habet literas testimoniales nec de ordinatione nec de Unione.
	3	Popa TOMA Junior	Toma	2	H	8	2	4	45	4	1		42	Iobbagio Splis ac Grosi Domini Andreas Horvath. Monogamus et ordinatus in Arad a Redmo Vladica Iuanityie.[10] Unitus autem a Redmo quondam Vladica L. B. de Pataki, juxta suas literas supra Unione confectas et emanatas.
KIS KERÉK [Broşteni]	1	Popa GYÖRGY	Sztroja Manaszie	7 5	H	6	1	7	20	6	5		28	Manumissus, adhuc monogamus et ordinatus est in Bukarest a Redmo Vladica Innocenti et unitus a Redmo ac L. B. Dno Ioanne Clain de Szad, juxta...
	2	Popa MÁNY Protopop	Mány Iuon	20 14	E	12	3	8	30	9	20		29	Manumissus a Splis ac Grosi Dni Sigismundo Török de Pokaphalva; monogamus, ordinatus a Redmo quondam Vladica Afthanasuio de Alba Carolina, et unitus a Redmo quondam Vladica L. B. Pataki, juxta...
VERESEGY-HAZA [Roşia de Secaş]	1	Popa GAVRIL	György	9	H	4	3	9	34	3			28	Iobbagio Illmi Dni L. B. Sigismundi Bánfi; monogamus et unitus, cum sit ordinatus a Redmo ac L. B. quondam Vladica Afthanaszio de Alba Carolina, juxta...
	2	Popa SZIMION			H	4		4	15	2			28	Libertinus, monogamus et est ordinatus a Redmo Vladica Doszoftei[10a] et unitus a Redmo L. B. D. D. Ioanne Clain de Szad Vladica, juxta...
	3	Popa OPRE												Comparere noluit.
TOHAT [Tău]	1	Popa VASZILIA	Solomon Iuon György Peter	18 15 10 8	H	6	2	3	10	4			17	Libertinus ex Distructu Fagaras; monogamus et unitus, cum sit ordinatus a Redmo quondam Vladica L. B. Atanaszio, juxta...
	2	Popa FILLIP	Stephan	8	H	6	1	7	6	3	4		17	Manumissus a Spli Do. Francisco Lugosi adhuc monogamus, ordinatus in Arad a Redmo Vladica Iuanityie et unitus a Redmo quondam Vladica L. B. de Pataki, juxta...

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
BESENŐ [Secăşel]	1	Popa MANY Item huius filii uxorati GYÖRGY, NICULAJE, AKSZINTIE et MANY nondum ordinati; Studiosi tamen in Scripturi Valachicis.	ZACHARIA	15	E	6	3	10	20	4	1		25	Libertinus ex Districtu Fagarasiensi, pagoque Fofelde, atque adhuc monogamus et dicit se ordinatum fuisse a Redmo quondam Vladica Teofill, sed nullas literas testimoniales produxit de ordinatione et unione.
OHIBA [Ohaba]	1	Popa GYÖRGYE Item huius filius GYÖRGYE uxoratus sed nondum ordinatus. Studiosus tamen in Scripturis Valachicis.	Vaszilia	17	H	11	7	16	96	5	30		22	Libertinus atque adhuc monogamus est et unitus, cum sit ordinatus a Redmo ac L. B. quondam Vladica Afthanaszio, juxta ...
	2	Popa PETRU			HP 1								22	Libertinus atque adhuc monogamus, ordinatusque in Arad a Redmo Vladica Iuanityie et unitus a Redmo ac L. B. Dno Ioanne Clain de Szad, juxta ...
	3	Popa BARB	Manaszia	13	H	5	3	7						Libertinus atque adhuc monogamus, ordinatus autem in N. Varad a Redmo Vladica Vikentie et unitus a Redmo ac L. B. Dno Ioanne Clain de Szad, juxta ...
	4	Popa PAVEL	Niculaje	1	HP 3	2		2	10	2			9	Libertinus, adhuc monogamus, ordinatusque autem a Redmo Vladica Maramorosiensi Doszoftej et unitus a Redmo ac L. B. Dno D. Ioanne Clain de Szad, juxta ...
	5	Popa IANKU	Niculaje Izrael	10 ½	H	10	7	11	80	6			22	Iobbagio Illmi Dni L. B. Petri Banfi de Losoncz, adhuc monogamus, ordinatus in Arad a Redmo Vladica Iuanityie, et unitus a Redmo ac L. B. quondam Vladica de Pataki, juxta ...
HOSZSZUTELEK [Doştat]	1	Popa VASILIA Senior	Szimion	19	E	6	1	3	80	6	6		28	Iobbagio Splis Dni quondam Stephany Lugosi, adhuc monogamus et unitus, cum sit ordinatus a Redmo Vladica quondam, ac L. B. Afthanaszio de Alba Carolina, juxta ...
	2	Popa VASILIA Junior	Iuonask Petru Sztan	14 8 7	H			3	12				15	Iobbagio Grosi Dni Pauly Gyulai adhuc monogamus et unitus, cum sit ordinatus a Redmo ac L. B. quondam Vladica Afthanaszio de Alba Carolina, juxta ...
	3	Popa IUON Senior	Iosziv Iuon	6 1	E	3	2	7	30	6	12		23	Iobbagio Splis ac Grosi Dni quondam Stephan Lugosi, adhuc monogamus et in Valachia est ordinatus in Bukarest a Redmo Vladica Danielli et unitus a Redmo ac L. B. quondam Vladica Pataki, juxta ...
	4	Popa IUON Junior	Moisza	9	H	4			10	1				Nullum habet auditorem. Iobbagio Nobilis D. Pauly Gyulai de Hoszszutelek, adhuc monogamus, sed est schismaticus dicunt equidem illum ordinatum fuisse in Arad a Vikentio, sed nullas literas testimoniales produxit.
	5	Popa GYÖRGY			E	2			8	2	6			Nullum habet auditorem. Iobbagio Nobilis Dni Adamy Szekelly de Hoszszutelek, monogamus sed est schismaticus, dicunt equidem illum ordinatum fuisse in Arad a Redmo Vladica Vikentio, sed nullas testimoniales habet.
	6	GYÖRGY Nondum ordinatus, studiosus tamen in Scripturis Valachicis.												Iobbagio praedicti Grosi Dni Pauly Gyulai de Hoszszutelek celeber.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
ALAMOR [Alămor]	1	Popa IUON Item huius filius uxoratus IZRAEL. Nondum ordinatus, studiosus tamen in Scripturis Valachicis.			E	3	1	3	10	1	2		32	Iobbagio Klarissimi Dni Comitis quondam Adamy Szekelly orphanorum Ladislai, Adamy et Iosephy Szekelly; adhuc monogamus et unitus, cum sit ordinatus a Redmo ac L. B. quondam Vladica Afthanaszio de Alba Carolina, juxta...
	2	Popa IVASK	Ilia	5	E	4	1	2	14	7	1	6	40	Nobilis de Alamor, monogamus, ordinatus autem in Vidin a Redmo Vladica Nyityifor [Nichifor] et unitus a Redmo Vladica L. B. D. D. Ioannes Clain de Szad, juxta...
	3	Popa IUONASK Item huius filius uxoratus SZAMUEL, Nandum ordinatus, studiosus tamen in Scripturis Valachicis.	Iuonask Kosztandin Gervaszie Niculaje Iakobb	19 17 13 10 8	E	4	2	3	7	4	1		39	Nobilis de Alamor, monogamus et unitus, cum sit ordinatus a Redmo ac L. B. quondam Vladica Afthanaszio de Alba Carolina, juxta...
	4	Popa IAKOBB			E	3	1	1	10	2	1		40	Manumissus ab Illmo, D. quondam Comite Adamo Szekely; adhuc monogamus et unitus, cum sit ordinatus a Redmo ac L. B. quondam Vladica Afthanaszio de Alba Carolina, juxta...
SOROSTELY [Şoroştin] et HOLDVILAG [Ţapu]	1	Popa IUON	Zaharia Szimion Andrei Vaszilia	9 7 4 2	H	4	1	5	8	4	2		78	Libertinus ex Districtu Fagaras, pagoque Marsinen, adhuc monogamus et unitus, cum sit ordinatus in Bukurest a Redmo Vladica Daniell et unitus a Redmo Vladica L. B. de Pataki, juxta...
		MANY Nondum ordinatus. Studiosus tamen in Scripturis Valachicis.		14		1	1							Libertinus ex Districtu Fagaras, pagoque Marsinen celebr.
POKAFALVA [Păuca]	1	Popa TOMA	Ilia	4	H	8		3	15	6			57	Libertinus ex Districtu Fagaras pagoque Sebeselly. Monogamus. Ordinatus in N. Varad a Redmo Vladica Vikantio et unitus. Secundum testimoniales protopopi et notarii de Benye.
			ONYA uxoratus nondum ordinatus. Studiosus tamen in Scriptuturis Valachicis											Libertinus ex Districtu Fagaras pagoque Sebeselly.
EÓRMENY-SEKES [Armeni]	1	Popa SZTAN			H	8	3	5	30	3	12		58	Manumissus a Spli ac Grosi Dni Iosephi Szalanczi, adhuc monogamus et unitus a Redmo D. quondam Vladica ac L. B. de Pataki, juxta suas literas testimoniales fuitque ordinatus in Arad a Redmo Vladica Sofronio.
	2	Popa MOISZIA	György Moiszia Sztan	10 7 5										Manumissus a Spli ac Grosi Dni Szalanczi Senior, Adhuc monogamus, dicit se ordinatum fuisse in Valachia oppidoque Rimnik a Redmo Vladica Damaszkin, et unitum esse a Redmo D. quondam Vladica L. B. de Pataki, sed nullas literas testimoniales produxit.

Datum in Possessione POKAFALVA Die 11 Mensis Augusti Anno 1733.

PAULUS KOVACZIKI

Vice Judex Nobili Inclyti Cottus Albensis

III. BUZÁ-BOCSARD

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
CSANÁD [Cenade]	1	Popa IUON	Manyu Iuon Sztan	12 10 1	H		1	1	11	12			40	Libertinus ex pago Preszaka; est monogamus, sed est schismaticus, cum sit ordinatus a Redmo Vladica Aradiensi Ioanikie, Interim produxit aliquas literas super Unione a Rever. Protopop Ioanasko vocato.
FARKAS-TELEKE [Lupu]	1	FOLE IUON			H		1			2			80	Iobbagio quoad ortum ex fato pago Farkasteleke familiae Csepes, sed secundum litteras suas manumissionales nobis in specie productas, iam est libertinus; fuit monogamus et nunc viduus et est unitus, cum sit ordinatus a Redmo quondam Episcopo Athanaszio, juxta ...
	2	Popa KOMAN	Iuon Extra Ilie Koman Aron Thoma	 18 16 10	H						1			Ex Sede Cibiniensi, pagi Szad, est unitus, cum sit ordinatus a Redmo quondam Episcopo Athanaszio, secumdum suas testimoniales.
	3	Popa IUON	Mihaila	1	H		1	1	6	1				Natus in pago Veresegyhaza, praedecesores quoque popae fuerunt; est monogamus, est quidem ordinatus ab Episcopo Aradiensi, sed est unitus, secundum suas literas testimoniales a Redmo Eppo Fagarasiensis L. B. Pataki super Unione.
	4	Popa ALDJA	Moysziu Nikulaj Levi	8 5 1	H				13	2				Ex Vereseghaza, cuius parentes popae fuerunt; est monogamus et fuit ordinatus in Arad a Redmo Vladica Ioanikie, sed est unitus juxta suas testimoniales R. Patris Rectoris, quas confirmavit Redmus Episcopus Klain.
	5	Popa GYÖRGYE	Iuon	4	H	2		3	10	2	3			Est libertinus, cum sit pure ex Valachia, filius Boeronis; est monogamus et schismaticus, cum sit ordinatus a Redmo Episcopo Aradiensi Vityentie, secundum literas suas testimoniales.
	6	Popa PETRU			H	2		1	5	1	3			Iobbagio Splis Dni Adami Radok ex Lodormany; est monogamus, sed est schismaticus, cum sit ordinatus a R. Episcopo Aradiensi Vityentie, juxta ...
N. CSERGÖ [Cergău Mare]	1	Popa PETRU	Illes Iuon	17 9	H	9	1	6	20	6	10		30	Iobbagio Fiscalis ad Dominium Balasfalviense spectans; est monogamus et est ordinatus ab Episcopo Iuon Nitinie Tömisvariensi,[11] sed est unitus juxta literas suas testimoniales a Redmo quondam Episcopo Fagarasiensi L. B. Pataki.
	2	Popa GYÖRGYE	Iuon Opre	12 4	E	4	1	6	5					Iobbagio Fiscalis ad Dominium Balasfalviense spectans; est monogamus et est ordinatus quidem a praefato Eppo Tömisvariensi Iuon Nitinie, sed est unitus, juxta ...
VEZÉ [Veza]	1	Popa TOMA			H	4	1	2	18	4				Libertinus, cum sit pure ex Moldavia est polygamus et est unitus, cum sit ordinatus a Redmo quondam Episcopo Athanaszio, juxta ...
	2	Popa VONYA	Many	3	E	4	1	2	7	2	1			Ex Sede Cibiniensi, pago Vestem nuncupato, est monogamus, est quidem ordinatus a R. Episcopo Iuonitie Aradiensi, sed est unitus juxta literas testimoniales a Redmo quondam Eppo Fagarasiensi L. B. de Pataki.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
SZASZPATAK [Spătac]	1	Popa OPRA	Konsztandin	4	H	8	3	5	40	5	14		38	Iobbagio Fiscalis ad Dominium Balasfalviense spectans, est monogamus et est unitus, cum sit ordinatus, a Redmo Eppo Athanaszio, juxta...
BALASFALVA [Blaj]	1	Popa OPRA	Toma Györgye Pavel Iuon	11 9 7 3	H	4		2	4	2	2		23	Libertinus, cum sit ex Moldavia, praedecesori popae fuere; est monogamus, ordinatus quidem a Episcopo nomine Sofronio,[12] ed post unitus, juxta literas suas testimoniales R. quondam Episcopi Fagaras. L. B. Pataki, nobis in specie produxit.
CSUFUD [Ciufud]	1	Popa PETER	Toma Györgye Mihul	18 15 14	H	4	2	2	25	5			35	Iobbagio Fiscalis, ad Dominium Balasfalviense spectans; est monogamus et unitus, cum sit ordinatus a R. quondam Episcopo Athanaszio.
	2	Popa IUON	Iuon Toma	9 3	H	5	2	2	24	4	5			Iobbagio Fiscalis, ad Dominium Balasfalviense spectans; est polygamus, nam ante ordinationem quoque habuit unam uxorem; est ordinatus equidem a R. Vladica Aradiensi, sed unitus juxta literas testimoniales a Eppi L. B. Pataki.
HENIGFALVA [Henig]	1	Popa IUON	Ieftimia Iosziph Demeter György Kracsun Iuon	22 19 17 12 4 2	E	10	3	10	80	6	30		50	Iobbagio Illmi Collegyi N. Enyadiensis ex pago Henigfalva; est monogamus et est unitus, cum sit ordinatus a Redmo quondam Episcopo Athanaszio, juxta suas literas testimoniales.
	2	Popa GAVRILLA	Marian Iuon Danila Opran	14 12 7 5	H	6	2	4	15	4	8			Iobbagio Illmi Collegyi N. Enyadiensis; est monogamus et est unitus, cum sit ordinatus a Redmo quondam Episcopo Athanaszio, juxta...
TÜR [Tiur]	1	Popa MANY	Mihaly Szimion	11 2	H	8	2	4	30	2	8		50	Iobbagio Fiscalis, ad Dominium Balasfalviense spectans; est monogamus, ordinatus quidem a R. Vladica Tömövarivariensi, sed unitus juxta literas testimoniales Redmi Eppi L. B. Pataki.
OLAH CSETSZVE [Cisteiul]	1	Popa IUON	Kirion	2	H	2		6	15	4	8		38	Iobbagio Splis Dni Sigismundi Toroszkai; est monogamus, ordinatus quidem in Marmatia a Redmo Vladica Doszoftei sed unitus, secundum testimoniales Reverendi Patris e Societate Jesu Not. Adami Fitter.
KARACSON-FALVA [Crăciunel]	1	Popa TOMA	Illes Iosziph Peter	17 10 8	H	3	2	3	10	1	8		76	Iobbagio Illmi L. B. Sigismundi Banfi junior ex Karacsonfalva, est bygamus, est quondam ordinatus ab Vladica Athanaszio, vere unitus, juxta literas testimoniales in specie productas.
	2	Popa ILIE			H	3				3				Iobbagio Illmi L. B. Sigismundi Banfi junior ex Karacsonfalva, est monogamus et ordinatus a Redmo Episcopo Klain.
BUZS BOCSARD [Bucerdea Grînoasă]	1	Popa NIKULA	Iuon Zaharia Iankul	12 6 3	H	6	1	8	7	4			80	Iobbagio Fiscalis ad Dominium Balasfalviense pertinens, est monogamus et unitus, cum sit ordinatus a R. quondam Episcopo Fagarasiensi L. B. de Pataki, juxta...
	2	Popa IUON			H	4	1	5	12	6				Iobbagio Splis Dni Iosephi Bartsai, est monogamus, est quidem ordinatus a R. quondam Vladica Sofronia Aradiensi, sed unitus juxta literas testimoniales R. Episcopi Vladica Iuon, super inde emanatas.

Datum in Possessione BUZAS BOCSARD, Die 27 Mensis Augusti Anno 1733.
JISEPHUS KESZEY de Magyar Ovar
SIGISMUNDI NAGY vice judex Cottu Albensis

IV. VARADGYA

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
VARADGYA [Oarda de Sus și Jos]	1	Popa DRAGICS	Iuon Abraham	13 10	H	7	2		10	3			38	Libertinus, monogamus de pago Korn... cum sit ordinatus a Redmo quondam Eppo Johannikie, etiam literas testimoniales habet a Reverendo Patris a S. J. Georgio Regay.
	2	Popa GYÖRGYE	Petru	6	N		1	6	7	2			30	Iobbagio Excelentissimi Domini Johanni Josephi Kaszoni ex Varadgya. Monogamus, sed est schismaticus, cum sit ordinatus a Redmo quondam Eppo Aradiensi Johannikie. Literas testimoniales non habet.
	3	Popa PETRU	Toma	18	N	3		1	4	3	3		33	Iobbagio Excelentissimi Domini Johanni Josephi Kaszoni ex Varadgya. Monogamus, sed est schimaticus. Literas testimoniales non habet. Dicit se esse ordinatum ab Eppo Aftanasio.
														. . . .
LIMBA		Popam non habent			H									
CSÜGÖD [Ciugud]	1	Popa OPRA	Iosiv Iene Illie György	22 20 14 6	N	7	1	3	20	2	4	19	27	Iobbagio Fisci ex pago Csügöd. Monogamus et unitus, cum sit ordinatus a Redmo Quondam Eppo Aftanasio, juxta...
SEUSA [Șeușa]	1	Popa THOADER	Opra Maxim	12 2	N	5	1		15	1	3		18	Iobbagio Fisci ex eodem pago. Monogamus ordinatus a Redmo Eppo Aradiensi Ionytie unitus vero quondam a pie defuncto L. B. Pataki, juxta...
	2	Popa PETER	György Petru	7 5	N				18				27	Iobbagio Fisci ex pago Seusa. Monogamus et ordinatus a Redmo Eppo Aradiensi Vikentio, unitus vero a Redmo quondam Eppo L. B. de Pataki, juxta...
	3	Popa GABRILA	Teofilat	9	N	2	2	4	17	2	14		15	Iobbagio Fisci ex eodem pago. Polygamus. Ordinatus in Valachia a Redmo quondam Eppo Ioszav.[13] Unitus vero a Redmo Eppo pie defuncto Aftanasio, juxta...
	4	Popa LUKA	Petru	11	N	4		4	2					Libertinus ex Sina. Trigamus. Ordinatus a Redmo Eppo Aradiensi Ionitye, unitus vero quondam a Redmo Eppo L. B. Pataki, juxta...
DRAMBAR [Drîmbar]	1	Popa IEREMIA	Petru György	17 6	N	2		3	2	1	1	1	65	Iobbagio Fisci ex eodem pago. Monogamus. Ordinatus a Redmo Eppo Aradiensi Ionitye. Literas testimoniales de Unione non habet.
	2	Popa PASZTIU	Pavel Iuon	9 7	N		1			2	3			Iobbagio Fisci ex eodem pago, polygamus et unitus, cum sit ordinatus a Redmo Eppo Aftanasio, juxta...
	3	Popa GYÖRGY	György	10	N	4	2	2	14	7	10			Iobbagio Fisci ex eodem pago, polygamus et unitus, cum sit ordinatus a Redmo Episcopo Aftanasio, juxta...
M. HEREPE [Herepea]	1	Popa KOSTANDIN	Samuel Ieremia	15 10	H	4	1	3	5	3	1		28	Iobbagio quondam defuncti Comitis Ladislai Bethlen ex eodem pago, monogamus et unitus, cum sit ordinatus a Redmo Eppo Aftanasio, juxta...
	2	Popa STEPHAN	Mathe Nicolae Szavu	10 7 4	N	2	1	2	32	1			20	Iobbagio defuncti Comitis Ladislai Bethlen ex eodem pago. Monogamus. Literas testimoniales non habet.
	3	Popa KONSZTANDIN	Iuon Mathe	4 1	N	1	2	6	4	1	3			Iobbagio praenominati defuncti Comitis Bethlen, sed est schismaticus, cum sit ordinatus a Redmo Eppo Aradiensi Vikentio, juxta...
STRASA [Straja]	1	Popa GABRILA	Machavei	8	N	8	1	6	33	6	4		24	Iobbagio Fisci ex eodem pago. Monogamus. Literas testimoniales suae ordinationis non habet.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
	2	Popa PHILIP	Iuon Vaszilie Thoma Thoder Ieremia	17 15 7 5 3	N	8		9	10	6	4		19	Libertinus. Ortus ex Moldavia. Monogamus et unitus, cum sit ordinatus a Redmo quondam Eppo L. B. Pataki, juxta...
	3	Popa GYÖRGY	Simul Thoder Aftanaszi Thoder	10 8 5 2	N	6	2	2	20				18	Iobbagio Fisci. Monogamus et unitus cum sit ordinatus a Redmo quondam Eppo Fagarasiensi L. B. de Pataki, juxta...
SZ. IMREH [Sîntimbru]	1	Popa GYÖRGY	Iovan	2	H	2	1	2		2			20	Iobbagio Illustris Doni Turoczi. Monogamus et unitus, cum sit ordinatus a Redmo... secundum testimoniales a Rev. Patris e S. J. Dni Regay.
	2	Popa IUON	Mafte Thoder	4 3	H	4	1	2	4				20	Libertinus ex Kris. Monogamus et unitus, cum sit ordinatus a Redmo quondam Eppo Fagarasiensi L. B. Johanni Pataki, juxta...
TATE [Totoiu]	1	Popa ILLIA	Iuon	13	N	4	5	2	11	4	3		21	Iobbagio Fisci ex eodem pago. Monogamus. Est ordinatus a Redmo Metropolitano Danieli de Bukurest et unitus a Reverendo D. Vicario Generali Petro Dalliensi.
	2	Popa IUON			N	4		2	3	4	9		21	Iobbagio Fisci ex eodem pago. Monogamus. Ordinatus a Redmo Dno Eppo Vikentio Aradiensi et unitus vero a Redmo L. B. de Klain.
	3	Popa IUON	Makarie	2	N	2	2	4			2		20	Libertinus ex Szaszebes. Monogamus. Ordinatus quondam a Redmo Eppo Maramorosiensi, et Unitus a Redmo Domino L. B. Klain de Szad, juxta...
DEMETER-PATAKA [Dumitra]	1	Popa GYÖRGY	Thoder	6	H	4	1	6	14	3	5		18	Iobbagio Fisci ex Seusa. Monogamus. Ordinatus ex Banatu a Redmo Eppo Ioanityi. Unitus vero a Reverendo Gen. Vicario Petro Dalliensi, juxta...
	2	Popa SZIMU			N	2	1	3	7	1	12		11	Iobbagio Illi Dni Michoeli Alvinczi. Monogamus. Nec ordinatus, nec unitus, Literas testimon, non habetet.
MIHALCZFAL [Mihalț]	1	Popa NICULA	Pavel Uxoratus Ioszív	30 15	H	6	3	8	45	7	34		37	Libertinus ex Valachia. Monogamus. Nec ordinatus, nec unitus. Literas testimoniales non habet.
	2	Popa IUON	Kirilla	1	H	4	2	4	15	4	3		39	Iobbagio Illmi Dni Gyulaffi. Monogamus. Schismaticus, nam in Banatu ordinatus est a Redmo Eppo Ionityi, juxta...
BERVE [Berghin]	1	Popa MIHAILLA	Petru	8	N	5	1	5	22	3	8		26	Libertinus. Ortus ex Valachia. Monogamus et unitus, cum sit ordinatus a Redmo quondam Eppo Aftanasio, juxta...
	2	Popa ABRAHAM	Abraham Opre György	9 6 1	N	4	1	2	15	2			26	Libertinus ex Sede Cibiniensi, Szelistie pagoque Tiliska. Monogamus. Ordinatus ex Banatu a Redmo Dno Eppo Ioanityi, unitus vero quondam a Redmo Domino Fagarasiensi L. B. Johanni Pataki, juxta...
PÖKLOS [Pîclișa]	1	Popa THODER	Thoder	10	H	2	1	4	15	1	2		20	Iobbagio Fisci ex eodem pago. Monogamus. Est ordinatus a Redmo Eppo ex Bukurest. Unitus vero a Redmo Domino Eppo Klain, juxta...
	2	Popa AVRAM			N	1		1	3	1			20	Iobbagio Fisci ex eodem pago. Monogamus, ordinatus in Maromoros a Redmo Domino Eppo Dosoftyie. Unitus a Illmo ac Redmo Dno Eppo Klain, juxta...

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
DALLYA [Daia]	1	AVRAM MIKUŞ Archidiaconus			H	5	2	5	25	2	55	3		Nobilis ex Dallya. Habet domum nobilitarem. Monogamus. Ordinatus in Banatu a Redmo Domino Eppo Nicolao Demetrovics, unitus vero a Redmo Dno Eppo Klain, juxta...[14]
	2	Popa GABRILA	Ieremia Niculaiel Vasillie	15 12 1	N	4	1	2	12	2	3			Iobbagio ex Benye, quondam Illmi Dni Stephani Bethlen; monogamus, ordinatus in Banatu a Redmo Eppo Ionikio. Schismaticus. Literas testim. non habet.
BORBAND [Dărăbanţ]	1	Popa IUON	Illisie	6	H	1				1		23	19	Nobilis ex pago Kisczeg. Monogamus. Ordinatus in Arad a Redmo Eppo Vikentio. Unitus vero a Redmo Do. Eppo Klain, juxta...
KISFALUD [Miceşti]		Popam non habent.												Templum et domum parochialem habent.

VARADGYA, Die 12 Augusti Anno 1733.

NICOLAUS HORVATH
Nobilis persona

et

PETRUS BOËR
Vice judex Nobilium Inclytu Cottu Albensis

V. ALVINCZ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
KARNA [Blandiana]	1	Popa PETRU	Toma Stephan Vaszilie Kostandin	16 12 7 4	HSC	6		4	4	4	2			Est polygamus et ordinatus in Banatu Aradiensi, literas testimoniales habet ab Illmo ac Redmo Eppo quondam Fagarasiensi L. B. Pataki. Iobbagio ad Dominium Alxinczense pertinens.
	2	Popa IOSZIV	György Szimjion	6 3	HSCF									Est monogamus et ordinatus in oppido Karansebes ab Eppo eiusdem loci, sed literas testimoniales habet ab Illmo Eppo moderno Fagarasiensi Ioanne Innocentio L. B. de Szad. Est iobbagio ad Dominium Alvincziense pertinens, sicuti Popa antecedens Frater ejus.
	3	Popa GYÖRGYE	Iuon Valaszin	1 5	H			6			1		48	Est monogamus et ordinatus in Valachia ab Eppo quondam Redmo de Bukurest, sed literas testimoniales habet ab Eppo Illmo ac Redmo moderno Fagarasiensi Ioanne Innocentio L. B. de Szad. Est libertinus.
RAKATÓ [Răcătău]	1	Popa BORZ ADAM	Nyikula Iuvon Petru	12 10 5	HSC	4	1	5		3	1		25	Est monogamus et ordinatus Aradini ab Eppo ejusdem loci, sed literas testimoniales habet ab Illmo ac Redmo quondam Eppo Fagarasiensi L. B. Pataki. Est iobbagio Splis Dni Francisci Olosz de Bentzentz.
AKMAR [Acmariu]	1	Popa OPREA LESZK	Mojszi	8	H	4	1	5		5	4			Est monogamus et ordinatus in Trannia ab Eppo quondam Redmo Athanasio habetque literas testimoniales ab eodem Eppo. Iobbagio vero Splis Dni Mich. Bartsai.
	2	Popa IOSZIV	Vaszilia Avram Pavel Raduly	12 9 6 3	H	4		2	7	4				Est monogamus et ordinatus in Trannia ab Redmo Eppo quondam Athanasio, ut literae ejusdem Eppi testantur. Est iobbagio Splis ac Grosi Francisci Földvari ex possessione Piskintz.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
	3	Popa GROZA MIHULLY	Avram	3	HLC	2	1	1	6					Est monogamus, sed quoniam personaliter comparere noluit per fratrem innotuit facultas et conditio ejus, itaque ubi nam sit ordinatus, habeatne literas testimoniales nec ne? a nobis ignoratur; obbagio Splis Dni Mich. Bartsai.
	4	Popa ADAM	....											Hic neque per se, neque per alios se conscribi voluit. itaque conditio nec facultas ejus adscribi potuit.
	5	Popa NYIKULA			HSC	2	1	2		1			38	Est monogamus et ordinatus Aradini, sed habet literas testimoniales ab Illmo ac Redmo Eppo quondam Fagarasiensi L. B. Pataki. Est iobbagio Splis Dni Michaelis Bartsai.
SZARAKSZO [Sărăcsău]	1	Popa MOISZI	Danila Iuvon György Angel	6 4 2 1	HSP	6	1	4	5	4			25	Est monogamus et ordinatus Aradini, sed literas testimoniales habet ab Illmo ac Redmo Eppo quondam Fagarasiensi L. B. Pataki. Est libertinus quoniam ex Sede Saxonicali, Possessione Riho.
CSORA [Sălişte]	1	Popa MUNTYUL alis BLAGA	György	7	HSC		1			2				Est monogamus et ordinatus Aradini, habet literas testimoniales ab Illmo ac Redmo Eppo quondam Fagarasiensi L. B. Pataki. Est iobbagio Splis Mich. Bartsai.
	2	Popa IUVON Hic habet 4 filios, 2 non dum ordinatos. Duos vero ordinatos.	 Petru Dan	 25 12	HSC	4	1	6	30	3	2			Est polygamus et ordinatus in Valachia ab Eppo Redmo quondam de Bukurest. Literas testimoniales non produxit. Est libertinus, cum sit ex Valachia.
	3	Popa SZTAN			HP									Est monogamus et ordinatus Aradini, uti patet ex literis testimonialibus ab Eppo Redmo Vityenthi Ionovitz datis in Ao. 1728. Est libertinus, est enim ex Valachia.
	4	Popa DANILA	Danila	4	H	2	1	3	7	1			60	Est monogamus et ordinatus Aradini, habet literas testim. ab Redmo Eppo L. B. Pataki. Est libertinus, quoniam sit ex Valachia.
SEBESHELLY [Sibişel]	1	Popa BUKUR	Nitzia	13	HSC	2	1							Est monogamus et ordinatus in Trannia ab Eppo Redmo quondam Theophilo, juxta suam relationem. Literas testimoniales produxisse non potuit. Iobbagio Splis Dni Nicolai Wass.
	2	Popa GYÖRGY alias BRADUL	Akszinte	2	HSC	6	1	1	5	4				Est monogamus et ordinatus Aradini, literas testimoniales habet ab Illmo ac Redmo Eppo quondam L. B. Pataki. Est iobbagio Magistratus Sabesiensis.
	3	Popa GYÖRGY alias HINZE	IUVON	7	HSC	4	1	2	25	4				Est monogamus et ordinatus Belgradini. Literas testimoniales habet ab Redmo Eppo quondam Fagarasiensi L. B. Pataki. Est Iobbagio Magistratus Sabesiensis.
	4	Popa ANTONI alias REHOVAN	Antoni	4	HSC	3	1	3	26	3	1		118	Est monogamus et ordinatus in Valachia ab Eppo Redmo de Bukurest, habet literas testimoniales ab Illmo ac Redmo Eppo moderno Fagarasiensi Ioanne Innocentio L. B. de Sad. Libertinus quum sit ex Sede Saxonicali, Possessione Riho.
PETERFALVA [Petreşti]													34	Inserviunt hi ad possessione quoque Saxonicalem ubi reperiuntur.
KAKOVA [Marga]	1	Popa PREDA	Pavel György Iuvon	12 10 2	HSC	3	1	3		1	3			Est monogamus et ordinatus Aradini, habet literas testimoniales ab Redmo Eppo quondam Fagarasiensi L. B. Pataki. Est libertinus quum est enim ex Sede Saxonicali, Possessione Riho.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
	2	Popa IUON alias DRAGUMER			HSC	2			9				17	Est monogamus et ordinatus Valachiae in Bukurest, habet literas testimoniales ab Illmo ac Redmo Eppo moderno Fagarasiensi Ioanne Innocentio L. B. de Sad. Est iobbagio Grosi Dni Ioh. Balogi.
KAPOLNA [Căpîlna]	1	Popa OPRA	Kosztandin	7	HSC		1	2	3	2			11	Est monogamus et ordinatus Tömösvarini, habet literas testimoniales ab Illmi ac Redmo Eppo quoniam Fagarasiensi L. B. Pataki. Iobbagio Spectabilis Domini Nicolai Wass.
SZESZOR [Săsciori]	1	Popa PAVEL alias MIHUL	Avram Pavel Opra	12 9 6	HLC	3		2	2	1	2			Est monogamus et ordinatus ab Eppo quondam Redmo Athanasio, juxta... Iobbagio Splis D. Mich. Bartsai.
	2	Popa DANILA			HSC			2	20	1	3			Est monogamus et ordinatus in Valachia, habet literas testimoniales ab Illmo ac Redmo Eppo moderno Fagarasiensi Ioanne Innocentio L. B. de Sad. Libertinus, est enim ex Sede Saxonicali, Possessione Pojana.
	3	Popa DRAGILA	Szavul Komany	5 3	HSC	2				2				Est monogamus et ordinatus Aradini, juxta literas suas testimoniales ab Illmo Eppo eiusdem loci Vityenthi Ionovitz extantes. Iobbagio fuit, sed manumissus a Splis D. Mich. Bartsai.
	4	Popa MARIAN MOGA	Moiszi Iuvon Danila	18 15 9	HSC	2	1	4	20	2				Est monogamus et ordinatus in Trannia ab Eppo Redmo Athanasio, literas testimoniales combussas esse dicitur. Est libertinus, quum sit ex Sede Saxonicali.
	5	Popa IUON	György Makaria	7 ½	HSC	2		4	10	4				Est monogamus et ordinatus Aradini, literas testimoniales habet ab Illmo ac Redmo Eppo Fagarasiensi L. B. Pataki. Libertinus est enim ex Sede Saxonicali Szeredahelly, Possessione Pojana.
	6	Popa MARIAN ALOMANY			HSC	1	1	1	3				180	Est monogamus nodum ordinatus, verum studiosus literarum Valachicarum. Est iobbagio Splis D. Mich. Bartsai.
	7	Popa SZERAPHIN			....	....	....	....	....	....	....	....	....	Hic quoniam non comparuit, nec facultas, nec conditio conscribi potuit.
LAZ													35	Hic observanda veniunt, quod ex his septem funguntur, scilicet: Popa PAVELi Popa DANILA, Popa MARIAN et Popa IUON. Hi quator inserviunt ad Laz ubi reperiuntur.
TARTARIA [Tărtăria]	1	Popa MARIAN alias NUMU	Dan Avram	12 4	H	2		2		1				Est polygamus et ordinatus in Trannia ab Eppo Redmo Athanasio, juxta suas relationem. Literas testimoniales combussas esse dicit. Est libertinus cum sit ex Valachia.
	2	Popa IONAS	Kosztandin Szimjion	3 1	H	2		2			1		20	Est monogamus, ordinatum se dicit Aradini. Literas testimoniales non habet. Iobbagio Splis D. Mich. Bartsai.
In Oppido ALVINCZ	1	Popa TOMA Archidiaconus			DPN	6	3	2				4	95	Est polygamus et ordinatus in Trannia ab Eppo Redmo quondam Theophilo. Literas testimoniales equidem non produxit. Est nobilis Literas Armales habet.
	2	Popa SZIMJION Gener Archidiaconi			HS	5	1							Est monogamus et ordinatus ab Eppo Maramarusiensi. Literas testimoniales habet ab Illmo ac Redmo Eppo moderno Fagarasiensi Ioanne Innocentio L. B. Sad. Est libertinus.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
In Oppido BORBEREK [Vurpăr]		Hi ambo inserviunt quoque										2	78	
In Possessione BOROS-MEZÖ [Inuri]													20	
Et SEBESANY [Sibişeni]													30	

Datum in Oppido ALVINCZ, Die 16-ta Mensis Augusti ultima videlicet Conscriptionis Anni 1733.
JOSPHUS ECSEDI de BORBEREK
Juratus Assessor Inclyti Comitatus Albensis

VI. MAGYAR JGEN

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
OMPOLITZA [Ampoiţa]	1	Popa PETRU Frater item huius uterinus MEDRE uxoratus, sed nondum ordinatus diaconus, tamen bene instructusque	Petru Iankul	9 1	H	4	1	2	10	3			60	Iobbagio Spectabilis ac Magnifici L. B. Adami Kemeny de Gyerö-Monostor item ex Ompolitza. Hactenus monogamus, ordinatus a Redmo quondam Vladica Afftanaszie Ao. 1710 et secundum tenorem testimonialium ex inde emanatarum vero etiam unitus.
POJANA	1	Popa [ROSA] VASZILIA Item Popa URSZUL uxoratus, sed nondum ordinatus diaconus.	Iuon Toagjer Györgjie	15 4 2	E		1	3	5	1	3		18	Libertinus ex pago Resinar vocato, adhuc usque monogamus. Authenticis Redmi quondam Eppi Fagarasiensi liberi Baronis de Pataki super ordinatione Unioneque suscepta testimonialibus instructus. Libertinus ex Valachia semet fatetur.
METESD [Meteş]	1	Popa [DAD] IUON Item MIKZIONUL uxoratus sed nondum ordinatus diaconus	Iuon Györgjiel	4 ½	E	2		5					25	Iobbagio ad Fiscale Dominium Albano Carolinensi pertinens, item ex Metesd; hactenus monogamus et unitus, verum unionis autenticis deficit, imo etiam testimoniales super ordinatione a Redmo Vladica de BUKUREST clargitas, a Redo Petru Pop[15] Caroliensi moderno acceptas deteneri fateor. Libertinus ex Sede Saxonicali Sebesiensi pagoque Rakato vocato ipsum met fatetur.
TOT FALUD [Tăuţi]	1	Popa GYERMAN	Iankul György	7	H	2		1	2	1			15	Iobbagio posteritatum Splis ac Mfici Baronis Gabrielis quondam de Haller ex pago Ompolitza, adhuc monogamus. Unionis juramento consecratum fateor, sed testimoniales super inde insimul cum authenticis ordinationis, quos habuerat a Redmo Vladica Aradiensi, deteneri apud Revdum Petru Pop Carolinensem.[14]
GAURANY													5	Hunc eundem habet popam.
MINTZENT [Mesentea]	1	Popa [MUNTJAN] TOAGJER	Vaszlie Iuon	11 9	H								14	Iobbagio Excellmi quondam Gralis Francisci Comitis Gyulai ex Berve. Monogamus, ordinationis et Unionis testimonia a Redmo quondam Eppo Fagarasiensi L. B. de Pataki prorogata fateor deteneri a R. Notario Benyensi.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
ŞARD	1	Popa [MUNTJAN] ANGEL	Iuon Györgjie Petru Nikula	15 11 9 1	H	4	2	1		2	3	1	80	Libertinus ex Valachia, hactenus monogamus ordinationisque et Unionis testimonia habet a Redmo Eppo Fagarasiensi L. B. Pataki.
	2	Popa IUONASKU			E	1								Libertinus ex Sede Szaszvarosiensi pago Vajdejej. Monogamus, ordinatum et unitum ratificant testimoniales Redmi Eppi L. Baronis a Klain.
	3	Popa PETRU												Iobbagio ad Folt pertinens ex pago Bulbuc vocato. Monogamus, ordinatus et unitus ut videri est litteris testimonialibus Redmi L. Baronis a Klain.
GALTÖ [Galtiu]	1	Popa [MUNTJAN] IUON			H		1	3					25	Libertinus ex Valachia, monogamus et licet sit ordinatus a Redmo Vladica Maramarusiensi, literas tamen testimoniales super Unione suscepta habet a Revmo. Patre Kolosvari.
		Item Popa MARIAN nondum ordinatus diaconus	Szimjuon	10										Libertinus ex Szaszvaros adhuc usque monogamus, sed viduus.
KOSLARD [Coşlar]	1	Popa [MUNTJAN] PETRU	Szimjuon Gavrilla Iuon	8 4 ½	H	4	2	2	20	3	15		23	Libertinus ex Valachia. Monogamus, ordinationis et Unionis testimonialibus Redmi Patris Kolosvari.
		Item Popa TODOR diaconus uxoratus nondum ordinatus												Libertinus ex Topanfalva.
ALSO GALD [Galda de Jos]	1	Popa STEFAN	Iuon	½	H	6	1	2	9	2	2			Nobilem Armalitam se fatetur. Monogamus. Ordinatum autem et unitum testificatur authentae Redmi Eppi L. B. de Klain.
	2	Popa [BUZEO]			E	2		1						Iobbagio Splis ac Mgfici L. B. Ioannis Kemeny item ex Also Gald. Monogamus, ratione ordinationis et Unionis salvus ex testimonialibus Redmi Eppi L. B. de Klain.
	3	Popa [HERTZE] PETRU	Györgje	17	E	8	2	4		4	22			Iobbagio Splis ac Mgfici L. B. Adami Kemeny item ex Also Gald. Monogamus et iam diu viduus, litteras ordinationis et insimul Unionis susceptae testimoniales ab Unito Carolinensi Albano Afftanaszii Vladica eidem prorogatas, tempore famis Varadinum versus eundo, in itinere emissas fatetur, professionis tamen praeteritus vere unitorum.
CSAKLYA [Cetea]	1	Popa [SZAVA] ILIA Huius item filii	Toagjer uxoratus sed sine literis, est in statu iobbagiorum et segvestratus											Iobbagio Grosi Dni Francisci Miko ex eodem Csaklya. Monogamus hactenus, ordinationis Ao. 1693 facta a Redmo Vladica Albensi habet, verum Unionis susceptae testimoniales deficit.
	2	GAVRILLA	Tudor Ieremia Petru György uxoratus, nondum ordinatus diaconus	10 7 4		11	4	4	50	7	10		82	Monogamus, ordinatus a Redmo Vladica Temesiensi, nullas Unionis authentias habet, et quod neque Unionis Puncta sciat et terminos, schismaticus dici potest. Popa Szava Ilia in parochiali fundo residet cum duabus huius filii.
	3	Popa [BLAGYE] ILIE	Iuon György Avram Kirilla	10 7 4 ½	E	3	1		1					Iobbagio Grosi Dni Ladislai Tholdi ex eadem Csaklya. Poligamus, 2-dam enim habet, ordinatus Aradiensi, verum authentias super Unione Revdi Patris Giorgii Mgr. S. J. Residentiae Carolinensis Superiori in specie producit.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
	4	Popa [BLAGYE] DUMITRU			E	4	1	2	5	3	6			Iobbagio praescripti Dni Ladislai Tholdi ex eadem Csaklya Monogamus, ordinationis et Unionis testimonio Redmi Eppi L. B. a Klain firmus.
BENEDEK [Benic]	1	Popa IUON	Iuon Nikulai Vaszil	9 5 ½	H	6	1	4	21	2			12	Iobbagio ad Fiscale Dominium Albano Carolinensi pertinens ex pago Felsö Gald. Monogamus, ordinatus equidem in Bukurest, unitus tamen, sed testimoniales superinde eidem a Revdo Patre Superiore Carolinensi Giorgio Mgr. obdatas Revdum Petru Pop Carolinensem, apud se detinere fatetur.
FELSÖ GÁLD [Galda de Sus]	1	Popa ILIE	Marian Iuon	10 6	H	9	2	8	50	4	4			Iobbagio ad Fiscale Dominium Alban Carolinensi pertinens ex pago Felsö Gald. Monogamus, ordinatus licet in Bukurest, verum testimonialibus super Unione Redmi quondam Eppi Pataki L. B. firmatus.
	2	Popa KRACSUN			H	6	1	4	60	3	11		60	Iobbagio ad Fiscale Dominium Albano Carolinensi pertinens Ex pago Felsö Gald. Monogamus, ordinatus et unitus a Redmo L. B. a Klain secundum testimoniales.
INTREGALDE	1	Popa [NISZTOR] VASZILIE Huius filii TOAGIER et FILIMON uxorati, sed nondum ordinati diaconi, tamen bene instructi.			H	8	3	12	60	10	1		12	Iobbagio ad Fiscale Dominium Albano Carolinensi pertinens ex pago Felsö Gald. Monogamus hactenus, ordinationis et Unionis testimonialia habet a Redmo quondam Vladica Albano Carolinensi Afftanasio.
TIBOR [Tibru]	1	Popa [SANDRU] VASZILIE	Sine virilis se se vili salatio.		H				10					Iobbagio posteriorum Adami quondam Comitis Szekelly ex eadem Tibor. Monogamus, ordinatus licet a Maramarusiensi, testimonia Unionis tamen habet a Redmo L. Barone a Klain.
	2	Popa [IAXA] MANY	Nikulai Stefan	12 4	E								58	Iobbagio posteriorum Adami quondam Comitis Szekelly ex eadem Tibor. Monogamus, ordinatus equidem ab Aradiensi, sed super Unione suscepta testificatur Revdo Pater Georgius Mgr. S. J. Superiorum Carolinensi.
	3	Popa [RUSZAN] IUON												Qua ratione ductus, aliquod vicibus ad comparitionem ammonitus, contumaciter, comparere ne ad hunc usque diem voluit.
KARAKKO [Cricău]	1	Popa [TOMA] Huius filii diaconi adhuc juvenes IUON, MARJAN, KIRIKA	Petru Vaszilie	7 2	HFC	7	2	3	12	3			54	Iobbagio posteriorum Splis ac Mgr. Adami quondam Comitis Szekelly ex Kirally Pataka. Monogamus, ordinatus et unitus ab Afftanasio Redmo quondam Vladica Carolinensi prouti testimoniales monstrant.
	2	Popa PASZKUL	Iuon	7	HFC				4	1				Libertinus ex Valachia. Monogamus, secundum sua relata ordinatus ab Aradiensi Vladica Redmo, sed neque ordinationis, neque Unionis testimonia habet.
		Item Popa IUON nondum ordinatus	Petru Dumitru Toma	20 14 3										Iobbagio ad Fiscale Dominium Devaiensi pertinens ex pago Szeliste nuncupato.
KIRALLY-PATAKA [Craiva]	1	Popa PETRU Item huius filius uxoratus, sed nondum ordinatus diaconus tamen GYÖRGY	Szimjuon Iuon Toagjer Kracsun	16 12 10 ½	H	7	2	3	14	4			21	Iobbagio posteriorum Adami quondam Szekelly Comitis item ex Kirallypataka. Monogamus, ordinatus et unitus ab Afftanasio ut ex authenticis eiusdem probe videtur.
	2	Popa [SZTANCS] SIMION	Anania	2	E									Iobbagio posteriorum Adami quondam Comitis Szekelly ex eadem Tibor. Polygamus 2-dam enim tenet, ordinatum a Redmo Vladica Temesiensi literae testimonio, Unionis juramento obligatum pure fatetur etiam si testimonialibus super inde destitutus fuerit.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
BOROS BOCSARD [Bucerdea Vinoasă]	1	Popa [PAST]	Toagjer Ilie György	10 7 4	E				1					Libertinus, bygamus secundarioe nuptiae, ordinatus a Redmo quondam Afftanasio Vladica Carolinensi sicut declaravit. Unionis juramento obstrictum se pronunciat et est enim eiusdem professionis sine tamen authenticis.
													44	Notandum! Duo adhuc huius filii — Iuon Popa, Nikula diaconus sunt seu habitationis suae locum fixerunt in KRISIO, pagoque Szintye vocato.
	2	Popa [MUNTYAN] IUON			H	2	1			1	10			Libertinus ex Valachia. Ordinationis et Unionis testimonialia habet a Redmo quondam Episcopo Fagarasiensi L. B. a Pataki.
CZELNA [Țelna]	1	Popa [MAKAI] LUCA	Alexandru Iuon	10 7	H	4	1	6	30		2		57	Nobilis de Tövis. Monogamus, ordinationis a Redmo Vladica Aradiensi, Unionis autem a Redmo Quondam Episcopo Fagarasiensi L. B. a Pataki testimoniales acceptas habet. Frater item huius uterinus Kosztandin uxoratus nondum ordinatus diaconus.
IGENPATAK [Ighiel]	1	Popa [VESZA] IUON Huius item filii	Iosziv	20	H									Iobbagio Illmi quondam S. R. I. Comitis Pauli Teleki ex eadem Igenpatak. Monogamus hactenus, ordinatus a Redmo Vladica Albensi Teofil ut ex authenticis eiusdem patet; ex professo unitus, licet testimonialibus Unionatus destituatur.
	2	Popa [ARSIN] ANGJEL nondum ordinatus.	Iuon	1	H	4	3	4	30	3	2		20	Iobbagio Illmi quondam S. R. I. Comitis Pauli Teleki ex eadem Igenpatak. Monogamus, ordinatus a R. Vladica Aradiensi testimonialem docent verum Unioni juramento se obstrictum et obligatum coram Redmo Georgio Magr. Superiore Carolinensi fideliter statim, licet testimonia ex inde non extraverit. IUON et ACSINT in una eadem domo parochiali resident.
MAGYAR IGEN [Ighiu]	1	Popa [MORAR] TOAGJER	Stefan		H									Libertinus ex Sede Saxonicalim Cibiniensi, pago Avrig vocato, hactenus monogamus, ordinatus ab Aradiensi Redmo Vladica, sed unitus secundum literas Redmi
		Item huius filii				6	3	2	8	5	4		68	quondam Episcopi L. B. a Pataki testimoniales.
	2	Popa PETRU IUON nondum ordinatus, in Scripturis tamen bene versatus.			H									Monogamus, ordinationis et Unionis testimonialis habet a moderno Redmo Eppo L. B. a Klain.
In Teritoriis eiusdem LA VALE et MOGOS nuncupatis	1	Popa PETRU Item huius filii												Libertinus ex pago Csako, decrepitus. monogamus et ordinatus ab Albano quondam Teofil R. Vladica. Unionis testimoniales non habet, sed fatetur semet juramento eidem obligatum.
	2	Popa IUON	Andrei	5	HSC	4	1	4	20	10				Monogamus, ordinatus a Vladica Maramarosiensi, Unitus ab Afftanasio quondam Carolinensi Redmo.
	3	Popa GAVRILLA	Toma Nikita Michail	7 5 2	HSC	6	3	6	30	12				Monogamus, ordinatus a Vladica Maramarosiensi. Super Unione Testimonia non habet, sed Unioni juramento obstrictum semet fafetur.
		SZIMJUON oratus sed nondum ordinatus diaconus												Quoniam parochialis fundus praeter templa non est in Valye et Mogos, popae in sessionibus colonicalibus resident.
	4	Popa MAHAMAN KOSZTANDIN	Iosziv Iuon	7 2	HSC	6	2	3	16	7	14		100	Iobbagio ad Fiscale Dominium Albano Carolinense pertinens ex eadem Remete. Monogamus, ordinatus a Maramarosiensi Vladica Redmo Unioni juramento obligatus uti fatetur.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
	5	Popa [BRAGJE] FLORE	Iakob Dumitru Sofronia Szimijuon Iuon	**16** 5 3 2 ½	**HSC**	**8**	**2**	**5**	**28**	**1**	**4**			Iobbagio ad Fiscale Dominium Albano Carolinensi pertinens ex eadem Remete. Monogamus, ordinatus a Vladica Aradiensi Redmo, professionis tamen unitorum. Testimoniales tamen, ordinationis quam Unionis deperditas fatetur.
	6	Popa [MOGA] KRACSUN	Iakob Toma Medre	7 5 2	HSC			2	8					Iobbagio ad Fiscale Dominium Albano Carolinensi pertinens ex eadem Remete. Monogamus, ordinatus in Maram Maramarus, Unionis testimonialibus deficit. Professionis tamen unitorum.
PONOR	1	Popa [PALKO] IUON	Iuon Szimjiuon Literarum studiosi	20 16	ESC	6	1	7	30	5	20			Iobbagio Grosi quondam D. Pauli Inczedi. Monogamus hactenus, ordinationis a Redmo Vladica Maramarusiensi, Unionis item Notario Szombatfalvensi testimonialibus acceptis.
	2	Popa [PALKO] STEFAN	Ignat Markul	6 3	 HSC	 5	 2	 5	 7	 5	 28			Iobbagio Grosi quoniam D. Pauli Inczedi. Monogamus adhuc. Ordinatus a Redmo Vladica Maramarusiensi equidem, sed unitus ut extat ex literis Revmi Adami Fitter directoris unitorum.
	3	Popa [VONYA] SZIMIJUON	Iuon Petru	5 5	HSC	6	1	5	14	2	28		120	Monogamus, ordinationis et Unionis testimoniales fatetur deteneri a Rev. Petru Pop Diomaliensi.
	4	Popa [GYORGYE] STEFAN	Petru Akim	14 2	HSC	7	1	6	16	3				Palygamus. Ordinatus ab Aradini equidem Vladica Redmo, sed Unioni juramento obligatus uti fatetur.
LIMBA	1	Popa PETRU Huius item filius	Iuon Studiosus literarum Valachicarum	17	E	2	2	3	20	5	7			Libertinus ex Lugos, polygamus, 2-dam enim habet uxorem. Ordinationis et Unionis literas habet a Afftanasio Vladica quondam Redmo Albano Caroliensi.
MUNCJEL	2	Popa MICHAILA uxoratus	Sine liberis adhuc		H	3	1	4		1			112	Monogamus, ordinatus a R. Vladica Varadiensi, super Unione testimoniales non habet, professionis tamen est unitorum.
BREZEST [Brăzești] și SZARTOS [Sartăș]	3	Popa [NYPANJE] GAVRILLA	Sine liberis adhuc		E		1	2	5	2				Iobbagio ad Fiscale Dominium Albano Carolinensi pertinens ex Remete. Monogamus, ordinatus se fateor a Redmo Vladica Maramarusiensi, sed testimoniales super ordinatione detineri apud Revdum Petru Pop Bihorensem, hactenus schismaticus, neque puncta enim Unionis novit.
MUSKA	1	Popa [BORA] NYIUKULA Huius item filius			E HSC	5	2	14	12	1			48	Iobbagio Viduae Comitis quondam Keresztes de Sarpatak ex eadem Muska. Monogamus decripitus, ordinatus a Vladica quondam Albensi Varlam, ex professo unitus et ut fatetur Unioni juramento obstrictus.
	2	Popa GAVRILLA	Adhuc sine liberis											Monogamus, ordinatus ab Aradiensi, sed unitus coram R. Patre Rectore Claudiopolitano, unde testimoniales etiam extraverat, quas R. Notarius Benyeiensis apud se detinet.

MAGYAR IGEN, 2-da Mensis Septembris 1733.

SZAMUEL DANTZKAI et ANDREAM KOSMA

Nobilis — Alter Vice Judex Nobilium Inclyti Cottus Albensi

VII. NAGY ENYED

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
OLAH LAPAD [Lopadea Română]	1	Popa IUON	Petru György Iuon	8 5 2	H	3	2	4	21	2	3		35	Libertinus, cum sit pure ex Moldavia et est monogamus, sed est schismaticus, ordinatus in Valachia a Redmo Vladica de Ribnitk, juxta...
OLAH RAKOS [Rachiş]	1	Popa VASZILLIA	Gavrilla Iuon	12 7	H	4	1	1			2		9	Iobbagio Splis D. Sigismundi Toroszkai de Toroszko Sz. György ex Bedelö; est monogamus et unitus, secundam suam lras testimoniales, cum sit ordinatus a Redmo quondam Episcopo Athanasio.
MUSINA [Măgina]	1	Popa VASZILLIA	Iuon	2	E	5	1	5	20	8	5		34	Iobbagio Splis Dni Francisci Boer de Kivesd; est monogamus et est unitus nam est ordinatus ab Redmo ac Illmo D. Ioanne Innocentio Episc. moderno, juxta...
VLADHAZA [Livezile]	1	Popa PHILIMON	Iuon	1	E	1		4	5	5			48	Iobbagio Splis Dnae Mariae Daniel, Illmi quondam Comitis Martini Keresztes, relictae viduae de Vladhaza. Est monogamus et unitus, cum sit ordinatus ab Illmo D. Ioanne Innocentio, juxta...
	2	Popa MAKARIE	Vaszily	2	E					2				Iobbagio Splis D. Gabrielis Daniel ex Vladhaza; est monogamus et est unitus, cum sit ordinatus ab Illmo ac Redmo Episcopo quondam D. Ioannes Pataki, juxta.
	3	Popa ISAILA			H									Iobbagio Splis Dnae Mariae Daniel, Illmi quondam Comitis Martini Keresztes, relictae viduae, ex Vladhaza. Est monogamus et est unitus, cum sit ordinatus ab Illmo ac Redmo Dni Episcopo Ioanne Innocentio.
	4	Popa STEPHAN	Szimion	3	H									Iobbagio Splis Dni Gabrielis Daniel ex Vladhaza, est monogamus, sed est schismaticus, cum sit ordinatus in Marmatia a R. D. Episcopo Diszotye [Dosofteiu], sic vocato, secundum lras suas testimoniales.
NYIRMEZÖ [Poiana]	1	Popa MAFFTEI	Vaszilia Todor Dumitru Iuon	11 8 5 3	H	6	2	7	20	3	10		38	Iobbagio Splis D. Sigismundi Balasfi ex pago Nyirmezö. Est monogamus et est unitus, cum sit ordinatus ab Illmo ac R. Episcopo quondam D. Ioanne Pataki, juxta...
FELSÖ ORBO [Gîrbova de Sus]	1	Popa IUON			H	2	8	8	4	5	1		40	Libertinus, cum sit pure ex Valachia; est monogamus et est schismaticus, cum sit ordinatus a Redmo quondam Episcopo Ioanityie ex Arad.
	2	Popa IUON	Ilia Petru Kracsun Vaszilia Nistor	18 16 12 4 1	E	2								Iobbagio Illmae Dnae Augusthae Josika, Illmi Dni Comitis Samuelis Bethlen ex pago Felsö Orbo.; est monogamus et est ordinatus in Arad a Redmo Episcopo Ioanityio, juxta suam nudam tantum declarationem.
M. ORBO [Gîrbova de Jos]	1	Popa NISTOR	Petru Iankul	18 13	E	6	1		1				32	Libertinus, est polygamus quoniam plures praeter unam habuit uxores, nunc authem secundum relationem vivit sine uxore. Est unitus cum habeat ordinationem ab Illmo ac Redmo Dno Johannes Innocentio Episcopo moderan, juxta...
KIS ORBO [Gîrboviţa]	1	Popa MEDRE			E	4	1	2	17	2			23	Iobbagio Collegi Nagy Enyed ex praefato pago Kis Orbo. Est monogamus et unitus, secundum testimoniales Rev. Patris e Societate Jesu Dni Francisci Csernovitz.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
DIOMAL [Geomal]	1	Popa IUON Protopop			H	7	1	5	6	5	26		40	Libertinus, cum fuerint ipsius praedecesores adventior et quidem natione rasciani; est monogamus et quidem unitus, cum habeat ordinationem a Redmo Episcopo quondam Athanasio, juxta...
	2	Popa IGNAT			E	2	1		3	1				
		Item huius filius uxoratus SZIMION	Iakob	3										
FEL GYOGY [Geoagiu de Sus]	1	Popa SZTAN	Iuon	12	H	6	1	3	9	2			129	Libertinus, cum sit natione rascianus. Est monogamus.
	2	Popa SZIMION	Avram Iuon Infans	11 6	H	4	1	1	5					
	3	Item filius uxoratus IAKOB neo ordinatus	Infans		HP									
	4	Popa IUON	Philip	12	H	2	1				3			Iobbagio Splis Dnae Anae Rhedei Splis Dni Georgy Pongratz consortis ex pago Fel Gyogy.
DIOD VARALLY [Stremţ]	1	Popa PETRU	Iuon	12	H	7	2		20	4	9		80	Iobbagio Grosi Dni Georgyi Miko ex praefato Diod Varallya. Est polygamus, sed est unitus cum sit ordinatus a Redmo quondam Episcopo Athanasio, juxta suam tantum relationem nobis ullas spectans super ordinatione testimoniales.
	2	Popa IUON	Iakob	7	H	9	2		13	2				Iobbagio posterorum quondam Dni Mojsis Vass ex Diod Varallya. Est monogamus et juxta suam relationem unitus, sed uti praecedens ullas produxit testimoniales.
Oppido TÖVISS [Teiuş Oraş]	1	Popa IUON	Infans		H	2	4	2	5	3		9*	91	Libertinus ex Oppido Töviss. Est monogamus et schismaticus, quoniam sit ordinatus a Redmo Episcopo Vikentie Varadiensi, juxta lras suas testimoniales nobis in specie productas.
		Frater huius PANDUR TOMA nondum ordinatus Studiosus tamen in Scripturis Valachicis.			E	8	6	12	5	6				
MEGYKEREK [Meşcreac]	1	Popa ACHIM	Aliton	7	H	5	3	2	16	2	28		21	Libertinus, quoniam praedecessores fuerunt ex Valachia. Est monogamus et unitus. Secundum lras testimoniales a Redmo quondam Episcopo Fogarasiensi L. B. de Pataki, nobis productas.
PACZALKA [Peţelca]	1	Popa NIKULA	Pavel	9	H	8	2	6	12	2	2		20	Iobbagio Familiae Csereianae ex Paczaka. Est monogamus, sed est schismaticus cum sit ordinatus a Redmo quondam Vladica Ioanikie ex Aradi secundum lras suas testimoniales.
	2	Popa KIRSZTE			H	2	3	2	1	1				Iobbagio similiter familiae Csereiana ex pago praefato Paczalka. Est monogamus, sed est schimaticus, quoniam sit ordinatus in Marmatia, juxta suam relationem.
KAPUD [Căpud]	1	Popa IUON	Pavel Iuon Stephan	18 8 5	E	1	3	6					10	Libertinus quoniam pure sit ex Valachia; est monogamus, est ne autem unitus, vel schismaticus, nobis non... quoniam ullas... produxit, lras super ordinatione infectas.

* Cele nouă familii nobile; Bezi Marian, Dumvaran Bunaş, Ratz György, Lukacs Hora, Girbe Ilia, Pas Szavul, Pandur Iuon, Nisztor Iuon, Kepriu György.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
	2	Popa VONYA	Iuon N. N.	12 7	E	6	2	4	20		4			Libertinus, quoniam sit ex Valachia; est monogamus et secundum relationem suam schismaticus, cum sit ordinatus in Arad, nunc autem vacat sine parochia.
TOMPAHAZA [Tîmpăhaza]	1	Popa GYÖRGY	Nikula Iuon	12 3	H	6	1	6	26	10	8		26	Iobbagio Grosi Dni Ioannis Rákosi de Tompahaza, sed secundum aliquas simplices, manumissionales, praefati Dni Rakosi libertinus. Est autem monogamus, sed est schismaticus, cum sit ordinatus a R. Vladica Aradiensi Ioanekie, juxta ...
BELD [Beldiu]	1	Popa GYÖRGY	Iuon	2	E	4	2	5	10	1	3		20	Iobbagio Splis Dnae Evae ... quondam L. B. Stephani Dittini relictae viduae. Est monogamus et est quoad ordinatione schismaticus, cum sit ordinatus a Redmo Episcopo Marmatiensi VL. Doszithei, secundum lras suat testimoniales. Sed post nudum est unitus, cum super Unione alias literas testimoniales a R. Petrus Dallya optario ipsi concessus nobis sub sigillo authentier presentavit.
MAGYARBAGO [Băgău]	1	Popa IUON	Vaszilia	1	H	6	2	9	20	4	8		40	Iobbagio olim familiae Liptieienae ex praefato pago Bago. Est monogamus, sed est schismaticus, cum sit ordinatus ab Episc. Antim ex Bukurest, secundum suas lras testimoniales sigillo carentes.
CSOMBORD [Ciumbrud]	. . .	. . .	. . .	. . .	. . .	. . .	. . .	. . .	. . .	. . .	. . .	. . .	15	
M. LAPAD [Lopadea Nouă]	. . .	. . .	. . .	. . .	. . .	. . .	. . .	. . .	. . .	. . .	. . .	. . .	5	
ASSZONY-NEPEL [Asinip]	1	Popa TODER	Petru Iuon Vaszilia Alexandru Nikul	25 18 16 11 8	H	8	3	5	60	1	40		94	Libertinus ex Districtu Fagaras. Est monogamus et est unitus secundum relationem Pagonsium, quoniam lras de Unione ullas vidimus, cum sit absens ab publico servitio.
VADVEREM [Odverem]	1	Popa TODOR	Vaszilia Dumitru	5 1	H	4	1	4	15	8	3		41	Iobbagio, sed unde et cuius non scio, nobis referre nescit, etiam deposito juramento. Sed monogamus et est unitus, quoniam est ordinatus a Redmo Dno Rectore Adamo Fieter Claudiopolitano secundum lras testimoniales.
HAPORTON [Hopîrta]	1	Popa PETRU	Andrei Tudor Vonul György Vaszilia	15 11 7 3 Inf.	H	6	3	2	15	4	27		70	A parentibus fuit natus iobbagio Splis Dni Petri Horoszkai, sed est manumissus secundum suam et juratam relationem et manumissionales nostris praesentatas, est monogamus et est unitus cum sit ordinatus a Redmo quondam Episcopo L. B. Pataki Fagarasiensi.
	2	Popa IUON			H			8		2				Iobbagio Splis Dni Gabrielis Alvintzi ex praefato pago Haporton. Est monogamus et est unitus, cum sit ordinatus ab Illmo ac Redmo D. Ioanne Innocentio Episcopo moderno.
FUGAD [Ciuguzel]	1	Popa DUMITRU	Ilie	4	H	6	1	6	20	3	10		40	Iobbagio Fiscalis ad Dominium Caroliense spectans; est monogamus et est unitus cum sit ordinatus a Redmo quondam Episcopo L. B. de Pataki. Secundum suas testimoniales.
	2	Popa IRIMIE			**	2	1	3	20	1	3			Iobbagio ad Dominium Carolienese spectans. Est monogamus et unitus cum sit ordinatus al Illmo ac R. D. Ioanne Innocentio Episcopo moderno, secundum testimoniales.

** In domo parochiali manet, cum fratre suo Dumitru.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
KIS AKNA [Ocnişoara]	1	Popa GYÖRGY	Iuon Kosztandin Vaszilia Ilia	14 11 8 Inf.	H	5	1	5	14	7	1		25	Iobbagio Illmi Dni L. B. Ladislai Kemeny senioris ex pago Kis Akna. Est monogamus et unitus, quoniam sit ordinatus a Redmo quondam Episcopo L. B. Ioanne Pataki, juxta...
APAHIDA [Păgida]	1	Popa GYÖRGY	Gligor Vaszilia	17 8	H	8	1	9	32	9			23 Gombas 6	Libertinus ex Districtu Fagaras; Est monogamus et unitus, cum sit ordinatus a Redmo D. Episcopo Athanasio, secundum lras suas testimoniales.
	2	Popa IUON alias DEAK IUON est enim diaconus	Vaszilie Iuon	3 Inf.	H	6		2		8	2			Est monogamus.

Apahida, Die 15-ta Mensis Augussti ultima die Conscriptionis nostrae 1733.

MICHAEL SZÁNTÓ
Nobilis de Nagy Enyed

et

LUDOVICUS M. VASARHELLYI
incliti Cotus Albensis Tranniae alter Vice-judex Nobilium et Nobilis de Nagy Enyed

VIII. SZENT-BENEDEK

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
TORDAS [Turdaş]	1	Popa VASZILJ	Iuon Vaszilj Petru	10 6 ½	H	2	2	6	7	6			60*	Iobbagio Splis Dni Danielis Vass.
	2	Popa MÁTÉ	Petru	5	H	7	1	4	17	8	20			In persona sua manumissus a Splis Dno quondam Josepho Boër.
	3	Popa LAZAR	Vaszilj Pantja	7 2	H	5	1		12	3				Iobbagio filiorum Splis Dni Michaelis Kendefi junior. Omnes monogami eorumque productas saus testimoniales ordinati a Redmo quondam Episcopo L. B. Pataki. * Hi tres popae in universum habent auditores ignobiles.
ISPANLAKA [Şpălnaca]	1	Popa IUON	Iuon Nikula Vaszilj Toma	30 20 16 13	H								58	Libertinos se esse dicunt; Iuon senior trigamus, testimoniales ordinationis suae non produxit. Iuon autem iunior monogamus fuit, nunc est viduus et juxta testimoniales suas ordinatus a Redmo Episcopo L. B. a Klain.
	2	Popa IUON Filius priores				10	3	9	60	9	60			Parochialem habet una cum filio domum et simul vivunt.
	3	Popa IOSZIV			N	3		2	9	4				Libertinus ex sede Cibiniensi uti dicit, monogamus et schismaticus, ordinatus enim in Castro Munkacs ab Episcopo Bizante.
HARI [Heria]	1	Popa VONJA	Lapadat Iuon	18 5	H	5	1	1	7	1			38	Libertinus ex Sede Cibiniensi uti refert. Monogamus, ordinatus in Valachia sed habet testimoniales a Redmo Episcopo L. B. Pataki.
FORRO [Fărău]	1	Popa IUON	Máté Szimion Tiron Iuda	16 13 9 4	H	4	3	2	4	4	50		23	Libertinus ex Valachia. Monogamus et ordinatus in Valachia a Vladika Ribniciensi, sed confirmatus a Redmo Episcopo L. B. Pataki, juxta testimoniales suas A. 1723 factas, sed proprio sigillo, non episcopali confirmatas.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
	2	Popa NIKULA	Matei	3	H	4	3	3	12	3	32		23	Libertinus, monogamus et ordinatus a Redmo Episcopo L. B. Pataki, juxta...
	3	TOMA DEAK	Makszin	3	HC	2	2	1	2	3				Nullum habet auditores. Libertisun, monogamus et non dum ordinatus.
ELEKES [Alecuş]	1	Popa MIHAILA	Mihalj Iuon	12 8	H	8		1	15	5	6		30	Iobbagio ex Fajss ad Dominius Küküllövar pertinent; monogamus et juxta suas testimoniales ordinatus a Redmo Episcopo L. B. Pataki.
	2	Popa NIKULA	Iuon	2	HP	8	2	4	20	5	30		30	Iobbagio ibidem ex Fajss, frater prioris, monogamus, sed est ordinatus juxta testimoniales ab Episcopo L. B. Pataki.
SZENT BENEDEK [Benic]	1	Popa VASZILJ			H	2	1	2	15	3			10	Iobbagio ex Szt. Mihalj Illm. D. Torma ut dicit; monogamus et ordinatus in Marmatia, sed habet testimoniales a Redmo Do L. B. Episcopo a Klain.
	2	Popa VASZILJ	Toma Ilia Vonja Nikula Vaszilj	26 23 17 12 7	H	8	2	3	40	1	16		20	Libertinus, rascianus Cisdanubianus; monogamus et ordinatus, juxta testimoniales suas a Redmo Episcopo Athanasio.
PETERLAKA [Petrilaca]	1	Popa VASZILIA	György Iuon Simon	25 12 5	H	8	4	5	30	6	80		20	Iobbagio Splis Dni Gabrielis Toldalagi; monogamus, ordinatus a Redmo Dno Episcopo Athanasio, juxta testimoniales suas typis oppressas et sigillatas.
	2	Popa GYÖRGY												Filius popae Vaszilj, habitat cum parente et omnia simul habent. Filius autem Georgius habet testimoniales a Redmo L. Barone Episcopo a Klain.
	3	Popa GYÖRGY	Petru	26	H	6	3	2	20	2	10		20	Iobbagiones Illsti Dmni L. Baronis Kemenj Ladislai; monogami; Georgius ordinatus in Marmatia a Dno Episcopo Stoica Iosziv a. 1709 25 Martii in Hricova, juxta productas testimoniales.
	4	Filius GEORGII Popa PETRU			HP									Petru vero non habet testimoniales, sed juxta relationem parentis sui ordinatus in Gsurcs (Giurgiu)... schismatici.
	5	Popa IUON			H	2	1	2	2	1	2		10	Iobbagio Illmi Dni L. Baronis Ladislai Kemenj; monogamus et ordinatus a Redmo Episcopo L. Barone a Klain.
	6	Popa TOGJER	Damian György Gligor Iosziv	8 6 3 ½	H	3		2	2	1	1		15	Iobbagio Splis Dni Iosephi Henter; monogamus et ordinatus a Redmo Episcopo L. Barone Pataki, juxta testimoniales utrique.
	7	Popa TOGJER			HP									Iobbagio Illmi Dni L. B. Kemenj Ladislai; monogamus et ordinatus a Redmo Episcopo L. Barone a Klain, juxta... Vivit cum parente suo Demian Iuon et nihil Georgius possidet.
LANDOR [Nandra]	1	Popa VONJA	Damian Iuon	18 5	H	10	4	7	60	8	11		16	Iobbagio Illmi Dni L. Baronis Ladislai Kemenj; monogamus et juxta testimoniales suas ordinatus a Redmo Dno Episcopo L. B. Pataki.
GAMBUCZ [Gîmbuţ]	1	Popa GYÖRGY	Kracsun Stephan Petru Kira Iosziv Szamszon	38 28 27 25 23 19	H	6	4	5	50	9	60			Iobbagio Illmi Dni L. B. Kemenj Ladislai; monogamus et ordinatus a Redmo Episcopo Athanasio Carolinae, juxta testimoniales, in A. 1698. Huius Popa György suprascripti filii, omnes sunt popae excepto Szamszon qui est adhuc studiosus in Scripturis Valachicis, reliquorum autem conditiones infra describuntur, ordine sequenti.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
	2	Popa STEFAN	Iuon Petru	8 6	H	4	1	5	15	2	50		8	Hi omnes iobbagiones Illmi Dni Ladislai Kemenj L. B.; utrique monogrami, Stefan et Kira ordinati a Redmo Dni Episcopo a Klain, juxta testimoniales;
	3	Popa KIRA			H	4	1	1	18	2	5			
	4	Popa KRACSUN	Iakob	3	HC	5	1	2	17	1	20		16	Kracsun vero a Redmo Episcopo L. B. Pataki, juxta...
	5	Popa PETRU												Non comparuit.
ISTVANHAZA [Iştihaza]	1	Popa IOSZIV	Marku	2	HC	2		3	16	2	14		11	Hic est filius Popae Gambucziensis Georgii. Iobbagio Illmi Dni Ladislai L. B. Kemenj; monogamus et ordinatus a Redmo Episcopo L. B. a Klain, justa...
SÜLLJE [Şilea]	1	Popa DUMITRU			H	8	1	5	20	10	20		30	Libertinus ex Districtu Kövar; monogamus et ordinatus a Redmo Episcopo Pataki, juxta...
	2	Popa IUON			H	6	1	2	16	4			30	Iobbagio relictae quondam Ladislai Elekesi, Catherinae Boncza; bigamus et ordinatus a Redmo Episcopo L. B. Pataki, juxta...
BATIZHAZA [Botez]	1	Popa SZIMUL	Petru	4	H	4	1	3	20	5	6		12	Libertinus rascianus ut refert Cisdonumianus, monogamus et ordinatus juxta testimoniales a Redmo L. B. Pataki.
	2	Popa GYORGY	Iuon	5	H	4	1	1	5				10	Ut refert libertinus; monogamus, ordinatus in Ungaria, in Munkacs, ab Episcopo Bizante.

Datun in Possessione Forro, die 17 Aug. A. 1733.

GEORGIUS BESENYEI
Assessor Comitatus Albensis Tranniae

STEPHANUS BORBEREKI
Alter vice-judex Incliti Comitatus Albensis Tranniae

IX. MAROS-UJVAR

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
CSONGVA [Ciunga=Uioara de Jos]	1	Popa GYÖRGY	Todor Kirilla Nyikula	8 5 2	H	6	2	3	10	7	6		30	Iobbagio Splis ac Mgfici quondam Comitis Francisci Mikes item ex Csongva. Monogamus et unitus cum sit ordinatus a Redmo quondam Episcopo Fagarasiensi L. B. de Pataki, juxta...
	2	Popa TODOR	Irimia	15	H	6	4	2	15	6	30		30	Iobbagio Splis ac Grosi Dni Gabrielis Alvinczi item ex Csongva. Monogamus et schismaticus, cum sit ordinatus a Redmo quondam Vladica Maramorosiensi, juxta...
	3	Popa VASILY			H	2	1	1			4			Utrique sunt iobbagiones Liberorum praedicti quondam Comitis Francisci Mikes, monogamique et uniti, cum sint ordinati a moderno Redmo Dno Episcopo Fagarasiensi L. B. a Klain, juxta... Itidem in parte eadem domus parochialis residet.
	4	Popa TODOR			E									
MIKLOSLAKA [Micoşlaca]	1	Popa GYÖRGY	Ilia Ignat Togyer	8 5 3	H	4	1	3	8	3				Libertinus oriundus ex Moldavia et ex parente similiter popa natus; monogamus et schismaticus cum sit ordinatus in Cottu Aradiensi.
	2	Popa PETER			H				5				30	Libertinus ex Sede Siculi Aranyoss oriundus; monogamus et unitus cum sit ordinatus a moderno Redmo Episcopo Fagarasienssi L. B. a Klain, juxta....

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
M. CSESZTVE [Cisteiu]	1	Popa IUON	Vaszily	1	E	2		2	5	2			32	Libertinus, monogamusque et unitus, cum sit ordinatus a moderno Redmo Episcopo Fagarasiensi L. B. a Klain, juxta... Hac Ecclesia fundum parochialem non habet.
O. SZILVAS [Silivaş]	1	Popa VASZILY	György Iuon Iuon junior Marian	16 15 10 8	H	6	2	6	7	4	18		25	Iobbagio Splis Dni Gabrielis Alvinczi; monogamus et unitus, cum sit ordinatus a Redmo quondam Episcopo Fagarasiensi L. B. de Pataki, juxta...
MAROSUJVAR [Uioara de Sus]	1	Popa MIHAILLA	Iuon Dumitru	8 5	H	4	1	3	20	1	2		40	Utrique sunt iobbagiones Magfici Comitis Stephani Mikes de Zabola, utrique adhuc monogami et uniti a Redmo quondam Episcopo Fagarasiensi Libero Barone Johanne Pataki, juxta lras ipsorum super Unione confectas et testimoniales.
	2	Popa IUON			E		2	3	20	4				
NAGYLAK [Noşlac]	1	Popa IUON	Iuon Kosztandin Illye	12 5 4	H	6	1	6	20	6	6	4*	50	Nobilis oriundus ex Districtu Fagarasiensi ex pago Voila. Monogamus et unitus cum sit ordinatus a Redmo quondam Episcopo Fagarasiensi L. B. Pataki, juxta... * 1. Nemes Bukur et hujus filii, 2. Teodor et 3. Iuon uxorati, 4. Iohannes Pap.
CSUCS [Ciuci] [Stîna de Mureş]	1	Popa IOSZIV	Toma György	9 2	H	6	2	3	30	4	5		20	Libertinus oriundus ex Districtu Fagarasiensi; monogamus et unitus, cum sit ordinatus a Redmo quondam Episcopo Fagarasiensi L. B. Pataki, juxta...
	2	ISZAJKO nondum ordinatus. Studiosus tamen in Scripturis, praedicti Popa Iosziv frater consangvineus.	Petru György Ilia	10 8 3	H	2			8					In eodem fundo parochiali, sed in separato domo residet.
GABUD [Găbud]	1	Popa SZIMION	Gligor Iuon	14 7	H	6	3	2	5	5	10			Iobbagio Splis quondam Adami Redei. Monogamus et unitus cum sit ordinatus a Redmo quondam Episcopo Athanasio, juxta...
	2	Popa BLAGA	Iuon	2	E	4		2		2			57	Libertinus et monogamus, sed Schismaticus, cum sit ordinatus in Moldavia et quidem a Redmo Vladica de Roman, juxta...
CSEKELAKA [Cecălaca]	1	Popa SZTANCSUL	Iuon Szimion Toma	15 10	E	4		2	6	4	30		18	Libertinus oriundus ex Valachia et adhuc monogamus unitusque cum sit ordinatus a Redmo quondam Episcopo Fagarasiensi L. B. Iohanne a Pataki, juxta...
SZ. IAKAB [Sîniacob]	1	Popa IUON	Nedelku uxoratus Todor Mihaly Petru Nicula	 15 12 8 5	H	6	1	5	30	7	14		26	Libertinus oriundus ex Districtu Fagarasiensi. Monogamus et unitus cum sit ordinatus a Redmo quondom Episcopo Fagarasiensi L. B. Iohanne Pataki, juxta...
OROSZI [Orosia]	1	Popa ILLYE			H	2		1		1	10		12	Iobbagio Grosi Gabrielis Toldalagi ex possessione ejus Peterlakienssi oriundus. Monogamus et unitus a moderno Redmo Episcopo Fagarasiensi L. B. Ioanne Klain, juxta...
KUTYFALVA [Cuci]													24	Cum neque ecclesia sit valachica neque hactenus fuit neque modo est popa, sed incolae valachi rustici qui sunt in illo pago nro 24, Ecclesiam Oroszienseni fraquentant et habent dependentiam a praedicto Popa Illye similiter etiam ordinatus ipsi solutionem pendunt.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
CZINTOS [Ațințiș]	1	Popa VASZILY			H	4	2	3	31	4	8		45	Uti quidem ipse dicit libertinus ex Vidratszeg. Monogamus et schismaticus cum sit ordinatus a Redmo Vladica de Bukurest, nec lras super Unione confectas ab unito aliquo Episcopo cor nobis praebuit.
	2	Popa IUON	Vaszilia	11	H	6	1	3	18	1	4			Similiter se ipsum libertinum esse dicit oriundum ex Moldavia. Monogamus et unitus cum sit ordinatus a Redmo quondam Episcopo Fagarasiensi L. B. Iohanne a Pataki, juxta ...
	*													* In territorio hujus pagi existente Claustro seu Monasterio est adhuc unus popa nomine Popa Togya qui nil nisi novum equum et unum juvencum possidet, nec ecclesiam in pago procurat, uti ex aliorum relatione constat, sed cum ipse cor nobis comparere nequivit, num sit unitus aut vero schismaticus ignorat ...
GESE [Gheja]	1	Popa OBRESIA	Todor	3	H	4	1	3	15	1			60	Libertinus et unitus cum sit ordinatus a Redmo quondam Episcopo Fagarasiensi L. B. Johanne Pataki, juxta suas litteras testimoniales et est viduus, cum post unicam (quam habuit) uxorem diu mortuam adhuc usque aliam non duxerit.
	2	Deak IUON nondum ordinatus, sed tantum studiosus et insserviens in Ecclesia	Damian Todor	7 2	E	2	1	2	15	2	2			
KAPTALAN [Căptălan]	1	Popa ILIA Huius filii duo uxorati			H	6	3	3	35	2	14		25	Libertinus, monogamus et unitus.
	2	Popa IUON	natu major		H	6	1	3	23	5	9			Similiter monogamus et unitus cum trique sint ordinati a Redmo quondam Eppo Fagarasiensi L. B. Johanne Pataki super unione confectas.
	3	TODOR nondum ordinatus, uxoratus tamen et studiosus in Scripturis Valachicis.	minor natu											
KOPPAND [Copand]														Nullus est popa, sed incolae valachi rustici qui sunt numero 14 frequentant ecclesiam quae est in pago Kaptalan et audiunt praedictum Popa IUON ibidem residentem, illique solutionem ordinariam pendunt, cum in praedicto pago Koppand neque sit Ecclesia valachica neque fundus ecclesiasticus ullus.

Datum in pago Kaptalan Die 22 Mensis Augusti Ao. Dni 1733.

SIGISMUNDUS DONATH
Nobilis de Csekelaka

et

DAVID EPERJESI
Nobilis de M. Csesztve Inclyti Cotus Albensis judex alter
Juratus vice judex Nobilium

X. DOMINIUM ZALATHNAIENSE

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
ZALATHNA [Zlatna]	1	Popa IVAN	Georgius Petrus	38 22	E	8	3	18	14	12	6	15	126	Libertinus ex eadem Zalathna, adhuc monogamus et unitus cum sit ordinatus a Redmo quondam Vladica Transylvaniensi Afftanaszi, sed literas de super testimoniales extraxit.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
	2	Popa IUON	Petru	15	E		1	13	9	9				Iobbagio Fisci Regii ex eodem oppido Zalathna, atque adhuc monogamus et unitus, cum sit ordinatus a praedicto Redmo quondam Vladica Afftanaszia, juxta ...
			Iuon	10										
			Nikulaje	7										
			Georgius	3										
	3	Popa SZAMUILA	Petrus	16	E		1			3				Libertinus de Abrudbanya et polygamus cum jam secundam habeat uxoram itaque unitus cum sit ordinatus a Redmo quondam Vladica Afftanaszia, sed litterae testimoniales juxta relationem ejus tempore revolutionis deperditae sunt.
			Georgius	14										
			Nikulaje	3										
GALACZ [Galați]	1	Popa IUON			E	1	1	2		3			29	Libertinus ex Szasz Varos atque adhuc monogamus et schismaticus, cum sit ordinatus a Redmo Vladica Aradiensi, juxta ...
PRAESZAKA [Presaca]	1	Popa AVRAM			E	2	2	9		4			30	Iobbagio ex pago Mermezeu in Cottu Hunyadiensi, atque adhuc monogamus et unitus, cum sit ordinatus a Redmo quondam Episcopo L. B. de Pataki, juxta ...
FENES [Feneș]	1	Popa ANGJEL	Iuon	6	E	2	1	4	4	6	6		80	Iobbagio Fiscalis ad eodem Fenes atque adhuc monogamus et unitus, cum sit ordinatus a Redmo Episcopo L. B. Klein, juxta ...
			Petrus	4										
	2	Popa IUON	Iuonucz	18	E		1		12	2				Iobbagio Fiscalis aeque Fenes atque adhuc monogamus et unitus, cum sit ordinatus a Redmo Vladica Afftanaszia, sed lras testimoniales juxta ejus relationem tempore revolutionis deparditae sunt.
			Lazar	16										
	3	Popa GYÖRGY	Iuon	30	E	6	7	23	32	20	2			Iobbagio Fiscalis aeque Fenes atque adhuc monogamus et unitus, cum sit ordinatus a Redmo Vladica Afftanaszia, juxta ...
			Georgius	25										
			Daan	23										
			Iosziv	21										
			Petrus	18										
			Togyer	14										
PETRESAN [Pătrîngeni]	1	Popa PETRU			E	6	3	9			4		57	Libertinus ex Szasz Sebes, atque adhuc monogamus et unitus, cum sit ordinatus a Redmo Vladica Afftanaszia, juxta ...
	2	Popa GAVRILA	Iuon	11	E	2	1			5				Nobilis de Bisztra, atque adhuc monogamus et unitus, cum sit ordinatus a Redmo Episcopo L. B. de Pataki, juxta ...
			Avram	9										
			Apostol	6										
			Nikula	¼										
	3	Popa IUON												Non est in functione.
TRIMPOELY [Trîmpoiele]	1	Popa TOMA	Szimjion	23	E	4	1	5	26	3	1		80	Libertinus ex Kesler, atque adhuc monogamus et unitus, cum sit ordinatus a Redmo quondam Transylvaniae Vladica Afftanaszia, sed literae testimoniales juxta ejus relationem, tempore revolutionis deperditae sunt.
	2	Popa SZIMJION	Kosztandin	1	E	4		2	15	1				Libertinus aeque ex Kesler, atque adhuc monogamus et schismaticus, cum sit ordinatus in Valachia a Redmo Vladica de Bukurest, juxta ...
BUCSUM [Bucium]	1	Popa NISZTOR	Effraim	50	E		1	4	1	1		2	100	Libertinus ex pago Mihaly Zarand, atque adhuc monogamus et unitus, cum sit ordinatus a Redmo quondam Transylvaniae Vladica Szava Brinkovan, juxta ...
			Danila	40										
POENIJ [Poiana]	1	Popa MAKARIE	Iuon	16	E	6	1	6	12	6	6	1	50	Iobbagio posteritatum Splis ac Grosi quondam Michaelis Olosz ex possessione Csib Cottusque Hunyadiensis atque adhuc monogamus et schismaticus cum sit ordinatus in Valachia a Redmo Vladica de Bukurest, juxta ...

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
	2	Popa IUANUS			E	5	2	10	20	6	3			Iobbagio Fiscalis ex eodem Poenij. Monogamus et unitus, cum sit ordinatus a Redmo quondam Transylvaniae Vladica Afftanaszia, juxta...
ABRUGJ-FALVA [Abrud Sat]	1	Popa STEPHAN	Georgius Szimjion Iosziv	22 12 7	E	6	2	6				3	60	Libertinus ex Abrudbanya atque adhuc monogamus et unitus cum sit ordinatus a Redmo quondam Vladica Afftanaszia, juxta...
	2	Popa NIKULA	Iovul	2	E		1							Libertinus aeque ex Abrudbanya. Monogamus et unitus, cum sit ordinatus a Redmo Episcopo L. B. Klein, juxta...
KERPENJES [Cărpiniș]	1	Popa DANILA	Gavrila	8	E	2	2		1	2			67	Iobbagio ESplis ac Mgfici quondam Ludovik Nalaczi posteritatum ex possessione Hartzegan. Monogamus et unitus cum sit ordinatus a Redmo quondam Vladica Afftanaszia, juxta...
	2	Popa IAKOB	Gavrila	8	E	6	3	8	4	2	2			Iobbagio Fiscalis ex eadem Kerpenjes. Monogamus et unitus cum sit ordinatus a Redmo quondam Episcopo L. B. de Pataki, juxta...
TOPANFALVA [Cîmpeni] In ejus territorio sunt tria templa	1	Popa NIKULAU	Kosztin Dumitru	17 13	E	4	1	13		2	6	3	549	Nobilis de Lugos, atque adhuc monogamus et schismaticus, cum sit ordinatus a Redmo Vladica Aradiensi, juxta...
	2	Popa IUON	Gavrila Nikula Petrus	10 5 1½	E	4	1	11		4	12			Libertinus ex eodem pago. Monogamus et schismaticus, cum sit ordinatus a Redmo Vladica Ribnikiensi in Vlachia, juxta...
	3	Popa PETRU	Iuon	1½	E	4	1	10		2	1			Iobbagio Fiscalis ex Topanfalva. Monogamus et schismaticus, cum sit ordinatus a Redmo Vladica Aradiensi, juxta...
	4	Popa GYÖRGY			E	1	1	6	9	3	5			Iobbagio Fiscalis ex eadem Topanfalva. Monogamus et unitus, cum sit ordinatus a Redmo Episcopo L. B. de Pataki, juxta...
	5	Popa IUON	Danila	3	E	2	1	2	8	2				Iobbagio Fiscalis ex Vidra. Monogamus et schismaticus, cum sit ordinatus a Redmo Vladica Varadiensi, juxta...
	6	Popa PETRU			E	2	1	2	7	2	5			Iobbagio ex Cottu Zarand pagoque Dsunk. Monogamus et schismaticus, cum sit ordinatus a Redmo Vladica Aradiensi, juxta...
	7	Popa PETRU	Alexa	2	E		1	2	6	2	7			Iobbagio Fiscalis ex Topanfalva, atque adhuc monogamus et schismaticus, cum sit ordinatus a Redmo Vladica Aradiensi, juxta...
BISZTRA (Bistra)	1	Popa KRACSUN	Gavrila	26	E	4	2	7		5	2		104	Iobagio Fiscalis ex eodem pago Bisztra. Monogamus et unitus, cum sit ordinatus a Redmo Vladica quondam Afftanaszia, juxta...
	2	Popa IUON	Gyorgjia	4	E	2	1	4		4				Iobbagio Fiscalis aeque ex Bisztra. Monogamus et ordinatus equidem a Redmo Vladica Maramarusiensi, sed unitus a tempore Petru Pop de Dalja vicarium notarium Graeci Ritus Valachici, juxta...
	3	Popa AVRAM	Nikula	1	*	4	2	8		5				Nobilis de Bisztra. Monogamus et unitus quamvis sit ordinatus a Redmo Vladica Maramarusiensi, juxta...
	4	Popa ONUCZ	Gyorgj Angjel Gabriel Nikolaus	18 16 8 6	*	7	3	13		13				Nobilis de Bisztra. Monogamus et unitus, quamvis sit ordinatus a Redmo Vladica Maramarusiensi, juxta... * In domo sua nobilitari manet.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
VIDRA	1	Popa NIKULA	Iuon	20	E	6	3	24	60	15	12		251	Nobilis de eadem Vidra, atque adhuc monogamus et unitus, cum sit ordinatus a Redmo quondam Vladica Aftanaszia, juxta ...
In ejus territorio duo			Avram	18										
templa sunt			Gavrila	14										
			Gjorgjia	14										
			Vaszelia	8										
			Gligoria	2										
	2	Popa GYORGJIA	Iuon	4	E	4	2	15	15	9				Iobbagio Fiscalis ex Vidra. Monogamus et unitus, cum sit ordinatus a Redmo Episcopo L. B. de Pataki, juxta ...
	3	Popa MIHAILA	Iuon	7	E	2	3	16	9	7	2			Iobbagio Fiscalis ex eadem Vidra. Monogamus et unitus, cum sit ordinatus a Redmo quondam Episcopo L. B. de Pataki, juxta ...
			Gavrila	5										
	4	Popa IUON	Nikula	20	E	2	3	10	18	3				Iobbagio Fiscalis ex eadem Vidra. Monogamus et unitus, cum sit ordinatus a Redmo quondam Episcopo L. B. de Pataki, juxta ...
			Dumitru	15										
			Petrus	10										
			Kosztandin	4										
			Gavrila	2										
In Nagy Aranyos sunt sex templa	5	Popa JEREMIA	Iuon	4	E	2	1	9	8	2				Iobbagio Fiscalis ex eadem Vidra. Monogamus et schismaticus, cum sit ordinatus a Redmo quondam Vladica Aradiensi Iuonikie, juxta ...
NYAGRA [Neagra]	1	Popa GYÖRGJIA	Nikulae	1	E	2	1	2		1	2		80	Iobbagio Fiscalis ex Negy Aranyos, monogamus et schismaticus, cum sit ordinatus in Valachia a Redmo Vladica Dsurdsensi Szerafim [Serafim, mitropolit al Dristrei (Silistra) 1720—1724], juxta ...
	2	Popa IUON	Mihaila	3	E	2	1	3	9		3			Iobbagio Fiscalis ex Vidra. Monogamus et unitus, cum sit ordinatus a Rev. Patre e Societate Jesu Adamo Fitter, Greci Ritus Unitorum Directore, juxta ...
PONOREL	1	Popa IUON	Petrus	9	E		2	5		5			52	Iobbagio Fiscalis ex dicta Vidra. Monogamus et unitus, cum sit ordinatus a Redmo quondam Episcopo L. B. Pataki, juxta ...
			Jakobb	6										
			Avram	2										
	2	Koroj IUON Ordinatus. Studiosus in Scripturis Valachicis.	Avram	1	E		1	1			1			Iobbagio Fiscalis ex Ponorel.
ARADA	1	Popa IUON	Grigori	14	E	2	1	11	10	2			30	Iobbagio Fiscalis Gura Negri, atque adhuc monogamus et unitus, cum sit ordinatus a Reverendo Patre ex Societate Jesu Adamo Fitter, juxta ...
			Szava	10										
GURA NEGRI	1	Popa IUON	Gavrila	30	E	8	1	8	18	5	7		124	Iobbagio Fiscalis ex Cotu Zarand possessione Valja Brad. Monogamus. Ordinatus equidem primo a Redmo Vladica Aradiensi, juxta litteras testimoniales, sed tempore Redmi Vladica Aftanaszia.
			Georgius	27										
			Marian	18										
			Alexander	10										
			Kosztandin	8										
	2	Popa PETER	Nikula	18	E		1	6	12	3				Iobbagio ex Domini Zalathna possessione que Riu Mare, atque adhuc monogamus et unitus, cum sit ordinatus a Redmo quondam Episcopo L. B. de Pataki, juxta ...
			Togjer	10										
			Georgjia	8										
			Kosztondin	2										
	3	Popa VASZILIA			E		1							Iobbagio Fiscalis aeque ex Riu Mare. Monogamus et schismaticus cum sit ordinatus a Redmo Vladica Aradiensi Vikentie, juxta ...
ALBAK [Albac]	1	Popa DUMITRU			E	2	1	4		3	2		100	Iobbagio Fiscalis ex Cottu Zarand, possessioneque Valja Brad. Monogamus et unitus, cum sit ordinatus a Reverendo Patre a Societate Jesu, rectore Claudiopolitano, juxta ...

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
	2	Popa IUON			E	2	1	12	2					Iobbagio Fiscalis ex eadem Albak. Monogamus et unitus, cum sit ordinatus a Redmo quondam Episcopo L. B. de Pataki, juxta...
GIRDA [Gîrda]	1	Popa TEOFIL	Kracsun Iuon Michael Ignat Szamuila	15 18 12 8 6	E	2	1	11	40	13			120	Libertinus ex Sede Siculicali Szasz Sebes [?] possessioneque Lamkerek, atque adhuc monogamus et unitus, cum sit ordinatus a Redmo Eppo L. B. Pataki, juxta...
	2	Popa SZIMION	Mihaila	2	E	2	1	6	8	4	4			Lobbagio Fisculis ex aedam Girda, atque adhuc monogamus et unitus cum sit ordinatus a Redmo Eppo L. B. Ioanne Klein, juxta. suas litteras testimoniales.

Datum Anno 1733, Diebus Augusti Locoque Zalathna.

JOSEPHUS FLOKA
Nobilis de Abrudbanya

et

ISACUS EGEDI
In Inclito Cottu Albensis Transylvaniae Processusque Zalathnaiensis
Vice Judex Nobilium

NOTE SUBLINIARE

1 Titlul şi formula de încheiere fiind aceleaşi la toate conscripţiile cercuale, din lipsă de spaţiu le-am reprodus o singură dată, păstrînd însă la fiecare localitate de sediu a comisiei, data şi numele recenzorilor.

2 Expresia stereotipă *Juxta suas Litteras Testimoniales* va fi redată sumar *Juxta*...

3 *Illmo* e prescurtarea lui *Illustrissimo*.

4 *Redmo* e prescurtarea lui *Reverendissimo*.

5 *Splis* e prescurtarea lui *Spectabilis*.

6 În continuare apare sub forma *Grosi*.

7 Eandem domum parochialem habet quam praescriptus Frater eius Popa OPRE.

8 *Ioan Inochentie Micu-Klein* apare în conscripţie sub formele: Joanne Clain de Szad; Ioanne Innoocentio Liber Baron de Szad; Innocentius; Episc. Klain; Johannes Innocentius şi Ioanne Klein.

9 *Atanasie Anghel* — Athanaszius, Aftanaszius, Afftanasius, Afthanasius.

10 *Ioanichie Martinovici*, episcop la Arad (1710—1721) — Iuanityie, Iuonitie, Johannikie, Ioanityie, Ioanikie.

10a *Dosoftei*, episcopul Maramureşului (1718—1739) — Doszoftei, Dosoftyie, Doszithei, Diszotye.

11 *Ioanichie Vladislavlievici*, mitropolitul Timişoarei (1722—1727) — Iuon Nitinie, Ioanityie, Ionikie.

12 *Sofronie Ravanicianin*, episcop Arad (1722—1728).

13 *Ioasaf*, episcopul Buzăului (1708—1716) — Ioszav.

14 *Nicolae Dimitrievici*, mitropolitul Timişoarei (1728—1744) — Demetrovici.

15 *Petru Pop* este egal cu termenul *protopop*, căci în 1733, cînd se elaborau conscripţiile era protopop în Alba Iulia *Ioan*.

16 *Petru Pop* la fel înseamnă *protopop*, căci în acel an era protopop al Geomalului tot un *Ioan*.

stat şi autorităţi. Pare neverosimil ca pe teritoriul comitatenz să existe un număr atît de mare de preoţi români liberi, ştiut fiind că pe acest teritoriu transilvan era instituită iobăgia. Conscripţia răspunde la aceasta în felul următor: 39 preoţi din acest comitat sînt liberi, fiindcă provin din ţinuturi şi localităţi libere (ex. Abrudul) sau de pe Teritoriul Crăiesc, din Scaunele Sibiu, Sebeş, Orăştie şi Districtul Făgăraş. Şi ceea ce este surprinzător, 19 parohi sînt originari din Valahia, 5 din Moldova şi 3 sîrbi. Aceştia din urmă probabil tot români, din Banat, care aveau acte de hirotonie de la episcopii sîrbi de acolo.

Menţionăm tot în această categorie pe cei 12 preoţi eliberaţi de iobăgie de către domnii lor de pămînt. Sînt preoţii Vasile, Gheorghe, Oprea din Gîrbova, eliberaţi de Alexiu Bethlen; Gheorghe şi Maniu din Broşteni, eliberaţi de S. Török; Stan şi Moise din Armeni, eliberaţi de Josif Szalanczi; Filip de Tău, de Fr. Lugosi; Iacob din Alămor, de Adam Szekélyi; Matei din Turdaş, eliberat de Iosif Boër; Petru din Hopîrta, de P. Horoszkai şi popa Drăgilă din Săsciori, eliberat de M. Bartsai.

c) A treia categorie de preoţi români transilvani sînt *nobilii*. Ei sînt în număr de 13 şi se află pe cea mai înaltă treaptă social-economică şi politică între preoţii români. Se deosebesc puţin de libertini, doar atît c-au fost înzestraţi cu un lot mai mare de pămînt, care se poate transmite urmaşilor şi erau scutiţi de orice sarcină. Majoritatea şi-au cîştigat nobilatul prin merite militare, vitejii în războaie, servicii în viaţa civilă sau zel unionist.[23]

Preoţii Toma din Vinţ şi Ştefan din Galda de Jos erau nobili armalişti. Cei din Alămor, Ivaşcu şi Ionaşcu, apoi Ioan din Dărăbanţ şi protopopul Avram Micuş din Daia, se lăudau cu diplome nobilitare de la principii Transilvaniei G. Rakoczi şi Mihail Apafi;[24] popa Ioan din Noşlac, originar din Voila, Ţara Făgăraşului, avea diplome de la domnitorii români, de cînd districtul lor făcea parte din Ţara Românească; predecesorii popii Nicula din Cîmpeni şi-au cîştigat nobilatul prin fapte de arme în cadrul regimentelor ilirice din Banat; Gavrilă din Pătrîngeni, Avram şi Onuţ din Bistra şi Macarie Luca din Ţelna, probabil tot pe calea armelor. Popa Nicula din Vidra în schimb, un fervent aderent al lui Atanosie Anghel, a fost nobilitat de împăratul Leopold I în 1701, pentru activitate bisericească, unionistă.[25]

2. *Situaţia familială* a clerului e definită prin termenii monogamus, bigamus (egal aci cu poligamus), trigamus şi viduus, adică preot căruia îi trăieşte soţia, preot recăsătorit după decesul soţiei, preot căsătorit a treia oară şi văduv. Se menţionează în această conscripţie 20 preoţi căsătoriţi a doua oară, 2 a treia oară şi 4 văduvi, restul, o situaţie normală.

3. *Apartenenţa confesională* a românilor transilvani în primele trei decenii ale sec. XVIII a fost prezentată de unii istorici în deplin dezacord cu realitatea. Bazaţi pe versiunea oficială a Vienei şi a Bisericii Catolice, după care în 1701, odată cu Atanasie, au trecut la catolicism toţi preoţii şi întreg poporul român din Transilvania, s-a susţinut că Biserica Ortodoxă a încetat să mai existe cîteva decenii după unire. Mai mult, că Ortodoxia transilvană a reînviat ulterior datorită agenţilor străini, sîrbi în primul rînd, şi Companiilor greceşti şi chiar datorită preoţilor uniţi, care au îngroşat rîndurile ortodocşilor fiindcă nu li s-au acordat drepturile şi privilegiile, prevăzute în diploma II leopoldină din 1701.

S-au mai formulat după versiunea oficială şi alte opinii, toate cu scopul de a crea imaginea unei românimi transilvane, care numai în urma trecerii la catolicism a avut accesul la cultură, a dezvoltat conştiinţa naţională şi a putut formula argumente pentru obţinerea drepturilor politice, egale cu ale celorlalte naţiuni conlocuitoare.

---

23 A. Bunea, *Ep. P. P. Aron şi Dionisiu Novacovici*, Blaj, 1902, p. 402.

24 Ioan cav. de Puşcariu, *Familiile nobile române*, Sibiu, 1892, P. I, p. 51, 55; P. II, p. 282—283.

25 Idem, *ibidem*, P. I, p. 53; P. II, p. 309.

Limitele introducerii, la această conscripţie, nu ne permit expunerea într-un excurs a netemeiniciei acestor opinii. Recent face aceasta cu multă competenţă şi cu fermitate Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Transilvaniei, în penultima sa carte „*Lazăr-Leon Asachi*" (Sibiu, 1985), p. 155—181.

Noi ne referim sumar, mai întîi, la primele afirmaţii, fiindcă în ele abstracţia de realitate ia forme absurde şi pentru că dăinuirea acestora peste trei decenii au determinat în bună parte elaborarea conscripţiilor din 1733.

Autorii acestor opinii n-au ţinut seama de faptul că Atanasie n-a reuşit să atragă după sine pe preoţii braşoveni, făgărăşeni, sibieni, hunedoreni, Companiile greceşti şi pe mulţi alţii, răspîndiţi în toată Transilvania. Nu s-a ţinut seama de păstorirea episc. Patachi, celebru prin felul cum a ajuns episcop şi prin măsurile abuzive luate contra românilor ortodocşi, a căror masivă existenţă în Transilvania a constituit pentru el o chinuitoare preocupare pînă a închis definitiv ochii.[26] Apoi că însuşi episcopul Inochentie Micu, vajnicul luptător pentru obţinerea de drepturi politice pentru românii uniţi, în primii ani ai păstoririi sale considerînd masiva prezenţă ortodoxă ca o piedică în realizarea planurilor sale, a recurs la măsuri dure contra lor, pentru a şi-i subordona. Tratamentul aspru la care a supus episcopul Inochentie Micu pe preoţii ortodocşi, care nu voiau să treacă la uniaţie, a mîhnit chiar şi pe protopopii săi. Faptul că i-l amintesc acestuia într-o vreme cînd era în suferinţă şi surghiun la Roma, e o dovadă de duritatea acestor măsuri şi de suferinţele preoţilor ortodocşi, de complexele de inferioritate create în sufletul clerului unit şi de condamnarea din partea acestora. Citām un mic fragment din scrisoarea protopopilor uniţi, trimisă la Roma în 1747: „că n-a vrut prea augustul împărat *ca unirea să se facă prin violenţă, cum făcea Ilustritatea Voastră, prin sfatul unora, cu smulgeri şi aruncări în închisoare ale atîtor amărîţi de preoţi, silindu-i la unire. Din această cauză, vai! cîte rele n-au venit, nu este limbă omenească să exprime*";[27] Faptul a rămas ca o pată în viaţa de luptă şi zbucium a acestui mare român. Mai tîrziu constatînd Inochentie că uniaţia a fost concepută de Viena ca armă pentru stă-

---

26 Ioan Giurgiu Patachi, episcop unit între 1723—1728, nobil român, de copil crescut de iezuiţi, face studii la Cluj, Viena şi doctoratul în Teologie la Roma. Excelenta pregătire teologică nu i-a putut împlini decît cu greu neostoita-i rîvnă de a ocupa un scaun vlădicesc, fiindcă uniţii ruteni din episcopia Muncaciu, apoi romano-catolicii unguri din episcopia Alba Iulia, au refuzat să-l aleagă episcop al lor. Legal n-ar fi ajuns niciodată episcop al uniţilor români — patru sinoade electorale au refuzat să-i acorde votul — fiindcă era renegat — trecuse de tînăr la catolicism —, dispreţuitor al tradiţiilor bisericeşti orientale, mîndru, despotic şi intolerant. Faima lui a rămas cantonată în modul cum a ajuns episcop. Un sinod electoral, constituit dintr-un singur protopop din 44 cîţi erau, ţinut la Sibiu, nu la Alba Iulia unde se cuvenea, prezidat de un nobil ungur romano-catolic, l-a declarat ales în pofida canoanelor şi a tradiţiilor româneşti. Apoi s-a făcut odios prin măsurile luate contra fraţilor săi români ortodocşi, cărora le-a răpit biserici, le-a alungat preoţi şi călugări din mănăstiri, a luat măsuri de a se opri hirotonirea ardelenilor în Ţările Române şi de a aduce de acolo cărţi — cele aduse care nu concordau cu învăţătura catolică, să fie strînse de la preoţi şi de prin sate.

În 3 iunie 1728, o ultimă măsură contra ortodoxiei: invită preoţii să elimine din Liturghier epicleza euharistică, formula de invocare a Sf. Duh la sfinţirea darurilor.

În 21 octombrie 1728, în plină maturitate, abia de 46 ani, muri — zice-se — otrăvit.

27 Scrisoarea sinodului protopopilor uniţi, trimisă din Daia în 17 septembrie 1747, e redactată în limba română. O traducere a acesteia în limba latină pentru autorităţi, se păstrează în *Arhivele Statului — Sibiu, fond Brukenthal, colecţia Rosenfeld, H 6—9, 38, p. 311—314*. Fragmentul scrisorii reprodus aici e luat din Dr. D. Stăniloae, *Uniatismul din Transilvania — încercare de deznaţionalizare a poporului român*, Bucureşti, 1973, p. 86.

pînirea straturilor transilvane, nu pentru ridicarea social-politică a românilor, n-a mai pretins jurămînt de credință de la preoții ortodocși, n-a mai făcut caz de hirotonirile în Țările Române, iar înainte de a pleca la Viena în 1744, la sinodul consultativ de la Blaj au luat parte și ortodocși.

Cele două conscripții din 1733 au înlăturat în bună parte opiniile fabulatorii conform cărora după 1701 n-au mai existat români ortodocși în Transilvania. Pentru autoritățile vieneze însă, existența unui număr de 520[28] preoți ortodocși, după 33 de ani de la sistarea scaunului vlădicesc ortodox, constituia o neliniștitoare și grea problemă, care trebuia neapărat rezolvată în sensul scopului politic al atragerii românilor la catolicism. Aceasta se putea face pe două căi: prin sistarea legăturilor cu Țările Române și cu alte centre ortodoxe și exercitarea de presiuni pentru a-i atrage la uniație pe cei deja hirotoniți. Ce a urmat de la data acestor conscripții pînă la decretele de toleranță din 13 iulie 1759 și 6 noiembrie 1762, cînd se efectua și o conscripție generală aulică, constituie o adevărată dramă a Neamului românesc transilvan, care, în apărarea credinței strămoșești, a ridicat din rîndurile sale țărani și preoți eroi și sfinți.

*

Conscripțiile au fost efectuate într-o atmosferă grevată de restricțiile impuse ortodocșilor de episcopul Ioan Giurgiu Patachi și de drasticele măsuri ale guvernatorului Sigmund Kornis din 17 sept. și 17 decembrie 1728, prin care se interzicea funcționarea în parohii a preoților hirotoniți de episcopi ortodocși, dacă nu prezentau acte, c-au trecut la uniație, de la episcopul Atanasie ori Patachi, sau de la oricare episcop sau autoritate catolică. Cine nu putea prezenta aceste „testimonii" urma să fie trecut în rîndul iobagilor, obligat să plătească contribuția, să suporte toate sarcinile publice și să presteze robota. În prima fază a episcopatului său episcopul Inochentie Micu a împins mai departe măsurile preconizate de Patachi și Kornis. Pentru a-i converti pe ortodocși s-a purtat „cu smulgeri și aruncări în închisori", recurgînd la ajutorul autorităților civile și militare.[29]

Dată fiind situația de silnicie religioasă cînd se efectuau cele două conscripții, e necesar de știut cum au privit preoții această lucrare importantă și în ce măsură atmosfera nepotrivită unei astfel de lucrări a influențat declarațiile preoților.

O privire cît de sumară a celor două conscripții ne arată o deosebire de vederi în rîndurile clerului. Într-un fel au privit preoții uniți această lucrare și altfel o bună parte din ortodocși. Preoții uniți au răspuns cu toții la convocare și au declarat pe față apartenența lor confesională. Ei aveau convingerea că lucrarea care se efectua va fi o armă puternică a episcopului lor în lupta pe care o duce pentru obținerea drepturilor și privilegiilor promise cînd au părăsit religia strămoșească, trecînd la uniație. Ortodocșii s-au supus conscrierii din porunca autorităților și a organelor Bisericii Unite. Ei știau că efectuarea conscripțiilor nu se face în favoarea lor, că ele nu vor aduce nici o ameliorare a situației lor social-politice și bisericești. Bănuiau chiar că acestea vor constitui în viitor o irefutabilă dovadă a legăturilor ilicite pe care le au cu ierarhii ortodocși din Țările Române, cu centrele eparhiale sîrbe și a opunerii lor față de politica confesională a guvernului vienez. De aceea în atitudinea multora dintre ei se vede lipsa de încredere, teamă. Unii dintre ei însă au răspuns la ambele

28 Conscripția episcopului Inochentie Micu înregistrează 486 preoți ortodocși, fără cei din Brașov și Țara Bîrsei. Acolo magistratul local efectuînd în același an o conscripție, menționează 34 preoți ortodocși, cf. H. Chirca, *Întregire la conscripția din 1733 privind populația românească din Transilvania* în *Populație și societate*, Cluj, 1972, p. 89—95.

29 Vezi aceste măsuri contra ortodocșilor la S. Dragomir, *Istoria desrobirii religioase a românilor din Ardeal în sec. XVIII*, Sibiu, 1920, I, Anexe nr. 16—19, p. 22—25.

convocări ale recenzorilor, fiind convinşi că după efectuarea conscripţiilor urmează să se obţină drepturi pentru uniţi, care ulterior vor fi folositoare întregului popor.

După conscripţia lui Inochentie Micu în toată Transilvania, numai cinci comune cu preoţii lor nu s-au supus conscrierii — dovadă de o largă aprobare din partea clerului a acestei lucrări. Mai indiscretă, conscripţia comitatenză arată o mai mare opoziţie şi ce este mai trist şi o siluire religioasă din partea organelor Bisericii Unite. Conscripţia episcopului Inochentie Micu menţionează preoţii din comuna Lunca, protopopiatul Geomal, care n-au permis să fie conscrişi (Non se permiserunt conscribi), apoi cei din Feldioara şi Poiana, din acelaşi protopopiat, Ţebea şi Potingani din Bistra, care deşi au fost citaţi pentru conscriere, nu s-au prezentat (Ad conscriptionem citati non comparuerunt).[30]

La puţin timp după conscrierea clerului român de către organele Bisericii Unite, apar alţi recenzori, de data aceasta străini de neamul românesc, persoane cu mari poziţii social-economice şi politice, nobili şi magistraţi maghiari din comitatul Alba de Jos, care reiau conscrierea clerului român de la început. Recenzorii comitatenzi dau numele a zece preoţi din comitatul Alba de Jos, care s-au echivat de a se prezenta în faţa organelor bisericeşti unite, mărind astfel numărul celor care n-au voit să fie înregistraţi în această conscripţie. Sînt preoţii Oprea din Roşia de Secaş, Ştefan din Cacova, Drăgila din Săsciori, Mihăilă din Muncel, Petru din Cîmpeni, Voinea din Căpud, Ioan din Păghida, Petru din Gîmbuţ, Blaga din Găbud şi călugărul Todea din Aţintiş. Fără îndoială că protopopii uniţi recenzori ştiau de prezenţa acestora în comune, dar au evitat să-i înregistreze, fie pentru a nu-i expune sancţiunilor, fie că ei au promis că se abţin de la slujbe şi agitaţii contra uniţilor.

Existenţa unui astfel de număr în comitatul Alba de Jos, unde catolici transilvani aveau centrul lor bisericesc, des amestecat în viaţa românilor, lasă să se presupună că la nivelul întregii Transilvanii numărul celor care n-au răspuns la invitarea recenzorilor bisericeşti este cu mult mai mare decît arată conscripţia episcopului.

Apariţia aproape simultană a celor zece grupe de recenzori comitatenzi pe întreaga arie a comitatului Alba de Jos şi repetarea conscripţiei a avut un efect deconcertant, mai ales în rîndurile clerului ortodox. Pe scara afectivităţii s-au înregistrat puternice sentimente de teamă, frică de necunoscut, pînă la sentimente de mîndrie şi bravare în faţa comisiei, situaţii care se reflectă în răspunsurile lor. Pentru a delimita mai precis atmosfera, vom cita cîteva cazuri.

Un grup de preoţi ortodocşi au avut curajul să declare recenzorilor uniţi că ei sînt ortodocşi, asumîndu-şi astfel riscurile prevăzute de dispoziţiile restrictive existente la acea dată. La apariţia recenzorilor comitatenzi, neliniştea, frica, deruta au pus stăpînire pe ei în aşa măsură, încît aceiaşi se declară că sînt uniţi. Sînt preoţii Ioan din Şpring, Iosif din Cîrna, Ioan, Florea şi alt Ioan din Remetea, Mihăilă din Muncel, Samoilă din Zlatna, Ioan din Pătrîngeni, Ioan şi Ionuţ din Bistra. Toţi sînt trecuţi ca ortodocşi în conscripţia episcopului Inochentie, iar în cea comitatenză, uniţi. La cei care s-au declarat sub imperiul fricii mai amintim pe preoţii Voinea din Căpud, ortodox, hirotonit la Arad, care nu se prezintă în faţa recenzorilor uniţi, iar celor comitatenzi le comunică că „n-are parohie", sau popa Ioan din Pătrîngeni, care declară la prima conscriere că e ortodox, iar recenzorilor comitatenzi, că el „nu este în funcţie".

Aceleiaşi atmosfere anxioase, creată în jurul efectuării conscripţiilor, se datoreşte dispariţia a şase preoţi, după ce şi-au arătat apartenenţa confesională recenzorilor uniţi. Sînt preoţii Avram şi Nicula din Abrud-Sat, Samoilă şi Dumitru din Bistra, Ştefan din Cîmpeni şi Iosif din Drîmbar.

Efectele ameninţării cu trecerea în categoria iobagilor a celor care nu trec la uniaţie se observă mai bine la cei care sînt nobili. În comitatul Alba de Jos erau 13 preoţi români nobili, care aveau o situaţie materială bună şi statut

---

30 N. Togan, *Românii din Transilvania la 1733. Conscripţia episcopului Ioan In. Klein de Sadu*, Sibiu, 1898, p. 16, 17, 19.

social-politic de privilegiat. Erau de fapt cei mai elevaţi din rîndurile clerului român. Din cei 13 preoţi nobili, un număr de 8 au fost hirotoniţi de episcopi ortodocşi, erau deci înainte de dezlănţuirea silniciei confesionale ortodocşi, iar 5 dintre ei aveau hirotonia uniată.

Măsurile drastice contra ortodocşilor, luate de guvernatorul Kornis şi episcopul Patachi şi Inochentie Micu, i-au timorat în aşa măsură, încît trei se lasă trecuţi la uniaţie de Patachi şi trei de Inochentie Micu. După Conscripţia episcopului Inochentie mai rămăseseră doi preoţi nobili ortodocşi: popa Nicula din Cîmpeni şi popa Ionuţ din Bistra. Acesta din urmă timorat, ca şi ceilalţi cinci preoţi din Bistra, care au dispărut la apariţia recenzorilor comitatenzi, se prezintă în faţa lor şi se declară unit. Singurul care a rămas ortodox, neputînd fi silit să treacă la uniaţie, a fost popa Nicula din Cîmpeni, care îşi apăra apartenenţa la religia strămoşească cu un nobilat obţinut de înaintaşii săi în cadrul regimentelor ilirice de graniţă din Banat.

Aceleiaşi atmosfere de teamă se datoreşte comportarea preoţilor Ştefan din Herepea, Gavrilă din Straja, Samuil din Dumitra şi Nicula din Mihalţ, care sînt înregistraţi de recenzorii bisericeşti, iar în conscripţia comitatenză apar ca neavînd testimonii şi nedeclarată confesiunea. La fel nu-şi declară apartenenţa confesională preoţii Ignatie din Geomal, Stan, Simion, Iacob, Ioan din Geoagiu de Sus şi Ioan din Stremţ.

Unii dintre preoţii care au refuzat conscrierea prin autorităţile unite, cum sînt popa Oprea din Roşia, Petru din Gîmbuţ, călugărul Todea din Aţintiş, nu vor să se prezinte nici în faţa recenzorilor laici. La fel se sustrag popa Groza Mihul şi Adam din Acmar, Serafim din Săsciori, Ioan din Tibru şi Ştefan din Cîmpeni, care s-au declarat ortodocşi recenzenţilor uniţi.

Alţii, considerînd repetarea conscripţiei prin organele civile ca o dovadă că cea făcută de recenzorii uniţi a fost anulată din cauza silniciei neaprobate de autorităţi, în care s-a desfăşurat, se prezintă recenzorilor comitatenzi şi îşi arată apartenenţa confesională: toţi susţin că sînt ortodocşi. Sînt preoţii Ştefan din Cacova, Ioan din Păghia, Voinea din Căpud, Petru din Cîmpeni, Drăgilă din Săsciori şi Blaga din Căpud.

Mai evidentă apare această stare de spirit la un grup de 18 preoţi, aparţinători circumscripţiilor Aiud, Benic, Oarda şi Zlatna, care s-au declarat uniţi recenzorilor bisericeşti, iar după apariţia recenzorilor comitatenzi, crezînd că sînt liberi a-şi declara confesiunea adevărată, fără teama de urmări, revin asupra declaraţiilor, mărturisindu-şi apartenenţa la Biserica Ortodoxă. Cei 18 sînt: Petru şi Gheorghe din Oarda, Gavrilă din Daia, Vasile din Aţintiş, Simion din Trîmpoiele, Ioan din Galaţi, Petru din Teiuş, Gheorghe din Beldiu, Ioan din Căpud, Nicolae şi Cristea din Peţelca, Ioan şi Ioan din Gîrbova, Gheorghe din Tîmpăhaza, Ioan din Cenad, Toader din Ciunga, Gheorghe din Micoşlaca şi Ioan-Băgău.

S-ar mai putea cita şi alte exemple de neconcordanţă între cele două conscripţii, dar nu ne permite spaţiul. Declaraţiile însă ale celor 18 preoţi din comitatul Alba de Jos că ei sînt ortodocşi, nu uniţi, pun sub semnul întrebării valabilitatea datelor privind confesiunea preoţilor din conscripţia episcopului Inochentie Micu[31] şi dezvăluie caracterul de silnicie confesională şi fals, folosit de protopopii uniţi Ioan din Geomal,[32] Adam din Daia, Ioan din Alba Iulia şi cel din Şomfalău, unde apar cele mai multe răsturnări de situaţii.

---

31 Conscripţia comitatenză arată 24 preoţi ortodocşi mai mult în comitatul Alba de Jos, decît arată conscripţia episc. Inochentie Micu.

32 În protopopiatul Geomal elaborarea celor două conscripţii au dat prilej ortodocşilor să ia poziţie faţă de politica confesională a guvernului. Trei comune cu preoţii lor — Lunca, Feldioara şi Poiana — n-au permis să fie conscrise sau nu s-au prezentat la conscriere, iar opt preoţi din alte şase comune, aparţinătoare la circumscripţiile Ighiu şi Aiud, după ce protopopii i-au trecut uniţi în conscripţia lui Inochentie Micu, aceştia declară recenzorilor comitatenzi că ei sînt ortodocşi, nu uniţi.

De altfel nici datele conscripţiei comitatenze n-au şansă de supravieţuire îndelungată, fiindcă după elaborarea şi cunoaşterea realităţii din cele două conscripţii, măsurile contra ortodocşilor se înmulţesc continuu şi devin tot mai aspre, producînd modificări.

Cu tot caracterul labil al datelor care marchează apartenenţa confesională a clerului în cele două conscripţii, opţiunea lor religioasă şi confesională poate fi stabilită precis prin hirotonie, factor unic, definitiv şi liber.

Hirotonirea trebuie considerată drept criteriu, în special pentru ortodocşii transilvani, fiindcă drumul spre preoţie după 1701 era pentru ei împreunat cu mari riscuri, primejdii şi sacrificii, care nu puteau fi depăşite decît numai de persoane cu o credinţă puternică în adevărul Ortodoxiei şi cu tărie de caracter.

Pentru cei mai mulţi dintre preoţii care au fost siliţi să treacă la uniaţie, adeverinţa de la episcopul unit sau de la protopopi şi membrii misiunii catolice în timpul sedisvacanţelor, prin care se certifica acest fapt, este un act mai mult formal, în baza căruia putea funcţiona în parohie, nu dovada unei conversiuni religioase.

*

Conscripţia comitatului Alba de Jos cuprinde un număr de 351 de preoţi parohi. Dintre aceştia 170 preoţi au fost hirotoniţi de episcopii uniţi. Majoritatea lor s-au declarat uniţi atît recenzorilor episcopului Inochentie Micu, cît şi celor comitatenzi.

Un număr de 59 preoţi au fost hirotoniţi de Atanasie Anghel, 69 de Ioan Giurgiu Patachi, 40 de Inochentie Micu în primele zece luni de arhipăstorire şi doi preoţi au fost hirotoniţi de Ghenadie Vizante, episcopul greco-catolic rutean din Muncaciu.[33]

Majoritatea preoţilor din această conscripţie, 181 din 351, sînt menţionaţi în felul următor: 140 au indicat episcopul ortodox sau sediul eparhiei unde au fost hirotoniţi; 25 au adeverinţă de la protopopii uniţi sau de la membrii misiunii romano-catolice că sînt trecuţi la uniaţie. De fapt toţi aceştia au hirotonire ortodoxă, dar nu au putut funcţiona ca preoţi parohi fără această adeverinţă. 8 preoţi au refuzat să se supună recensămîntului efectuat de autorităţile comitatenze, deşi s-au declarat ortodocşi recenzorilor uniţi. Alţi 8 preoţi nu-şi declară apartenenţa confesională sau alte date, din aceleaşi motive de a nu fi identificaţi ca ortodocşi.

Aşa cum reiese din cele de mai sus, din cauza presiunilor la care sînt supuşi preoţii ortodocşi de către autorităţi şi clerul catolic, mulţi dintre preoţi se eschivează de la recensămînt, refuzînd să se prezinte sau se prezintă dar nu dau toate informaţiile, invocînd diferite motive, ca pierderea actelor etc., etc.[34] — toate cu scopul de a nu îşi face cunoscută apartenenţa la Biserica Ortodoxă interzisă. Din această cauză pentru 33 de preoţi din 181, nu putem arăta cine i-a hirotonit.

Majoritatea de 148 preoţi au fost hirotoniţi în centrele eparhiale de următorii ierarhi: Episcopii de la Arad Ioanichie, Sofronie, Vichentie şi Isaia au hirotonit între 1701—1733 un număr de 64 preoţi, pentru românii ortodocşi din comitatul Alba de Jos. Hirotonirea unui număr atît de mare de preoţi la Arad are o explicaţie. Era cea mai apropiată reşedinţă episcopală, unde îşi avea scaunul vlădicesc un episcop, care funcţiona în baza dreptului ilíric, pentru românii şi sîrbii din acea parte a imperiului habsburgic. Tot Vichentie a hirotonit 7 preoţi

33 În timpul sedisvacanţei din octombrie 1727 pînă în septembrie 1732, preoţii Iosif din Spănaca, protopopiatul Şomfalău şi Gheorghe din Botez, protopopiatul Biia, se duc la Muncaciu, unde primesc hirotonia de la episc. rutean greco-catolic Ghenadie Vizante (1726—1733). Reîntorşi acasă ambii declară recenzorilor uniţi că ei sînt ortodocşi (vezi conscripţia lui Inochentie Micu la p. 53 şi 15). În conscripţia comitatenză primul apare ca ortodox, iar al doilea fără indicarea confesiunii, ceea ce înseamnă la fel că e ortodox.

34 Vezi declaraţiile preoţilor Petru din Şpring, Moga din Săsciori, Marian Numu etc., care n-au acte fiindcă le-au fost arse odată cu casa, sau Samoilă din Zlatna şi Ioan din Feneş, care le-au pierdut în timpul curuţilor.

la Oradea după 1712, cînd această regiune ajunge sub jurisdicţia episcopiei Aradului.

Locul al doilea ca număr de hirotoniri, dar primul care a dat asistenţă ortodocşilor după 1701, revine episcopilor români din Maramureş. Episcopul Iosif Stoica (1690—1711), contemporan cu Atanasie Anghel, după trecerea acestuia la uniaţie, în calitate de „administrator al Mitropoliei Bălgrad din Ardeal", hirotoneşte preoţi pentru românii transilvani rămaşi în legea strămoşească. Episcopul care i-a urmat, des menţionatul Dosofteiu (1718—1739), continuă această asistenţă, deşi bătrîn, bolnav şi persecutat, ridicînd la 24 numărul preoţilor din Alba de Jos, hirotoniţi în Maramureş. Activitatea plină de zel, depusă de episcopii maramureşeni în ajutorul transilvănenilor ortodocşi, a atras ura autorităţilor catolice şi reformate din fruntea comitatului, care au năpustit asupra lor grele cazne, ducînd în cele din urmă la desfiinţarea acestei episcopii în 1739.

La Bucureşti au fost hirotoniţi 19 preoţi din acest comitat. Este pomenit numele mitropoliţilor Antim Ivireanul (1708—1716) şi Daniil (1718—1731), precum şi al episcopilor Ioanichie de la Rîmnic (1728—1735) şi Ioasaf de la Buzău (1708—1716), care au făcut hirotoniri la Mitropolia Ţării Româneşti.

Prin Damaschin (1713—1728) şi Ioanichie au primit taina preoţiei 4 preoţi din Alba de Jos la Episcopia Rîmnicului.

În Banat, la Timişoara şi Caransebeş, mitropoliţii Ioanichie Vladislav (1713—1728) şi Nicolae Dimitrievici (1728—1744) hirotonesc 11 preoţi din acest comitat.

Cîte un singur preot a fost hirotonit la Roman, Giurgiu, Silistra şi Vidin.[35]

Un număr de 15 preoţi, bătrîni la 1733, au fost hirotoniţi la Bălgrad, înainte de unire. Un preot mai trăia din cei hirotoniţi de Sava Brancovici,[36] doi de Varlaam,[37] opt de Teofil[38] şi patru de Atanasie Anghel.[39]

*

Cunoscînd ierarhii şi sediile episcopale ortodoxe unde s-au hirotonit după 1701 atît de mulţi preoţi transilvani, precum şi măsurile luate de autorităţi pentru a întrerupe aceste legături, se pune întrebarea: Cîţi dintre preoţii ortodocşi au reuşit să rămînă în credinţa străbună, şi în ce măsură cei trecuţi la uniaţie s-au înstrăinat şi rupt de vechea Biserică?

Cei 11 preoţi hirotoniţi la Bălgrad înainte de Atanasie apar în conscripţia lui Inochentie Micu, ca uniţi. Faptul însă că recenzorii comitatenzi la unii nu indică confesiunea, sau arată lipsa de acte, înseamnă că situaţia confesională a acestora nu este aşa de netedă cum arată acea conscripţie. Considerîndu-i totuşi pe toţi trecuţi la uniaţie odată cu Atanasie şi mai adăugînd încă trei,[40] hirotoniţi de episcopi ortodocşi, după trecerea lui Atanasie, dar pe care el îi convinge să-l urmeze, înseamnă că la 1733 existau în comitatul Alba de Jos 14 preoţi, trecuţi la uniaţie de Atanasie Anghel.

În cei 4 ani şi două luni cît a păstorit episc. Ioan Giurgiu Patachi au fost trecuţi la uniţi 36 preoţi din acest comitat.

Mai zelos în această privinţă a fost însă episcopul Inochentie Micu, care de la data instalării şi pînă la data întocmirii conscripţiei bisericeşti, în decurs de

35 Popa Ivaşcu, nobil de Alămor, merge pînă la Vidin pentru hirotonisire. Epis. Inochentie Micu îl trece la uniţi.

36 Popa Nistor din Bucium.

37 Preoţii Vasile din Draşov şi Nicula din Musca.

38 Sînt preoţii Stan şi Costin din Jina, Man din Secăşel, Bucur din Sibişel, protopopul Toma din Vinţ, nobil, Ilie Sava din Cetea, Ioan Vesa din Ighiel şi Petru din Mogoş.

39 Protopopul Maniu din Broşteni şi preoţii Toma din Bogatu, Gheorghe din Sibişel şi Petru din Oarda, hirotoniţi de Atanasie înainte de unire, nu-l însoţesc după ce a produs dezbinarea bisericească. Pe primii trei abia i-a trecut la uniaţie Patachi, dar nu şi pe Petru din Oarda, care rămîne ortodox.

40 Popa Gavrilă din Seuşa, hirotonit la Bucureşti, Petru din Galda la Oradea şi Ioan din Mogoş în Maramureş, au fost trecuţi de Atanasie la uniaţie.

zece luni, a hirotonit 40 de preoţi şi a trecut la uniţi 17 preoţi ortodocşi în acest comitat. Între cei trecuţi erau 3 preoţi nobili, în frunte cu protopopul Avram Micuş.

În timpul sedisvacanţelor din Biserica Unită pînă la 1733, coerciţia confesională a fost continuată de protopopii uniţi şi de membrii misiunii romano-catolice din Cluj şi Alba Iulia.

Protopopul Nicolae din Biia trece la uniţi pe popa Toma din Păuca; Avram Micuş din Daia, fost ortodox, a tras după sine pe popa Ioan din Totoiu, Gheorghe din Dumitra şi Ioan din Bistra; protopopul Ioan din Alba Iulia (în conscripţie Petru Pop=Protopop) pe Ioan Dad din Meteş şi Gheorghe din Tăuţi, iar notarul (sinodului) din Sîmbăta, pe popa Ioan Palcu din Ponor.

Mult mai îndrăzneţi şi dibaci s-au arătat unii membri ai misiunii romano-catolice maghiare din Cluj şi Alba Iulia, care au reuşit să treacă la uniaţie 18 preoţi în timpul sedisvacanţelor.

George Régai, teolog şi administrator al eparhiei unite între 1716—1723 şi 1729—1731, a trecut la uniţi 6 preoţi.[41] Adam Fitter, teologul iezuit pe lîngă Patachi, apoi administrator al eparhiei după moartea acestuia, a trecut la uniţi 9 preoţi.[42] Recenzorii comitatenzi Szanto şi Vasarhely ai cercului Aiud, Egedi şi Floka ai domeniului Zlatna, probabil toţi de religie reformată, greşesc cînd spun că unii din preoţi au fost hirotoniţi de Adam Fitter. Acesta nu era arhiereu şi chiar de ar fi fost, ca romano-catolic nu putea hirotoni preoţi de ritul oriental. Ei au luat drept act de hirotonie dovada dată de Adam Fitter că preoţii respectivi sînt hirotoniţi, trecuţi de la ortodocşi la uniţi.

Paul Kolosvári, membru al colegiului iezuiţilor din Cluj, certifică trecerea la uniaţie a preoţilor fraţi Ioan Muntean din Galtiu şi Petru Muntean din Coşlar, iar Fr. Csernovitz pentru popa Medrea din Gîrboviţa.

Din totalul de 181 preoţi ortodocşi existenţi în comitatul Alba de Jos între 1701 şi 1733, 92 preoţi, mai bine de jumătate din numărul lor, au fost siliţi de autorităţile de stat şi de organele Bisericii Catolice să treacă la uniaţie.

Aceasta fiind situaţia, se naşte întrebarea: în ce măsură preoţii care au fost siliţi să treacă la uniaţie s-au rupt de Biserica în care s-au născut şi a cărei hirotonie au primit-o?

Atitudinea acestor preoţi, după ce au trecut la uniaţie, pare a fi în deplină concordanţă cu punctul de vedere al protopopilor, exprimat în manifestul de unire din 7 octombrie 1698, care sună răspicat: „Însă întraceasta chip ne unim... cum pre noi şi rămăşiţele noastre *din obiceiul bisericii noastre a răsăritului să nu ne clătească*“ (s. n.).[43]

Conscripţia comitatenză ne dă mai multe cazuri, cînd fii de preoţi uniţi, ajunşi în faza şcolarizării, sau pregătiţi pentru preoţie, sînt îndrumaţi de părinţii lor spre centrele episcopale ortodoxe şi spre mănăstirile cu şcoli din Ţările Române. Nu există nici un singur exemplu din care să reiese că preoţii uniţi din acest comitat, în cei 33 de ani de la unire, şi-ar fi îndreptat copiii spre eparhia unită a Muncaciului sau spre şcolile iezuiţilor maghiari din Alba Iulia sau Cluj.

Şi acum cîteva exemple de legăturile celor trecuţi la uniaţie cu Biserica mamă. Bătrînul preot Nicula din Musca, protopopiatul Bistra, hirotonit de mitropolitul Varlaam la Bălgrad şi trecut cu Atanasie la uniaţie, îşi trimite pe fiul Gavrilă să se hirotonească de episcopul ortodox de la Arad. Reîntors acasă, noul hirotonit funcţionează alături de tatăl său în baza adeverinţei că e unit, eliberată de Adam Fitter. Deoarece el declară recenzorilor uniţi că e ortodox, protopopul

---

41 Popa Drăghici din Oarda, Gheorghe din Sîntimbru, Ilie din Cetea, Ioan din Benic, Man din Tibru şi Arsin din Ighiel.

42 Popa Zaharie din Presaca, Aldea din Lupu, Ioan din Cisteiu, Ştefan din Ponor, Gavrilă din Musca, Teodor din Odverem, Ioan din Neagra, Ioan din Arada şi Dumitru din Albac.

43 S. Dragomir, *Românii din Transilvania şi unirea cu biserica Romei*, în *B. O. R.*, 1962, p. 884.

din Biia îi reține actele. Preotul Ilie Sava din Cetea, protopopiatul Alba, hirotonit de mitropolitul Teofil în 1693, considerat unit de Inochentie Micu, îl trimite pe fiul său Gavrilă la Timișoara, ca să fie hirotonit de vlădica ortodox. Preotul Gheorghe din Petrilaca, hirotonit de episcopul Maramureșului Iosif Stoica în 1709, trecut la uniație probabil de Patachi, îl trimite pe fiul său Petru pînă la Giurgiu, ca să fie hirotonit de episcop ortodox. Preotul Constantin din Herepea, protopopiatul Daia, hirotonit de Atanasie Anghel, îl urmează pe acesta, dar Constantin junior merge la Arad, unde e hirotonit de episcopul ortodox Vichentie Ioanovici.

Menținerea legăturilor acestor preoți cu Ortodoxia din Țările Române, după ce au trecut la uniație, reiese pregnant cînd mobilul îl constituie școlarizarea copiilor lor. Toți preoții aceștia își trimit copiii, ca să facă carte, la mănăstirile cu școli din Țările Române.

Acolo au învățat carte Gheorghe, fiul popii Gheorghe din Ohaba; Gheorghe, Nicolae, Axente și Man, fiii preotului Man din Secășel; Samoilă, fiul popii nobil Ionașcu din Alămor și tot din acest sat, Izdrailă, fiul preotului iobag Ioan; Medrea, fratele preotului Petru din Ampoița și Samson, fiul preotului Gheorghe din Gîmbuț.

Pentru a nu crea impresia că numai preoții uniți, care au fost hirotoniți ortodocși înainte de 1701, au orientare spre școlile din Țările Române, cităm și cîteva exemple de preoți care au fost hirotoniți de Patachi, care procedează la fel. Sînt preoții: Ilie din Captalan, care își școlarizează fiul Tudor acolo; popa Iosif din Stîna de Mureș îndrumă în aceeași direcție pe fratele său mai mic Isac, iar popa Petru din Gîrbova, eliberat de iobăgie și hirotonit de Patachi, își trimite copiii la studii: pe Petru, cel mai mare în Moldova și pe cel mai mic, pe Oprea, în Valahia.

Din cele de mai sus reiese cît se poate de clar că preoții români, care au fost siliți să treacă la uniație, n-au rupt legăturile cu Biserica mamă. Prin ierarhii ortodocși din jurul Transilvaniei și prin școlile de pe lîngă mănăstirile din Moldova și Muntenia, unde își duceau copiii la învățătură, ei continuau să rămînă în credința și tradițiile religioase și culturale ale Bisericii strămoșești.

Efortul preoților de a se menține în acest cadru a fost susținut în primul rînd prin ajutorul mare primit din partea credincioșilor. Căci deși silnicia confesională se exercita în această fază numai la nivelul clerului, sătenii au intuit și pericolul înstrăinării lor, de aceea apar în scenă asigurînd subzistența acelor preoți care nu se dau uniți și luînd măsuri, deocamdată blînde, contra acelora care împing aderarea la catolicism dincolo de tradițiile moștenite din străbuni.

Conscripția comitatenză menționează cazuri cînd sătenii, văzînd că preotul lor, trecut la uniație, introduce inovații, își aduc preot ortodox din alte părți. E cazul comunei Poiana-Bistra, unde preotul Ioan din localitate, trecînd cu Atanasie la catolicism, sătenii își aduc preot ortodox din Cib, comitatul Hunedoara, pe popa Macarie (Macavei în conscripția episcopului Inochentie) hirotonit la București. Sau în Neagra, unde preotul local se lasă convins de Adam Fitter să treacă la uniație, sătenii își aduc preot pe popa Gheorghe de pe Arieșul Mare, hirotonit la Silistra. Uneori sătenii își adus preoți din Muntenia sau Moldova, cum fac cei din Găbud, care văzînd că preotul lor Simion s-a unit cu Atanasie, își aduc preot ortodox din Moldova, pe popa Blaga, hirotonit la Roman. Situația aceasta, în proporții mai mari, apare în comuna Lupu, protopopiatul Broșteni. Românii aveau aci doi preoți: unul localnic iobag și altul din comuna Sadu. Ambii au fost hirotoniți de Atanasie Anghel și trecuți cu el la uniație. Sătenii își aduc atunci alți doi preoți ortodocși din Roșia de Secaș, care se hirotonesc la Arad. Cel mai tînăr dintre ei se lasă trecut la uniație de Patachi, iar cel mai bătrîn, Aldea, mai rezistă cîtva timp, dar nu scapă de episcopul Inochentie Micu. Atunci țăranii își aduc alți doi preoți: un iobag din Lodroman și un libertin, fiu de boier din Valahia, care sînt îndrumați la Arad ca să se hirotonească de episcop ortodox. Acești doi reprezintă Ortodoxia din acea comună la ora întocmirii celor două conscripții din 1733.[44]

---

44 Vezi și situația din comunele Galați, Lopadea Română, Trîmpoiele, Micoșlaca, Cricău, Căpud, Herepea, Daia și Săliștea.

Nu toţi preoţii veniţi din Muntenia şi Moldova sau de pe Teritoriul Crăiesc au putut rezista silniciilor confesionale catolice din Transilvania. Marea majoritate dintre ei, fiind persoane libere, au fost atît de timoraţi de ameninţarea că vor fi trecuţi în rîndul iobagilor, încît au semnat trecerea la uniaţie.

Conscripţia comitatenză mai cuprinde şi alte situaţii anormale, create de silnicia confesională, care merită să fie menţionate datorită caracterului lor inedit. Rezumăm numai două situaţii: tatăl şi fiul, ambii preoţi cu hirotonire ortodoxă, locuitori în aceeaşi comună, păstorind aceiaşi credincioşi, slujind în aceeaşi biserică, la acelaşi altar, dar unul dintre preoţi, cel mai bătrîn, e trecut la uniaţie, iar cel tînăr rămîne ortodox. Situaţie întîlnită şi în localităţile Herepea, Cetea, Musca, Petrilaca, menţionate de noi şi în alt context.

Sau un alt caz, puţin deosebit, în Săliştea, protopopiatul Balomir; Popa Ioan (Iuoan), originar din Valahia, cu statut de om liber, hirotonit la Bucureşti, are doi fii preoţi în comună cu el, care au fost hirotoniţi la Arad. Popa Ioan n-a arătat actele sale comisiei. Unul din fiii săi, Danilă, e trecut de Patachi la uniaţie, iar Stan rămîne ortodox. Slujesc cu toţii în aceeaşi biserică şi cu popa Muntiu Blaga, hirotonit la Arad şi trecut la uniaţie de Patachi.

Conscripţia comitatenză menţionează şi alte situaţii, apărute datorită silniciei confesionale, care ar merita să fie scoase în evidenţă. Introducerea aceasta s-a menţinut însă asupra celor mai puţin cunoscute, care pot avea o deschidere mai largă spre societatea românească din prima jumătate a sec. XVIII.

Bogatul material informativ, deşi se referă la un singur comitat, constituie un aport valoros la cunoaşterea statutului social-politic al ţărănimii române şi o foarte bună informare asupra stratificării sociale a preoţimii transilvane, asupra statutului social-politic, economic şi confesional al ei.

Clar reies apoi în evidenţă legăturile şi ajutorul bisericesc şi cultural (şcolar) dat românilor transilvani după 1701 de către Ţările Române şi, numai bisericesc, prin hirotoniri de preoţi, de către episcopiile ortodoxe din jurul Transilvaniei.

Conscripţia întregeşte apoi informaţia privind silnicia confesională la care au fost supuşi românii ortodocşi, dînd numele autorilor şi rezultatele ei.

Şi în fine, noutatea datelor acestei conscripţii poate constitui un îndemn pentru aflarea şi punerea în circuit istoric a tuturor conscripţiilor laice din 1733, care desigur vor oferi date pentru o explicare completă a celor trei dramatice momente din istoria românilor transilvani: mişcarea călugărului Visarion, mişcarea călugărului Sofronie şi, în parte, asupra cauzelor religios-confesionale ale revoluţiei lui Horea, Cloşca şi Crişan din 1784.

Prof. *Keith Hitchins*
Universitatea Illinois, U. S. A.
Prot. *Ioan N. Beju*
pensionar, Sibiu

Monahul Damaschin din mănăstirea Grigoriu de la Sfîntul Munte: O VIZITĂ ÎN BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ, editura „Athos", Pireu, 1986, 307 pagini (în limba greacă).

Se știe că încă pe vremea patriarhului Iustinian, o delegație de călugări români, în frunte cu starețul Cleopa de la mănăstirea Sihăstria au făcut o vizită la Muntele Athos, unde s-a făcut un rodnic schimb de experiențe duhovnicești, fapt care în rîndurile monahilor greci a produs o puternică impresie. Dorul după o înviorare a monahismului ortodox a fost exprimat clar de starețul Cleopa într-o broșură care a fost tradusă în grecește.

Iar ca să înțelegem mai bine împrejurările care au provocat publicarea cărții de care ne ocupăm aici, e bine să nu uităm că în ultimii ani au fost traduse și astăzi circulă în limba greacă două din scrierile neobositului ieromonah Ioanichie Bălan din mănăstirea Bistrița și anume „Patericul românesc", care a fost tipărit la București în 1980, și „Convorbiri duhovnicești", apărut în editura episcopiei Romanului în anul 1984. Ele făceau cunoscute cititorilor greci viața duhovnicească o monahismului, dar în parte și a poporului român și modul propriu în care îndrumătorii vieții noastre spirituale, dascălii de teologie și mai ales duhovnicii din mănăstiri au „căutat să stimuleze" și să lege de Biserică sufletul credincioșilor. Mai trebuie spus că încă în decada anilor 1970—1980, cînd părintele profesor D. Stăniloae încheia la București masiva „sumă" a traducerii celor 10 volume de scrieri filocalice, apăreau totodată în greaca modernă nu numai două volume cuprinzînd traducerea în greaca modernă a două importante scrieri ale sf. Maxim Mărturisitorul, comentate de același mare teolog român, ci și o serie întreagă de studii și articole pe care distinsul nostru teolog le-a putut oferi atît cititorilor greci, cît și credincioșilor din multe alte țări.

De astă dată, lucrarea de reînviorare a evlaviei creștine, pe care o săvîrșește părintele Ioanichie, a întîlnit, pe lîngă traducerea celor două volume amintite, și o entuziastă primire din partea publicului grec și în primul rînd a monahilor. Iată cu ce cuvinte îl caracterizează (la paginile 62—63 din volumul pe care-l prezentăm) monahul Damaschin: „O personalitate cu totul ieșită din comun cînd e vorba de a pune în lumină sfintele nevoințe ale celor ce au lucrat și lucrează în via Domnului, duhovnic încercat, predicator înflăcărat, slujitor smerit, mereu neobosit în alcătuirea de cărți de zidire sufletească..., în primul rînd atunci cînd e vorba de rolul monahismului românesc, iată un fapt pe care nu-l voi putea uita cît voi trăi".

La început, cartea e prefațată de însuși părintele Ioanichie (p. 7—20), în care acesta ne informează că în primăvara anului 1984 împreună cu ierom. Nicodim din schitul Crasna și cu ierod. Vartolomei din mănăstirea Sihăstria au însoțit pe monahul Damaschin în vizită la peste 60 de mănăstiri și schituri românești. Bineînțeles, tot în „introducere" se face un scurt istoric al vieții mănăstirești atît din Moldova și Muntenia, cît și din Transilvania, subliniindu-se și faptul că în Transilvania au fost dărîmate în veacul XVIII „cam 150 de mănăstiri".

Într-un prim capitol din cuprins, se face o descriere a catedralei patriarhale din București — vizitată de delegație, cu care ocazie a fost primită de răposatul patriarh Iustin — și a mănăstirii Antim, cu care prilej s-a luat un

scurt interviu cunoscutului pictor bisericesc Sofian, care fiind întrebat în ce constă rostul picturii bisericești răspundea: „în a crea stări de înălțare sufletească și în a face pe om să fie mai bun".

Tot în acest capitol se relatează despre o scurtă vizită la locuința profesorului de teologie D. Stăniloae, pe care-l califica pe bună dreptate... „dogmatist de renume mondial", reproducîndu-i-se și portretul. În legătură cu misiunea actuală a Bisericii și a mănăstirilor Sfîntului Munte, venerabilul nostru profesor afirma că aceasta constă în primul rînd în a face „să sporească credința" și „să ajute poporul".

O a treia personalitate vizitată a fost poetul Ion Alexandru, în inima căruia „părinții au sădit de mic o credință vie".

În capitolul II se dau date despre organizarea Bisericii române, despre monahismul românesc, despre învățămîntul teologic de la noi din țară, precum și despre tipăriturile Institutului Biblic.

În capitolul III (p. 53—132) sînt prezentate rînd pe rînd (desigur nu atît de pe larg ca în „Convorbiri duhovnicești" și respectiv în „Patericul românesc") 24 de mănăstiri moldovene și bucovinene, despre care autorul spune că pentru români ele sînt ceea ce a fost „Olimpul" Bitiniei (patria lui Teodor Studitul) și Athosul. Mai pe larg e prezentată mănăstirea Bistrița, metania păr. Ioanichie (10 pagini). Dintre figurile mai remarcabile ne este prezentată, de pildă, cea a nonagenarului sihastru Teofan din schitul Tarcău, dar nu sînt uitate nici mănăstirile Agapia și Văratic, pe care le numește „un întreg sat călugăresc", desigur ca aluzie la traiul pe care viețuitorii lor îl duc „între oameni, în lume". Deși în scurte pagini, descrierea vieții monahale de la Sihăstria impune prin schivnicie și înalt nivel duhovnicesc. Interesante sînt convorbirile cu starețul Cleopa (p. 84—89) și cu duhovnicul în vîrstă de peste 90 de ani Paisie din schitul Sihla (p. 92—98).

Dintre cele 28 de mănăstiri ale Țării Românești vizitate (p. 133—199), amănunte mai interesante întîlnim atunci cînd ni se descrie vizitarea mănăstirii Cernica (p. 135—141), unde, între altele, ni se prezintă profilul de înaltă ținută morală a arhim. Benedict Ghiuș, „care-și așteaptă sfîrșitul", sau ni se evocă evlavia monahului Varlaam de la schitul românesc Prodromu.

Între alte sfaturi și îndemnuri date de ierom. Daniil Baicu de la Cozia, autorii rețin: „rugăciunea, citirea din Scriptură și miluirea celor lipsiți".

Capitolul V ne vorbește de vizita efectuată la 7 mănăstiri din Transilvania, unde, din pricina prozelitismului catolic, nu ne-a rămas nici o mănăstire din cele vechi. Cele 7 mănăstiri au fost ridicate în veacul XX, așa cum a făcut-o cu mănăstirea de la Sîmbăta de Sus mitropolitul Nicolae Bălan, care a refăcut din ruină vechiul locaș. Așa cum scrie mai pe larg în „Convorbiri duhovnicești", ni se repetă și aici, mai pe scurt, o parte din răspunsurile date de părintele Teofil la întrebările puse (p. 203—208). În vizita făcută la mitropolia Sibiului autorul reține că mitropolitul actual Antonie (i se reproduce și portretul) este un „ierarh cult, cu studii superioare făcute în străinătate, autor al multor scrieri, între care se numără și cea recent apărută: *Tradiție și libertate*, despre care sîntem informați că e pe cale să apară și în traducere grecească".

Capitolul VI ne vorbește de mănăstiri și schituri pe care comisia respectivă nu le-a putut vizita, între ele și mănăstirile din vestul țării.

Capitolul VII înșiră moaștele aflate în Biserica Română, iar capitolul VIII ne vorbește de icoanele făcătoare de minuni.

La „cuprins" se spune că între paginile 283—288 se dă lista reproducerilor, ceea ce e o eroare. De fapt, cartea cuprinde 120 de reproduceri de biserici mănăstirești, de portrete de ierarhi (în frunte cu cei doi patriarhi: Iustinian și Iustin, actualul patriarh era pe atunci mitropolit al Moldovei și portretul P. Fericirii Sale e reprodus ținînd o predică în Moldova), de călugări, de obiecte bisericești etc. În schimb (împrumutînd lista după o altă carte a părintelui Ioanichie „Vetre de sihăstrie românească", București, 1982), la sfîrșitul cărții se înșiră două liste: a) a sfinților și cuvioșilor români (39 la număr) și b) lista tuturor mă-

năstirilor și schiturilor aflate azi în România (112 de toate), cu specificarea vechimii lăcașurilor, a numărului de viețuitori, precum și a numelui stareţului sau egumenului respectiv.

Cartea e tipărită în bune condiţii grafice.

Pr. prof. *T. Bodogae*

Sfîntul Nicodim Aghioritul: CARTE FOARTE FOLOSITOARE DE SUFLET. SFĂTUIRE CĂTRE DUHOVNIC, traducere din grecește de prof. Alexandru Elian, Timișoara, 1986, 183 pagini.

Ca unul care a scris cele mai înălţătoare cuvinte în legătură cu puterea încredinţată de Dumnezeu slujirii preoţeşti şi în primul rînd aceea de a împărtăşi credincioşilor iertarea păcatelor, Sfîntul Ioan Gură de Aur avea obiceiul să se exprime despre spovedanie cam în felul următor: „Multe daruri a trimis Dumnezeu din cer oamenilor: multă vreme i-a hrănit cu mană în pustie; altădată a oprit să nu plouă pe pămînt trei ani și șase luni, dar apoi a coborît foc din cer spre a întări credinţa și a stîmpărat iarăși pămîntul cu ploaie. Alţi sfinţi au făcut și ei minuni tot atît de mari, dar — zice mai departe același mare ierarh — mi se pare că cea mai mare minune care se poate săvîrşi — de astă dată pe pămînt — este cea care a început în Duminica Rusaliilor și prin care preotul a ajuns să mijlocească credincioșilor iertarea păcatelor".

Despre această mare taină a Bisericii noastre, marele Napoleon Bonaparte spunea că lui, prima spovedanie i-a lăsat în suflet o bucurie mai mare și mai neștearsă decît oricare din biruinţele cîştigate cu armatele lui, iar ţarul rus Petru cel Mare avea obicei să se descopere atunci cînd întîlnea pe stradă pe cel mai simplu dintre preoţi, atunci cînd acesta se grăbea să ducă Sfînta Împărtășanie unui bolnav.

Întrucît și-a dat seama că „spovedania constituie o excelentă metodă de educaţie", Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Nicolae al Banatului a cerut domnului profesor Alexandru Elian să dea într-o nouă traducere minunatul manual de duhovnicie intitulat *„Carte foarte folositoare de suflet"*, compusă în 1794 de binecunoscutul autor al multor scrieri de zidire sufletească *Sfîntul Nicodim Aghioritul* († 1809). Lucrarea constă din trei părţi: cea dintîi cuprinde o înlănţuire de pilde biblice și patristice legate de Taina Spovedaniei și de îndreptarea penitentului; a doua e intitulată „Canoanele Sfîntului Ioan Postnicul" și se ocupă în general cu grija de a da credinciosului epitimii sau măsuri de îndreptare cît mai potrivite pentru tămăduirea bolilor sufletești; partea a treia se adresează „celui ce se spovedeşte", căruia i se zugrăvesc în culori cît mai ameninţătoare urmările unei vieţuiri lipsite de căinţă.

După cum bine subliniază profesorul Alex. Elian în postfaţa lucrării, între izvoarele folosite de Sfîntul Nicodim Aghioritul se numără — pe lîngă cele luate din scrierile patristice și post-patristice — și o seamă de opere ale unor predicatori romano-catolici. Lucrul nu trebuie să ne mire întrucît se știe că el era originar din insula Naxos, fostă multă vreme colonie veneţiană și unde el însuși învăţase școală într-o instituţie iezuită. În schimb, ca și în cunoscuta sa scriere „Războiul nevăzut", care a fost tradusă și în românește de mai multe ori, unde a folosit din plin, reproducînd după ea chiar pagini întregi, lucrarea călugărului italian Lorenzo Scupoli „Combatimente spirituale", tot astfel și cînd citează în opera de faţă din cunoscutele „Exerciţii spirituale" ale întemeietorului ordinului iezuit, Ignaţiu de Loyola, el o face atît de discret încît, după cum spune un recent cercetător suedez, a păstrat lucrării „o atmosferă curat ortodoxă". Similar este cazul și cu scrierile lui Petru Maior, despre care se știe că a folosit și el din plin predicile vestitului predicator iezuit Paolo Segneri. Pr. Aurel Radu afirma pe bună dreptate: „s-a situat consecvent pe linia tradi-

ţionalistă a Bisericii Ortodoxe de Răsărit". De aceea era perfect îndreptăţit şi profesorul P. Vintilescu să spună despre această nouă reeditare a „Cărţii foarte folositoare de suflet" că e o „admirabilă compilaţie" a „metodei tradiţionale întrebuinţate de Biserica Ortodoxă în legătură cu administrarea Tainei Mărturisirii".

De altfel nu trebuie să uităm, că dacă şi în alte scrieri, ca de pildă „Mîntuirea păcătoşilor" (scrisă de călugărul originar din Creta, Agapie Landos), se întîlneşte aceeaşi influenţă apuseană, faptul trebuie pus şi în legătură cu spiritul mai larg bisericesc, adeseori chiar ostil unei orientări papale ultramontane, aşa cum s-a desfăşurat în fond viaţa spirituală în Veneţia şi Padua. În orice caz, uriaşa operă de reînviorare a vieţii duhovniceşti, pe care a desfăşurat-o Sfîntul Nicodim la Muntele Athos (între altele se ştie că el este stimulatorul principal al tipăririi la Veneţia a celebrei colecţii ascetice „Filocalia", apoi „Carte sfătuitoare pentru păzirea celor cinci simţuri, a nălucirii şi a inimii", „Pidalionul sau cîrma Bisericii" şi altele traduse curînd şi în limba română) nu suferă nimic prin apelul des pe care-l culege în duh ecumenic şi din spiritualitatea Bisericii Apusene. Citind, de pildă, un cuvînt clasic împrumutat din scrierile Fericitului Augustin, Sfîntul Nicodim spune, drept încheiere, plin de adînc simţ psihologic, că „omul trebuie să facă ceea ce poate şi să ceară de la Dumnezeu ceea ce nu poate, adică să faci ce poţi şi să ceri ceea ce nu poţi". Această rugăciune e bine să fie pusă atît la inima duhovnicului, cît şi a penitentului căci, în fond, în aceasta se cuprinde esenţa spovedaniei.

Pr. prof. *T. Bodogae*

Preot Dr. Ştefan Slevoacă, FĂCLII PENTRU DREAPTA CREDINŢĂ. Predici. Cu o Prefaţă de Prea Sfinţitul Epifanie Norocel, Episcopul Buzăului, Editura Episcopiei Buzăului, 1985, 314 p.

Propovăduirea ortodoxă românească primeşte un nou impuls spre o mai rodnică şi eficientă vestire a mesajului dumnezeiesc descoperit în izvoarele Revelaţiei divine. Cartea de predici a Părintelui Dr. Ştefan Slevoacă, semnificativ intitulată „Făclii pentru dreapta credinţă", vine să conştientizeze — încă o dată — şi să sensibilizeze mai mult pe „slujitorii cuvîntului" pentru a se îngriji, cu rîvnă sfîntă, pentru hrănirea credincioşilor cu „cuvîntul... lui Dumnezeu" (Mt. 4, 4). Preoţii, în calitatea lor de continuatori ai lucrării Sfinţilor Apostoli, vor împlini porunca Mîntuitorului de a învăţa (Mt. 28, 19), de a propovădui Evanghelia (Mc. 16, 15) dacă vor arăta credincioşilor pe Hristos-Domnul „Calea, Adevărul şi Viaţa". Şi mai mult, ca o îndatorire fundamentală a existenţei sacerdotale se cuvine ca, prin vestirea vie a mesajului evanghelic, să reuşim să punem pe credincioşi în permanentă legătură fiinţială cu „butucul viţei". Viaţa noastră creştină trebuie renăscută prin proclamarea Mîntuitorului nostru Iisus Hristos ca „Dumnezeu şi Domn" al existenţei noastre.

Prea Cucernicul Părinte Dr. Ştefan Slevoacă este binecunoscut preoţilor Bisericii Ortodoxe Române prin admirabilele predici pe care le-a publicat în tripticul său predicatorial: *„Popasuri duhovniceşti"*, Craiova, 1946; *„Predici pentru toate Duminicile şi sărbătorile anului bisericesc"*, Bucureşti 1979; şi *„Făclii pentru dreapta credinţă"*, Buzău 1985.

Această a treia colecţie de predici a Părintelui Slevoacă „Făclii pentru dreapta credinţă" reprezintă un minunat candelabru împodobit cu 60 de făcliipredici care vor aprinde alte mii de făclii care vor lumina din amvoanele Bisericii strămoşeşti pentru a povăţui pe credincioşi pe calea adevărului, pentru păstrarea dreptei credinţe.

P. C. Părinte Dr. Ştefan Slevoacă, în această nouă colecţie de predici, „încearcă o nouă strategie pentru luminarea şi însănătoşirea sufletelor credin-

cioşilor" deosebită de obiceiul ce s-a creat în practica predicatorială de a se tîlcui pericopele duminicale. Predicatorul-autor este preocupat, în mod prioritar de „apărarea dreptei credinţe în contextul ivirii şi activităţii noilor erezii în Biserică, denunţînd rătăcirile de la calea ortodoxiei noastre bimilenare şi militează pentru păstrarea unităţii noastre ca neam „ca toţi să fie una". Autorul este preocupat în egală măsură şi de o „re-încreştinare a creştinilor care suferă de spectatorită cronică", prin aceste predici încercîndu-se o însănătoşire morală a fiilor Bisericii.

Cele 60 de predici tematice ale acestei colecţii sînt grupate în cinci părţi, şi fiind „axate pe capitole generale de dogmatică şi teologie morală, au fost actualizate şi tratate cu un plus de fermitate şi curaj".

Prologul colecţiei este dedicat temei de extraordinară importanţă şi actualitate — pacea — mult dorita pace de către toţi locuitorii Terrei. Creştinii trebuie să fie „făcători de pace", trebuie să fie rugători fierbinţi către Dumnezeu pentru pacea lumii „să implorăm — scrie autorul — iară şi iară mila şi ajutorul Tatălui ceresc, să reverse în inimile celor ce conduc destinele popoarelor, gînduri de pace, de frăţietate, de bună-înţelegere între neamuri. Căci mai înainte de toate, pacea este un dar al cerului" (p. 12).

Partea a doua a cărţii este închinată *„În slujba dreptei credinţe"*. Cele 13 predici care compun acest capitol sînt predici eminamente misionare. În aceste predici predicatorul-autor apără cu „zel apostolic" credinţa Bisericii noastre printr-o dreaptă şi reală tîlcuire a textelor biblice pentru a feri adevărul revelat de răstălmăciri şi pe credincioşi pentru a-i feri de rătăciri. Preoţii, în calitatea lor de trimişi ai Mîntuitorului, au dreptul şi îndatorirea de a explica şi a predica Evanghelia: „... nu în Scriptură şi în literă moartă s-a pus adevărul vieţii, ci în gura unor delegaţi ai lui Hristos, care, ca nişte ambasadori ai Stăpînului, vorbesc în numele Lui, ocîrmuiesc, învaţă" (p. 34). Îndemnurile Părintelui Slevoacă pentru apărarea dreptei credinţe sînt stăruitoare şi mişcătoare: „Nu vă este permis să vă schimbaţi credinţa în care v-aţi născut şi v-aţi botezat, precum leapădă oamenii hainele uzate. Dacă cineva se rupe de Biserică, se leapădă de Stăpînul şi Capul ei care este Hristos, iar pe aşa unul îl aşteaptă soarta ramurei tăiate din pom: ea se usucă şi se aruncă în foc... În satele şi oraşele noastre au apărut rătăciri şi eresuri noi. Toate rătăcirile, vechi sau noi, provin de la diavolul, vrăjmaşul cel viclean şi neadormit, care pizmuieşte şi urăşte pe oamenii care îl caută pe Dumnezeu. Să vă păziţi să nu cădeţi, iubiţilor, din unitatea trupului lui Hristos... Să nu părăsiţi Biserica, izvorul apelor celor vii, tămăduitoare de păcat, ca să beţi din bălţi. Noi românii din vechime adîncă, din vremurile plămădirii noastre, ca neam, aşa ne ştim: ortodocşi, adică fii ai Bisericii drept-slăvitoare, care ne-a fost totdeauna vatră de lumină şi cultură, putere şi rezistenţă naţională, şi izvor al iubirii Patriei. În sînul acestui aşezămînt trebuie să rămînem, cu darurile lui să ne mîntuim" (p. 35—36).

Predicile din acest capitol constituie „piatra de rezistenţă a volumului", acest mănunchi de predici-făclii justifică şi titlul colecţiei. Profilul prin excelenţă misionar al acestor predici reiese şi din temele tratate, dintre care amintim: Crezul creştinilor, Ca toţi să fie una, Ascultaţi de mai marii voştri, Dreapta credinţă şi eresurile, Prea-cinstirea Maicii Domnului, Cinstirea sfinţilor, a sfintei cruci, icoanelor ş. a.

„În apărarea vieţii morale" se intitulează partea a treia şi este structurată în trei subcapitole: a) Cele zece porunci dumnezeieşti, b) Păcatul şi răutatea lui şi c) Păcatele capitale. Acest capitol este o impresionantă pledoarie pentru păstrarea integrităţii sufleteşti a credincioşilor, pentru ascultarea poruncilor lui Dumnezeu şi vieţuirea în sfinţenie. Păcatele, care cuprind pe unii credincioşi, ca mîndria, lăcomia, iubirea de argint, necurăţia, invidia, lenea, mînia „sînt supuse unei analize necruţătoare, o adevărată radioscopie şi diagnoză a răului, apoi sînt prescrise mijloacele vindecătoare din Evanghelia Domnului, legile moralei creştine" (P.S. Epifanie, p. 9). Aceste predici morale, ca şi cele din capitolul următor — afirmînd virtuţile creştine — caută să contribuie la „înnoirea vieţii" creştine

„pentru formarea omului nou, cerut deopotrivă de Biserică şi societatea noastră" (p. 12).

Al patrulea capitol, *Treptele desăvîrşirii creştine"*, îndeamnă la metanoia, la schimbarea mentalităţii, a modului nostru păcătos într-o viaţă virtuoasă. Autorul, asemenea unei călăuze înţelepte, conduce credincioşii — în suişul duhovnicesc — de la Pocăinţa adevărată, prin Sfintele Taine, mărturisirea lui Hristos, smerenie şi iubirea semenilor pînă la „statura bărbatului desăvîrşit, la măsura vîrstei deplinătăţii lui Hristos" (Ef. 4, 13).

Epilogul acestei colecţii de predici îl constituie cele 13 predici care se ocupă de *„Familia creştină"*. Părintele Dr. Ştefan Slevoacă, după o bogată şi îndelungată experienţă predicatorială şi pastorală, abordează — cu multă înţelepciune şi delicateţe — un capitol gingaş al vieţii. Aceste cuvinte probate printr-o îndelungată experienţă pastorală au fost necesare propovăduirii noastre şi ele sînt binevenite slujitorilor Evangheliei. Dezbaterea problemelor legate de viaţa de familie: Unitatea căsătoriei, Împotriva divorţului, Naşterea de copii, Împotriva avortului, Educarea copiilor, Exemplul părinţilor ş. a., sînt generate de profunda îngrijorare, că familia este atacată şi ameninţată azi de „microbi şi viruşi" care o slăbesc şi ameninţă să o distrugă.

Aceasta este propovăduirea autentică şi eficientă: care tratează problemele importante şi actuale ale vieţii, care dă răspuns întrebărilor credincioşilor şi îi atenţionează atunci cînd se află pe un drum care duce la prăpastia imoralităţii. Datul revelaţional este pus să răspundă la realităţile concrete din viaţa credincioşilor. Cu siguranţă că aceste predici morale vor răscoli multe conştiinţe creştine care s-au lăsat înţelenite de deprinderi urîte şi de patimi. Adevărata predică creştină este descoperire a Revelaţiei, ea împărtăşeşte credincioşilor cuvîntul lui Dumnezeu ca un cuvînt viu şi sfînt, ca un mesaj dătător de viaţă şi de sfinţenie.

Fondul celor 60 de predici-făclii dovedeşte pe autorul-predicator a fi un foarte bun cunoscător al celor două izvoare ale Revelaţiei divine. Temeiurile scripturistice sînt multe şi foarte adecvat rînduite. Există predici în componenţa cărora se află la 18—20 citate biblice. Părintele Slevoacă nu neglijează Vechiul Testament ca izvor omiletic, ci îl valorifică în mod prudent şi foarte eficient. De asemenea întîlnim în aceste predici texte semnificative din operele Sf. Părinţi: Ioan Gură de Aur, Ciprian, Ambrozie, Ioan Scăraru, Grigorie Dialogul, Ioan Damaschin ş. a. precum şi din cărţi de spiritualitate ortodoxă: *Filocalie, Pateric, Mîntuirea păcătoşilor* etc.

Dogmele şi învăţăturile Bisericii sînt legate admirabil — în aceste predici — de viaţă reală a credincioşilor de azi, viaţă pe care autorul-predicator urmăreşte să o îmbunătăţească din punct de vedere religios-moral. Aşa teologia este transpusă în viaţa creştinilor, astfel adevărurile veşnice sînt legate de realităţile şi necesităţile vieţii de fiecare zi. Cuvîntul veşnic al lui Dumnezeu este adaptat la cerinţele actuale.

Forma predicilor dovedeşte pe autorul lor ca pe un talentat mînuitor al cuvîntului sacru şi un vrednic şi mare predicator al Bisericii noastre. Adesea adevărurile creştine sînt prezentate în forme concentrate, asemenea unor maxime sau aforisme: „Drumul spre rai trece pe la porţile oamenilor" (p. 229); „Binele nu-i acela care-l ştie toată lumea, ci ceea ce e potrivit cu voia lui Dumnezeu" (p. 298); „Dragostea este ca un soare dătător de viaţă" (p. 301).

Personajele vechi şi neotestamentare, ca şi diferite evenimente şi exemple sînt prezentate aşa de expresiv, încît acestea devin prin prezentarea aleasă a autorului ca nişte fiinţe vii, prezente. Predicile sînt presărate cu multe exemple din istoria omenirii sau din viaţa diferitelor personalităţi, acestea conferind auditoriului un plus de receptivitate.

Aceste predici — ca şi întreaga activitate predicatorială — ale Părintelui Dr. Ştefan Slevoacă îl arată pe P. C. Sa ca un consacrat şi clasic predicator al Bisericii noastre, un talentat orator bisericesc, cultivat şi consolidat printr-o activitate de peste patru decenii în predicarea cuvîntului lui Dumnezeu. Cele două puncte interne ce l-au susţinut pe autorul-predicator sînt: îndatorirea de a pre-

dica „cu timp şi fără timp" mesajul divin şi dragostea pe care preotul-părinte o are pentru credincioşi, pentru sănătatea spirituală a tuturor.

Această minunată hrană duhovnicească: „Făclii pentru dreapta credinţă" vor aduce în cîmpul propovăduirii Bisericii strămoşeşti un îndemn stăruitor pentru o mai rodnică vestire a cuvîntului dumnezeiesc de către toţi preoţii pentru unitatea credinţei şi a neamului, pentru mîntuirea credincioşilor.

Cele 60 de predici-făclii — ca de altfel toate predicile scrise — au pentru preoţi un rol orientativ, de îndrumare, luminînd calea credincioşilor spre mîntuire şi a preoţilor pentru o regenerare a propovăduirii.

Pr. asist. *Nicolae Dura*

Constantin Daniel şi Athanasie Negoiţă, GÎNDIREA HITITĂ ÎN TEXTE, Bucureşti, 1986, 360 p.

Poporul hitit a fost cunoscut, pînă de curînd, numai din Cărţile Vechiului Testament.

În Vechiul Testament poporul hitit ocupă un loc de mare importanţă. Vechiul Testament le zice hitim, egiptenii le ziceau hiţi, hati şi hatti, babilonienii şi asirienii, hatti. În inscripţiile de la Tel-El-Amarna li se spune hati. Septuaginta hettei, iar „Vulgata" „urmînd ei" îi numeşte hethaeoi.

Amintirea lor s-a păstrat în toponomia Palestinei, de ex.: Kefr-Hatt=Satul hitit, Tel-Hatta=Dealul hitit.

În Vechiul Testament, Palestina este numită de multe ori „Ţara hitiţilor", iar proorocul Iezechiel, vorbind despre originea Ierusalimului, zice: „Tatăl tău este amoreu (canaanean) şi mama ta hetită" (Iez. 16, 3). Prin aceste cuvinte, proorocul voia să spună că populaţia Ierusalimului aparţine în bună parte hetiţilor, este hetită de origine.

Numele hetiţilor se menţionează pentru întîia dată la Geneză 10, 15, unde strămoşul hetiţilor se numeşte Het.

În Palestina, hetiţii existau din mileniul al treilea î. e. n.

Cap. 23 din Geneză conţine o cuvîntare a lui Avraam rostită în auzul „fiilor lui Het", deci rezultă că în epoca patriarhului hetiţii erau stăpîni în părţile acestea. De la ei cere Avraam un loc pentru înmormîntarea soţiei sale Sara. În numele hetiţilor vorbeşte un reprezentant al lor — Efron —, care zice: „Îngroapă-ţi mortul tău în cel mai ales din mormintele noastre, nici unul dintre noi nu se va împotrivi..." (Gen. 23, 6).

Din această atitudine rezultă că hitiţii erau oameni de omenie, săritori la necaz.

După cum ştim din Vechiul Testament, ei erau organizaţi în regat, de ex. din III Reg. 10, 29.

Vechiul Testament descrie mulţi oameni reprezentativi ai hetiţilor. O personalitate hetită este ofiţerul Urie, cel pus în slujba regelui David în calitate de comandant suprem al armatei. Un hitit de seamă este Ahimelec, un alt om de încredere al lui David.

După prăbuşirea regatului, hitiţii s-au asimilat cu locuitorii Asiei Mici.

Elemente hitite au pătruns şi pe teritoriul unde s-a format poporul român, în calitate de oieri şi crescători de vite. Alătúri de păstori, s-au strecurat în părţile noastre şi meşteşugarii necesari, potcovari şi alţii.

Descoperirile arheologice confirmă caracterul istoric al informaţiilor oferite de Vechiul Testament.

Astfel s-a descoperit capitala hitiţilor Hatusa, pe locul unde se găseşte astăzi satul turcesc Boghazköj, cam la 150 km distanţă de capitala Ankara. Aici s-au găsit arhivele statale, un tezaur de manuscrise, care aduc o contribuţie de

mare preț la istoria hitiților și fac lumină în multe probleme ale Orientului îndepărtat.

Cadrul geografic al regatului hitit a fost peninsula înconjurată de Marea Neagră, Marea Egee și Marea Mediterană.

Cartea de care ne ocupăm, „Gîndirea hittită în texte", dă un studiu introductiv în care se arată cadrul geografic în care se desfășura viața hitiților, face o schiță a istoriei hitiților, vorbind despre regi, țărani, artizani, negustori, preoți, temple, zei, limba și literatura lor, și despre hitiți în Palestina.

Partea a II-a: „Gîndirea hittită în texte", are o parte mistică, cu imne, invocări și „solicitationes", o parte intitulată istorică, cu altele juridice, „Pacta" conținînd tratatele mai de seamă ale statului, instrucțiuni pentru slujitorii statului, rituri, festivități și oracole.

Subliniem referirile la preoțimea hitită, care informează că preoții erau supuși unei discipline severe. Prima condiție a preotului era să fie curat, să fie pur. Mutilațiile corporale îl fac neapt pentru preoție. Pentru o viață neonestă preotului i se aplica pedeapsa cu moartea.

Valoarea lucrării, de care ne ocupăm, constă în faptul că datele oferite de Vechiul Testament despre hitiți sînt confirmate de documentele oficiale și istorice ale statului hitit.

Rolul remarcabil al hitiților în Orientul biblic n-a fost o creație a scriitorilor Vechiului Testament, ci o realitate istorică cu rol în cărțile străvechi ale Bibliei.

N. Neaga

COMPORTAMENT ȘI CIVILIZAȚIE — MICĂ ENCICLOPEDIE PENTRU TINERET. Coordonator Adrian Necula, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1987.

Înscrisă în rîndul cărților „de comportare", destinate în speță tineretului în formare, cartea întocmită de un colectiv de profesori, conferențiari, lectori și cercetători științifici, sociologi, psihologi, pedagogi de la centrele universitare din București, Cluj-Napoca, Craiova și Iași, coordonați de conf. dr. Adrian Necula și apărută în cadrul Editurii Științifice și Enciclopedice (București, 1987), vine să ofere nu numai un mănunchi de norme de conduită morală, ci mai mult, o enciclopedie a cunoașterii rînduielilor de comportare în societate.

Utilizînd un bogat aparat bibliografic, prin investigații în multe ramuri ale științei (filozofie, istorie, filologie, sociologie, etică, pedagogie, drept etc.), autorii, în maniera marilor enciclopedii (deși subtitlul cărții o apreciază drept „mică enciclopedie pentru tineret"), sintetizează în 350 pagini ceea ce este demn de reținut, nu numai pentru un tînăr în formare, ci și pentru fiecare om care își trece prin filtrul comportării sale zilnice înțelegerea fenomenelor vieții.

„Argumentele" (exemple, pilde, maxime, precepte) inundă în expozeul informativ, fiind extrase în egală măsură din literatura veche (la loc de cinste se situează „Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie", ca să nu uităm și vechile pravile și cărți de legi), cît și din experiența cotidiană, așa încît cititorul are posibilitatea de a medita adînc la înțelegerea obiectivă și trăirea normelor de comportare.

Conceptul moral, propus prin titlul fiecărui capitol în parte, este mai întîi definit didactic, fixat în perimetrul unui chenar, urmat în detaliu de o urmărire cronologică a acestei noțiuni în diferite epoci istorice, pentru ca popasul în epoca contemporană să fie mult mai dăruit, urmărind confruntarea ideologică a unor savanți din diferite țări și continente, nu fără a aprecia contribuția savanților români.

Pentru autorii tratatului, perioada maximă de înflorire a acestei categorii de scrieri se fixează în intervalul dintre mijlocul secolului XVII și anul revoluționar 1848, apreciere care consună cu cele spuse de Al. Duțu (v. „Cărțile de înțelepciune în cultura românească", București, 1972), confirmat pe deplin și de editarea în prima perioadă a cunoscutelor cărți patronate de Biserică: „Pravila de la Govora" (1640), „Cartea românească de învățătură" (1646) a lui Vasile Lupu, „Îndreptarea legii" (Tîrgoviște, 1652) ș. a., pentru ca în a doua perioadă numărul lor să fie impresionant, autorii insistînd, între altele, asupra cursului de filozofie întocmit la Blaj de Samuil Micu sau cărțile de comportare: „Oglinda arătătoare a omului înțelept" (1807), „Îndreptări moralicești tinerilor" (după celebra operă a lui Erasm), „Omul de lume" (1819), „Scurte învățături" ale lui Ioan Tomici, „Diregătorul bunei creșteri" ș. a., culminînd cu „manualul bunului român" al lui Bălcescu, a cărui deviză, cunoscută încă de la clasicii greci, corespunde tuturor epocilor: „Nu face altuia ceea ce ai socoti că nu se cade să-ți facă altul; fă altora ceea ce socotești că ceilalți se cade să facă pentru tine".

După aprecierea autorilor, lucrarea „încearcă o sinteză asupra universului personal și impersonal, a mediului psiho-social în care ne desfășurăm viața și munca zilnică. „Temele" sînt ale muncii și vieții cotidiene, omul ca personalitate și ca membru al colectivității, preocupările sale profesionale, sociale, familiale interpersonale și individuale; omul așa cum este el, cu bucuriile și durerile, izbînzile și înfrîngerile, calitățile și defectele, omul concret, real, obișnuit".

Autorii își propun și reușesc să realizeze nu numai o lucrare de informare, ci și „un manual" de psiho-sociologie aplicabil în viață, un ghid destinat tinerilor și îndeosebi educatorilor, părinților, responsabililor sociali, așadar de mare folos și nouă, preoților.

În carte găsim un bogat material atît de necesar în conduita zilnică a fiecăruia dintre noi, meditație adîncă asupra felului nostru de a fi, cît și de a gîndi asupra altora cu dragoste, respect și înțelegere.

Cîteva exemplificări apreciem că ne vor edifica în această privință:

Din cap. „Comportament cotidian", scris chiar de coordonatorul acestei cărți, Dr. Adrian Necula, citām:

„Viața cotidiană se compune nu numai din decizii și acțiuni importante, din gesturi de amploare, ci și din micro-acțiuni, micro-evenimente, micro-planuri. Aceste evenimente ale vieții zilnice, repetate cu o mai mică sau mai mare frecvență, formează contextul psiho-social în care ne desfășurăm munca de fiecare zi, viața în familie, relațiile cu ceilalți, cunoscuți și necunoscuți. La locul de muncă, pe stradă, în autobuz, în instituții publice intrăm în relații oficiale sau neoficiale, cu alții, facem schimb de formule uzuale, „oferim" și „primim" gînduri, cuvinte, gesturi. Ele ne reprezintă, dar ne și afectează tonusul psihic, ne oferă satisfacții sau și insatisfacții..." (p. 170).

„Măsura omului stă în faptele sale... În orice domeniu de cunoaștere trebuie să plecăm de la fapte... Nu cuvintele, declarațiile, ci faptele sînt oglinda calității omului..." „Nu prin hrană, haină sau aparență exterioară te vei impune, ci prin onestitate și fapte bune..." „În ce constă cel mai bun lucru de făcut? În ceea ce faci, să faci bine".

„Omul este responsabil pentru faptele sale în măsura în care aceste fapte sînt rezultatul gîndirii proprii, al deciziilor și al voinței sale..." „Omul lipsit de răspundere este „anormal" prin egoismul său, prin lipsa sa de pudoare, prin pretenția ca ceilalți să-i suporte actele imature, prin sfidarea normelor de ordine statornicite, prin rapacitate în relațiile cu alții. El ignoră prezența altora, drepturile lor, considerînd că totul i se cuvine și îi este permis... Lipsa de răspundere este o abdicare de la regulile bunului simț" (p. 189).

„Respectul altuia începe cu respectul de sine: simțul moral în manifestările exterioare, respectul cuvîntului dat, spunerea adevărului, punctualitatea. Către respectul pentru noi înșine ne îndeamnă moralitatea, la stima față de alții ne obligă educația (Goethe). Sentimentul respectului, al demnității față de sine și față de alții este coloana vertebrală a conștiinței de sine, dovada autonomiei și

a valorii personalităţii. Cine este în stare să respecte pe cineva, spune gînditorul antic Seneca, va ajunge el însuşi demn de respect" (p. 192).

„Hotărîrea în menţinerea echilibrului şi a armoniei relaţiilor inter-personale cotidiene sînt unele norme ca buna-cuviinţă, politeţea, tactul. Buna-cuviinţă înseamnă comportare firească, normală..., corectitudine şi îngăduinţă, bunăvoinţă şi atenţie faţă de alţii (I. Slavici)... Ea izvorăşte din respectul şi grija pentru alţii, motiv pentru care filosoful Alain o asimilează omeniei... „Ceea ce nu opreşte legea opreşte buna-cuviinţă" (Seneca). Lipsa cuviinţei se manifestă prin stridenţe în îmbrăcăminte şi comportare, expresii necontrolate şi ton violent, agresivitate... Necuviinţa este o ameninţare la bunul gust şi civilizaţie, o putere oarbă, e ură împotriva spiritului... Are bună-cuviinţă omul care ghiceşte, ştie ce, cînd şi cum trebuie să spună sau să facă. Buna-cuviinţă se învaţă — prin frecventarea oamenilor înzestraţi cu bun-simţ şi măsură — şi se şlefuieşte prin efort personal, prin exerciţiu" (p. 192).

„Semnul exterior al bunei-cuviinţe este politeţea... Omul politicos are o structură psihică şi morală armonioasă, stenică, altruistă... A te exprima politicos, prin gest sau prin cuvînt, nu înseamnă nicidecum a te arăta umil, inferior altora, ci a-ţi dovedi posibilităţile, capacităţile tale în raport cu altul..., înseamnă a dărui, a oferi, a veni în întîmpinare. Numai „oferind", „dăruind" poţi manifesta o politeţe plină de tact, măsură, gradaţie şi sensibilitate" (p. 194).

„Politeţea e o punte aruncată către altul, dar şi un zid în faţa aroganţei, familiarităţii, vulgarităţii" (p. 195).

Astfel de gînduri sînt, precum vedem, extrem de apropiate lucrării noastre preoţeşti, lucrare în care „comportamentul şi civilizaţia" trebuie să fie la ele acasă, motiv pentru care cartea pe care o semnalăm se recomandă de la sine şi slujitorilor bisericeşti.

Pr. *Zenovie Moşoiu*

NOI APARIŢII EDITORIALE

Teologie şi ecumenism — Istorie şi literatură, Cultură şi probleme ale lumii contemporane

Lumină din lumină, Predici, lucrare tipărită cu binecuvîntarea Î. P. S. Antonie, Mitropolitul Ardealului, Sibiu, 1985, 568 p.

Îndrumător bisericesc, misionar şi patriotic, pe anul 1986, tipărit cu binecuvîntarea Î. P. S. Antonie, Mitropolitul Ardealului, Tiparul Tipografiei eparhiale, Sibiu, 1986, 128 p.

Îndrumător bisericesc, misionar şi patriotic, II, tipărit cu binecuvîntarea Î. P. S. Teoctist, Arhiepiscop al Iaşilor şi Mitropolit al Moldovei şi Sucevei, Editura Mitropoliei Moldovei şi Sucevei, M-rea Neamţ, 1986, 144 p.

Dr. Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului, *Biserica românească din nord-vestul ţării în timpul prigoanei horthyste,* Editura Institutului Biblic şi de Misiune al B. O. R., Timişoara, 1986, 214 p.

Pr. prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Politica statului ungar faţă de Biserica românească din Transilvania în perioada dualismului, 1867—1918,* Editura Institutului Biblic şi de Misiune al B. O. R., Sibiu, 1986, 304 p.

Episcopul Nicolae Ivan, 1855—1936, ctitorul reînviatei Episcopii a Vadului, Feleacului şi Clujului, Studii şi documente, Editura Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Vadului, Feleacului şi Clujului, Cluj, 1985, 428 p.

Picu Pătruţ — Miniaturi şi poezie, Comori ale artei populare româneşti, evocări de Zoe Dumitrescu-Buşulenga şi Vasile Drăguţ, Studiu introductiv de Octavian O. Ghibu şi Crişan Mircioiu, ediţie îngrijită, tabel cronologic şi note de Octavian O. Ghibu, Asociaţia „România", Bucureşti, 1985, 196 p.

Philocalie des pères neptiques, Fascicule 6: Maxime le Confesseur. Centuries sur l'amour, centuries sur la théologie et l'économie de l'Incarnation du Fils de Dieu, Brève interpretation du „Notre Père"; Introduction et traduction par Jacques Touraille, Bellefontaine, 1985, 286 p.

Les sentences des pères du désert, série des anonymes, traduite et présentée par Dom Lucien Regnault (Spiritualité Orientale, nr. 43), Solesmes, Bellefontaine, 1985, 368 p.

Marc le moine, *Traités Spirituels et Théologiques,* introduction par K. Ware, traduction française par C. A. Zirnheld (Spiritualité Orientale, nr. 41), Bégrolles — en — Mauges, Abbaye de Bellefontaine, 1985, 288 p.

Gabriel Hieromonachos, *Abhandlung über den Kirchengesang,* (Monumenta Muzicae Byzantinae, Corpus Scriptorum de re musica, vol. I), Herausg. von C. Hannick und Gerda Wolfram, Wien, Verlag der Österreichischen Akad. der Wissenschaften, 1985, 157 p.

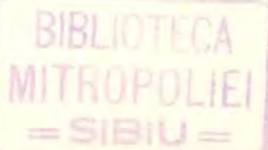
Jahrbuch der Österreichischen Byzantinistik (Band 34), Hgb. Herbert Hunger. Vienne, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1984, 330 p.

Liselotte Höfer, Victor Conzemius, Otto Karrer, Kampfen und Leiden für eine Weltoffene Kirche, Freiburg I. Br. 1985, 484 p.

René Girault, Albert Nicolas, *Sans Tricher ni Trahir,* Sur la grande route oecuménique, Paris, Cerf, 1985, 192 p.

*

Comisia română de istorie militară şi Centrul de studii şi cercetări de istorie şi teorie militară, *Istoria militară a poporului român,* vol. I—II, Editura Militară, Bucureşti, 1986, 438+640 p.

Horia C. Matei, *Mic dicţionar al lumii antice*, Editura Albatros, Colecţia „Dicţionarele Albatros", Bucureşti, 1986, 416 p.

Mircea Muşat şi Ion Ardeleanu, *România după Marea Unire*, vol. II, partea I, 1918—1933, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1986, 1172 p.

A. D. Xenopol, *Istoria românilor în Dacia Traiană*, vol. I, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1985, 518 p.

Stan Velea, *Istoria literaturii polone*, Renaştere, baroc, secolul luminilor, romantism, Editura Univers, 1986, Bucureşti, 384 p.

Marin Voiculescu, *Gîndire aforistică în cultura românească*, Editura Academiei R. S. R., Bucureşti, 1986, 264 p.

Traian Stirbăţ, *Corespondenţe structurale în logica modernă*, Editura Junimea, Iaşi, 1986, 304 p.

Adina Chelcea şi Septimiu Chelcea, *Cunoaşterea de sine, condiţie a înţelepciunii*, Colecţia „Cristal", Editura Albatros, Bucureşti, 1986, 224 p.

Dorin N. Uriţescu şi Rodica Uţă Uriţescu, *Aspecte ortografice controversate*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1986, 316 p.

Gabriel Gheorghe, *Proverbele româneşti şi proverbele lumii romanice*, Editura Albatros, Bucureşti, 1986, 424 p.

Gheorghe Vrabie, *Eposul popular românesc*, Colecţia „Sinteze — Lyceum", Editura Albatros, Bucureşti, 1986, 330 p.

G. Coşbuc, *Elementele literaturii poporale*, Antologie, prefaţă, note de I. Filipciuc, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1986, 408 p.

Legende populare geografice, Ediţie îngrijită, Cuvînt înainte, note, glosar, bibliografie de Nicoleta Coatu, Colecţia „Locuri şi legende", Editura Sport-Turism, Bucureşti, 1986, 240 p.

Ioan Zamfirescu, *O antologie a dramei istorice româneşti*, Perioada contemporană, Editura Eminescu, Bucureşti, 1986, 924 p.

Nae Antonescu, *Reviste literare conduse de L. Rebreanu*, Editura Minerva, Bucureşti, 1985, 410 p.

Şerban Duicu, *Pe urmele lui Samuil Micu Clain*, Seria „Pe urmele...", Editura Sport-Turism, Bucureşti, 1986, 342 p.

Italo Svevo, *Scrisori*, Colecţia „Corespondenţă, memorii, jurnale", traducere, note, prefaţă de Ştefan Crudu, Editura Univers, Bucureşti, 1986, 608 p.

Platon, *Opere*, vol. V, Cuvînt prevenitor de Constantin Noica, Ediţie îngrijită de Constantin Noica şi Petru Creţia, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1986, 504 p.

Shakespeare, *Opere complete*, vol. IV, Ediţie îngrijită de Leon D. Leviţchi, Editura Univers, Bucureşti, 1985, 560 p.

Toma Roman, *Metamorfozele realului*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1986, 164 p.

Ralph E. Shikes şi Paula Harper, *Pissaro*, Colecţia „Biblioteca de Artă", Editura Meridiane, Bucureşti, 1986, 496 p.

Victor Lazarev, *Originile renaşterii italiene, Quatrocento-ul timpuriu*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1986, 496 p.

*

Andrei Roth, *Individ şi societate*, Colecţia „Idei contemporane", Editura Politică, Bucureşti, 1986, 320 p.

Dan Mihai Bârliba, *Un an pentru generaţia viitorului*, Editura Politică, Bucureşti, 1986, 196 p.

Subdezvoltarea economică în lumea actuală; Realităţi şi teorii, coordonator: Ivanciu Nicolae-Văleanu —, Editura Academiei R. S. R., Bucureşti, 1986, 232 p.

Înarmare, dezarmare, dezvoltare, coordonator Dr. Victor Duculescu, Editura Militară, Bucureşti, 1986, 256 p.

Naţiunea română în etapa edificării societăţii socialiste multilateral dezvoltate, coordonatori: Elena Florea şi Ion Rebedeu, Editura Politică, Bucureşti, 1986, 264 p.

† Pr. iconom OCTAVIAN FLUCUŞ

În sunetul clopotelor de vecernia Duminicii celei dinaintea naşterii Domnului nostru Iisus Hristos (20 XII 1986), după o scurtă suferinţă trupească, s-a stins candela vieţii vrednicului preot de la parohia Sălişte II, Octavian Flucuş.

*

A văzut lumina zilei la 26 august 1913 în comuna Săcel — Sibiu ca fiu al preotului Aron şi preotesei Maria pe care Dumnezeu i-a binecuvîntat cu şapte copii.

A urmat şcoala primară în satul natal, Liceul Gh. Lazăr la Sibiu, Academia Teologică la Arad şi Sibiu, unde a obţinut licenţa în Teologie.

După terminarea studiilor teologice şi după căsătorie s-a învrednicit de darul cel mare al preoţiei prin rugăciunile şi punerea mîinilor mitropolitului N. Bălan. Prin această sfîntă taină licenţiatul în Teologie a fost rînduit să administreze bogăţiile Cerului, să înveţe, să boteze, să lege şi să dezlege păcatele oamenilor, mai întîi în parohia Săcel, vreme de 6 ani, apoi în Sălişte, fiind titularul parohiei III, apoi parohiei II, vreme de 42 ani.

Vreme de 48 de ani, adormitul în Domnul a fost învăţător şi propovăduitor, cu cuvîntul şi cu fapta, al tainelor lui Dumnezeu şi Evangheliei Mîntuitorului Hristos, a fost duhovnic înţelept, păstor de suflete luminat, liturghisitor cucernic şi predicator ales şi convingător.

A păstorit enoriaşii cu înţelepciune, demnitate, hărnicie şi iubire, învăţîndu-i cu cuvîntul şi exemplul vieţii sale, plecîndu-şi urechea la necazurile şi durerile lor; pe cei slabi i-a întărit, pe cei neînvăţaţi i-a învăţat, pe cei bolnavi i-a mîngîiat, pe cei păcătoşi i-a îndreptat, pe cei rătăciţi i-a întors de pe căile pierzării, pe cei învrăjbiţi i-a împăcat.

În întreaga lui activitate pastorală a fost conştiincios în îndeplinirea slujbelor păstrînd rînduielile şi tradiţiile locale.

Pentru osîrduitoarea lui activitate, pentru devotamentul, zelul şi dăruirea cu care a slujit biserica şi poporul a fost distins cu dreptul de a purta brîu roşu şi rangul de iconom.

*

Slujba înmormîntării a fost oficiată în ziua de 22 decembrie 1986 de un sobor de preoţi, în frunte cu P. C. protopop D. Luca, care, în cuvîntul funebru rostit, a arătat importanţa misiunii preoţeşti, prezentînd totodată viaţa şi activitatea decedatului pusă în împlinirea acestei misiuni.

Apoi trupul neînsufleţit al adormitului în Domnul, purtat pe umeri de preoţii slujitori, în cîntările duioase ale corului bisericii, în dangătul clopotelor celor trei biserici, urmat de îndurerata soţie, cei trei copii, nurori, nepoţi, rudenii şi credincioşii din Sălişte, între lacrimi, a fost coborît în mormîntul proaspăt săpat la umbra altarului bisericii celei mari din Sălişte, în nădejdea învierii şi a vieţii celei veşnice.

Veşnică să-i fie pomenirea!

Pr. *Ioan Isacu*

† Preotul iconom IOAN PUCHIANU

Joi, 25 iunie 1987, s-a săvîrşit din viaţă, după o scurtă şi grea suferinţă, preotul Ioan Puchianu de la parohia Moeciu de Sus, protopopiatul Braşov.

*

S-a născut la 25 august 1929, în Moeciul de Sus, jud. Braşov, în familia credincioşilor Gheorghe şi Aurelia Puchianu. Şcoala elementară a urmat-o în satul natal, iar liceul la Braşov. A urmat apoi Institutul Teologic Universitar din Sibiu, pe care l-a absolvit în anul 1955, fiind declarat licenţiat cu teza de licenţă: Sublimitatea misiunii preoţeşti.

S-a căsătorit în anul 1953 cu Dora Dînsu din Sibiu şi au avut 4 copii: Ioan-Gabriel, Cristina, Minodora şi Mihai-Gheorghe. În anul 1955 a fost hirotonit preot pe seama parohiei Tigmandru, prot. Sighişoara. Din acelaşi an păstoreşte în parohia Tigmandru pînă în anul 1957. De la 15 martie 1957 vine în părţile natale, în parohia Şirnea din protopopiatul Braşov, pînă în anul 1969, cînd trece la parohia Moeciul de Sus, satul natal, unde păstoreşte cu vrednicie pînă cu o săptămînă înainte de a-şi da obştescul sfîrşit. Sublimitatea preoţiei, despre care s-a ocupat în lucrarea sa de licenţă în Teologie, adormitul în Domnul pr. Ioan Puchianu a trăit-o peste tot pe unde a păstorit, lăsînd în urma sa semnele frumoasei sale activităţi. Părintele Ioan Puchianu a trăit o viaţă cu adevărat preoţească, cu o moralitate ireproşabilă şi cu o blîndeţe cuceritoare, imprimînd în sufletele credincioşilor săi această blîndeţe. În cei 30 de ani de preoţie părintele Ioan a fost şi un bun gospodar, peste tot unde a păstorit îngrijind bisericile şi casele parohiale, atît la Tigmandru, cît şi la Moeciu construind case parohiale. Pentru toată activitatea sa, Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Antonie, Mitropolitul Transilvaniei, i-a acordat distincţia onorifică de iconom cu dreptul de a purta brîu roşu.

*

Slujba înmormîntării s-a săvîrşit, după rînduială, în după-amiaza zilei de Duminică, 28 iunie 1987, de către un sobor de preoţi în frunte cu P. C. consilier Gheorghe Papuc de la Centrul mitropolitan din Sibiu şi P. C. părinte Vasile Prodea, protopopul Braşovului, în prezenţa unei numeroase asistenţe. Din partea Înalt Prea Sfinţitului Mitropolit Antonie s-a transmis familiei îndoliate o scrisoare de condoleanţe.

Cuvinte de întremare sufletească pentru credincioşii care şi-au plîns păstorul lor sufletesc au rostit: P. C. cons. Gh. Papuc, P. C. prot. V. Prodea, P. C. pr. Z. Moşoiu şi cîntăreţul bisericesc, care au prezentat totodată şi viaţa şi lucrarea adormitului pr. I. Puchianu.

După aceea, în dangătul clopotelor, trupul neînsufleţit al părintelui Ioan Puchianu a fost purtat de preoţi, înconjurînd biserica şi aşezîndu-l în mormîntul din preajma ei pînă la obşteasca înviere.

O viaţă limpede ca cristalul, petrecută în sînul familiei, în satul natal, se încheie cu somnul de veci dormit în cimitirul de la umbra bisericii, pe care cu credinţă de adevărat şi vrednic păstor a slujit-o pînă în ultima clipă.

În veci să-i fie pomenirea!

Pr. *Vasile Prodea*

† Preotul iconom-stavrofor ŞTEFAN TASCIANU

În ziua de 28 iulie 1987, a trecut din viaţa aceasta către Domnul preotul iconom-stavrofor Ştefan Tascianu, slujitor la biserica Sfîntul Nicolae din Şcheii Braşovului.

Vestea plecării sale din mijlocul nostru a îndurerat pe toţi cei ce l-au cunoscut.

S-a născut la 28 aprilie 1917 în Bucureşti, unde mama sa s-a refugiat în timpul primului război mondial, fiind originar din Tilişca, jud. Sibiu. Tatăl său moare în anul 1916 la Oituz, în luptele eroice pentru apărarea Patriei. A urmat cursul primar între anii 1924—1928 la Bucureşti şi apoi liceul teoretic la Făgăraş, Blaj şi Dumbrăveni. Între anii 1938—1942 a urmat Academia Teologică „Andreiană" din Sibiu, licenţa în Teologie susţinîndu-şi-o în anul 1961.

A fost hirotonit preot în anul 1942, după ce se căsătorise cu Floarea Sprîncenatu, pe seama parohiei Orlat, jud. Sibiu. A avut trei copii: Dănuţ, Ştefan şi Alexandru. În parohia Orlat desfăşoară o rodnică activitate sacerdotală, dînd dovadă de un deosebit simţ al răspunderii. În această parohie iniţiază strîngerea unui fond pentru construirea bisericii, de o jumătate de milion lei. Din anul 1946 şi pînă în anul 1959 a slujit ca preot paroh în parohia Toderiţa, jud. Braşov. Aici a renovat şi zugrăvit biserica, avariată după cutremurul din 1940. A reparat de asemenea casa parohială, a muncit împreună cu credincioşii pentru construirea şcolii, a căminului cultural şi alte obiective de folos obştesc. Încrestăm şi faptul că a cărat nisip cu caii săi pentru construirea casei de cultură din Făgăraş. La 2 martie 1958 a fost ales deputat de raion la Făgăraş.

Din anul 1959 şi pînă la data decesului a fost preot paroh la biserica Sf. Nicolae II din Şcheii Braşovului. Şi aici la Braşov desfăşoară o frumoasă activitate sacerdotală şi în acelaşi timp o activitate pe tărîm social. Astfel, a fost ales deputat în mai multe sesiuni. Pentru activitatea deosebită pe tărîm pastoral-bisericesc a fost distins protopop-stavrofor şi totodată a primit Crucea Patriarhală în anul 1961. De asemenea pentru activitatea în interes obştesc a primit „Ordinul Steaua Republicii Socialiste România cl. a V-a" în anul 1959, „Medalia 30 de ani de la eliberarea României de sub dominaţia fascistă" în 1974; insigna Centenarului Independenţei Patriei în anul 1977. A primit 8 insigne de fruntaş în gospodărirea municipiului Braşov ca deputat.

Dar părintele Ştefan Tascianu s-a remarcat şi ca un preot cu harul scrisului. Astfel a publicat articole şi poezii în „Telegraful Român", „Mitropolia Ardealului", „Biserica Ortodoxă Română", „Glasul Bisericii" şi revistele „Familia", „ASTRA", în diferite culegeri publicate de Casa de Creaţie Braşov şi ziarul „Drum Nou". Entuziasmul cu care declama poezii la conferinţele preoţeşti nu va fi uitat niciodată. Fire blîndă, sinceră, prietenoasă, cumpătat, modest în manifestările vieţii lui, preotul Ştefan Tascianu a ştiut să se facă iubit şi apreciat de enoriaşii săi.

Slujba înmormîntării a fost oficiată vineri, 31 iulie 1987, de către un sobor de preoţi, în frunte cu P. C. protopop Vasile Prodea, al protopopiatului Braşov şi coleg de altar, în prezenţa unui impunător număr de credincioşi, foşti enoriaşi din Toderiţa, unde a fost înmormîntat alături de fiul său, dar şi credincioşi veniţi de la Braşov, care au umplut pînă la refuz biserica din Toderiţa, dovadă grăitoare a preţuirii şi dragostei ce i-au purtat-o.

După oficierea slujbei de prohodire, a luat cuvîntul P. C. protopop Vasile Prodea, care a înfăţişat calităţile de om ale părintelui Ştefan Tascianu, precum şi frumoasa activitate obştească şi pastorală.

În continuare, s-a dat citire scrisorii de condoleanţe din partea Înalt Prea Sfinţitului Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, adresată familiei îndoliate.

Au mai luat cuvîntul alţi fraţi întru preoţie şi colegi care au elogiat personalitatea părintelui Ştefan Tascianu.

După ocolirea tradiţională a sf. biserici, sicriul cu trupul adormitului întru Domnul, pr. Ştefan Tascianu, a fost purtat pe umeri de preoţi şi, într-o adîncă tristeţe, a fost coborît de pe braţele preoţilor în cavoul familiei.

Dumnezeu să-l odihnească în pace!

Prot. *Vasile Prodea*

† Preotul DIMITRIE GORNIC

La 11 decembrie 1986 s-a stins din viaţă părintele Dimitrie Gornic din parohia Vinerea, protopopiatul Alba Iulia. O scurtă suferinţă a curmat zilele celui ce şi-a pus întreaga viaţă în slujba Bisericii şi a oamenilor.

Părintele Dimitrie Gornic s-a născut în 1914 în comuna Iermata, judeţul Arad, din părinţii Florea şi Sofia.

La vîrsta de 14 ani rămîne orfan de tată, greul casei fiind purtat de mama sa Sofia. Şcoala primară o face în satul natal, iar liceul la Arad. În 1936 se înscrie la Academia Teologică din Arad pe care o termină în 1940. În acelaşi an se înscrie la Facultatea de Filozofie din Bucureşti, unde stă doi ani de zile.

În anul 1940 se căsătoreşte cu tînăra Atena Ianuli, absolventă a Facultăţii de Filozofie şi Litere din Bucureşti.

În anul 1942, luna octombrie, ziua 22, este hirotonit de episcopul Andrei Mager pe seama parohiei Buteni, judeţul Arad.

Părintele Dimitrie Gornic a mai funcţionat ca preot în Iermata, satul natal, Micalaca Nouă din Arad, dar cea mai mare parte a vieţii sale a petrecut-o în parohia Vinerea, localitate aşezată în zona oraşului Cugir.

Înzestrat cu inteligenţă nativă, se impune ca om de cultură, publicînd încă din anii studenţiei, un articol intitulat „De ce iubim Ortodoxia?"

Dar pasiunea pentru cunoaştere a avut-o pînă la sfîrşitul vieţii sale, fapt pentru care a rămas printre preoţii fruntaşi ai Bisericii noastre. A slujit cu evlavie, respectînd rînduielile tradiţionale. Fiind un iubitor al culturii, se străduia foarte mult ca ideile şi simţămintele să le îmbrace în forma celei mai fireşti şi naturale exprimări.

Preotul Dimitrie Gornic a avut un caracter integru. Era apropiat de preoţi şi credincioşi. Era blînd, modest, plăcut la vorbă, totdeauna cu zîmbetul pe buze, te cucerea prin cunoştinţele sale vaste şi prin fizionomia sa morală. A fost un preot de excepţie.

Prohodirea rămăşiţelor pămînteşti ale celui care a fost părintele Dimitrie Gornic a avut loc în ziua de 14 decembrie 1986, în biserica „Sfîntul Nicolae" din Vinerea, unde a slujit vreme de peste 22 ani.

După prohodire a fost condus în cimitirul parohial cu multă durere de întreaga familie şi de o mulţime de credincioşi.

Aici aşteaptă în pace judecata de obşte, pentru a primi răsplata pentru faptele lui vrednice de pomenire.

Preot *Ioan Ramf*
Parohia Cugir

† Preotul IOAN HODEAN

Cu adîncă durere încunoştinţăm că în Protopopiatul Tg. Mureş a încetat din viaţă un tînăr preot, în vîrstă de 39 de ani, pr. Ioan Hodean, de la parohia Moişa cu filiile Merişor şi Păingeni.

S-a născut la 21 ianuarie 1948 în com. Iuda (Viile Tecii), jud. Bistriţa, într-o familie de ţărani. Rămas orfan la o vîrstă fragedă, a fost crescut de bunica lui care l-a întreţinut la şcoală, terminînd pe rînd: şcoala primară din satul natal, liceul din Teaca şi Seminarul Teologic din Cluj, pe care l-a absolvit în 1969, fiind hirotonit pe seama parohiei Orosfaia la data de 28 august 1969, prot. Bistriţa. Din data de 1 iunie 1975 pînă în ziua decesului a funcţionat în parohia Mioşa, prot. Tg. Mureş.

Căsătorit în 4 august 1969, cu Dorina Tamaş, a fost binecuvîntat de Domnul Dumnezeu cu trei copii: Călin-Dorin, născut în 1972, Mihaela şi Nicoleta, născute în 1976.

În ziua de 5 mai a.c. a trecut la cele veşnice după o grea şi îndelungată suferinţă, suferind două operaţii pe inimă.

Slujba înmormîntării a avut loc în data de 8 mai a.c. cu un sobor de 13 preoţi, în prezenţa P.S. Episcop Emilian de Alba Iulia. Alături de preoţii din sobor au fost prezenţi aproximativ 50 de preoţi, foşti colegi de seminar şi colegi din prot. Tg. Mureş.

La sfîrşitul slujbei a predicat C. pr. Silviu Negruţiu din parohia Hărţău, un C. pr. din episcopia Oradiei, parohia Rozavlea, C. pr. Iacob Ormenişan de la Centrul Eparhial şi P.C. pr. prot. Aurel Sămărghiţan, care a luat şi îndătinatele iertăciuni, exprimînd compasiunea tuturor preoţilor care l-au cunoscut şi aducînd mîngîiere familiei greu încercate.

† Preotul IULIU MOLDOVAN

În aceeaşi zi în care a trecut la cele veşnice pr. Ioan Hodean de la parohia Moişa, ne-a sosit vestea tot atît de tristă a încetării din viaţă a preotului pensionar din parohia Sovata, Iuliu Moldovan.

S-a născut în oraşul Praid, judeţul Mureş, la data de 30 sept. 1919.

După şcoala primară şi gimnaziu urmează cursurile Academiei Teologice din Blaj pe care o absolvă în 1942.

Se căsătoreşte în aprilie 1942 cu Livia Roşca din satul Crăciuneşti, jud. Mureş. Căminul lor a fost binecuvîntat cu 2 copii: Livia-Rozalia, născută în 1943 şi Mariana-Elisabeta, născută în 1946.

Începutul misiunii preoţeşti îl face în 6 iunie 1942, în parohia Coroiu, prot. Sighişoara, pînă la data de 9 sept. 1945, cînd este numit în parohia Bălăuşeri, prot. Sighişoara. Din 14 sept. 1948 este transferat la parohia Sovata, prot. Tg. Mureş, unde funcţionează pînă în anul 1979, cînd este pensionat de boală.

Înmormîntarea a avut loc în 8 mai a.c. săvîrşită fiind de un sobor de 11 preoţi sub asistenţa P.S. Episcop Emilian al Alba Iuliei.

La sfîrşitul slujbei P.C. pr. Doru Beldean a rostit un cuvînt de învăţătură, C. pr. Vasile Şovrea a prezentat date biografice, iar în încheiere P.C. pr. prot. Aurel Sămărghiţan a rostit iertăciuni şi a prezentat condoleanţe familiei îndoliate, din partea preoţimii din protopopiat, cît şi din partea tuturor celor care l-au cunoscut.

Prot. *Aurel Sămărghiţan*

† Preotul ALEXANDRU TRIFU

În seara zilei de 15 martie 1986 s-a stins din viaţă preotul Alexandru Trifu, paroh al parohiei Certege, prot. Cîmpeni.

Născut la 28 noiembrie 1927 din părinţii Iosif şi Maria, în com. Vidra, jud. Alba, la cîţiva km. de locul natal al lui Avram Iancu, craiul munţilor. Şcoala primară a făcut-o în satul natal, după care s-a înscris la Liceul pedagogic din Abrud şi pe care l-a continuat la Rîmnicu Vîlcea unde a şi obţinut diploma de învăţător.

A urmat cursurile Facultăţii de drept din Cluj timp de doi ani şi apoi s-a înscris la Academia teologică pe care a absolvit-o în 1955 la Sibiu.

Se căsătoreşte cu Aurelia Alămoreanu din Alămor, avînd doi fii, Claudia-Aurelia şi Alexandru Iosif Nicolae, ambii urmînd studii superioare.

Prohodul defunctului s-a oficiat la casa părintească din Vidra în data de 18 martie de către un sobor de 12 preoţi în frunte cu P.C. prot. Gh. Benchea. Cu

acest prilej au luat cuvîntul P. C. prot. Gh. Benchea, care a prezentat familiei îndoliate condoleanțe din partea P. S. Sale Emilian, P. C. pr. Viorel Motora, care a vorbit despre preoție și C. pr. Dragomir Peteleu, care, în calitate de paroh, a prezentat viața defunctului și a luat îndătinatele iertăciuni.

În sunetele clopotelor corpul neînsuflețit al părintelui Alexandru Trifu a fost așezat în mormîntul săpat la umbra bisericii.

Veşnică să-i fie pomenirea!

Pr. *V. Motora*

† Preotul GHEORGHE STAN

În dimineața zilei de 12 februarie 1987 a trecut la cele veșnice preotul Gheorghe Stan din parohia Bistra, jud. Alba, în vîrstă de 86 ani.

Născut în anul 1901 în satul Neagra (azi Poiana Vadului), din părinții Gherasim și Rafila, a urmat cursurile primare în satul natal, liceul la Abrud, iar studiile teologice — preparandia la Sibiu, după care în 1925 rămîne un an învățător în satul natal. Căsătorindu-se în 1926 cu învățătoarea Maria Catalina din Bistra, este hirotonit și rămîne preot timp de patru ani, tot în satul natal.

Între anii 1930—1950 funcționează ca preot în parohia Chețani, jud. Mureș. Se transferă în 1950 în parohia Lupșa, iar de aici din 1952 pînă în 1966, cînd iese la pensie, se stabilește la parohia Bistra.

A fost un preot smerit, credincios și la înălțimea demnității preoțești, îndeplinindu-și misiunea cu fapta, cu cuvîntul, cu întreaga sa activitate, fiind o pildă vie de urmat pentru credincioși.

A slujit altarul Bisericii 40 de ani, dar în același timp a activat la educarea culturală a poporului.

Serviciul înmormîntării a fost oficiat de pr. Zaharia Curea și pr. Dorel Floca, însoțiți de corul parohiei.

P. S. Emilian a trimis o telegramă de condoleanțe familiei îndurerate de pierderea vrednicului părinte.

Au participat la înmormîntare toți membrii consiliului și comitetului parohial și numeroși credincioși care și-au manifestat durerea despărțirii de păstorul lor.

Pr. *Zaharia Curea*

SOMMAIRE

Page

MOMMENTS IMPORTANTS DE LA VIE DE LA PATRIE

ÉTUDES ET ARTICLES

HOMÉLIES

VIE ECCLÉSIASTIQUE

DE RELATIONS OECUMÉNIQUE ECCLÉSIASTIQUES

L'OECUMÉNISME LOCAL

DE L'AGITÉ PASSÉ DE LA TRANSYLVANIE

COMPTES RENDUS

LIVRES NOUVEAUX

ENDORMIS DANS LA PAIX DU SEIGNEUR

TIPARUL
TIPOGRAFIEI EPARHIALE
SIBIU

DIN VIAŢA PATRIEI

DIN RELAŢIILE ECUMENICE BISERICEŞTI

ECUMENISMUL LOCAL

DIN TRECUTUL ZBUCIUMAT AL TRANSILVANIEI

RECENZII

CĂRŢI NOI

TRECERI LA CELE VEŞNICE